ALBUM

VAN

BUITENLANDSCHE LETTERVRUCHTEN.

1854.

TWEEDE DEEL.

MIDDELBURG,
DE GEBROEDERS ABRAHAMS.
1854.

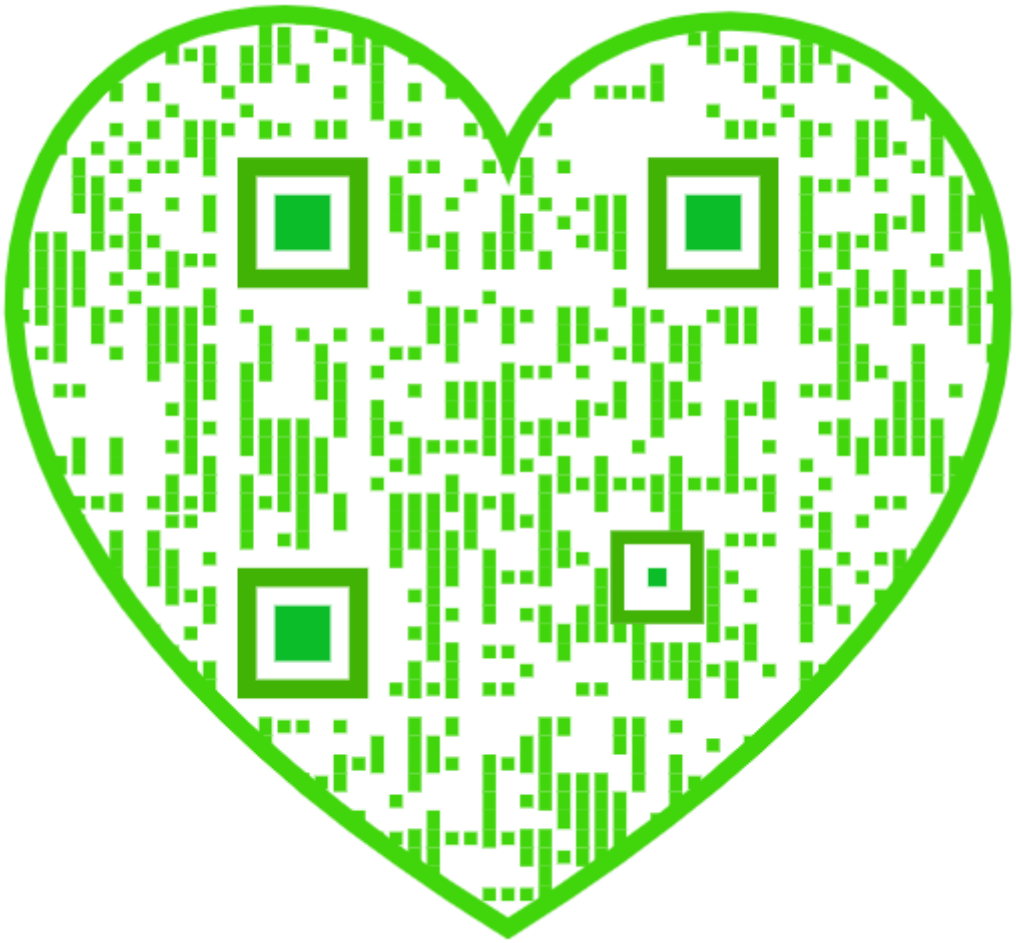

ALBUM

VAN

BUITENLANDSCHE LETTERVRUCHTEN.

1854.

TWEEDE DEEL.

MIDDELBURG,
DE GEBROEDERS ABRAHAMS.
1854.

DE VOLKSREGERING TE ATHENE.

(Beschouwingen van een Noord-Amerikaansch burger.)

Alle beschaafde volken die naar een hooger standpunt van nationale ontwikkeling dingen, gaan de volksregering te gemoet. Voor zoo ver het de beginselen omtrent maatschappelijke regten betreft, kan dit gewigtige feit niet in twijfel worden getrokken. Men mag de volksregering met even veel zekerheid aan Rusland en Engeland voorspellen als aan de verschillende staten der republiek van Noord-Amerika, van wier constitutien van tijd tot tijd het anker geligt wordt om het elders, meer nabij de haven der radicale volksregering te laten vallen. In alle maatschappelijke instellingen ligt een beginsel van vooruitgang, dat met den monarchalen regeringsvorm, den oudsten en meest eenvoudigen, aanvangende, tot de volksregering leidt, die de laatste en meest ontwikkelde der regeringsvormen is. Voor de maatschappij is geen toestand van rust denkbaar. Zij moet noodzakelijk òf teruggaan tot barbaarschheid, òf voorwaarts streven naar eene hoogere beschaving; de ervaring heeft het bewezen en de geschiedenis heeft het bevestigd dat zij volstrekt eene dier beide rigtingen volgen moet. Het zij de vooruitgang zoo geleidelijk plaats heeft dat hij naauwelijks merkbaar is, of met zooveel geweld te werk gaat, dat er eene terugwerking uit voortspruit, op de maatschappelijke instellingen is de invloed de zelfde. Mogten sommige volken, zoo als de engelschen, schijnbaar vaste stellingen aan den heirweg der menschelijke ontwikkeling ingenomen en de grenzen der volksregering niet overschreden hebben, terwijl anderen tot een toestand van barbaarschheid zijn teruggekeerd, dit ontneemt niets aan de kracht der wet zelve. Indien dus onze

stelling juist is, dan volgt daaruit dat alle beschaafde volken, die niet door overmaat van rampen bezwijken of tot verval geraken eer zij hun vollen wasdom bereikt hebben, bestemd zijn om eenmaal onder de heerschappij van democratische instellingen te komen.

Ons lot als volk is van den aanvang af toevertrouwd geweest aan de leiding van een democratisch regeringsstelsel en ons toekomstig welzijn hangt af van eene verstandige en eerlijke toepassing van de vereischten, die dat stelsel medebrengt. Vóór alles is het dus onze pligt naauwkeurig de elementen op te sporen, waaruit dat stelsel bestaat, zijne beginselen te ontleden en te doorgronden en de werking er van na te gaan, in welk tijdperk der geschiedenis wij het ook in toepassing vinden gebragt, opdat wij een juist begrip erlangen van de pligten welke dat stelsel ons oplegt. Indien wij getrouw blijven aan zijne beginselen, staat onze republiek eene welvaart te wachten en zal zij eene vermaardheid verwerven, waarvan de wereld geen tweede voorbeeld kan aantoonen. Het scherpzinnigst doorzigt noch de verbeelding door vaderlandsliefde opgewekt kan zich eene voorstelling maken van den trap van volmaaktheid, dien het amerikaansche volk eenmaal bereiken zal, indien wij onze volksinstellingen ongeschonden handhaven en haar tot volkomene ontwikkeling brengen.

Alvorens verder te gaan, zij hier aangemerkt dat wij het woord „democratie" voor zoo veel het in deze bladzijden mogt voorkomen, in zijne oorspronkelijke beteekenis, in den zin van „volksregering" bezigen en het op onzen regeringsvorm toepassen om hem van alle andere vormen te onderscheiden. Geenszins hechte men er het denkbeeld aan dat de staatkundige partijen onzer dagen er mede willen uitdrukken.

De volksregering te Athene zal den lezer welligt een afgetrokken en onvruchtbaar onderwerp toeschijnen, dat door het stof der oudheid is bedekt en in geen het minste verband staat met de thans heerschende denkbeelden, waaraan wij zoo gaarne onze aandacht wijden; maar indien slechts aan dat stof een enkel denkbeeld wordt ontrukt, dat der behartiging waardig is, of een enkele lichtstraal te meer op het groote leerstelsel der maatschappelijke vrijheid geworpen wordt, zullen onze nasporingen niet te vergeefs zijn geweest.

De volksregering is een beginsel, geene toevallige omstan-

digheid; een aan regels onderworpen toestand, geen overgangsstaat in de maatschappij. Of zij de welsprekendheid in het leven roept van een DEMOSTHENES of PERICLES aan den voet der Acropolis, of de hulde ontvangt van een ADAMS of WEBSTER in het land der Pelgrims, in alle eeuwen en wereldstreken is zij het zelfde verhevene en onvergankelijke beginsel. Wij mogen geen aanspraak maken op de ontdekking er van maar even min kunnen wij haar als ons erfdeel beschouwen. Zij ligt op den weg die de volken van den ongeordenden staat tot de hoogste beschaving voert. De Atheners bestegen die hoogte voor ons en maakten zich althans voor een gedeelte van den schat meester. Door de vrijheid opgewekt en aangevuurd, ontwikkelden zich die uitstekende talenten, die op alle volgende geslachten hunnen invloed hebben uitgeoefend. Een blik op de maatschappij te werpen die zulke mannen heeft voortgebragt, kan niet onvruchtbaar geacht worden, want hoeveel eeuwen ons ook van haar scheiden, wij zijn toch door de banden eener gemeenschappelijke ondervinding aan elkander verknocht.

Athene komt de lof toe het eerst de volksregering te hebben ingevoerd, en zich als staatkundig ligchaam, door zijne vrije instellingen tot het toppunt van magt, onder de volkeren van zijnen tijd te hebben verheven. Het mag er ook zijne eer in stellen eeuwen lang aan het hoofd te hebben gestaan van het democratisch element in het oude Griekenland, en het onder alle wederwaardigheden te hebben gehandhaafd, terwijl SPARTA het erkende hoofd van het aristocratische bestanddeel en zijn onverzoenbare tegenstander was. Athene vertegenwoordigt dus een groot deel van Griekenland en door zijne instellingen na te gaan leeren wij derhalve de democratische beginselen van geheel het grieksche volk kennen.

Even als bij de volken der nieuwe geschiedenis, kwamen ook bij de Atheners de democratische instellingen slechts langzaam en moeijelijk tot stand. Het volk ging stap voor stap voorwaarts, van de eenhoofdige regering in het heldentijdvak tot de aristocratische die haar volgde, doorleefde toen een tijdperk waarin het bestuur aan eenige weinigen was toevertrouwd (oligarchische regering) en verviel daarop in volstrekte regeringloosheid. Eerst zes eeuwen later werd de regeringsvorm van Athene inderdaad republikeinsch. Elke volgende veran-

dering gaf aan het democratisch beginsel meerdere uitbreiding, tot dat eindelijk de huishouding van den staat zoodanig was ingerigt, dat zij het atheensche volk bevredigde. Het eerste en eenige vereischte voor het burgerschap was de atheensche afkomst; alle burgers waren volstrekt gelijk voor de wet; allen hadden het zelfde aandeel in regeringszaken; en ieder burger, zonder onderscheid van rang of vermogen, kon tot de hooge waardigheden in den staat worden benoemd. Zulk een trap van democratie, hoe begrensd ook, werd door geen ander volk der oudheid bereikt.

Den meesten lezers zal het niet onbekend zijn dat Attica, het vaderland der Atheners, een klein schiereiland was, van drie zijden door de zee bespoeld, en nog kleiner in uitgestrektheid dan onze staat Delaware. 1) Ofschoon geen eiland, zoo als Groot-brittanje, gaf zijne geographische ligging toch al spoedig aanleiding tot zeetogten, en van het ontstaan der eerste handels-ondernemingen dagteekent de krachtigste ontwikkeling zijner vrije instellingen. De handel is de groote beweegkracht, die eene natie tot de volksregering voert. Hij verspreidt welvaart en verlichting, en doet den lust tot ondernemingen ontstaan; hij vermeerdert de kennis bij het volk in het algemeen, schept nieuwe bronnen van volksbestaan, en veredelt het hart der natie. Tegelijk met de ontwikkeling van hun volksleven en hunne zeevaart, zetten de Atheners hunne veroveringen voort, tot dat zij in de dagen van PERICLES, hunne heerschappij over eene uitgestrekte en volkrijke landstreek hadden uitgebreid. Even als van Engeland in onze dagen, waarmede Athene ten opzigte zijner betrekking tot andere volken eene naauwe overeenkomst heeft, ligt het bewijs zijner magt in de uitgestrektheid zijner buitenlandsche bezittingen en zijne meerderheid als handeldrijvend volk. De beroemde eilanden Euboea, Paros, Rhodes, Naxos, Lemnos, Imbrus, Lesbos, Chios, Samos en Amorgas, behalve nog de kleinere eilanden in den Archipel, die te zamen meer dan tachtig bedroegen, waren alle aan Athene cijnspligtig. Verscheidene dier eilanden bezaten groote, rijke steden en

---

1) Delaware is de kleinste der Staten van Noord-Amerika en heeft eene oppervlakte van 2,068 vierkante mijlen. VERT.

dreven een uitgebreiden handel. Hierbij voege men ook nog Byzantium aan den Hellespont, Amphipolis, Olynthus en andere steden op de kust van Macedonië, de beroemde steden Halicarnassus en Miletus in Thracië, Ephesus, Colophon, Smirna en andere grieksche steden in Klein-Azië. De schoonste streken der toen bekende wereld waren onder de heerschappij van Athene en getuigden zoowel van zijne inwendige kracht als van zijn eerzuchtig streven om geheel Griekenland aan zijn gezag te onderwerpen. De dichter ARISTOPHANES roemde er op dat in de eeuw van PERICLES duizend steden aan Athene schatpligtig waren 1) en de nasporingen van geleerden van lateren tijd hebben aangetoond, dat die bewering niet ver van de waarheid afwijkt. Die onderhoorigheden gaven niet enkel meerdere kracht aan zijn gezag en uitbreiding aan zijn handel, maar zij bragten ook jaarlijks eene schatting op, die, wanneer men ze herleidt tot de waarde, welke er thans door vertegenwoordigd zou worden, eene som van vijf millioen gulden bedroeg; voorzeker eene inkomst die, in de handen van een krachtig en naar vooruitgang strevend volk, zoo zij met oordeel wordt besteed, van het hoogste gewigt is.

De handhaving van zulk eene heerschappij van Grieken over Grieken eischte de zeldzaamste vereeniging van talenten, maar bovenal bewijst zij het bestaan van instellingen, die bij uitnemendheid geschikt waren om de krachten van het volk op te wekken en te doen zamenwerken. En toch, het merkwaardigste feit, dat men in het staatkundig leven van Athene aantreft, is de geringe verhouding die er bestaat tusschen het aantal atheensche burgers en dat van hen, die zich onder hun gezag bevonden. Terwijl de geheele bevolking van den atheenschen staat, in het tijdperk van zijn hoogsten bloei, ettelijke millioenen moet bedragen hebben, heeft het aantal Atheners nooit de honderd duizend zielen overschreden. Gewoonlijk schat men dat aantal op vijf en negentig duizend, waaruit volgt dat er tusschen de twintig en dertig duizend volwassen mannelijke burgers waren.

Na deze voorafgaande opmerkingen stellen wij ons thans voor eenige eigenaardigheden van de atheensche volksregering

1) ARISTOPHANES in zijn blijspel „de Wespen."

zoo als wij die in de eeuw van PERICLES in hare volle kracht aantreffen, tot het onderwerp onzer beschouwing te maken. Door de hoofdtrekken van dat grootsch systeem van volksvrijheid afzonderlijk na te gaan zullen wij beter in staat zijn de bestanddeelen te ontdekken waaruit het bestond, en de gebreken die tot den ondergang er van leidden. Onze beschouwing beperkt zich van zelve tot den tijd van PERICLES, niet alleen omdat die tijd de eigenlijke vrucht was der atheensche wijsheid en het toppunt der volksregering te Athene, maar vooral omdat men hem als het juiste standpunt moet beschouwen, van waar men bij eene studie van de beginselen, die aan de vrije instellingen der Grieken ten grondslag lagen, moet uitgaan. De beschouwingen die wij hier laten volgen, hebben betrekking op de staatsinrigting van Athene, zoo als men die in dat tijdperk aantreft — een tijdperk dat men rekenen kan aan te vangen met de verbanning van CIMON, vier honderd een en zestig jaar voor de christelijke tijdrekening, en dat eindigt met den dood van PERICLES, twee en dertig jaren later.

I.

HET BURGERSCHAP TE ATHENE.

Een der moeijelijkste vraagpunten waarmede onze regering op den drempel van het volksbestaan te kampen had, was dat van het burgerschap, beschouwd uit het tweevoudig oogpunt van naturalisatie van vreemdelingen en uitbreiding van het stelsel van vrije verkiezingen onder het volk. Het was een gewigtig vraagstuk dat beslist moest worden; maar zij die tijdens de omwenteling aan het hoofd van het bewind stonden, grepen het aan met den moed en de kracht van den vrijheidsgeest die hen bezielde en legden den grond tot een regeringsstelsel, dat naar mate het volk zich meer ontwikkelde, steeds nader en nader leiden moest tot een algemeen burgerschap en een onbeperkt kiesregt. Die grens is nog niet bereikt maar er is gestadige vooruitgang op den weg die er henen voert. Het valt wel niet te ontkennen dat velen nog groote bezorgdheid ten aanzien van dit vraagstuk koesteren, maar dat de oplossing er van in de hoofdtrekken verstandig en billijk was kan niet in twijfel worden getrokken. In dit opzigt echter zijn

wij ten eenenmale afgeweken van de beginselen der grieksche volksregering.

Van alle burgerlijke regten hechtte de Athener het meeste gewigt aan het burgerschap. Dat was een heilig erfdeel, een geboorteregt, dat aan geen vreemdeling kon worden verleend, waarin geen buitenlander deelen kon. Het bezat voor hem eene hoogere waarde dan het thans voor ons bezit, omdat het waardigheid en vrijheid tevens gaf, en een vrijbrief was te midden der slavernij. Voor den Athener was het geen onderwerp voor verheven ontboezemingen, maar een degelijk regt dat door de wet werd gehandhaafd en door de strengste strafbepalingen werd beschermd. In iedere stad van Attica werd een openbaar register gehouden (*Ληξιαρχικὸν γραμματεῖον*) waarin ieder die van zuiver atheensche afkomst was en binnen het gebied der stad woonde, werd ingeschreven. Slechts zij wier namen daarin te boek waren gesteld werden als burgers beschouwd, en op die inschrijving zelve grondden zich alle burgerregten. Even als er vaste tijdstippen waren, waarop de atheensche jongeling die zijne meerderjarigheid had bereikt, ingeschreven werd, zoo was er ook een tijd voor de herziening dier registers bepaald, opdat de namen zouden uitgewischt worden van hen die bij een naauwgezet onderzoek blijken mogten ten onregte op de lijst der burgers te zijn geplaatst. Ten einde den jongeling een diep besef van de waardigheid eens burgers te geven, was het hem niet vóór zijn achttiende jaar veroorloofd de regten daaraan verbonden uit te oefenen; dan werd hij aan de volksvergadering voorgesteld met een schild en eene speer, en door die plegtigheid werden hem in naam der republiek de burgerregten verleend. Om hem de aanspraken van den staat op zijnen tijd en zijne bekwaamheden in het gemoed te prenten werd hij terstond in krijgsdienst gesteld en naar eene der burgten in Attica gezonden om zich in de wapenen te oefenen, of wel op een schip geplaatst dat voor een kruistogt gereed lag, ten einde zich in de zeedienst te bekwamen. Op zijn twintigste jaar was die proeftijd geëindigd en van dat oogenblik af genoot hij al de regten van den burger.

In den eersten tijd van het bestaan der republiek van Athene werd het burgerschap slechts zelden aan een vreemdeling verleend en dan nog nooit als een regt. Uitstekende diensten aan

den staat bewezen, vonden soms in die eer haar loon, maar hoogst zeldzaam waren die gevallen in de dagen van voorspoed der republiek. Het werd beschouwd als het hoogste eerbewijs dat van staatstwege aan iemand kon ten deel vallen. Maar Athene niet alleen was zoo uitermate karig met het verleenen van zijn burgerschap; die karigheid was aan alle grieksche staten eigen, en men zegt dat SPARTA vóór SOLONS tijd, slechts aan twee personen dat regt heeft toegekend. Toen Athenes grootheid reeds lang aan het afnemen was en het volkskarakter in hooge mate was ontaard, werd het burgerschap voor het eerst ook voor vreemdelingen toegankelijk gesteld. Zulke feiten door de geschiedenis geleverd, zijn wel voldoende om ons ten opzigte van het beperkt aantal atheensche burgers zekerheid te geven. Zij bewijzen tevens de strekking van het stelsel om aan de handen eener weinig talrijke en binnen enge grenzen beperkte klasse alle gezag in den staat toe te vertrouwen en deze in staat te stellen al de voorregten der atheensche beschaving en al de voordeelen die uit de atheensche volksregering ontstonden te genieten.

Op de burgers volgden de gevestigde vreemdelingen. De handels-ondernemingen lokten zeer vele buitenlanders naar Athene, die door verloop van tijd zich met het volk vereenzelvigden en Athene als hun aangenomen vaderland beschouwden. Ofschoon het hun geoorloofd was zich als handwerksgezellen, kooplieden en fabrikanten te vestigen, werden hun niet alleen alle staatkundige voorregten onthouden, maar stonden zij ook aan vele grievende beperkingen ten doel. Een huwelijk met een burger was verboden, op straf van verkocht te worden als slaaf. Zij moesten drukkende belastingen opbrengen en werden telkens aan hunne vreemde afkomst herinnerd door de jaarlijksche opbrengst eener vaste som als beschermingsgeld, omdat zij door het schild der republiek beveiligd werden. Maar niettegenstaande die hatelijke bepalingen was het natuurlijk dat, daar velen op atheensch grondgebied geboren waren en geen ander dan hun aangenomen vaderland bezaten, zij hoog belang stelden in het algemeen welzijn en vaak gewigtige diensten aan den staat bewezen. Tot loon voor zulke diensten, waaraan zelfs de strenge staatkunde der Atheners geen weêrstand kon bieden, werd menigeen verheven tot den rang van aangenomen burger, onder den

naam van Isotoles (ἰσοτέλης) 1) waardoor zij onderscheiden werden van de gewone vreemdelingen (μέτοικοι); maar zij hadden geene stem in de volksvergadering, konden geene openbare ambten bekleeden of in eene regtbank zitting erlangen; hunne namen werden ook niet in de staats-registers ingeschreven en zij misten de bevoegdheid om met atheensche dochteren te huwen. Maar toch oefenden zij grooten invloed op de staatsaangelegenheden uit. Zij mogten vaste goederen bezitten, behoefden slechts de zelfde lasten te betalen als de burgers en waren vrijgesteld van het hatelijke beschermingsgeld; maar boven dat alles, de volksvergadering stond voor hunne welsprekendheid open. Eenige der schitterendste talenten van Athene behooren tot die klasse, onder anderen de voortreffelijke redenaar LYSIAS, die echter nooit tot de waardigheid van burger verheven werd.

Nog lager op den trap van het volksleven stonden de slaven. Zij waren grootendeels van vreemde afkomst, maar zelfs eene grieksche afkomst waarborgde in geenen deele persoonlijke vrijheid, en men zou het eene bespotting kunnen heeten dat men den Griek van den barbaar (buitenlander) onderscheidde door den eersten lijfeigene, den laatste slaaf te noemen. Maar dit voorregt hadden de Grieken toch, dat zij tegen eenen losprijs in vrijheid konden worden gesteld, welke bepaling niet op den buitenlander van toepassing was. Het aantal slaven in Attica bedroeg drie honderd vijf en zestig duizend, volgens welke berekening de verhouding tusschen burgers en slaven dus staat als één tot vier; eene verhouding die veel grooter is dan wij in latere tijden in eenigen staat van de zelfde uitgestrektheid aantreffen. Zij werden gekocht en behandeld als koopwaar. De prijs van een slaaf voor de molens of mijnen, den laagsten arbeid, was een grieksche mina, ongeveer vijftig gulden, hetgeen met eene driemaal grootere som onzer tegenwoordige geldswaarde gelijk staat. Slaven, die in eenig handwerk bedreven waren, of bijzondere persoonlijke eigenschappen bezaten, werden dikwijls voor tien mina's verkocht. Een gewoon paard was driemaal zooveel

---

1) *οἵτινες ξυμπολεμήσειαν, καὶ εἰ ξενοι εἶεν ἰσοτέλειαν ἐσέσθαι* — Xen. Hist. V 2, 4, 16.

waard als een gewone slaaf; een treffend bewijs van de vernedering en ellende, waartoe een menschelijk wezen toen vervallen was door de laagste en verachtelijkste van alle menschelijke instellingen. Dat in alle tijdperken der geschiedenis de slavernij in het gevolg komt der democratische beginselen, is een der merkwaardigste verschijnselen en tevens een der raadselen van den zedelijken toestand des menschdoms.

En toch was de slavernij zeer goed overeen te brengen met de beginselen der democratie in Griekenland. Volgens Thucydides 1) schroomden de Atheners volstrekt niet te beweren dat de sterken regt hadden over de zwakken te heerschen, en dit was in het tijdperk van Athene's hoogsten bloei een zijner staatkundige grondregelen. Zelfs ARISTOTELES 2) zet in later tijd de stelling op den voorgrond, dat de Barbaren (buitenlanders), ten gevolge van hun verschil in afkomst, van nature bestemd waren om de Grieken te dienen.

„Het is besloten dat de barbaarsche volken voor de Grieken zullen buigen."

Daarom kan het dan ook welligt geene verwondering baren, dat in de dagen toen de volksregering te Athene zich in hare volle kracht vertoonde, de slavernij met de meeste hardnekkigheid werd volgehouden, en dat wij bij de Grieken geen spoor vinden van eenig medelijden uit het zedelijk gevoel of uit het gemoed voortgesproten.

Uit deze korte schets krijgt men gemakkelijk eenig begrip van de waarde van het atheensch burgerschap. De romeinsche trots, „dat het beter was een burger van Rome dan een koning van barbaren te zijn," is met evenveel kracht van toepassing op de atheensche republiek, maar bij beide volken was dit eene egoïstische, zoo al geene schandelijke hoovaardij. Want men wilde er niet mede te kennen geven, dat het eene eer en een voorregt was burger te zijn van eene regtvaardige en verlichte republiek, maar veeleer, dat het eene gelukkige omstandigheid mogt heeten, het burgerschap te bezitten van een staat, die inwendig geschraagd werd door eene slavenbevolking en, buiten

---

1) *ἀλλ' ἀεὶ καθεστῶτος, τὸν ἧσσω ὑπο τοῦ δυνατωτέρου κατείργεσθαι.* Thucyd. lib. 1, cap. 76.

2) Arist. Pol., lib, 1, cap. 2 en 6.

zijn grondgebied, door de schattingen van onderworpen gewesten.

Hoe ongerijmd het ook schijnen moge, die oude volksregering had eene volstrekt aristocratische inrigting, met rangen en klassen, die maar al te zeer aan eene kasteregering doet denken. Op de zetels van het bewind treffen wij een uitverkoren ligchaam van burgers aan, die door de staatsregisters hunne afkomst van de stichters der republiek kunnen bewijzen. Vast besloten om het beginsel van gelijkheid onderling te handhaven, erkenden zij geene verwantschap of gelijkheid van voorregten met hen in wier aderen het atheensche bloed niet stroomde. In hun eigen kring was er geen democratisch beginsel dat te ver ging om aangenomen te worden; geen aristocratisch denkbeeld, hoe onbeduidend ook, dat zij niet bestreden; maar de vrijheid was beperkt binnen de grenzen van een stam. Het was een evangelie dat de blijde boodschap aan den Athener alleen verkondigde.

Onder de Atheners stonden de vreemdelingen, die zij duldden omdat zij door hun ondernemingsgeest den handel uitbreidden, door hunne bedrevenheid in handwerken den nationalen rijkdom vergrootten en door hun opgespaard vermogen de belastbare eigendommen in den staat vermeerderden, en ook, omdat zij dienstpligtig waren en in de gelederen der soldaten of op de vloot als zeelieden konden optreden. De grondvesten van het gebouw hunner staats-inrigting werden nog breeder uitgelegd door de slaven, op wien de taak rustte de velden van Attica te bebouwen, in de mijnen en molens te werken en den ruwen arbeid voor de bevoorregte klasse te verrigten. Zij voorzagen in de behoeften der burgers — want arbeid achtten deze beneden hunne waardigheid — en terwijl zij hunne luiheid bevredigden, voldeden zij tevens aan hunne zucht naar weelde. Rondom de grondvesten van dat gebouw waren de buitenlandsche bezittingen geschaard, die hunne inwendige welvaart moesten steunen en hunne magt, buiten de grenzen van hun grondgebied moesten handhaven. Zoo was het werktuig der atheensche volksregering zamengesteld. Het verhief zich in den vorm eener pyramide en vertoonde het zonderling schouwspel van aristocratie in den top en slavernij aan de basis.

In den aard zelven van dat beperkte burgerschap lag de kiem van Athenes val. Door hunne heerschappij te zoeken in materiële kracht en een stelsel van uitsluiting, lieten de

Atheners hunne volksregering verstoken van dat beginsel van regtvaardigheid en algemeenheid, zonder hetwelk geene ware volksregering bestaanbaar is. Door te beletten dat hun volk en hunne instellingen zich vermengden met vreemde natiën en vreemde instellingen, schiepen zij waarborgen voor een krachtig volkskarakter en eene eenheid van streven, die ongetwijfeld stoffelijk veel bijbragten tot de zedelijke grootheid van hun volk; maar zij sloegen geen acht op hetgeen verder en buiten hen lag, en dat zou kunnen gestrekt hebben om de zedelijkheid bij het volk in stand te houden, en hun kracht zou gegeven hebben om zich van het oppergezag over gansch Griekenland meester te maken. De democratie is een beginsel, dat allen moeten omvatten. Het onderscheidt geslachten noch stammen; het strekt zich uit over het gansche menschdom en is even onbegrensd als het luchtruim; maar er is bekwaamheid en eerlijkheid noodig om zijne wetten te doen toepassen en zijne eischen te doen naleven.

Dat beperkte burgerschap van Athene heeft evenwel aan de uitverkoren klasse voorregten doen genieten, die slechts zelden den mensch zijn ten deel gevallen. Vrije tijd tot beoefening der wetenschappen; rijkdom om de kunsten te beschermen en een uitgestrekt veld voor den eerzuchtigen om zijne talenten in praktijk te brengen. Deze en vele andere omstandigheden werkten zamen om die hooge geestbeschaving te doen ontstaan, welke thans nog, na verloop van zoo vele eeuwen, aller bewondering opwekt. Athenes hoofddoel was eene volkseenheid en een geest van nationaliteit te doen geboren worden, die, volgens de meening der Atheners, onmisbaar zijn voor de zuivere instandhouding der volksinstellingen en het bereiken van nationale grootheid. 1)

Dwaalden de Atheners door hun burgerschap op zulk een beperkten grondslag te laten berusten, welligt zijn wij Amerikanen te ver gegaan, door het onze voor zoo velen toegankelijk te stellen. Door alle vereischten te laten varen behalve dat van een bepaalden tijd van inwoning, hebben wij aan de waarde van het regt zelf en aan het kiesregt te kort gedaan. Vrijzinnige bepalingen ten aanzien der naturalisatie maken een

---

1) Arist. Pol. lib. 1, passim.

bestanddeel der democratie uit, en de goede werking er van wordt overtuigend bewezen door den snel toenemenden bloei onzer republiek; maar ieder erkent dat er beperkende bepalingen noodig zijn. Zou het niet billijk zijn, wanneer wij vaststelden, dat niemand Amerikaansch burger kan worden, die niet lezen en schrijven kan; en voorts dat aan geen burger het kiesregt zal worden verleend, die niet aan de zelfde vereischten beantwoordt? Een mensch, die op zulk een lagen trap van beschaving staat, dat hij zelfs deze middelen tot zelfveredeling niet bezit, en zoo onverschillig is, dat hij niet eens pogingen aanwendt om ze te bekomen, heeft al zeer weinig aanspraak om deel te nemen aan de souvereiniteit van het volk. Onder eene volksregering zijn alle persoonlijke regten vervat in het burgerschap. Dat is het charter der regten en privilegiën, de waarborg der persoonlijke vrijheid. Het zou ongetwijfeld aan onze instellingen zekerheid voor de toekomst schenken, indien wij, wat de waarde betreft, die zij aan het burgerschap hechtten, meer met de Atheners overeenstemden.

II.

DE VOLKSVERGADERING.

In de staatsinrigting van Athene treffen wij geene uitvoerende magt aan. De Atheners waren van oordeel dat bij eene volksregering, een bewind gevaarlijk was voor de vrijheden van het volk, en dat bovendien zulk een staatsligchaam overbodig was. De vrees voor een willekeurig gezag schijnt met al de kracht der overlevering aan den volksgeest eigen te zijn gebleven. De dwingelandij en wanregering, waaraan men had blootgestaan in het eerste tijdperk der geschiedenis van Athene, had algemeen zulk een wantrouwen ingeboezemd, dat toen dit volk aan het bestuur kwam, de uitvoerende magt werd afgeschaft. Misschien is Athene wel het eenige voorbeeld van een beschaafden staat, waar het volk zelf het bestuur der zaken in handen nam en geene begrensde uitvoerende, even min als eene onafhankelijke regterlijke magt gedoogde. Dat feit kan ons tot leering strekken.

In alle volksregeringen is eene weinig in het oog vallende maar daarom niet minder krachtige strekking aanwezig, om de uitvoerende magt meer en meer te beperken, vervolgens

te vernietigen en daarna ook de regterlijke magt aan te tasten. Die strekking spruit niet voort uit de zucht der volksvergadaring om zich van het oppergezag meester te maken, maar zij is onafscheidelijk van haar bestaan, als zoodanig, en van hare verhevene roeping. Onze eigene staatkundige geschiedenis levert daarvan een treffend voorbeeld dat wel der overweging waardig is. Onder de grondwet van 1777, die destijds beschouwd werd als een groote stap nader tot de democratie, werd de Gouverneur van den staat bekleed met het gezag van een onderkoning.

Hij voerde in overeenstemming met een raad van bestuur, het bewind in den staat en regelde naar zijne inzigten niet enkel den tak, waarvan hij het erkende hoofd was, maar ook alle verdere zaken van staathuishouding en wetgeving. Zijn invloed was erkend en dreef in alles boven. Maar de gewijzigde grondwet van 1821 ontnam hem, met een enkelen pennestreek, ten minste de helft zijner magt en verzwakte in de zelfde mate zijne staatkundige positie en zijn invloed. In 1846 beperkte de tegenwoordige grondwet de uitvoerende magt binnen nog engere grenzen, maar kende haar te gelijk nieuwe prerogatieven toe. De Gouverneur is nu slechts eene schaduw van hetgeen hij vroeger was. Al de magt van eenige beteekenis, die hem thans nog gelaten is, is van bloot staatkundigen aard, zij bestaat in het regt van veto. En toch is dit de hoogste mate van souverein gezag, waarmede bij ons het uitvoerend bewind ooit is bekleed geweest. Indien de strijd tusschen partijen aanleiding gaf dat van dit prerogatief te vaak werd gebruik gemaakt, dan is het gemakkelijk te voorzien, dat het volk geneigd zal wezen om zich nog hooger te plaatsen en ook daaraan grenzen te stellen. Wil men het behouden; het worde slechts zelden en op ondergeschikte kwestiën van wetgeving toegepast. Maar indien het ooit waagde zich tegenover een magtige en bovendrijvende partij te plaatsen en hetgeen deze wenscht te belemmeren, dan zou de oude krijgsleus tegen „de magt bij een enkele" weder weergalmen en, aangestookt door de volksvergadering, in iederen uithoek des lands een wensch doen ontstaan die moeijelijk te leiden en naauwelijks te bevredigen zou wezen. En wanneer, door den loop der gebeurtenissen, het regt van veto verviel, zou het uitvoerend gezag zoo wel magteloos als over-

tollig worden en feitelijk daardoor vernietigd zijn. Wij mogen wel toezien waarheen het ons leiden zou, wanneer de tijd en de omstandigheden zulk eene gebeurtenis in het leven riepen.

De zelfde rigting openbaart zich in de politieke geschiedenis van Athene. Eerst schaften de Atheners het koningschap af, ongeveer tien eeuwen vóór onze tijdrekening, en stelden een archont voor het leven aan, met een beperkt gezag. Dat was de eerste stap tot de volksregering. Weinige geslachten later werd die waardigheid door keuze vervuld en tot tien jaren de duur er van beperkt. Korten tijd daarna, niet lang vóór PERICLES, bepaalde men dat de keuze jaarlijks zou plaats hebben en wel door het lot, uit een zeker aantal kandidaten; het aantal archonten werd van één op negen gebragt en zij bekleedden slechts een ondergeschikten rang. 1) Dit maakte voor goed een einde aan de magt dier waardigheid, vernietigde den laatsten zweem van een uitvoerend gezag en vestigde het oppergezag bij de volksvergadering. Door de belangrijkste tijdperken der atheensche geschiedenis heen en in de dagen dat de volksregering haar hoogsten stand had bereikt, berustten het oppergezag en het hoofdbestuur in staatszaken bij de volksvergadering.

Van eene grondwet in den amerikaanschen geest en van een stelsel van vertegenwoordiging wisten de Atheners niet. Zij maakten, even als de engelschen, een groot onderscheid tusschen wetten, die naar goedvinden door de volksvergadering konden veranderd worden, en die, welke de grondbeginselen en de onveranderlijke regten bevatten, waarop de basis van het staatsbestuur rustte; maar des niettemin zetten zij met meer klem dan de Engelschen ooit de souvereiniteit

---

1) De eerste archont (*ἄρχων*) bestuurde de zaken der weduwen en weezen en stond in zeker opzigt in betrekking met de regtbanken. De tweede in rang (*βασιλεύς*) droeg zorg voor de belangen der eeredienst, de feesten daaronder begrepen en stond eveneens in eenig verband met de criminele geregtshoven. Zijn ambt was van kerkelijken en regterlijken aard. De derde (*πολέμαρχος*) had het toezigt over de aangelegenheden van vreemdelingen en buitenlanders; zijne ambtsbezigheden bepaalden zich hoofdzakelijk tot het regterlijke. Op de zes overige archonten, die gezamenlijk onder den titel van *θεσμοθέται* bekend waren, rustte de pligt om vervolgingen in te stellen tegen civile en criminele misdrijven.

van hun parlement hebben voorgestaan, de stelling op den voorgrond dat de volksvergadering alles vermogt, en toch is zulk een alvermogen volstrekt onverstaanbaar met het begrip eener grondwet. De stichters onzer republiek hebben eerst een schema gevormd voor een constitutioneel gouvernement. Nadat zij tot grondslag hadden genomen de regten en beginselen, waarin slechts door het souverein gezag van het volk verandering kon worden gebragt, plaatsten zij daarop eene uitvoerende, eene wetgevende en eene regterlijke magt. De verschillende magten in den staat waren dus zoodanig dat zij gelijktijdig bestaan konden, elkander aanvulden en op den zelfden grondslag berustten. De groote vraag was nu slechts hoe die verschillende takken zouden kunnen werken, ieder onafhankelijk in zijne eigene sfeer en beveiligd tegen de aanmatigingen van den anderen. Tot op den huidigen dag is het vraagstuk onbeslist gebleven of de uitvoerende magt in Amerika te sterk of te zwak is. Dat het uitgebreide toezigt hetwelk haar is opgedragen, haar meer magt geeft dan in de bedoeling van de ontwerpers der constitutie lag, en algemeen wordt goedgekeurd, valt niet te ontkennen, maar eene andere vraag is het, of het wenschelijk moet worden geacht dat de invloed van het uitvoerend gezag beperkt worde. De gevaarlijkste tijdperken zullen voor ons steeds die zijn, waarin de grondwet de wijzigingen ondergaat, die de voortdurende ontwikkeling van den volksgeest en de uitbreiding der bronnen van bestaan, noodwendig zullen doen erlangen. Eene in ijzeren banden geklonkene, onveranderbare constitutie is onmogelijk, maar de hand die trachten zal haar te wijzigen of te veranderen, moet bestuurd worden door eene even diepe wijsheid en eene even groote vaderlandsliefde, als hen bezielden, die haar in het leven riepen.

De volksvergadering is een der hoofdtrekken van de atheensche volksregering. Zij was zamengesteld uit al de mannelijke burgers die den leeftijd van twintig jaren hadden bereikt, en elk hunner had het regt om aan de beraadslaging over staatszaken deel te nemen en over iederen maatregel van bestuur zijn votum uit te brengen. De vergadering had plaats in de Pnyx, aan den voet der Acropolis, om de negen dagen het gansche jaar door, maar duurde slechts een enkelen dag. Wat ons vooral zonderling moet voorkomen en van de verandering

getuigt die het maatschappelijke leven ondergaan heeft, is de tijd waarop die vergaderingen plaats hadden. Met zonsopgang kwam men te zamen en de beraadslaging werd gesloten vóór de zon was ondergegaan. Avondzittingen waren door de wet verboden. In deze vergadering, waarin gewoonlijk tusschen de drie en tienduizend burgers tegenwoordig waren, werden alle belangrijke kwestiën die het welzijn van het volk betroffen ter tafel gebragt. Daarin werd gehandeld over vrede en oorlog; verbonden en overeenkomsten; buiten- en binnenlandsche staatkunde; handel en middelen van bestaan; het uitvaardigen of intrekken van wetten. Daaraan alleen waren zij, die openbare ambten bekleedden, verantwoordelijk en over alle onderwerpen besliste zij in het hoogste ressort. Geene uitvoerende magt kon haar veto over de wetten der volksvergadering uitspreken; geene regterlijke magt de werking harer besluiten tegenhouden. Dàar, voor die vergadering werden de meesterstukken van atheensche welsprekendheid voorgedragen, die een PERICLES en een DEMOSTHENES onsterflijk hebben gemaakt.

Dat die vergadering beraadslaagde en handelde met een heilig bewustzijn harer verantwoordelijkheid, kan niet betwijfeld worden; dat de maatregelen, waartoe zij overging verstandig waren, blijkt genoeg uit den bloei dien de atheensche staat bereikte, vooral wanneer men hem met de rijken die gelijktijdig bestonden vergelijkt; en dat men haar ten onregte onbestendigheid en veranderlijkheid ten laste legt, valt bij een gezet onderzoek der atheensche wetgeving terstond in het oog. Even zeker is het dat zij vaak met de meeste overdrijving is te werk gegaan en zich bij menige gelegenheid heeft schuldig gemaakt aan onregtvaardigheid en te groote gestrengheid; maar wij treffen die bij haar niet meer en in geen hoogeren graad aan dan bij eenig ander volk in de gewigtige tijdperken zijner geschiedenis. Maar in ieder geval komt haar die eer toe, dat zij oneindig meer wijsheid, oordeel en scherpzinnigheid aan den dag legde, dan men bij de meest beschaafde natie verwachten zou van eene vergadering die uit zoo vele uit het ligchaam des volks zelven gekozenen bestaat. Voor de burgers waaruit deze vergadering was zamengesteld, vormden de edele gedachten van PERICLES, de diepzinnige leerstellingen van SOCRATES, de verheven beeldspraak van ÆSCHYLUS en het fijn gevoel van SOPHOCLES de sfeer, waarin zij zich

bewogen. Voor hen verhieven zich de prachtige tempels, die het eerst een denkbeeld gaven van hetgeen de bouwkunst vermag; in hun midden aanschouwde men die voortreffelijke voortbrengselen van beitel en penseel, die onze eeuw te vergeefs getracht heeft te evenaren, nog veel minder te overtreffen; en rondom hen vertoonde zich de tallooze blijken van beschaving en weelde, waarop slechts Athene zich beroemen kan. In tegenwoordigheid van zulk een gehoor durfden, naar men zegt, zelfs PERICLES en DEMOSTHENES niet optreden zonder de rijpste vruchten, die van genie en geleerdheid te wachten waren. En zonder overdrijving mag men beweren, dat een atheensch gehoor, in de dagen van PERICLES, het meest kritische en oordeelkundige ligchaam was, waarvoor een redenaar of staatsman ooit optrad.

Slechts een ligchaam was er, dat aan de magt der volksvergadering eenigen perk stelde, en waaraan een regt was opgedragen dat in zeker opzigt het veto van het uitvoerend gezag verving. Het was de raad der vijfhonderden. Dat ligchaam, hetwelk men wel eens verkeerdelijk den atheenschen senaat genoemd heeft, bezat geene wetgevende magt, maar geen vraagstuk kon in de volksvergadering ter tafel worden gebragt dan door den raad der vijfhonderden. Deze stelde de zittingen van de volksvergadering vast en zat bij de beraadslaging voor. Die raad was welbeschouwd eene commissie uit het volk, die dagelijks, gedurende dat de volksvergadering niet bijeen kwam, zitting hield en de zaken ter behandeling voorbereidde. Daar het regt om maatregelen van bestuur voor te stellen uitsluitend bij dien raad berustte, lag het in den aard der zaak dat hij het regt van veto, doch vóór het ontwerpen eener wet, bezat, want het regt om te voorkomen dat er een noodlottige maatregel genomen wordt staat gelijk met het regt om de uitvoering van dien maatregel, wanneer er toe besloten is, te beletten.

In dien raad zelven bestond er nog eene schaduw van een president eener republiek, over wien wij een enkel woord zullen zeggen, om tevens te doen zien hoe zamengesteld het atheensche staatsbestuur was. Het jaar was verdeeld in tien even lange tijdperken (πρυτανεῖαι) elk van ongeveer zes en dertig dagen, die overeenstemden met de tien klassen waarin het volk was verdeeld. Elk der tien klassen verkoos jaarlijks

vijftig leden van den raad der vijfhonderden. Elke vijftig bekleedden beurtelings, gedurende het tiende gedeelte van een jaar het voorzitterschap in den raad der vijfhonderden en de volksvergadering, zoo dat elk der tien klassen bij het einde des jaars als voorzitter was opgetreden. Maar daarmede hield de verdeeling niet op. Elke vijftig werden wederom in vijf ligchamen, ieder van tien personen verdeeld, en elk tiental was voor zeven achtereenvolgende dagen voorzittend. Deze tijdelijke presiderende ligchamen, kregen dan den naam van proëdri (προέδροι). Den eersten dag lootten de tien onderling wie hunner voorzitter zou wezen; den volgenden dag de negen overgeblevenen en zoo voorts tot de zeven dagen van hun gezag verstreken waren. De persoon op wien het lot was gevallen, werd president van het tiental, van de vijftig, van den raad der vijfhonderden, van de volksvergadering, en zoo doende feitelijk president van de republiek. Voor dien enkelen dag van zijn presidentschap bewaarde hij de sleutels van den burgt, de schatkist en het rijkszegel. Dat was de eenige hoofdbestuurder die de atheensche staatsregeling kende; een man die den vorigen dag niet wist dat hij den volgenden in die waardigheid zou optreden, die haar geen tweede maal in dat jaar kon bekleeden, ja misschien zijn gansche leven er van uitgesloten zou zijn. Dit mag wel als een krachtig voorbeeld worden aangevoerd van de vrees die men voor persoonlijke magt kon koesteren.

Uit hetgeen wij hierboven zeiden rijst natuurlijk de vraag op, hoe die zonderlinge staatshuishouding bestuurd werd en van waar die zamenstemming en die onvermoeide ijver in aller streven ontstond, die de verschillende tijdperken van Athene's bloei kenmerken. Het antwoord daarop vindt men in de vereeniging van menschen, die door het aankleven van een zelfde stelsel tot elkander gebragt zijn, hetgeen wij in onze dagen eene staatkundige partij noemen; daarin ligt een middel tot bevordering van den nationalen bloei, dat, zoo het goed wordt aangewend, van onberekenbare kracht is. In de staatkundige geschiedenis van Athene treffen wij geheel georganiseerde, met zorg bestuurde politieke partijen aan, die veel overeenkomst hebben met die, welke zulk een onuitwischbaren stempel op de engelsche en amerikaansche geschiedenis gedrukt hebben. Alle vrije volken worden noodzakelijk door partijen bestuurd, want zij zijn van nature het middel om de verschil-

lende inzigten te organiseren, die op bepaalde kwestien te doen werken, in tijden van gevaar de meeste geestdrift voor het vaderland op te wekken en allen tot bevordering van het algemeen welzijn werkzaam te doen wezen.

PERICLES oefende een onbegrensden invloed uit op de wetgeving van Athene gedurende een tijdvak van meer dan dertig jaar, maar hij bekleedde geen ambt, hij was eenvoudig atheensch burger. Hij vertegenwoordigde in zich al het genie en al de talenten zijner landgenooten en was de roem van het grieksche volk; de man zonder wederga in de oude wereld en bestemd om, toen Athenes beschaving den hoogsten bloei had bereikt, aan het hoofd der zaken te staan. Zijne talenten als veldheer, waardoor hij Athene het oppergezag schonk over Griekenland, zijne wijsheid als staatsman, zijne welsprekendheid als redenaar, zijne kennis als geleerde, zijne mildheid als beschermer van kunsten en wetenschappen en zijne deugden als burger gaven hem het volle regt op den rang die hem met eenparig goedvinden van het volk werd toegekend. Gesteund, gedurende het veeljarig tijdperk van zijn bestuur, door een magtige en invloedrijke partij, wist hij voor iederen belangrijken maatregel van algemeen bestuur de goedkeuring der volksvergadering te verwerven, hoe onbestendig deze ook, naar men zegt, geweest zij. Was het hem ooit mislukt de goedkeuring te erlangen van dat ligchaam, welks roeping het was zijne staatkunde en maatregelen te beoordeelen en te handhaven, dan zou de zelfde politieke partij, voor welke hij daar bezweken was, zijne verbanning bewerkt hebben. Zoo regeerde hij den staat krachtens een magtbrief even edel als zeldzaam: het vertrouwen des volks. Hem alleen gaven zij den bijnaam van „Olympius." PERICLES de Groote was niet genoeg; maar PERICLES de Godgelijke, waaronder zij groot en goed tevens verstonden, drukte hunne bewondering ten volle uit. WEBSTER was de eenige onder de nieuwe, even als PERICLES onder de oude staatslieden, wien het volk zoo gelijktijdig en zonder invloed van anderen de hulde bragt die men aan verhevene wijsheid verschuldigd is.

Al het grootsche in de atheensche welsprekendheid, al het vermaarde in de atheensche vaderlandsliefde heeft men aan de volksvergaderingen te danken. De hooge trap in beoefening der kunsten en wetenschappen, dien Athene bereikte; de

ontwikkeling van het democratisch beginsel zijner staatsinrigting en de staatkundige hoogte, waartoe het zich verhief, spruiten hoofdzakelijk allen uit die zelfde vruchtbare bron voort. De volksvergadering was het middelpunt zijner instellingen, de slagader waardoor het leven en de kracht van het zedelijk volksvermogen stroomden. Daaraan hechten zich voor den geleerde talrijke herinneringen, want zij is onafscheidbaar verbonden aan den roem en de grootheid van Athene.

III.

HET REGTSWEZEN.

Onder een democratisch regeringsstelsel is de wet het bolwerk der maatschappij; daar zij geboren wordt door den geest der meerderheid in den staat, en gehouden wordt de hoogste begrippen van zedelijkheid van het volk uit te drukken, is zij de eigenlijke magt, die het gemeenebest in stand houdt. Onder een despotisch stelsel zijn de wetten weinig in getal, en niets meer dan besluiten die den wil van een enkele, waarvoor de wil van het gansche volk bukt, te kennen geven; derhalve kunnen wij ook onder zulk een stelsel slechts een beperkt en onvolledig regtswezen verwachten. In eene constitutionele monarchie, zoo als Groot-Brittanje, waar aristocratische en democratische instellingen in gelijke verhouding gepaard gaan, zijn de wetten talrijker, hare strekking meer verschillend en de regtsbedeeling meer stelselmatig en oordeelkundig. Maar in de republieken zijn alle pligten van den burger tot den vorm eener wet teruggebragt. De wetten strekken zich niet enkel uit tot de groote belangen die het volk betreffen, maar zij dalen ook af tot de minste bijzonderheden van het persoonlijk leven en stellen een regel voor alle mogelijke gevallen, welke regel dan door het volk zelf als de standaard van regt wordt aangenomen. Het grondbeginsel der democratie is dat de wet zal heerschen en niet de overheid; dat zij zal staan boven overheid en volk beiden en door beiden stipt zal worden nageleefd. Van daar dat men in de democratie gedurig een streven ontmoet om de wetten zeer omslagtig te maken en zoo strijdig met zich zelven in hare verschillende bepalingen, en zoo bijzonder in hare toepassing dat zij bijna de regtspraak onmogelijk doen worden.

Dit leidt tot eene uitbreiding van het regts-stelsel, die gevaarlijk is voor hare kracht, nadeelig voor hare werking en belemmerend voor hare strekking. Om dit kwaad te voorkomen is in eene republiek, meer dan onder eenigen anderen regeringsvorm, grondige kennis van de beginselen van regt een eerste vereischte. Wij vinden dan ook dat in democratische staten die noodzakelijkheid zelve vele voortreffelijke talenten in zaken van regt en wetgeving doet ontstaan. Uit het standpunt dat de amerikaansche regtsgeleerden met het oog op de grondbeginselen dier wetenschap thans reeds hebben bereikt, mag men met grond de gevolgtrekking afleiden, dat de tijd niet ver meer af is dat het amerikaansche regtswezen in al zijne vertakkingen dat van alle beschaafde volken zal overtreffen.

De Atheners zijn het eerste volk dat getracht heeft de regtsbedeeling op wettelijke beginselen te doen steunen. Zij waren niet de eersten die geschreven wetten bezaten, maar wel de eersten die een stelsel van regt ontwierpen, regtsgedingen instelden en regt spraken in naam van het volk. Misdrijven jegens den staat en jegens personen werden gestraft naar gelang zij gewigtig waren, na een zorgvuldig onderzoek door eene wettig zamengestelde regtbank. In de zamenstelling dier regtbanken was het democratisch beginsel niet uit het oog verloren. Een enkele regter die alleen zijne regtsmagt uitoefende was bij de Atheners niet bekend; weder een voorbeeld van het wantrouwen in persoonlijke magt, dat in al hunne instellingen is ingeweven. De regtsbedeeling was toevertrouwd aan eene menigte regtbanken, die in zich de functien van regters en gezworenen vereenigden. Men zal welligt weten dat de zes duizend regters, jaarlijks uit het volk gekozen, verdeeld werden in tien regts-collegien, zoo dat elk van deze uit ten minste vijf honderd regters bestond; maar het aantal verschilde voor iedere zaak naar mate zij gewigtig was; twee honderd een schijnt het minimum geweest te zijn, maar daar boven kon de regtbank bestaan uit vier honderd en een, duizend en een, twee duizend, vijf duizend, ja, indien de zaak zulk een tribinaal eischte, bestond zij uit de geheele regterlijke magt. Hoewel dat ligchaam uit de vereeniging van alle regters te zamen gesteld, de zoogenaamde HELIÆA, de hoogste regtsmagt in den staat uitmaakte, had het evenwel geene

magt om een besluit der volksvergadering te vernietigen, of op eenigerlei wijze zich in de wetgeving van het volk te mengen. In dit opzigt miste het een van de prerogatieven der regtsmagt — de magt om eene wet, die met de groote beginselen van billijkheid en zedelijkheid strijdt, nietig te verklaren.

De ingezetenen der onderhoorigheden van den atheenschen staat waren verpligt te Athene regt te komen vragen; een harde en willekeurige maatregel voorzeker, wanneer men hem op zich zelven beschouwt, maar het eenige middel om de rust in den staat te bewaren en de heerschappij der atheensche wet te handhaven. Die bepaling bragt, behalve de geschillen tusschen de Atheners zelven, eene groote verscheidenheid van zaken voor de atheensche regtbanken; zaken die niet enkel de regten van personen en eigendommen betroffen, maar ook moeijelijker en ingewikkelde twistgedingen, die onafscheidelijk waren van den uitgebreiden handel van het moederland en den overgrooten rijkdom der eilanden. Zoo menigvuldig waren de werkzaamheden der regterlijke magt, dat zij het gansche jaar door zitting hield behalve op de feestdagen, die vrij talrijk waren, en de dagen waarop de volksvergadering bijeen kwam. Door onophoudelijk de voorbeelden voor oogen te hebben, werd de atheensche burger niet enkel grondig bekend met de bestaande wetten, maar ook gemeenzaam met de beginselen van wet en de toepassing er van op het maatschappelijk leven. Het verdient opmerking, dat onder alle vrijzinnige regering-stelsels het volk zich uit zichzelf toelegt op de studie van het regt; eene omstandigheid die voortspruit uit het bewustzijn van de regten van een vrij mensch te bezitten, en uit de deelneming van ieder burger aan het staats-bestuur. Die waarheid ontdekte ook BURKE met zijn scherpzinnigen blik, en bij onderzoek bleek het hem dat vóór de omwenteling het aantal regtskundige werken, die naar Amerika werden gevoerd, meer bedroeg dan al de boeken over andere onderwerpen te zamen.

Het gezond en scherpzinnig oordeel der Atheners moest wel aan een wetboek het leven geven, zoo als wij het nog uit de overblijfselen kennen, en aan een stelsel van beginselen dat, zoo het niet voor het grootste gedeelte verloren was gegaan, een weldadig licht over ons tegenwoordig regtswezen zou werpen. De atheensche wetten, voor zoo ver zij tot

ons zijn gekomen door de redevoeringen der talentvolle redenaars en de opschriften op steen, zijn meesterstukken van redactie. De bondige uitdrukking van hetgeen bedoeld wordt wekt onze bewondering op, terwijl in velen er van elke zinsnede even doorwrocht is als de zinsneden van DEMOSTHENES. Het uitgewerkt karakter dier wetten pleit voor eene hoogere beschaving en eene diepere kennis der regtsbeginselen dan men gewoonlijk den Atheners toekent. Dat de atheensche wet de bron en oorsprong der romeinsche was, kan even duidelijk worden aangetoond als dat de romeinsche wet de voornaamste grondslagen heeft geleverd voor het nieuwe regt. Wij mogen dus de groote regtsbeginselen waaronder wij leven naauw verwant achten met die der Atheners, waaruit zij hun oorsprong namen, en Athene als den wortel beschouwen van dien reusachtigen boom die thans de geheele wereld overschaduwt.

Er zijn twee karaktertrekken in de atheensche regtspleging, die terstond in het oog vallen en allezins merkwaardig zijn. De een betreft het bewijs, de andere de wijze om het te leveren en tevens tijd te besparen. In de eerste plaats werd in alle gedingen het getuigenis van den eischer even als van den gedaagde aangenomen, al volgde daaruit dan ook dat de beschuldigde voor zichzelven getuigde. Het tegenovergesteld beginsel om het laatste getuigenis af te sluiten, dat in de nieuwste regtstelsels voorop staat, is niet alleen ongerijmd, daar het leidt om de waarheid verborgen te doen blijven, maar het onderstelt ook een gebrek aan oordeel bij de regters, dat de Atheners verre waren van aan te nemen. Zonder aarzeling omhelsden zij het waarachtig juiste beginsel alle getuigenissen aan te nemen en namen zij in aanmerking de belangen die er bij de gepleegde daad konden betrokken zijn, de bloedverwantschap of waarschijnlijke partijdigheid, dan hadden zij daarbij meer het oog op de geloofwaardigheid van den getuige dan wel op zijne bevoegdheid. Dat eenmaal die grieksche regel ook in ons regtsstelsel zal worden gevolgd, is hoogst waarschijnlijk, wanneer men let op de groote schreden die zoowel in Engeland als in Noord-Amerika daar heen reeds gedaan zijn. In de tweede plaats werd ten einde het geding te bespoedigen, de verklaring van den getuige onder toezigt der Thesmothetae in schrift gebragt, hetgeen tot de voorbereidende werkzaamheden bij elk geding behoorde. Wan-

neer de zaak voor den regter kwam, werden de getuigen opgeroepen om hunne geschreven verklaring aan te hooren, waarna zij in eene openbare zitting nogmaals met eede de waarheid er van moesten bevestigen. In criminele zaken werd de beschuldigde in tegenwoordigheid van den beschuldiger gehoord, en in burgerlijke werd den regter gelegenheid gegeven om het karakter en het zedelijk gedrag van den getuige te leeren kennen. Indien traagheid in de regtsbedeeling in vele gevallen gelijk staat met volslagen gemis er van, moeten wij ons dan verwonderen dat de traagheid der geregtshoven, die tot een spreekwoord is geworden, de kanker van alle nieuwe stelsels is? Het weinige dat wij van het atheensche stelsel kennen, doet het ons slechts betreuren, dat het zoo weinig is.

IV.

DE STAATSAMBTEN.

Het grootste bewijs voor de vrijzinnigheid van staatsinstellingen is buiten twijfel dat de ambten voor alle burgers open staan. Een der grondtrekken van de democratie ligt in de vervulling der staatsambten door het volk en het opdragen er van voor een bepaalden tijd. Te Athene werd elk ambt bij keuze vervuld. De Areopagus alleen maakte daarop eene uitzondering en het is nog de vraag hoe deze in de dagen van PERICLES werd zamengesteld. Men ging uit van het beginsel dat ieder, die zich voor eene betrekking berekend achtte, zich kandidaat mogt stellen, maar de meesten dier betrekkingen werden slechts voor een jaar vergeven en verscheidenen er van konden niet voor de tweede maal door den zelfden persoon worden bekleed. Er waren twee wijzen van verkiezing, die op verschillende betrekkingen werden toegepast en op geheel onderscheidene beginsels steunden. De eene was de volkskeuze, die door het opsteken der handen of het werpen van steentjes in eene bus werd uitgebragt; de andere geschiedde door het lot. Die laatste wijze van verkiezen is in grootere mate democratisch, dan wij in onze dagen in praktijk hebben durven brengen; want dat was voorzeker wel de meest milde toepassing van het beginsel dat allen even veel regt hadden op het vervullen van staatsambten

als op alle andere voorregten aan het burgerschap verbonden. Indien er bij voorbeeld een archont moest verkozen worden, dan zeiden de Atheners: „Dat ieder burger die deze betrekking begeert en er zich toe in staat acht, zich kandidaat stelle: de namen van al de kandidaten zullen in eene bus worden geworpen en hij, wiens naam het eerst er wordt uitgetrokken, zal de betrekking erlangen." Maar aan dat onbeperkte regt om zich kandidaat te stellen was eene belangrijke voorwaarde verbonden, dat namelijk de kandidaat, zoowel met betrekking tot zijn zedelijk gedrag als tot zijne bekwaamheden, zich aan het onderzoek eener bevoegde regtbank zou onderwerpen (*δοκιμασία*); indien men verklaarde dat hij er toe geschikt was, werd hij toegelaten; in het tegenovergestelde geval verworpen. Die handelwijze toont aan, dat het volk zulk eene belangrijke betrekking niet wilde opdragen aan een onbekwaam of slecht mensch, maar de keuze zelve werd beslist door het lot, met andere woorden door de voorzienigheid. Onder ons stelsel zou zulk eene wijze van handelen onmogelijk zijn; maar er ligt toch een grondtoon van billijkheid in, die niemands aandacht kan ontsnappen. Twee burgers, die gelijke aanspraken hebben en in alle opzigten gelijk staan, hebben beide even veel regt en de staat zelf zou als onpartijdig beoordeelaar geen onderscheid tusschen hen mogen maken. De leden van den raad der vijfhonderden, de archonten, de regters en eenige andere ambtenaren werden door het lot gekozen; maar de tien generaals, de afgezanten van den staat en alle andere betrekkingen, die eene meer bijzondere geschiktheid vereischten, werden door stemming benoemd.

Na de verkiezing werden allen, zonder onderscheid, aan een examen (*λογιματία*) onderworpen, om te onderzoeken of zij de vereischte geschiktheid bezaten; een maatregel die uitmuntend berekend was om onwaardige kandidaten af te schrikken, want om na de verkiezing te worden terug gewezen, was eene schande die niet ligt werd uitgewischt. De onbegrensde verantwoordelijkheid aan het volk van alle staatsambtenaren is eveneens een voornaam bestanddeel der democratie. Te Athene werden alle overheidspersonen en ieder die eene openbare betrekking bekleedde eens in iedere prytanea ter verantwoording geroepen, ten einde het mogt blijken of zij alle pligten hun opgelegd, getrouw waren na-

gekomen. Waren zij daarin te kort geschoten, dan werden zij vervangen. Vóór hunne aftreding had er nog een laatste onderzoek plaats, waardoor zij van alle verantwoordelijkheid ontslagen werden. Uit welk oogpunt men die democratie der oudheid ook beschouwt, uit alles blijkt het dat de volksregering er in den grond werd begrepen, dat men er hare hoofdbeginselen juist inzag en trachtte de instellingen in harmonie met hare eischen te brengen. Of dat stelsel bevorderlijk was voor de zeden en het karakter van het volk is eene vraag. Maar wat ook hare schadelijke werking moge geweest zijn, de schuld daarvan treft meer de personen dan het stelsel.

In verband met dit gedeelte van ons onderwerp, moeten wij ook van eene eigenaardige instelling der Atheners gewag maken, namelijk de „atimia" (ατιμία) of verlies van het burgerschap, waarbij het wel waardig is een oogenblik stil te staan. Indien het bewezen was dat een burger zich op verregaande wijze jegens den staat vergrepen had, werd hij beroofd van alle burgerregten, en hield daardoor op burger te zijn. De voornaamste misdrijven, die zulk eene vernederende straf ten gevolge hadden, waren omkooperij, diefstal, meineed, laster en verwaarloozing van ouders. Letterlijk overgezet, beteekent het woord „zonder eer;" bij de Grieken was dit de grootste schande, die men iemand kon aandoen en na de dood. straf de strengste straf, welke een burger kan treffen. Zelfs het herstel in regten kon geen plaats hebben, dan wanneer zes duizend burgers bij geheime stemming verlof gaven om die zaak voor de volksvergadering te brengen.

Hoe wenschelijk zou het zijn om die oude instelling ook bij ons weder in het leven te roepen en de straf toe te passen op zoo velen, die de vrijheid der verkiezingen schande aandoen! Het wordt tijd, dat er genezing kome voor die dreigende ramp, indien wij de bron van volkssouvereiniteit zuiver willen in stand houden. In de staat New-York toch werden bij de laatste algemeene verkiezing, volgens de laagste schatting, niet minder dan een half millioen dollars (*f* 1,250,000) besteed door de aftredenden, partijgangers en kandidaten voor de eene of andere betrekking van de twee voornaamste politieke partijen, om de volkskeuze op die wijze ijdel te maken. Het omkoopen door geld bij onze verkiezingen is niet alleen een erkend schandaal, maar het baant den weg tot omverwerping onzer vrij-

zinnige instellingen en den ondergang der vrijheid van het volk. Het gansche gebouw onzer maatschappelijke vrijheid berust op de stembus; want dat gewigtige regt des burgers om zijne overheid te kiezen, vereenigt in zich de gansche volkssouvereiniteit. Indien omkooperij en laagheid dat levensbeginsel aantasten en er de kiem van bederf inënten, zal het grootsche gebouw, dat onze vaderen daarop stichtten, in puinhoopen storten. Zou het niet verstandig zijn te bepalen dat ieder die laag genoeg bevonden wordt om zijne stem voor geld, voor sterken drank of voor gunst te verkoopen, ontzet werd uit zijn rang van burger? En voorts, dat ieder die geld biedt voor eene stem, of onwaardige middelen aanwendt om daarop een invloed uit te oefenen in strijd met de gewetens-overtuiging van den burger, tot de zelfde onteerende straf veroordeeld werd? Geen menschelijk gezag kan dat dreigende gevaar afweren, er bestaat slechts een geneesmiddel tegen, ontzetting uit de burgerregten en eene strenge handhaving van die straf. Dit zou de grootste straf moeten zijn, die een burger van Amerika treffen kon. En zij zou het ook zijn, want hij zou liever zijn eigendom verliezen, zijn goeden naam opofferen, ja welligt zijn leven laten, vóór hij afstand zou willen doen van dat grootsche erfdeel. Even als de straf van KAIN, zou zij zijne krachten te boven gaan; en dit is juist de reden waarom van dat geneesmiddel goede uitkomsten te wachten zijn.

V.

OORZAKEN VAN DEN ONDERGANG VAN ATHENE.

Wij willen onze beschouwing sluiten met eenige korte opmerkingen omtrent de oorzaken van den ondergang der volksregering te Athene. De eerste oorzaak, die zich terstond aan ons voordoet, is de minachting die men algemeen voor den arbeid koesterde. De natuurwet spreekt dagelijks haar vonnis over de luiheid uit en bevestigt het goddelijk bevel, dat arbeid de pligt en het lot des menschen is. Vooral geldt die wet voor democratische staatsinrigtingen, waarin de vruchten van den arbeid dubbelen zegen aanbrengen. Maar te Athene werd de handenarbeid den burger onwaardig gekeurd. De nijverheid was niet aan banden gelegd, in tegendeel, zij werd aange-

kweekt en aangemoedigd, maar tevens droeg zij het brandmerk der slavernij en was aan vreemdelingen en slaven overgelaten. De atheensche burger was een gegoed, zoo al geen rijk man, en de schatkist van den staat stond tusschen hem en de armoede. Een noodzakelijk gevolg hiervan was dat de armoede geene schande werd geacht, en deugdzame mannen in de beste dagen der republiek schatteden het bezit van rijkdom oneindig lager dan het bezit van kennis. Sommigen der beroemdste burgers, waaronder ook SOCRATES behoorde, waren zeer arm. Maar die ontheffing van de verpligting tot arbeid leidde regtstreeks tot zedeloosheid en overdreven weelde, zoodra Athene niets meer van buiten te vreezen had en het volk ontslagen was van den zwaren staats- en krijgsdienst, die de ontwikkelingstijdperken zijner geschiedenis kenmerkt. Voor een volk dat in het bezit was eener zoo hooge mate van geestbeschaving en levendigheid van karakter was gedurige bezigheid eene behoefte, en daar de Atheners die niet mogten zoeken in nijverheids ondernemingen, voerde, zoodra de staatszaken niet langer hunne diensten eischten het najagen van het genot hen naar den afgrond der zedeloosheid. De schilder- en beeldhouwkunst, muzijk, tooneelvoorstellingen en openbare feesten werden de hoofdbezigheden van het volk, toen de moeijelijke tijden van MARATHON en SALAMIS voorbij waren. Terwijl het genie door eene plotselinge opflikkering de kunsten tot volmaaktheid bragt, verzwakten de weelde en de luiheid de krachten des volks, deden de openbare zeden ontaarden, en wierpen de schimmel, die haar ondergang moest ten gevolge hebben, op de democratische instellingen. En zoo diep waren, onmiddelijk na de dagen van PERICLES, de atheensche zeden verbasterd, dat een „ attisch voorkomen," (Ἀττικὸν βλέπος) het zinnebeeld van verdorvenheid werd. Zij muntten evenzeer uit in verfijnde ondeugden en de verregaandste zedeloosheid als in de scheppingen van het gevoel voor het verhevene en schoone op het gebied der kunst. Zonder arbeid werden de Atheners als volk ongemeen rijk; maar die rijkdom was in de latere tijden der republiek zoo ongelijk verdeeld dat hij eene verwarring in de maatschappelijke toestanden te weeg bragt, die alle orde bij het volk verbrak. Uit die sprekende les des Atheners mogen wij leeren, dat geen volk den arbeid kan verachten, zonder daardoor den weg tot zijn eigen ondergang te banen.

Het is eene gewigtige vraag of een vroegtijdige bloei en

een heerschende smaak voor de schoone kunsten onder democratische instellingen wenschelijk is. Het bestaan daarvan op zich zelf getuigt reeds voor het aanwezen eener in overvloed levende klasse zonder bepaalde bezigheid, en juist in die klasse ligt voor een volk de eerste schrede tot zijn ondergang.

Eene andere hoofdoorzaak van Athenes val lag daarin, dat het volk te weinig verwijderd was van de schatkist. Omkooperij door landspenningen is het grootste gebrek aan volksregeringen eigen. Onder andere regeringsvormen kan dit, door den aard zelven der aristocratische instellingen, slechts op eenige weinigen worden toegepast, maar in eene democratie oefent het zijn besmettelijken invloed, door de menigte van ambtenaren en de velen die naar ambten dingen, heinde en ver uit. Te Athene had de volksvergadering het vrij gebruik van de gelden van den staat en zij kon der verzoeking geen weerstand bieden om, onder verschillende vormen en voorwendsels, een gedeelte er van onder het volk te verdeelen. Die welgelukte pogingen om gedurig uit de schatkist te putten moeten aan ieder burger die het verlangde, een gedeelte althans van zijne jaarlijksche inkomsten verzekerd hebben. Zulke handelingen nu, welken schijn men er ook aan geeft, leiden tot een trapsgewijs bederf van de zeden des volks. Hoewel eene arme, ofschoon niet behoeftige schatkist eene weldaad is voor eene democratie, ziet men toch somwijlen dat een democratische staat, door de spaarzaamheid van het gouvernement en den handelsgeest, waarmede allen vervuld zijn, vermaard is geworden of nog is om zijn rijkdom. Indien de drie millioen dollars die jaarlijks langs verschillende wegen in onze schatkist vloeijen ter vrije beschikking lagen, dan zou het wel een zeldzaam voorbeeld van deugd moeten heeten, indien onze wetgeving, die thans om hare eerlijkheid geprezen wordt, door verloop van tijd niet het meest omgekochte en omkoopende ligchaam op aarde werd.

Terwijl een goed beheer der landsgelden onder eene volksregering niet dan met groote moeijelijkheden kan worden tot stand gebragt, moet het afwijken van het beginsel van stipte eerlijkheid door hen, aan wie dat beheer is toevertrouwd, oneindig meer tot het bederf der volkszeden bijdragen dan de overtreding der wetten van eerlijkheid in eenigen anderen

maatschappelijken toestand. Uit dat oogpunt reeds is een eerlijk beheer van de inkomsten van den staat, eene zekere waakzaamheid en bezorgdheid, dringend noodig, niet alleen omdat het besparen van goud en zilver in het belang der algemeene welvaart vereischt wordt, maar om de hoogere reden, dat die spaarzaamheid, met het oog op de volkszeden een schat van deugd en eerlijkheid in de natie zelve doet opzamelen, die verre boven stoffelijke welvaart te kiezen is. De Atheners konden aan de verleiding geen weerstand bieden om den nationalen rijkdom tot hun eigen voordeel aan te wenden; de toekomst zal leeren hoe wij, als volk, ons tegenover die verleiding gedragen zullen.

Het krachtigste volk is wel dat, hetwelk zijn bestaan eeuwen lang handhaaft, altijd vooruitgaat, maar nimmer het toppunt van vooruitgang bereikt; zich steeds tot een hooger en hooger standpunt van beschaving verheft, maar nooit afneemt. Het volk dat het langst leeft, terwijl het immer streeft naar hoogere verlichting en grootere zedelijkheid, verdient dan ook den eersten rang onder de natien. De vooruitgang der Atheners was langzaam en moeijelijk, maar nadat zij, in de dagen van PERICLES, hun zenith bereikt hadden, verloren zij in vijftig jaren al wat zij in eeuwen gewonnen hadden. Hun staatsgebouw stortte in puin, omdat het op te nietigen grondslag rustte, maar vooral omdat hunne beschaving van zuiver verstandelijken aard was, en niet gesteund werd door beginselen van zedelijkheid, die alleen in staat zijn duurzaamheid aan zulk een gebouw te geven. Die zedelijke beginselen schatten zij in gelijke mate te laag als zij de verstandelijke te hoog waardeerden, en ondermijnden op die wijze den eenigen blijvenden grondslag van nationale grootheid, zoo niet van nationaal geluk. Zij bleven getrouw aan den griekschen staatkundigen grondregel, dat een klein gebied een onmisbaar vereischte was voor eene goed geordende volksregering. 1) De zucht om hun land, het zij ten westen in den Peloponnesus, het zij ten noorden in Thracie, uit te breiden schijnt hen nimmer bezield te hebben, hoe zij er ook op uit waren om eilanden aan zich te onderwerpen en hunne handelsbezittingen te vermeerderen. Athene zou intus-

---

1) Arist. Polit. lib. VII, cap. 5.

schen gemakkelijk er in zijn geslaagd om zijn gebied uit te breiden, van de Aegaesche tot de Adriatische zee, aan het geheele grieksche volk de weldaden zijner volksregering hebben geschonken en het daarvoor vatbaar hebben gemaakt, niet door het geweld van wapenen, noch door dwang, of door onregtvaardigheid of opwekken der begeerlijkheid, maar door den vreedzamenen kalmen invloed der volksregering zelve. Daardoor zou het tot de kennis gekomen zijn van het stelsel van vertegenwoordiging, dat de karaktertrek zoo wel als het bolwerk van latere republieken is. Hadden de Atheners een grondgebied bezeten van voldoende uitgestrektheid en aan alle bewoners gelijke voorregten geschonken, dan mag men althans gissen, dat de atheensche staat in stoffelijke kracht het romeinsche rijk even ver zou overtroffen hebben, als hij dit in geestbeschaving te boven ging.

Het onbeperkte gezag van de volksvergadering was eene andere oorzaak van Athene's ondergang. Zij vertegenwoordigde het souverein gezag van het volk en had dus uit den aard der zaak een weêrzin tegen iedere beperking, terwijl het haar ligt viel alle vijandelijke elementen, waarmede zij in aanraking kwam, te overwinnen; door het gemis eener grondwet die hare magt omschreef en beperkte, en van een regterlijk gezag dat hare dwalingen onschadelijk maakte, was zij blootgesteld aan al het gevaarlijke van overhaaste besluiten en den invloed van bewogen hartstogten. Maar boven alles was zij de vruchtbare kiem dier volksleiding (demagogie) die door verloop van tijd zoo magtig en gevaarlijk werd. Door de hartstogten bij het volk op te wekken en zijne vooroordeelen te baat te nemen, werden de laagsten en meest verdorvenen vaak in staat gesteld de werking van de volksvergadering schadelijk of krachteloos te maken, of wel haar tot dwaze en slecht doordachte maatregelen te dwingen. Athene leed meer van die verderf aanbrengende volksleiders dan van al de vijanden van den staat te zamen. De toepassing van het stelsel van vertegenwoordiging zou een hecht bolwerk zijn geweest tegen de kuiperijen dier ellendigen, die gewoonlijk slechts in het diepst gezonkene gedeelte der bevolking hun veld ter bearbeiding vinden; maar dan zouden zij eene duurzame bescherming gevonden hebben in eene grondwet die de daden der wetgeving beperkte en beoor-

deelde. Onder instellingen als de onze evenwel, met een onbegrensd kiesregt, kan noch de grondwet, noch het stelsel van vertegenwoordiging een vasten waarborg tegen den noodlottigen invloed van volksleiders opleveren. De kring waarin zij werkzaam zijn is slechts verruimd, de bekwaamheden die van hen gevorderd worden zijn slechts vermeerderd. Een amerikaansch volksleider heeft, om zich rang en invloed te verzekeren, behalve de gewone eigenschappen van een laag en verdorven hart, nog eene hoogere mate van talent en tact noodig dan de atheensche volksleider moest bezitten. Hij behoort tot de zelfde soort van menschen, maar hij moet eene sterkere gave van verleiding bezitten en zijne inzigten nog beter weten te verbergen. De wijsheid en de deugd van het volk zijn de eenige blijvende waarborgen tegen de arglistige plannen van slechte en eerzuchtige menschen. Tot op dit tijdperk onzer geschiedenis heeft de amerikaansche wetgeving, dank zij der algemeene welvaart en ook door het gemis eener te groote bevolking, zich weten te vrijwaren van den invloed dier oproerige fortuinzoekers. Maar te Athene werd dikwerf aan het besluit der vergadering uitvoering gegeven vóór de hartstogten, die tot het besluit aanleiding gegeven hadden, genoegzaam tot bedaren waren gebragt om eene gezette overweging mogelijk te maken.

Het lot eener democratie, wanneer de bestanddeelen waaruit zij is zamengesteld vergaan zijn, levert een treurig schouwspel op, waarbij wij hier een oogenblik willen stilstaan. Om er een denkbeeld van te geven stellen wij op den voorgrond dat, wanneer een volk geheel doordrongen is van de democratische beginselen, en deze van geslacht tot geslacht zijn overgegaan, tot dat het volk zoodanig ontaard is, dat het zelf zijne democratische instellingen omverwerpt, het eerst tot regeringloosheid en dan tot volslagen gebrek aan beschaving vervalt, maar nooit de monarchie als een redmiddel wordt aangegrepen. Wel neemt de monarchale regeringsvorm achtereenvolgens andere vormen aan tot hij eindelijk overgaat in een democratischen, maar daar ontmoeten de uitersten elkander niet. De schakel die den democratischen aan den monarchalen vorm verbindt is de barbaarscheid. De Atheners zouden er nimmer toe gebragt zijn, in welk een groot en dreigend gevaar zij zich ook bevonden, een Dictator te benoemen, omdat zij daardoor

zouden zijn afgeweken van het grondbeginsel hunner instellingen; dan toch zouden zij aan een gezag het aanzijn hebben gegeven, dat strijdig was met ieder begrip van democratie. Even min zouden zij, zelfs in de tijden hunner diepste verbastering, het groote beginsel van zelf-regering door middel der volksvergadering hebben opgegeven. Maar te Rome, waar men nooit eenig juist denkbeeld van democratische beginselen gehad heeft, was in tijden van gevaar het dictatorschap de eerste toevlugt, niet van het volk maar van de aristocratie 1).

De laatste oorzaak van den val van Athene, waarvan wij hier melding willen maken, was het bloot menschelijke van zijne godsdienst. Zijne beschaving rustte niet op een zedelijken grondslag. De Atheners grondvestten hunne hoop op hun voortdurend bestaan als volk, op de beschaving van den geest en het gevoel voor het schoone, maar hunne godsdienst zelve was ten eenen male ongeschikt om die zedelijke begrippen te doen ontstaan en kracht te geven, welke alleen in staat zijn eene maatschappij op den duur in stand te doen blijven. Hun standaard van deugd en regt was feilbaar; ook daarin was het gebrekkige te vinden, dat alle menschelijke instellingen aankleeft, en dit was oorzaak dat de grondbeginselen hunner zedeleer niet die eeuwige waarheden bevatten, welke zij aan volmaakte voorbeelden slechts ontleenen kon. ANAXAGORAS en SOCRATES ontdekten wel boven den Olympus het rijk der eeuwige wijsheid, en ook in hen daalde eene straal neder van het opperwezen, dat den Olympus daar had nedergeworpen; maar het volk zag niet hooger dan zijne met sneeuw bedekten kruin en drong niet verder door dan tot die verdichte goden, die den heiligen berg der Grieken bewoonden. Hoewel wij met bewondering vervuld moeten zijn voor de grieksche mythologie, het reusachtigste voortbrengsel van genie en ligtgeloovigheid, waaraan ooit eene menschelijke verbeeldingskracht of menschelijke gewaarwordingen het aanzijn gaven, kunnen wij toch hare strekking om het begrip van zedelijkheid te verbasteren en den godsdienstzin van den mensch te smoren, niet over het hoofd zien.

---

1) Het *μοναρχων* van de Grieken stemt geheel met het latijnsche dictator overeen.

Maar ondanks al hetgeen er tot blaam der atheensche democratie gezegd is, overtreffen hare lofwaardige eigenschappen toch verre hare gebreken. Het was deze oude volksregering die het eerst het voorbeeld gaf eener beschaafde maatschappij in al hare pracht en grootheid. De denkbeelden, de ontdekkingen en de uitvindingen der Grieken, oefenen tot op onzen tijd hun invloed op het menschdom uit. Het regeringsstelsel, de wetten, de wijsbegeerte, de uiterlijke welsprekendheid, de logica, de poëzij, de bouw-, beeldhouw- en schilderkunst, al die bestanddeelen der beschaving werden het eerst te Athene in al hun luister ten toon gespreid; werden daar het eerst beoefend met het verstand van den geleerde, en de geestdrift van den kenniszoeker. Maar twee van de elementen der nieuwe beschaving (de natuurkundige wetenschappen en het christendom) ontbraken hun; en hieruit zien wij, dat wij het veld der wetenschappen niet veel verder dan den horizon der Grieken hebben uitgebreid, al zijn wij er ook dieper in doorgedrongen. Dank zij de schatten van kennis die zij, en bepaaldelijk de Atheners, hebben nagelaten, was de maatschappij der nieuwe geschiedenis in staat zich weder op te bouwen. Eeuwen lang was hunne letterkunde het eenige verstandelijke voedsel voor den geleerde van den nieuweren tijd.

Er ligt iets bekoorlijks in den naam zelfs van Athene, dat twintig eeuwen niet hebben kunnen vernietigen. Nog leeft het — en het zal blijven leven. Het leeft in de taal die wij spreken, in de letterkunde die wij beoefenen, en in de sterrenbeelden die wij aan den nachtelijken hemel zien, de onsterfelijkheid heeft haar stempel gedrukt op de atheensche beschaving. Wanneer de laatste kolom van het Parthenon zal gevallen zijn, wanneer de Propylæa door het stof zal zijn bedekt, wanneer de Acropolis zelve eene vormlooze klomp zal geworden zijn, dan zelfs zal de naam van Athene nog eeuwen bestaan; het zal ten eeuwigen dage met jeugdige frischheid in den geest der menschen leven, tot dat de kennis zelve ten grave gedaald is, en het menschelijk verstand niet meer door de stralen van het genie zal verlicht worden.

DE LONDENSCHE MUNT.

Iedereen kent het gemunt geld, de koopwaar die men bij voorkeur in de ruilingen gebruikt, maar wat men zeker minder algemeen kent is de wijze waarop uit een baar goud of zilver de muntstukken vervaardigd worden. Wij willen daarom de manier waarop tegenwoordig het munten in Engeland geschiedt aan onze lezers mededeelen.

Onder de Saxische en Normandische dynastiën bezaten onderscheidene steden van het koningrijk het regt om munten te slaan. De hooge geestelijken en edelen waren gewoon om even als de koning, op de munten die zij deden vervaardigen hunnen naam of hun merk te plaatsen om het gehalte er van te waarborgen, tot dat tegen het laatst der 12e eeuw onscheidene werkplaatsen, waar de koning gewoon was geld te doen slaan, vereenigd werden en er eenen muntmeester benoemd werd. Met deze vereeniging ging men voort, zoo dat er in 1279 slechts ééne koninklijke Munt bestond, waarvan de directeur aan den vorst persoonlijk verantwoordelijk was. — De handelaars in edele metalen die dezelve naar de munt zonden moesten behalve een heerlijk regt aan den koning, zekere som voor muntkosten aan den directeur uitkeeren. Na verloop van tijd vormden de personen met het munten belast eene vereeniging of gilde, dat met bijzondere voorregten begunstigd werd tot dat onder de koningin Elisabeth de regering zelve het munten op zich nam, ten einde de muntverzwakkingen onder HENDRIK VIII schaamteloos gepleegd te herstellen, doch al spoedig keerde men tot de vroegere gevolgd wijs terug. Het

tegenwoordige engelsche muntstelsel dagteekent van HENDERIK VII die in 1489 een nieuw muntstuk souverein genoemd slaan deed dat het dubbel van den rijal, of twintig shillingen waarde had. In 1504 begon men shillingen en halve shillingen te vervaardigen, terwijl men ook omstreeks dien tijd een randschrift invoerde om het snoeijen der geldstukken tegen te gaan. De afgewerkte muntstukken werden aan een onderzoek der gehalte onderworpen, en tot dit was afgeloopen in eene bergplaats pix genoemd bewaard, die eerst met twee en later met drie sleutels gesloten werd.

De muntverzwakking waarvan wij daar straks reeds melding maakten, was een der menigvuldige misdaden die de regering van HENDERIK VIII bevlekken. Hij bestal en bedroog zijne onderdanen door ze te dwingen de vervalschte munten tegen hoogere waarde dan ze werkelijk hadden, aan te nemen en met deze zedelooze handeling ging men zoo lang voort tot eindelijk een zilveren muntstuk voor drievierde gedeelte uit koper bestond. Onder de koninginnen MARIA en ELISABETH kwam er echter verbetering. De eerste nam voor de gouden en zilveren stukken het zelfde allooi aan, namelijk van elf deelen fijn en een deel vreemd metaal, terwijl er tevens verband ontstond tusschen de munten en de in gebruik zijnde gewigten.

Tot aan KAREL II had een geldstuk als munt meerdere waarde dan wanneer het versmolten werd, waardoor men het uit den omloop raken trachtte te voorkomen daar niemand bij voorbeeld een kroon zoude versmelten zoo hij daarvoor minder dan vijf shillingen waarde verkreeg. Deze vorst maakte echter om de opbrengst der munt in zijn voordeel te vermeerderen, de waarde van ieder muntstuk juist gelijk aan die van eene zelfde hoeveelheid ongemunt metaal waarvan het gevolg was dat bij iedere wijziging der edele metalen de muntstukken uit den omloop verdwenen, en voortdurende hermuntingen die tot schade van het algemeen strekten noodzakelijk werden. Tegenwoordig is de waarde der gouden muntstukken gewigt tegen gewigt gelijk aan het goud in baren, dat van de zilveren echter iets minder zoo dat de innerlijke waarde van den shilling die twaalf pences, bevat maar elf en een kwart is. De prijs van ieder stuk behoort dan ook in den regel te zijn die van het metaal dat het bevat met de kosten van het muntloon.

Langzamerhand werd de munt meer en meer eene rijksin-

stelling, en mogten er zonder de toestemming der regering geene muntstukken geslagen worden. Tot in 1811 was de engelsche munt in den Tower te Londen gevestigd, doch werd toen naar het tegenwoordige gebouw verplaatst, waarvan de oprigting ruim 3 millioen guldens gekost had. De onderste verdieping van dit gebouw bevat behalve talrijke bureaux en woningen van ambtenaren, onderscheidene ruime werkplaatsen, zoo als het vertrek waar het zilver gesmolten wordt, waar de muntpersen staan, waar de zuivering van het koper geschiedt en dat waar men het smelt.

Voor de kort geleden ingevoerde organisatie bestond het muntpersoneel uit een zoogenaamde muntmeester met zijnen adjunct en eenige muntraden. De betrekking van muntmeester was tot aan de onlangs plaats gehad hebbende benoeming, eene soort van eerepost die men gemeenlijk aan aanzienlijke personen, wier staatkundige invloed de regering op prijs stelde, wegschonk. De adjunct muntmeester stond wezenlijk aan het hoofd der inrigting, terwijl de werkzaamheden der muntraden zich bij de regeling der ondergeschikte belangen bepaalden. De overige ambtenaren waren de essaijeur van den muntmeester, de gieter en affineur, de leden van de vereeniging der muntgezellen, de eerste stempelsnijder en de eerste werktuigkundige. Vroeger ontving de muntmeester geene vaste bezoldiging maar eenige percenten van het gemunte goud en zilver, dat echter later gewijzigd werd. Aan den essaijeur is het onderzoek van de gehalte van het in de munt gebragte goud en zilver opgedragen, en deze moet dan ook tevens de hoeveelheid vreemd metaal opgeven, noodig om het wettige allooi te verkrijgen. De gieter en de affineur waren met het verwerken van het metaal in baren belast, waarvan vervolgens de muntgezellen de geldstukken vervaardigden. De stempelsnijder had het graveren der stempels voor zijne rekening, terwijl aan den werktuigkundige het opzigt der machines opgedragen was. Bovendien was een groot aantal beambten met het toezigt belast. Men had een controleur der munt, een koninklijke essaijeur, een koninklijke klerk, een inspecteur der gieterij, een inspecteur der muntpersen en een bijzonder ambtenaar voor de bewaring der stempels. Zoo was gaandeweg het personeel vermeerderd, terwijl men er tegen op zag veranderingen en vereenvoudigingen in te voeren. Even zonderling was de wijze

waarop al deze ambtenaren werden betaald. De muntmeester kreeg, zoo als wij reeds zeiden, eene vaste bezoldiging en werd niet meer zoo als voorheen percentsgewijze beloond. De inkomsten van den essaijeur bestonden gedeeltelijk uit een vast traetement, gedeeltelijk uit emolumenten; de gieter en affineur hadden een schriftelijk contract met den muntmeester over den prijs waarvoor zij werken moesten, maar hadden bovendien het regt om voor eigen rekening, doch met de machines en werklieden der munt te arbeiden; hoe voordeelig hunne betrekking was kan men opmaken door dat zij in 1851 nog op de zelfde wijze als in 1815 betaald werden, terwijl het giet- en affineerloon buiten de munt ruim 30 percent verminderd was.

Het vreemdste van alles waren echter de voorwaarden aangegaan met de vereeniging der muntgezellen, die uit eenen hoofdman, vier leden en twee zoogenaamde leerlingen bestond. Deze personen waren noch rijksambtenaren noch bijzondere ondernemers, maar zoo wat tusschen beiden, daar zij als ambtenaren aangemerkt doch als bijzondere personen betaald werden. Zij werden ook niet door de regering benoemd, maar maakten een gilde uit, waaraan naar zij voorgaven, een uitsluitend regt om te munten toegekend was geworden; maar wat het vreemdste was, hoewel dus in het bezit van een monopolie, werden zij naar een contract betaald dat om de drie maanden vernieuwd moest worden. In weerwil der verbeteringen van het werk der munting, werden zij nog bijna op de zelfde wijs als voor tachtig jaren beloond, en volgens een meer dan honderd jaren oude verordening ontvingen zij ieder 480 gulden jaarlijks, wanneer er voor minder dan 6 millioen geld geslagen was „om hunne eerlijkheidheid niet te zeer te beproeven." De arme lieden waren dan ook zoo te beklagen, dat de leerlingen om in het gilde te worden toegelaten, om later als muntgezellen verkozen te kunnen worden, eene premie van 12000 gulden betaalden.

Toen men de jongste hervormingen wilde invoeren, had men een hevigen kamp tegen dit gilde te voeren, dat de inzage van zijne rekeningen en boeken weigerde; maar de commissie aan wien dit was opgedragen vond echter middelen om te weten te komen dat de zuivere winsten van den gieter en affineur van 1837—1847 ongeveer 500,000 gulden, en van de muntgezellen 1,520,000 gulden hadden bedragen. Van

1842 tot 1847 beliep de gemiddelde winst der laatsten jaarlijks 210,000 guldens, waarbij nog voor drie hunner vrije woning in het muntgebouw kwam.

In het jaar 1850 begonnen de zoo noodzakelijke hervormingen. De commissie, met het onderzoek dezer zaak belast, stelde voor om het contract met de muntgezellen niet verder te vernieuwen, maar de munting in het openbaar aan te besteden, en dat zoo de essaijeur nog rijksambtenaar bleef, hij niet meer voor eigen rekening zou mogen werken, even min als de affineur, de gieters en de stempelsnijders; terwijl men alles zoo wilde wijzigen dat bekwame personen in het vervolg naar die betrekking mededingen konden. De toenmalige muntmeester mr. SHEIL tot andere betrekkingen geroepen zijnde, werd door sir J. F. W. HERSCHELL opgevolgd, die echter met zijne denkbeelden geheel instemde. Hoewel het jaar 1851 grootendeels verliep in onderhandelingen met de vroegere ambtenaren, die zich de wijziging hunner werkzaamheden duur lieten betalen, kwam echter in Augustus de nieuwe regeling tot stand, en waren er bij het einde van het jaar 8 millioen muntstukken zonder tusschenkomst van het gilde der muntgezellen vervaardigd.

De affinage der edele metalen zou voortaan niet meer in het muntgebouw plaats hebben maar openbaar aanbesteed worden; en de eerste toewijzing geschiedde voor tien jaren tegen 6000 gulden 's jaars aan het huis ROTHSCHILD. Het gouvernement behield zich echter voor om, des verkiezende, andere affineurs te gebruiken, terwijl het de aannemers vergund bleef om ook voor bijzondere personen te arbeiden.

Daar men slechts langzamerhand de voorgestelde veranderingen wilde tot stand brengen, verkeert men nog heden in een overgangstijdperk, hoewel de ingevoerde hervormingen behalve eene zeer vereenvoudigde administratie nu reeds eene bezuiniging van 132,000 guldens jaarlijks hebben opgeleverd, welke vermeerderd wordt door de toenemende aanvoer van goud uit Californie en Australië en op 36,000 guldens voor iedere 2,000,000 kan gerekend worden.

De betrekkingen tusschen de munt, de engelsche bank en het publiek zijn ongeveer als volgt: De munt is verpligt om op kosten van het gouvernement de baren goud en zilver die de wettige gehalte hebben, in muntstukken te veranderen.

Iedereen kan daarvan gebruik maken, maar door het oponthoud en andere zwarigheden daaraan verbonden, is de engelsche bank bijna de eenige die goud geld laat vervaardigen. Ten opzigte van het zilver is dit het geval niet, daar de munt van tijd tot tijd het afgesleten geld en nieuwe baren zilver opkoopt om zoo doende voor eenen behoorlijken omloop te zorgen, zoo als ook met het koper geschiedt. De kosten hieruit voortvloeijende maken een gedeelte uit van de muntuitgaven die jaarlijks door het huis der gemeenten worden toegestaan. De vervaardigde goudstukken worden naar de bank gezonden, maar het zilver en koper geld aan het publiek tegen goud of bankbilletten afgeleverd. Om nieuwe goudstukken te verkrijgen moet men zich dus bij de bank maar voor zilver en koper geld bij de munt vervoegen. Aan de munt is ook door den staat het vervaardigen van geldstukken voor de kolonien opgedragen, en der medailles voor eervolle daden toegekend.

Voorheen was het snijden der stempels voor bovengenoemde medailles en die voor het geld aan twee verschillende personen opgedragen, doch bij de nieuwe wijzigingen is er slechts één mede belast.

Het vervaardigen der stempels is eene zaak van het grootste gewigt en het is onmogelijk een behoorlijke stempel te snijden wanneer het staal niet met de meeste zorg bewerkt is. Men begint gewoonlijk met aan een stuk best staal in het ruwe, den gevraagden vorm te geven, het te verhitten en om het zacht te maken langzaam te laten verkoelen; vervolgens wordt het naauwkeuriger afgewerkt en gelijk gemaakt, waarna de afbeelding er en relief op wordt gesneden; wanneer dit geschied is wordt de stempel op nieuw verhit, doch nu om te harden plotseling verkoeld, terwijl men ook nog door andere middelen het hard worden bevordert. Dit afgeloopen zijnde wordt hij schoon gemaakt en gepolijst. Hiermede is echter nog niet alles gedaan, want daar de vervaardiging van dezen standaard-stempel veel tijd en arbeid heeft gekost, wordt hij zoo veel mogelijk gespaard, waarom men hem door eene sterke drukking afdrukt in een stuk rood gloeijend zacht staal, dat vervolgens gehard wordt. Met dezen vorm waarop de afbeelding ingedrukt is, worden een zeker aantal stempels vervaardigd, waarmede men een bijna onbepaald getal muntstukken slaan kan.

Het graveren der standaardstempels geschiedt met kleine werktuigen van uiterst hard staal, en is een verbazend langzaam en onzeker werk, want een klein gebrek in het staal is voldoende om alles te bederven. In gewone omstandigheden zou men met een stempel dertig of veertig duizend munten kunnen slaan, doch daar men van een enkelen vorm ongeveer een honderdtal stempels afdrukt, kan men zoo als wij opmerkten met een standaard een groot aantal geldstukken stempelen. Ieder muntstuk moet echter nog door den graveur worden nagezien en afgewerkt en tot dien arbeid kan men slechts de ervarenste kunstenaars gebruiken.

Wij willen nu nog de verschillende bewerkingen nagaan die eene baar goud ondergaat van het oogenblik dat deze in de munt komt, tot dat zij als geld in omloop wordt gebragt.

Wanneer het goud in staven aan de munt wordt bezorgd overtuigt men zich eerst dat het door bekende affineurs bewerkt is geworden, en neemt er kleine stukjes af die door den hoofdessaijeur worden beproefd. Deze scheikundige bewerking geschiedt met de uiterste naauwkeurigheid. Het metaal wordt in zeer kleine smeltkroezen van beenderaarde geplaatst en vervolgens aan eene hooge temperatuur blootgesteld, terwijl daarbij gevoegde ligchamen de vreemde stoffen afscheiden, en het zuivere goud overlaten, zoo dat de verhouding tusschen het gewigt van het in de kroes geplaatste en van het zuivere goud dat er overschiet het gehalte uitdrukt. Nadat de essaijeur zijn rapport heeft uitgebragt, worden de goudstaven die zorgvuldig verzegeld waren, gewogen en de waarde van iederen staaf naar de zwaarte en het gehalte bepaald, waarna de eigenaar een bewijs verkrijgt van de juiste hoeveelheid muntstukken waarop hij regt heeft. Het grootste gedeelte der goudstaven waaruit te Londen geld geslagen wordt behoort gelijk wij reeds zeiden, aan de engelsche bank doch de bovengemelde formaliteiten blijven ook voor bijzondere personen de zelfde.

Het metaalmengsel wordt vervolgens gesmolten en tot baren gegoten die ongeveer 10 engelsche duimen lang, 7 engelsche duimen breed en iets minder dan 1 duim dik zijn 1). Daar

---

1) Een engelsche duim = 2,53995 Ned. duimen.

het gehalte der goudstaven niet altijd het zelfde is, zorgt men dat zij bij de gieting het wettige gehalte hebben, dat is 917 duizendste fijn goud bevatten, waarom van tijd tot tijd kleine gedeelten van het mengsel door den essaijeur ten naauwkeurigste worden onderzocht. Nadat dit is afgeloopen worden de staven op nieuw gewogen. Met het zilver wordt ongeveer op de zelfde wijs gehandeld en de staven van dit metaal die vijftig of zestig engelsche ponden wegen, moeten 925 duizendste fijn zilver inhouden. Er worden gewoonlijk vier honderd ponden zilver gelijk gegoten; van het goud slechts honderd ponden, waaruit men twee baren verkrijgt, en daar de smeltkroezen zeer zwaar zijn, maakt men om te gieten van een vernuftig uitgedacht toestel gebruik.

De londensche munt bezit tegenwoordig acht smeltovens, waarin men dagelijks ongeveer tien duizend ponden zilver tot staven gieten kan. Wanneer dit is afgeloopen worden deze, na weder verwarmd te zijn, tusschen pletcilinders tot de behoorlijke dikte gebragt. Daar het goud rekbaarder dan het zilver is, wordt daarbij de voorafgaande verwarming niet vereischt, welke op de zilverstaven eenen gekleurden aanslag te weeg brengt, die echter gemakkelijk door een verdund zuur weggenomen wordt. Men verkrijgt alzoo lange dunne metaalbladen van het wettige gehalte, en die nu door eene kunstige snijmachine tot reepen gebragt worden.

Deze reepen hebben gewoonlijk den dubbelen middellijn der geldstukken die men er uit vervaardigen wil, doch nog te dik zijnde worden zij op nieuw tusschen andere pletcilinders gebragt. Die bewerking wordt met de uiterste naauwkeurigheid verrigt en de dikte der reepen herhaalde malen gemeten. Hoewel de pletcilinders der munt door RENNIE vervaardigd, ware kunststukken zijn, heeft de heer BARTON een rektoestel uitgevonden dat nog beter aan het doel beantwoordt, zoo dat de uit de reepen geslagen schijven naauwelijks drie greinen in gewigt met de muntstukken waartoe zij vervormd moeten worden, verschillen.

De werkplaats waar de reepen metaal vervolgens worden overgebragt is eene ruime van boven verlichte zaal waar dertien persen in een cirkel zijn geplaatst die door BOULTON zamengesteld en met luchtpompen voorzien zijn, waardoor de beweging geregeld wordt. De bovenste holle beitel is even

als de plaat van gehard staal en iets grooter van middellijn dan het verlangde muntstuk, terwijl een kind de metaalreepen onder het werktuig brengt. De bezoekers der londensche tentoonstelling zullen zich nog wel herinneren daar eene machine waarmede medailles werden uitgesneden en gestempeld te hebben zien werken, en kunnen zich daardoor, hoewel het beginsel eenigzins verschilt, een denkbeeld maken van den toestel die in de munt gebruikt wordt.

De aldus verkregen schijven worden naar eene andere zaal overgebragt en het overgeschoten metaal in pakken van 15 ponden goud en 60 ponden zilver naauwkeurig verzameld daar de muntgezellen verpligt zijn het zelfde gewigt in schijven en overschot weder te geven, wat hen in baren is afgeleverd, behoudens zekere hun toegestane remedie. De schijven worden vervolgens ten opzigte van hun gewigt en afmetingen geverifieerd, de te ligte op nieuw versmolten en de te zware afgevijld dat echter sints de toestel van BARTON gebruikt wordt zelden meer noodig is. Iedere schijf wordt bovendien op eene massief ijzeren plaat geworpen om uit den klank de innerlijke zamenstelling te kunnen beoordeelen. Als dit alles verrigt is moeten de schijven die door deze bewerkingen hard zijn geworden verzacht, waartoe men er tien of twaalf duizend te gelijk in eene ijzeren doos plaatst die rood gloeijend gemaakt en langzaam verkoeld wordt. De aanslag die de stukken daardoor verkrijgen, neemt men door koken in verdund zwavelzuur weg waarna zij afgewasschen en in verwarmd houtzaagsel gedroogd worden.

Er bestaat een belangrijk verschil tusschen de wijze waarop de stempeling voor eenige eeuwen geschiedde en waarop die thans verrigt wordt. Voor KAREL II werden de reepen goud en zilver met groote scharen in vierkanten verdeeld en verkregen op de zelfde wijze eene ronde gedaante, waarna zij tot de noodige dikte werden gehamerd, en vervolgens tusschen twee stempels geplaatst, door eenen hamerslag de verlangde afbeeldingen verkregen. Destijds werd er bijna geen enkel zamengesteld werktuig aan de munt gebruikt, terwijl tegenwoordig genoegzaam alles door machines wordt verrigt. Hoe zeer het spoedig in het oog moest vallen dat er op deze wijs altijd onnaauwkeurig gewerkt werd, bleef de oude manier, zonderling genoeg, tot 1561 in gebruik toen men in Engeland

in navolging van Frankrijk de hefboompers aannam, hoewel de oude wijs van stempelen nog gedeeltelijk tot 1662 in stand bleef. De randen der op die wijs vervaardigde munten waren zoo gebrekkig dat het misdadige snoeijen er gemakkelijk door werd gemaakt.

De muntpersen behooren onder de merkwaardigste toestellen der geheele inrigting; zij zijn zoo zamengesteld dat de schijven werktuigelijk tusschen de stempels gebragt en na het stempelen verwijderd worden, dat regelmatiger en sneller geschiedt dan met menschenhanden zou kunnen verrigt worden, daar in het zeventigste gedeelte eener minuut de schijf aan beide zijden gestempeld wordt, terwijl een kind niets te verrigten heeft dan ze een voor een in eene holle buis te werpen en op twee koorden te passen waarmede de machine in beweging gebragt en opgehouden wordt. Iedere schijf komt alzoo op zijne beurt tusschen de harde stalen stempels waarop de afbeeldingen zijn uitgesneden, en wordt op het zelfde oogenblik tevens door eenen ring of beugel omsloten, waarvan de binnenzijde de letters voor het randschrift of de karteling buiten om de munt draagt; acht dezer toestellen zijn bij de engelsche munt in gebruik en stempelen ieder zeventig schijven per minuut 2).

Wanneer het stempelen afgeloopen is, worden er eenige der gemunte stukken zorgvuldig weg gesloten. Den muntmeester is eene zekere remedie toegestaan om de bij het munten onvermijdelijke kleine vergissingen te dekken, gelijk zulks ook bij de ondergeschikte beambten ten zijnen opzigte het geval is. Is echter de innerlijke waarde der geldstukken boven of beneden deze remedie, alsdan is de muntmeester verpligt alles ten zijnen koste te herhalen. In tegengesteld geval wordt hij gedechargeerd. De regering maakt echter deze remedie jaarlijks kleiner, daar de verbetering der werktuigen vergunt om meer en meer naauwkeurig te werken.

De bovengenoemde in de zoogenaamde pix weggesloten geldstukken, dienen de regering om den muntmeester, en voor

---

2) In Delaunay, Allereerste gronden der Mechanica, vertaald door den kapt. der art. F. A. T. DELPRAT, vindt men 1e. deel bladz. 277 verschillende muntpersen, waaronder ook de nieuwe stoompersen van THONNELIER, vrij omstandig beschreven.

dezen, om zijne ondergeschikten na te kunnen gaan. De afgewerkte goudstukken worden in zakken van vijftien en de zilveren in zakken van zestig ponden bewaard. Alvorens deze te sluiten neemt men uit iedere zak eenige stukken die op eene uiterst fijne balans worden gewogen, en zoo zij binnen de bovengemelde remedie vallen, zijn de muntgezellen ten opzigte der zak van alle verantwoording ontslagen. Zoo het gewigt naauwkeurig is, dat bijna altijd het geval is, worden er twee stukken uitgehouden, waarvan het eene op nieuw geessaijeerd, het andere verzegeld en weggesloten wordt. Zoodra het onderzoek van het eerste stuk is afgeloopen wordt den zak afgeleverd aan dengene, die het metaal in de munt bezorgd heeft.

Van tijd tot tijd verzoekt de muntmeester aan de regering om de verzegelde stukken te doen onderzoeken. Daartoe roept de raad van bestuur eenige goudsmeden bijeen, aan wie men de kist ter hand stelt, waarin uit iedere zak een geldstuk bewaard wordt. Deze jury wordt bekend gemaakt met de voorwaarden die er tusschen het gouvernement en den muntmeester bestaan, en van naauwkeurige toestellen voorzien. Van hun onderzoek hangt het af, of de muntmeester al dan niet van alle verantwoording ontslagen wordt, doch ieder geldstuk is reeds vooraf zoo dikwijls nagezien dat er nooit of bijna nooit iets meer aan te merken valt. Het is menigmaal gebeurd dat er voor omstreeks honderd duizend gulden aan geldstukken in deze kist voorhanden was.

Om zich nog eenig denkbeeld van de vele werkzaamheden der munt te kunnen maken, zal het voldoende zijn mede te deelen dat er van 1837—1847 voor eene waarde van 876 millioenen guldens aan goud en 240 millioen aan zilver versmolten werd. Bij buitengewone omstandigheden, zoo als bij eene geldcrisis of het buiten omloop stellen van muntspecien, nemen die bezigheden nog toe. Zoo werden er in 1816 en 1817 in negen maanden 832,020 ponden zilver geld in ongeveer 58 millioenen geldstukken vervormd, zoodat men uit de munt, dag en nacht arbeidende, gemiddeld 250,000 stukken in de vier en twintig uren leverde. Ook tijdens den oorlog van Napoleon, toen Engeland de mogendheden met geld ondersteunde, en laatstelijk bij het ontvangen der chinesche oorlogschatting en het goud uit Australie werd er druk aan de munt gearbeid.

Die opeenhooping van werkzaamheden op enkele tijdstippen had aanleiding gegeven tot de voor den staat zoo nadeelige overeenkomsten met de muntgezellen, die men als bekwame werklieden in dergelijke tijden niet ontberen kon.

Dat het geld bij het gebruik slijt is ligt te begrijpen en naauwkeurige proeven, aan de munt genomen, hebben bewezen dat een souverein, na een jaar in omloop geweest te zijn, omstreeks $_{9}\frac{1}{00}$ in gewigt verloren heeft, zoo dat alsdan 900 dier geldstukken slechts eene waarde van 899 vertegenwoordigen. Het zilver geld verliest nog meer; de shilling bijv. omstreeks $\frac{1}{150}$ van het gewigt en na tien jaren was eene zekere hoeveelheid halve shillings bijna vier percent in gewigt afgenomen. Toen in 1849 de bank aan de munt voor *f* 1,620,000 nominale waarde deed toekomen aan gebruikt zilver geld dat hersmolten moest worden, bedroeg de werkelijke waarde naar den bij de munt aangenomen standaard van 66 shillingen in een engelsch ons 3), slechts *f* 1,464,000.

De ambtenaar met het wegen van het geld aan de engelsche bank belast, woog in 1848 10000 nieuwe souvereinen en de ligtste van al deze scheelde nog geen drie kwart grein met het wettige gewigt van $123\frac{1}{4}$ grein, want bij grooter verschil worden de geldstukken niet in omloop gebragt en van deze 10000 stukken waren er 5600 die nog geen tiende van een grein van den waren standaard afweken. In 1848 werden er met het vernuftige weegtoestel, door den heer COTTON uitgevonden, aan de engelsche bank ongeveer 48 millioen souvereinen en halve souvereinen gewogen.

De engelsche schrijver van het bovenstaande stuk geeft vervolgens een verslag der werkzaamheden aan de londensche munt gedurende het jaar 1848. In plaats daarvan ontleenen wij aan de engelsche Economist van Februarij jl., het volgende overzigt van het gene er in 1853 in de drie voornaamste munten der wereld, zijnde die van Engeland, Frankrijk en de Vereenigde Staten is geslagen.

---

3) In Engeland gebruikt men voor de weging van goud en zilver het trooysche gewigt, waarvan het pond = 373,244 Ned. wigtjes in een ons, het ons in 20 penny,12 weight en deze weder in 24 greinen verdeeld is.

Er werd gemunt voor eene waarde aan:

	Goud.	Zilver.	Koper.
in Engeland	*f* 143,428,692.	*f* 8,418,528.	*f* 108,876.
in Frankrijk	- 158,622,432.	- 9,643,056.	- 947,952.
in de Vereen. Stat.	- 124,533,312.	- 18,846,168.	- 160,944.
	f 426,584,436.	*f* 36,907,752.	*f* 1,217,772.

Te zamen uitmakende 174,448,021 stukken, als: in Engeland 51,308,158; in Frankrijk 53,364,367; in de Vereenigde Staten 69,775,469 geldstukken. 4)

Niettegenstaande deze verbazende aanmunting, die zonder voorbeeld in de geschiedenis is, was er bijna overal gebrek aan gemunt geld, waaruit men kan besluiten dat de ruilingen in de laatste jaren zoo zeer zijn toegenomen dat de stoutste verwachtingen overtroffen zijn en dat er geen dergelijk tijdperk van algemeenen welvaart en vooruitgang in de wereldgeschiedenis is aan te wijzen.

---

4) In 1853 werden er aan de nederlandsche munt te Utrecht de navolgende specien geslagen.

Voor het rijk:

7,974 stukken van 25 cents.
1,103,527 „ „ 10 „
11,170 „ „ 5 „
2,000,000 „ „ ½ „

Voor bijzondere personen:

136 dubbele gouden Willems.
234,128 stukken van 2½ guldens.
652,035 guldens.
1.711 halve guldens.

Zijnde dus aan standpenningen, zilveren en koperen pasmunt gezamenlijk geslagen tot een bedrag van *f* 1,361,115,20.

EEN KUNSTENAARS LEVEN IN AMERIKA.

In den loop van het vorige jaar is te Nieuw-York eene uitvoerige levensgeschiedenis van den in Amerika vermaarden landschap-schilder THOMAS COLE in het licht verschenen 1) en van dit werk is in een der amerikaansche tijdschriften een uittreksel medegedeeld, blijkbaar door een gemeenzaam vriend van den overledenen kunstenaar geschreven. Wat de schrijver dier levensschets van het grootere werk zegt, is, naar wij meenen ook in volle mate op zijnen arbeid toepasselijk, en wij aarzelen daarom niet in ons tijdschrift eene plaats in te ruimen voor een getrouw en onderhoudend verhaal eener leerzame levensgeschiedenis, welke tot eene krachtige aanmoediging kan strekken aan allen, die op hun pad in deze moeitevolle wereld met buitengemeene bezwaren hebben te kampen. Zonder verdere inleiding laten wij het opstel van den vriend des kunstenaars volgen.

THOMAS COLE werd den eersten Februarij 1801 te Boltonle Moore (Lancashire), in Engeland geboren. Hij was de eenige zoon in een huisgezin van acht kinderen en op een na het jongste kind. Zijn vader, een katoenfabrikant, was een braaf en beminnenswaardig man, die naar men zegt, eenigermate de zelfde dichterlijke verbeelding bezat, welke zijnen

1) Onder den titel van: The Voyage of Life, Course of Empire and other Pictures of THOMAS COLE; with Selections from his Letters and Wrightings, illustrative of his Life, Character and Genius. By LOUIS L. NOBLE.

zoon zoo ruimschoots ten deel viel, maar weinige van die eigenschappen in zich vereenigde, welke den voorspoed van eenen koopman verzekeren. Hij maakte bankroet en verhuisde naar Charley, op eenige mijlen afstand van zijne vroegere woonplaats waar hij eene betere gelegenheid hoopte te vinden. Zijne omstandigheden werden echter niet gunstiger, en hij bleef met tegenspoed worstelen, met een talrijk huisgezin, dat hij zoo goed hij kon moest verzorgen.

THOMAS was in zijn negende jaar een teergevoelig bedaard knaapje, van geheel anderen aard dan de meeste kinderen op dien leeftijd, en naar het scheen ongeschikt om tegen een weerbarstig lot te kampen. Zijne eerste bittere ondervinding van het leven moest hij in eene school te Chester opdoen, waar harde behandeling en slechte kost zijne gezondheid benadeelden. Daarna werd hij te Charley in eene katoendrukkerij geplaatst en gebezigd om teekeningen van chitsen te maken. Zijn vader had hem bij een procureur of bij een ijzerfabriekant in de leer willen doen; maar zijne kunstzin was alreeds ontwaakt en hij vond in zijn verwen en teekeningen eene aantrekkelijkheid, welke de beide andere beroepen niet voor hem bezaten, hoewel hij daardoor spoediger tot fortuin scheen te zullen komen. Als eene vergoeding voor den omgang met de ruwe makkers, met wie hij genoodzaakt was te verkeeren, had hij het geluk van onder zijne medearbeiders een ouden man, een Schot te vinden, die smaak in hem kreeg en zijne genegenheid won door balladen voor hem op te zeggen en hem lange historiën van de meren en bergen van Schotland te vertellen. In zijne vrije uren was het zijn grootst vermaak verre wandelingen met zijne zuster SARA door groene dreven en velden te doen, als of hij toen reeds begon te voelen in welk eene vertrouwelijke gemeenzaamheid hij eens met de natuur zou leven. Wanneer hunne wandelingen hen ver van huis bragten en zij moede werden, zochten zij gewoonlijk naar een aangenaam plekje om te rusten en verdreven zich den tijd met muziek, daar zijne zuster zong en hij haar op de fluit accompagneerde, die hij zeer lieflijk speelde. Vroeg, maar hoe vroeg wordt ons niet gezegd, begon hij ook verzen te schrijven, die waarde genoeg hadden om ook buiten den familiekring eenige aandacht te trekken. Kortom de geschiedenis dezer eerste jaren is die van een genie dat zonder nog van zich

zelf bewust te zijn naar ontwikkeling streeft en zich lucht zoekt te geven, gelijk eene plant in een donkeren hoek geplaatst naar het licht en de warmte zoekt, welke haar alleen tot dat gene kunnen doen worden waartoe de natuur haar bestemd heeft.

Ondertusschen dacht zijn vader, wiens omstandigheden nog even bekrompen bleven, angstig na over een of ander middel om zijne familie een ruimer bestaan te verschaffen. Eenige jaren later zouden zijne gedachten zich natuurlijker wijze op Amerika hebben gevestigd, maar de landverhuizing was toen nog niet gelijk thans, het gewone redmiddel geworden voor hen, die in Europa hun onderhoud niet kunnen vinden, en zonder een dier schijnbare toevalligheden, welke zoo dikwijls voor ons beslissen wanneer wij zelven tot geene beslissing kunnen komen, zou hij waarschijnlijk op de oude baan zijn blijven voortworstelen, tot dat THOMAS zijne ware roeping ontdekt en zich eenen weg tot de gunst der kunstliefhebbers en de koninklijke akademie had gebaand, of wel in dien tijd van afmatting was bezweken. Deze toevalligheid was een boek over Noord-Amerika, met beschouwingen van woeste bosschen, uitgebreide meren en trotsche rivieren, welke de verbeelding des jeugdigen dichters vuur bragten. Dit was het regte land voor hem, en als hij maar eens op de oevers van den Ohio kon komen, zou het leven voor hen allen geheel iets anders wezen. Zijne geestdrift deelde zich spoedig aan de overige leden des huisgezins mede, en allen begonnen hunne gedachten naar het westen te rigten. Voor dat men tot een besluit kwam, of terwijl men toebereidselen daartoe maakte, ging THOMAS te Liverpool als graveur werken, en dit was zijne laatste poging om in het land zijner geboorte ten minste levensonderhoud te winnen. Op den derden Julij 1819 stapte hij, met geheel zijne familie, te Philadelphia aan land.

Ook hier was het graveren zijn eerste middel van bestaan. Zijn vader opende een winkel van grutterswaren, en THOMAS zocht werk bij de boekhandelaren, die weinig vermoedende welk een buitengemeen genie voor hen arbeidde door hen houtgravuren voor schoolboekjes en goedkoope uitgaven van populaire geschriften te bezorgen, des jongelings gevoeligheid kwetsten door hem een houtsnijder te noemen. Eene gedachtenis van deze moeitevolle dagen, welke hij alleen met zijne altijd leven-

dige hoop zoo blijmoedig kon doorleven, wordt nog in zijne familie bewaard — een voorwerp van innige belangstelling (ondanks het gebrekkige uit het oogpunt van kunst beschouwd), des te meer misschien uit hoofde van het onderwerp, eene treurende gedaante onder een wilgeboom tegen een grafteeken leunende. Ook hebben nog eenige zijner toen jeugdige makkers eene teedere herinnering van hem bewaard, gelijk zij hem aan zijne dagelijksche taak zagen werken, onder het hanteren van zijn graveerstaal beurtelings zingende en met den mond fluitende, nu en dan zijne fluit opnemende om een airtje te spelen, somtijds zoo liefelijk streelend dat hij hun de tranen in de oogen bragt, en zich dan weder met een verruimd gemoed aan zijn tafeltje bij het venster zettende, om met zoo veel ijver voort te werken als of geheel zijn hart aan zijne taak was gewijd.

Zijn vader had, na eene korte en niet zeer gelukkige proefneming in den koophandel, zijn oorspronkelijk voornemen ten uitvoer gebragt en zich op den oever van den Ohio gevestigd. THOMAS bleef te Philadelphia voor de boekhandelaren werken, als kostganger in eene familie van kwakers, bij welke zijne gedachtenis nog in waarde wordt gehouden. Hier maakte hij kennis met een jong student in de regten, die, toen hij in den winter voor zijne gezondheid eene reis naar St. Eustatia ging doen, COLE overhaalde om hem te vergezellen. Deze reis bood hem het eerste schouwspel aan van de rijke natuur der keerkringslanden met haren weelderigen plantengroei en bespoedigde zonder twijfel de ontwikkeling van zijn talent. Hij teekende een gezigt van St. Eustatia, dat, hoewel naar wij meenen niets meer dan eene kopie, toch melding verdient als een zijner eerste proeven van dien aard. Hier kon hij ook ruimschoots voldoen aan die zucht voor kleine voetreizen, welke in latere jaren zijne portefeuille met zoo vele schatten verreikten en bij zijne vrienden, die het geluk hadden van hem daarop te vergezellen, zulke streelende herinneringen nalieten. In de maand Mei keerde hij naar Philadelphia terug, en in het najaar begaf hij zich naar zijne familie te Steubenville. Het grootste gedeelte van dien togt deed hij te voet, vol hoop en goeden moed, even ligt van hart als van beurs.

Zijne nieuwe woonplaats was juist eene zoodanige als een

landschapschilder of een jeugdig dichter zich zou wenschen — eene statige rivier, eenzame woudtooneelen vol welige schoonheid aan alle kanten binnen zijn bereik en in zijne onmiddelijke nabijheid de nog versche sporen van den worstelstrijd tusschen den mensch en de woeste natuur. Hier sleet hij twee jaren, de gewigtigste misschien van zijn leven, hoewel hij zelf in dien tijd even min als iemand anders kon vermoeden wat die jaren uitwerkten.

Zijn vader had eene fabriek van behangselpapier opgerigt, en in het teekenen en kleuren der patronen vond hij eene bezigheid, die genoegzaam met zijne smaak overeenstemde, om de van hem gevergde hulp tot eene niet onaangename taak te maken. Buitendien kon hij ook naar verkiezing rondzwerven en de natuur nog vrijer genieten dan toen hij met zijne zuster door de groote dreven van Engeland plagt te wandelen. Doch hij had nu het punt bereikt waarop het gemoed niet langer met de bewustheid van tegenwoordig genot tevreden is. Hij vond het even verrukkelijk als ooit langs de rivier te wandelen, zich onder het geboomte neer te leggen en het spel van licht en schaduw in het loof en op het gras gade te slaan; maar uit dit genot sproot een verlangen naar iets hooger dan de vormen der natuur alleen hem konden geven, naar iets onbepaalds en onbeschrijflijks, maar waarvan toch het gemis hem tot treurigheid stemde; zijne zucht voor de muziek deed dit gevoel nog krachtiger worden. Het genot der natuur is nooit volkomener, dan wanneer oog en oor gelijkmatig daarin deelen; en met zijne fluit kon hij den indruk vernieuwen dien streelende geluiden op hem gemaakt hadden. En toch wanneer hij zijne lieflijkste aria speelde, was zijn hart nog niet tevreden; en wanneer hij zijn best had gedaan om zijn gevoel in verzen te beschrijven, gevoelde hij dat er nog iets aan ontbrak om zijne liefde voor de natuur en de gedachten, die hare schoonheden bij hem deden ontwaken, volledig uit te drukken.

Geen gedeelte van het leven eens kunstenaars is smartelijker en te gelijk gewigtiger dan dit. Wij hebben het meer dan eens gadegeslagen, en het is een geduchte innerlijke strijd, hoewel er sommigen zijn die er, zonder het zelf te weten, door heen komen, en dan geheel onverwacht optreden met volle bewustheid van hun gevoel en een volledig vermogen

om dit uit te drukken, welke beide naar eene plotselinge ingeving gelijken.

Wij hebben eens een jeugdig kunstenaar gekend op den tweeden trap van dit ontwikkelings-tijdperk. Hij had met naauwkeurigheid leeren teekenen en was meester van het coloriet, maar was nog niet in staat om zijne gedachten te beheerschen en zij woelden met onweêrstaanbaar geweld in zijn brein. Alles scheen voor hem den vorm eener schilderij aan te nemen. Op eenen namiddag in de vasten wandelden wij te zamen langs de vervallene galerijen van het Coliseum, nu en dan stil staande om door de gebrokene bogen te zien, toen eene processie van boetelingen, door hunne zwarte pijen met lange kappen zoodanig bedekt dat alleen hunne oogen zigtbaar waren, langzaam door het middenpunt trok, onder het zingen van een dier naargeestige gezangen, die overal in staat zouden zijn om iemand in eene sombere stemming te brengen, maar hem in het Cosileum onweêrstaanbaar doen huiveren. Den volgenden dag vertoonde hij mij eene geestige schets van GALILEI voor de inquistie. Hij had in den nacht moeten opstaan om ze te teekenen eer hij de akelige denkbeelden uit zijnen geest had kunnen verdrijven, welke die spookachtige gedaanten en dat treurige gezang voor hem hadden opgeroepen. Een ander maal had hij een wedren met wagens bijgewoond, en terwijl hij deze beschreef nam hij een potlood en teekende hij eene schets van eene der mededingsters, een schoon meisje, gelijk hij haar met uitgestrekte armen en in den wind zwierende lokken had gezien. Des avonds kwam het gesprek over de alchemie en door een natuurlijken overgang op den ouden alchemist in den „student van Salamanca." Terstond was zijn potlood weder aan het werk, en in weinige oogenblikken omvatten de uitgestrekte armen der jonge wagenmenster de gestalte van een eerwaardig oud man, wien twee afschuwelijke kerels wilden wegslepen, en de uitdrukking van opgewondenheid, welke het bekoorlijke gezigtje eerst had vertoond, werd door eenige kleine trekken in een mengeling van schrik, angst en zielesmart veranderd, waaruit men terstond moest opmaken dat de oude man haar vader was.

De voortbrengselen zijner verbeelding waren zoo levendig dat zij hem overal vervolgden, en nooit zal ik den medelij-

denden toon vergeten waarmede een zeer braaf en deftig man, wien men niet de minste verbeelding kon verwijten, ons op eenen ochtend vroeg of de arme P... niet een weinig ijlhoofdig was.

„Hoe komt gij op die gedachte?" was onze wedervraag. „Hij was gisteren op onze kamer en vertelde ons zulk een wonderlijken droom dien hij gehad had; hoe hij hoog in de lucht vloog en de arenden voorbij hem snorden, terwijl hij bij het flikkeren van den bliksem nu en dan door de openingen der wolken heen een blik kon slaan op de koude, donkere aarde." Helaas, die arme P...! De strijd was te zwaar voor hem; eer zijne verbeelding bedaard en tot geregelde werkzaamheid gebragt was, keerde hij naar huis terug en stierf aan eene hertsenkoorts. Nog eenige jaren langer, en zijn graf zou een plek zijn geweest waarbij jeugdige genien als bij een heiligdom zouden geknield hebben. Nu heeft alleen de liefde zijner gemeenzame vrienden het met kransen behangen.

Wij dwalen niet van ons onderwerp af, hoewel het zoo schijnen mag; want het ontijdig sterflot van den ongelukkigen P... was eene gebeurtenis waarvan COLE dikwijls met diepe aandoening sprak. Voor hem lag de moeijelijkheid in het eerste gedeelte van het bedoelde ontwikkelings-tijdperk. Zoo veel als hij reeds van de natuur had gezien, had hij nog maar weinig van de kunst gezien en het ontbrak hem niet aan vermogen om zijne gedachten te regelen, maar aan de kennis van een middel om ze uit te drukken. Het toeval kwam hem wederom te hulp, en ook ditmaal in de gedaante van een boek, een boek over de kunst, dat hij van een reizend portretschilder, STEIN geheeten, te leen kreeg. De groote mannen van welke hij daarin las, waren voor hem het zelfde wat de namen in PLUTARCHUS voor menig jeugdig gemoed zijn geweest, en de beschrijvingen en verklaringen met afbeeldingen verduidelijkt, leerden hem in eens waar naar hij zoo lang had gezucht, zonder te weten waar hij het zoeken moest, het middel om zich voor anderen uit te drukken gelijk de natuur zich voor hem uitdrukte. Hij zag STEIN zijne verwen gereed maken en zijn palet opzetten, en aanschouwde met nieuw gevondene blijdschap hoe de streken van zijn penseel langzamerhand het graauwe doek met den

warmen gloed des levens bedekten. Zijne baan was hem nu aangewezen. Hij moest een schilder worden, maar waar zou hij de benoodigdheden voor zijne kunst van daan halen? Hij had voor een stoelenmaker eenig schilderwerk verrigt en van dezen man kreeg hij eenige verwen. Hij had altijd eene gelukkige handigheid gehad om kleinigheden die rijke lieden koopen, zelf voor zich te maken, en vervaardigde nu iets dat de dienst van penseelen kon verrigten. Zijn schilderdoek was slecht toebereid, zijn ezel lomp en zijn palet van den zelfden aard als de verwen waarmede het bezet was, maar wat hinderde hem dit terwijl zulk eene hoop voor zich had als dat kostbare boek voor hem had geopend? Van het teekenen had hij reeds eenig denkbeeld. Hij had de figuren op porceleinen vazen gekopieerd en naar gravures geteekend, koppen, ruïnen en allerlei dingen goed en slecht; maar dit waren nu kleuren, warme gloeijende kleuren; blaauw, waarmede de heldere lucht kon worden nagebootst, in welker diepte hij zoo gaarne staarde; groen, waarmede hij over zijn doek den glimlach kon uitbreiden, welke de aarde zoo zeer verheldert; tinten van allerlei gemengde kleuren, die, wanneer zijne hand in het gebruik daarvan zou geoefend zijn, het gouden zonnelicht over wolken van zijne eigene schepping zouden spreiden en een doorschijnend waas over de bekoorlijkste natuurtooneelen werpen. Wij verbeelden ons hem aan het werk te zien, niet langer eene taak; met die peinzende oogen van blaauwachtige grijze kleur, dat breede voorhoofd door bruine lokken beschaduwd, dien stout geteekenden neus, die zoo wel met den krachtigen mond overeenstemt, terwijl de bleeke wangen door den gloed eener bijna verwezenlijkte hoop worden gekleurd, en dat zenuwachtige beven, waarmede hij altijd een nieuw genot naderde, naarmate zijne gedachten helderder, zijne voorstellingen levendiger werden, in eenen edelen ernst, de halve bewustheid zijner vermogens overgaat.

Nog menige moeitevolle dag moest er verloopen eer zijne hand de getrouwe tolk zijner gedachten kon worden. De algemeene studie der natuur had hem gevoel voor de harmonie van licht en schaduw, van bosch en veld, van berg en stroom ingeboezemd, gelijk eene vroege gemeenzaamheid met poëzij het oor aan de natuurlijke muziek gewent. Maar nu moest hij dat alles in de kleinste bijzonderheden bestuderen;

hij moest het landschap in heuvelen en dalen, zonnige hellingen en beschaduwde holten, stroomen en weiden, rotsen, struiken en boomen onderscheiden; de boom zelf moest in stam, takken en bladeren verdeeld worden, elke soort van blad moest als een afzonderlijk bestanddeel worden onderzocht, elke verscheidenheid van stam en takken moest afzonderlijk geteekend en bestudeerd worden, tot dat allen zich weder vereenigden met de waarheid der natuur in de kleinste deelen en eene alles doordringende harmonie in het geheel. Wanneer de jeugdige kunstenaar onbedwongen zijne natuurlijke neiging kan volgen, levert deze studie der natuur in hare kleinigheden verrukkelijke oogenblikken op, waarbij hij als het ware tot het geheim harer menigvuldige schoonheden doordringt en steeds nieuwe verscheidenheden van vorm ontdekt waar het oog niets dan vervelende eentoonigheid ziet.

Dit genot viel echter den armen COLE slechts zeer spaarzaam ten deel. Hij had wel is waar zijn beroep gevonden, en die gedachte vervulde hem met blijdschap en hoop, maar eer hij genoeg kon stijgen om voor dit beroep te leven, was hij gedwongen zijne verbeelding in kluisters te slaan en tevreden te zijn als hij er maar van leven kon. Door het landschapschilderen kon hij dit niet. Smaak voor de kunst was in het Ohio van dien tijd niet te verwachten, maar de menschen zagen gaarne hun eigen gezigt op eene schilderij en deze onschuldige ijdelheid, welke sommigen onzer lofredenaars een bewijs van onze huisselijke deugden hebben genoemd, heeft ten minste deze verdienste dat zij het genie nu en dan eene helpende hand reikt.

Het was op een helderen, kouden ochtend van Februarij 1822, dat COLE nadat hij zijne kunst te huis aan eenige knapen had beproefd, zijn eersten en laatsten togt als portretschilder aanvaarde. Penselen, verwen, kleederen en zijn onafscheidbare metgezel, zijne fluit, waren te zamen in een groenen wollen zak gestopt, dien hij over zijnen schouder hing, en met eenigzins blind vertrouwen op de fortuin die hem wachtte, rigtte hij zijne schreden naar St. Clairsville. Zijn eerste tegenspoed was een val door het ijs bij het overgaan eener rivier; maar gelukkig was de stroom niet sterk genoeg om hem onder het ijs te slepen, en met zijn zak in de eene hand boven zijn hoofd, terwijl hij met de andere het ijs brak, worstelde hij naar den

oever. Daarna bevond hij toen hij St. Clairsville bereikte, dat een duitsch schilder hem voor was geweest en het halve dorp had geportretteerd. Er waren echter nog eenige koppen overgebleven, en nadat hij vijf lange dagen aan een daarvan, die van een zadelmaker, had gezwoegd, had hij het genoegen van zijn werk door een oud man, die eens naar Philadelphia was geweest en dus verstand van portretten had, voor goed te hooren verklaren. De zadelmaker was zeer in zijn schik en gaf hem een nieuw zadel in betaling. Daarop volgde een officier van de militie en een winkelier, en door eene woelige batailie op den achtergrond van des krijgsmans portret te brengen, tastte hij hem zoo zeer in zijn zwak, dat deze twee klanten hem met hun beiden een zilveren horlogie met ketting en sleutel gaven. De ketting en sleutel bleken echter naderhand koper te zijn. Eindelijk werd hij geroepen om een der stukken van zijnen duitschen mededinger te retoucheren, eene vleijende erkentenis zijner meerdere bekwaamheid, die met een paar schoenen en een dollar werd beloond.

Dit ging zoo niet wel aan. COLE begaf zich dus naar Zanesville, maar ook hier was de Duitscher hem voor geweest en had reeds den kastelein der herberg met geheel zijn huisgezin op het doek gebragt. Een bekende uit Clairsville zat echter hier voor zijn portret en nog eenige andere volgden van tijd tot tijd. Hij kwam in eene vriendschappelijke betrekking met een jong regtsgeleerde, een liefhebber van de schilderkunst, met wien hij een landschap in compagnie schilderde, de figuren voor zijnen vriend latende, daar deze de meeste ondervinding had. Met hem kon hij over schilderijen spreken, verre wandelingen door bosschen doen en luchtkasteelen bouwen. Het ontbrak hem echter steeds aan modellen, zijne beurs was ledig, en zijne rekening in de herberg liep al hooger en hooger op. De kastelein, die beloofd had een „historiestuk" in betaling te zullen nemen, brak zijn woord en eischte klinkende munt. COLE had, zoo al geen geld gewonnen, zich echter vrienden verworven en na door hunnen bijstand met den herbergier te hebben afgerekend, nam hij zijnen zak op den schouder en rigtte zich naar Chilicothe. De derde dag was hij nabij het einde zijner voetreis van vijf en zeventig (engelsche) mijlen op den oever der Scioto. Hij

was moede van zijne warme wandeling in den zonneschijn, en eenigzins ter neer geslagen door zijn gebrek aan fortuin. „Daar gaat de arme TOM," riep hij uit, „met niet meer dan een sixpence in zijn zak." Zijn eigene woorden waren de eenige die hij sedert uren gehoord had, en de tranen kwamen hem in de oogen. Maar zich spoedig bedwingende, zette hij zich op eenen boomstam neêr, nam zijne fluit en bragt zich met eene vrolijke wijze weder in eene opgeruimde stemming.

Te Chilicothe wachtten hem insgelijks beproevingen en teleurstellingen. Hij werkte voor hen die hem wilden gebruiken, en worstelde manhaftig door alles heen; maar in spijt van zijnen goeden wil en de onvermoeibare veerkracht zijner hoop, geraakte zijne beurs ledig, slonk zijne garderobe tot een enkel pak kleeren, en treurig omkeerende rigtte hij zijne schreden weder naar Steubenville, waar hij zijne familie op het punt vond om naar Pittsburg te verhuizen. Eenige oefeningen met het penseel, eenige nieuwe en harde ondervinding van het leven, eenige weinige vrienden, en een landschap, hetwelk duidelijk de rigting van zijn talent aantoonde, waren de eenige vruchten dezer eerste en laatste proeven om als reizend kunstenaar aan den kost te komen.

Zijne familie trok naar Pittsburg, en hij bleef te Steubenville, in de hoop om zijne schuld te Zanesville af te werken door decoratien voor een pas aldaar opgerigt toneelgezelschap te schilderen. Het werk werd verrigt maar de betaling bleef ver beneden zijne verwachting. Toen begon hij een landschap en twee bijbelsche tafereelen, en ontving bestellingen voor een paar portretten; maar op eenen zondag braken twee baldadige jongens zijne kamer binnen, sneden zijn doek aan stukken, mengden zijne verwen onder elkander, vernielden zijne penseelen, en lieten hem niets over om mede te werken, terwijl zij hem een bepaald verlies van veertig dollars toe bragten. COLE volgde nu zijne familie naar Pittsburg, waar hij zijnen vader behulpzaam was in het maken van vloerkleeden, maar zich tevens met eene ernstige studie der natuur tot in de kleinste bijzonderheden bezig hield.

In weerwil van alles wat hem had kunnen ontmoedigen verflaauwde nimmer zijn ijver voor de kunst. Hoe langer hij werkte, des te sterker werd zijne overtuiging, dat indien hij ooit iets van belang in de wereld zou uitrigten, dit met het

penseel moest geschieden. Zelfs na zijnen ongelukkigen togt als portretschilder had hij zijnen vriend den liefhebber te Zanesville doen verbaasd staan door hem voor te stellen om van de regten af te zien, de kunst tot zijn beroep te maken en zich met hem te Philapelphia te gaan vestigen, waar talent en volharding niet konden missen zich eenen weg te banen. Zijn vader was sterk ingenomen tegen een vak dat zoo weinig uitzigt op geldwinnen scheen aan te bieden, want hij had zelf te lang met de armoede geworsteld om deze niet voor zijnen zoon te vreezen. Zijne moeder die zag hoe geheel zijn geluk van zijne kunst afhankelijk was, koesterde een geheim vertrouwen dat zulk een ijver niet onbeloond zou blijven en was gezind dat hij daarvan de proef zou nemen. Nooit poogde een zoon met meer ernst zijnen pligt jegens zijne ouders te vervullen en het vervolg zijner loopbaan toonde dat het geen gebrek aan kinderlijken eerbied was die hem tegen den wil van zijn vader deed handelen; want de eerste vruchten van zijnen arbeid waren aan zijne betrekkingen gewijd, en hij beschouwde het altijd als een der grootste voorregten van zijnen voorspoed dat deze hem de middelen verschafte om zijnen vader en zijne moeder te ondersteunen, toen deze buiten staat waren om voor zich zelve te zorgen. Doch hij zag zijne baan duidelijk voor zich. Hij had dien leeftijd bereikt waarop de mensch voor zich zelven moet beslissen en zijne zucht voor de kunst was te sterk om daaraan tegenstand te bieden. Hij trok dus nogmaals stoutmoedig de wereld in, met niet meer dan zes dollars in zijn zak, een stevige voorraad van kleêren, zonder ander overkleed dan een dun laken tafelkleed, dat zijne moeder van de tafel nam en om zijne schouders wierp toen hij afscheid nam. Zoo zeide hij het Westen vaarwel, en na eene moeijelijke voetreis, waarop hij veel van koude, armoede en onaangenaam gezelschap had te lijden, kwam hij in november 1823 te Philadelphia.

Zullen wij pogen het lijden van dien winter te beschrijven? Zullen wij zeggen hoe een stuk brood en een teug water zijn voedsel en drank waren; hoe hij des nachts op den blooten grond sliep, zonder andere dekking dan de kleederen die hij over dag had gedragen en het tafelkleed dat hem op de reis tot mantel had gediend; hoe hij zonder ander huisraad dan het noodzakelijke gereedschap van zijn beroep dag aan dag bleef voortwerken op een bekrompen zolderkamer, zich ver-

warmende door zijne beenen in den oven van een slecht gestookten kagchel te steken of in een smal steegje op en neer te loopen en in zijne verstijfde handen te slaan, tot zijn bloed weder in beweging kwam; hoe hij dit alles verdroeg tot dat het rheumatisme, in den pijnlijksten vorm dier kwaal, hem aantastte en hij hulpeloos en geldeloos moest blijven liggen; en dat hij toch niet ophield te hopen en zijner kunst getrouw bleef, met onwankelbaar geloof door alles heen worstelde, studeerde en werkte, en zich eindelijk bekend maakte?

Zijne stukken waren landschappen en herberg-tooneeltjes, misschien veelal herinneringen van onaangename ontmoetingen in zijn leven, maar die in barbiers-winkels en oesterhuizen gereedelijk eene plaats vonden. Na eenigen tijd vond hij ook eene geregelde bezigheid als ornementschilder en versierde blaasbalgen, borstels en verlakwerk met beeldjes, vogelen en bloemen, nu en dan wel zuchtende terwijl hij over die taak gebogen zat, maar toch steeds vertrouwende dat er betere dagen voor hem zouden komen. Eens werd hij geroepen om een portret naar een lijk te schilderen, en na verscheidene dagen daaraan gewerkt te hebben moest hij door regterlijke tusschenkomst zijn geld vorderen. De lente, de zomer en de herfst kwamen, maar bragten geene zoete uren van rust in schaduwrijke bosschen of aan de koele oevers van bergstroomen. Hij wandelde echter des avonds, wanneer zijn werk gedaan was, over de pleinen en bestudeerde daar de boomen; en met die vurige liefde voor de natuur, welke door overmatigen arbeid noch armoede kon verdoofd worden, maakte hij enkele dier boomen tot bijzondere voorwerpen zijner genegenheid, waaraan hij zich des te meer hechtte, dewijl hij anders weinig om zich heen vond waaraan hij zich hechten kon. Zijn leven had echter nog eene andere heldere zijde, de uren welke hij aan de akademie doorbragt met het teekenen naar pleister en het bestuderen van landschappen, welke hem vol van onbereikbare schoonheid voorkwamen; en nu en dan het componeren van stukjes, waarbij hij zijne herinneringen kon raadplegen en zijne verbeelding vrijer laten spelen.

Op deze wijze worstelde hij voort tot in April 1825, snelle vorderingen in de kunst makende, maar zonder de aanmoediging te vinden waarop hij gehoopt had. Intusschen was zijne familie naar Nieuw York verhuisd en verlangde zeer

hem bij zich te hebben. Juist toen hij op het punt was om te vertrekken kwam zijne zuster SARA met haren man naar Philadelphia op haren weg om zich naar hare ouders te begeven. Een dag werd voor haar afgezonderd, en arm in arm wandelende, gelijk van ouds, bezochten zij te zamen al zijne geliefkoosde plekjes. „Zeg mij nu eens," zeide hij, terwijl zij een der pleinen overgingen, „welke van al die boomen mij het liefste is." Zij hadden te veel uren te zamen in bosschen en velden gesleten om haar in twijfel te laten, en deze anecdote is wel der vermelding waardig in de geschiedenis van een leven dat geheel aan eene onvermoeide studie der natuur was gewijd.

Te Nieuw York begon zijne hoop eindelijk verwezenlijkt te worden. Zijn vader woonde in Greenwich-street, en op een bekrompen zolderkamertje, door een enkel laag venstertje flaauw verlicht, zette hij zich aan het werk. Zijne eerste stukken waren vijf landschappen, welke een bekende, zekere mr. DIXON, hem vergunde voor zijn winkelvenster ten toon te stellen. Zij bragten hem slechts veertig dollars in geld op, maar verschaften hem de vriendschap van mr. GEORGE BUREN, die het talent des jongen kunstenaars wist te waarderen en hem de middelen gaf om onder de rijke natuurtooneelen langs den Hudson zijne studien voort te zetten. De eerste vruchten van zijne studien waren een gezigt van Fort Putnam, het „Meer met doode boomen," en „de Waterval van den Caterskill." TRUMBULL zag deze stukken, kocht den „Waterval," en hing deze in zijn eigen atelier. Den zelfden dag DUNLAP ontmoetende, vestigde hij zijne aandacht op dit nog onbekende genie; daarna ging hij COLE zelf bezoeken, noodigde hem naar zijn atelier en verzocht toen DURANT om het stuk en den kunstenaar te komen zien. „Jongman" zei de veteraan in de kunst, „gij verbaast mij, dat gij op uwen ouderdom zoo schildert. Gij hebt reeds gedaan, wat ik met mijne jaren en ondervinding, buiten staat ben om te doen." Nu was de vuurproef doorgestaan; de aandacht van het publiek werd opgewekt en bestellingen kwamen aanstroomen. Zijn roem om de uitdrukking van DURAND te bezigen, verspreidde zich als een loopend vuurtje; en de Amerikanen, nog opgetogen over de eerste beschrijvingen hunner natuurtoonelen door IRVING, COOPER en BRYANT, waren dit niet minder over deze nieuwe verheerlijking

hunner schoonheden door iemand welke die tooneelen met het oog van eenen schilder en het hart van eenen dichter had beschouwd.

De volgende vier jaren waren jaren van vlijtige werkzaamheid, meestal vergezeld door een blijdschap die geheel nieuw voor hem was, de blijdschap van zijne waarde erkend te zien. Hij kon nu onder de menschen verkeeren met de bemoedigende bewustheid dat men hem waardeerde en verstond. Hij kon zich aan zijn werk zetten met de bemoedigende zekerheid dat het doek, waaraan hij zijne vlijt had besteed, niet in den rook eener gelagkamer zou bewalmd worden en verkleuren, of in oesterhuizen en uitdragerswinkels zou worden rondgevent, om hem naauwelijks zoo veel op te brengen dat hij de huur van een vlieringje en een stuk brood kon betalen. Hij kon naar het verledene, zelfs naar het biterste gedeelte daarvan met eenen glimlach terug zien, en zich overtuigd houden dat de kracht die zulke hinderpalen had overwonnen, meer dan genoegzaam zou zijn om alle bezwaren te boven te komen die hem nog verwachtten.

Te Nieuw-York was hij te huis, maar hij hechtte zich spoedig bijzonder aan Catershill, waar de vereeniging van berg, dal en rivier een onuitputtelijke stof aanbood, zoowel aan zijn penseel als aan het eenzame gepeins, dat een gedeelte zijner natuurstudie uitmaakte. Hij deed ook verre togten, geheel of gedeeltelijk te voet — ware kunstenaars ontdekkings-reizen die zijne portefeuille met uitvoerige schetsen van de eigenaardige kenmerken der amerikaansche landschappen verrijkten. Zijne pen was insgelijks bezig, de witte bladen van zijn schetsboek werden met beschrijvingen van natuurtooneelen en aanteekeningen van reisavonturen gevuld. Zijne zucht voor poëzij scheen met zijne vorderingen in de kunst toe te nemen, en hij schreef gelijk hij schilderde, om aan een onweerstaanbare aandrift te gehoorzamen. Sommigen zijner verzen zijn lange gedichten, andere korte uitboezemingen, in de opwelling van zijn gevoel ter neer geschreven, maar allen bevatten evenzeer de uitdrukking van verhevene gedachte, edele verlangens en het fijnste gevoel.

In het eerst scheen hij genegen om zich in zijne tafreelen uitsluitend tot de woeste natuur te bepalen. Zijne landschappen, het zij bevallig of grootsch, zijn tooneelen tot welke de

beschaving nog nooit is doorgedrongen, en indien de mensch zich daarin vertoont, is het de zoon der natuur, de ongetemde Indiaan. Deze werken deden hem terstond populair worden. Zij waren niet alleen vol waarheid en schoonheid, maar zij waren ook volkomen verstaanbaar, en weinigen zoeken in de kunst iets anders dan het stille genoegen dat men in de naauwkeurige afbeelding van gemeenzame voorwerpen vindt.

Voor hem was dit echter niet genoeg. Het waren niet alleen aangename gewaarwordingen welke hij van de natuur verlangde, maar verheffende gedachten. Nadat hij de dingen eene poos had geschilderd gelijk zij waren, begon hij zich zelven te vragen hoe zij konden zijn; waarom de rots, welke hij op de eene plaats zag, niet in verband kon gebragt worden met den stroom of het meer dat hij op eene andere had gezien; en waarom men natuurlijke voorwerpen door zulke combinatiën niet eene taal kon doen spreken, zoo verstaanbaar als eenige andere vorm van poëzij. Het was met dit gevoel, hoewel misschien nog niet volkomen ontwikkeld, dat hij den „hof van Eden" en de „Uitdrijving" schilderde, — volkomene uitdrukkingen zijner gedachten, maar heerlijke voorboden van hetgeen hij weldra zou verrigten.

Een natuurlijk gevolg van dezen vooruitgang was een sterk verlangen om de groote scholen van Europa te zien en te bestuderen; want hij was veel te schrander en te nadenkend om den dwazen waan te koesteren dat in eene wereld gelijk de onze, in welke het tegenwoordige slechts een schakel tusschen het verledene en de toekomst is, de mensch die met opzet verwaarloost wat door anderen is verrigt, ooit hopen kan zelfs iets van blijvende waarde tot stand te brengen. In het eerst had hij op den verkoop zijner twee nieuwe stukken gerekend tot het bekomen der middelen om een paar jaren in Europa door te brengen. Hierin werd hij echter teleurgesteld, want hoe veel arbeid hij ook aan de stukken had besteed, de stijl was te vreemd om terstond te behagen. Dit was eene ernstige misrekening, maar een vriend dien hij door zijn penseel had verworven, kwam hem te hulp op eene manier die beiden evenzeer tot eer strekte. Deze edelmoedige man wiens naam eene melding verdient, uithoofde van de gewigtige diensten welke hij door zijne weloverlegde ondersteuning, de amerikaansche kunst in een kritiek tijdperk

hare ontwikkeling heeft bewezen, was ROBERT GILMOR van Baltimore. De lente van 1829 was een tijd van groote spanning voor COLE. „Ik leef in het vooruitzigt," zegt hij in eenen brief aan mr. GILMOR, „maar mijne vooruitzigten zijn niet alle even aangenaam; want nu ik de groote werken van kunst ga bestuderen, heb ik het gevoel van iemand die voor het eerst in een veldslag zal komen, en noch zijne kracht noch zijne zwakheid kent." En dan eensklaps zich bedenkende, voegt hij er met eene bescheidenheid die hem nooit verliet, bij: „Misschien verraad ik eenige ijdelheid door wat ik daar zeg; want ik ga niet vechten, maar leeren vechten."

Eer hij vertrok schilderde hij een stuk om mede te nemen, „Hagar in de woestijn," hetwelk hij toen hoopte dat zijn beste werk zou blijken te zijn, hoewel hij er naderhand ontevreden mede werd er een ander stuk overschilderde. Hij begaf zich ook naar Niagara, als om nog een vollen teug uit de frissche bron der natuur te nemen, eer hij zich aan de voeten der groote meesters in de kunst neerzette; en daarna ging hij op den eersten Junij naar Londen onder zeil. Eene vreemde mengeling van aandoeningen moet zijn gemoed hebben bewogen, toen hij den laatsten blik wierp op de verdwijnende amerikaansche kust. Het land dat hij verliet was hem dierbaarder geworden dan het land zijner geboorte. Tien jaren geleden was hij daarheen gekomen als een vreemdeling, arm en onbekend, en thans liet hij warme vrienden achter en een schitterenden naam, dien hij zich zelven had verworven, terwijl het vooruitzigt voor hem geopend was op alles wat zijn hart kon bevredigen of zijne eerzucht streelen. Het heerlijke afscheids-gedicht van BRYANT is eene juiste uitdrukking van de gewaarwordingen zijner getrouwe vrienden, en het beste bewijs van de hooge waarde waarop COLE door hen werd geschat.

In Engeland sleet hij bijna twee jaren, op zijne eigene manier studerende, niet door kopiëren, maar door de werken der beste meesters zorgvuldig te bezigtigen en zijn best te doen om meer hunnen geest op te vangen dan hunne manier na te bootsen. CLAUDE en GASPAR POUSSIN verrukten hem. In TURNER bewonderde hij veel, maar de engelsche kunstschool kwam hem valsch en onnatuurlijk voor; hij meende dat zij slechts naar schitterende effecten streefde in plaats van zich aan eene zorgvuldige studie der natuur te wijden. „Zij

hebben eene manie," zegt hij, „voor wat zij generaliseren noemen, hetgeen niets meer en niets minder is dan de ijdele kunst om een weinigje studie zeer ver te doen strekken." De natuurtooneelen genoot hij en bestudeerde hij zorgvuldig, doch met uitzondering van LAWRENCE, die hem vriendelijk ontving, maar kort na COLE'S aankomst overleed, en van ROGERS, bij wien hij door COOPER was geïntroduceerd, vond hij onder kunstenaren en liefhebbers weinig sympathie. Op tentoonstellingen werden zijne stukken op de slechtste plaatsen gehangen; schilderijen, waaraan hij weken lang gearbeid had, werden in een donkeren hoek geduwd om plaats te maken voor bonte kladderijen, die nu lang vergeten zijn.

In Parijs vond hij ongelukkig de oude schilderijen achter eene tentoonstelling van nieuwe stukken verscholen, maar zijn scherpziend oog ontdekte terstond de verhevene compositien van SCHEFFER onder den drom van batailles, venussen en psyches, al het bloedige en wellustige dat jaarlijks de nieuwe zalen van de Louvre vult.

Vervolgens bezocht hij Italie. Terwijl hij op weg daar heen de Rhone afvoer, herinnerde hij zich den Hudson, en peinzend naar de overblijfselen uit den riddertijd starende, welke langs de oevers dier bekoorlijke rivier verspreid liggen, zag hij tooneelen uit het verledene die in zijn geheugen bewaard bleven, om later in sommige zijner schoonste stukken te herleven. In zijn dagboek en zijne brieven heeft hij de gewaarwordingen opgeteekend en uitgestort waarmede hij voor het eerst de Middellandsche zee aanschouwde, langs de statige kust van Ligurië zeilde, zich te Florence een te huis koos, onder de cyclopische muren van Volterra studeerde, op Rome neêrzag uit de kamer waarin CLAUDE had geschilderd, zich in de welige natuurtooneelen van Napels verlustigde en toen weder naar Florence terugkeerende, de eene schilderij na de andere ontwierp en voltooide met eene volheid van gevoel en eene zekerheid van toets, welke hem in latere jaren bij het wederzien van zulk een stuk, deed uitroepen: „Toen was ik door den regten geest bezield. O dat ik weder daar ware en mij de zelfde geest bezielde!"

De winter van 1832 op 1833 vond hem weder in Amerika, met zijne schilderijen, de edele vruchten der drie laatste jaren, om zich heen in zijne tentoonstellingzalen op den hoek

van Wallstreet en Broadway. Wij noemen die plek zoo naauwkeurig, dewijl het daar was dat hij kennis maakte met LUMAN REED, den kundigsten en mildsten begunstiger van amerikaansche kunst, een der weinigen die gevoelen hoe eervol het is het genie gelegenheid te geven om zijne eigene gedachten uit te werken, en dat schatten niet beter kunnen besteed worden dan om nieuwe bronnen van duurzaam genot te openen. Eene bestelling van een italiaansch tooneel was het eerste gevolg dier kennismaking, welke spoedig tot eene gemeenzame vriendschap rijpte, die COLE de lang gewenschte gelegenheid gaf om zijne begrippen over het vermogen en de bestemming zijner kunst aan iemand mede te deelen die in staat was om hem te verstaan. Het is aan deze omstandigheid dat wij de Course of Empire 1) te danken hebben, een onderwerp dat hij verscheidene jaren vroeger had opgevat, maar met weinig hoop om het ooit te kunnen schilderen. Het gevoel waarmede hij dit groote werk begon, de zelfbewustheid waaarmede hij er aan arbeidde, de twijfelingen en bezwaren en het toch onwankelbare geloof waarmede hij het ten einde bragt, en bij dat alles zijne diepe droefheid, toen hij zijnen edelmoedigen vriend ten grave moest geleiden, eer hij bewijzen kon hoe zeer hij zijn vertrouwen had verdiend, van dat alles geven zijn dagboek en zijne brieven de schoonste blijken. De korte aanteekening van 29 October 1836 is zoo karakteristiek dat wij niet kunnen nalaten ze hier mede te deelen: „Ik ben juist uit de stad teruggekomen, waar ik heen was gegaan met de reeks van schilderijen voor mr. REED geschilderd. Toen ik ze bragt, vreesde ik dat zij de verwachting mijner vrienden zouden teleurstellen. Ik ben zeer verrast geworden, want zij schenen algemeen genoegen te geven."

De plaats waarheen hij „terug" kwam was Catskill, dat eerst zijn zomerverblijf, thans bijna zijne vaste woonplaats was geworden. Daarheen spoedde hij zich met het ontluiken der lente, en daar toefde hij tot de bergtoppen met de eerste wintersneeuw waren bedekt. Hij kon de stad niet uitstaan, wanneer het veld groen was of het bosch met die verrukkelijke herfstkleuren was versierd die hij zoo verwonderlijk kon schilderen;

---

1) De loop der Heerschappij, eene reeks van half symbolische landschappen.

en hij had even goed zijn dagelijks voedsel kunnen missen als het geheele jaar door op eene plek te leven waar hij de zon niet kon zien ondergaan. Weldra kreeg Catskill nog meer aantrekkelijks voor hem, de krachtigste van alle eischen voor een hart zoo rein, teeder en vertrouwelijk als het zijne. Een naam die eens of tweemaal in zijn dagboek voorkomt en eene vlugtige toespeling zijn de eenige sporen van het nieuwe gevoel dat zijn gelukkigen invloed bij COLE'S liefde voor de natuur en de kunst begon te vervoegen, en op den 22 November 1836, terwijl zijn hart nog gloeide over den opgang van zijn „Course of Empire," werd hij in het huwelijk vereenigd met MARIA BARTON en kreeg hij voor het eerst in zijn leven een eigen huis.

De tijd vloog nu snel en genoeglijk voort. Hij schilderde, schreef, deed van tijd tot tijd een verren togt om een nieuw natuurtooneel te bestuderen, kwam nu en dan naar de stad om eene schilderij ten toon te stellen of eene poos binnen het bereik zijner vrienden BRYANT, DURAND, HUNTINGTON en VERBRYCK, te zijn en keerde dan weder met vernieuwde lust naar zijne stille woonplaats en zijne geliefde bergen terug. Binnen weinige maanden was hij aan het werk aan zijne schoonste stukken. „Het Vertrek en de Terugkomst." Daarop volgde „Het Verledene en het Tegenwoordige." Landschappen van verschillende arbeid vulden nog een arbeidzaam tijdperk, en toen kwam de „Reis des Levens."

In 1841 maakte hij zich gereed tot eene tweede reis naar Europa. Ingespannen arbeid en nog meer de noodzakelijkheid om zich naar den geest des tijds te voegen en kleine stukken te schilderen om van te leven, terwijl hij over groote composities peinsden, hadden zijne gezondheid ondermijnd. Weinigen beseffen hoe afmattend dat verlangen naar betere tijden is, en hoe het gemoed, gedwongen om in eenen kring te leven waar het niet te huis behoort, zijne kracht in beuzelachtige pogingen uitput, den smaak voor tegenwoordig genot verliest en omdat het in de toekomst niets ziet waaraan het zich kan hechten, streeft en worstelt, nu en dan in zijne eigene wereld de wijk neemt, huivert wanneer de koude noodzakelijkheid het naar zijnen kerker roept, en het leven doorzwoegt, ontmoedigd en ter neer gedrukt door de bittere bewustheid van het vermogen te hebben om groote dingen te doen, waartoe echter de omstandigheden het nooit de gelegenheid zullen laten.

En de menschen lagchen over den onpractischen geest, die de dingen naar zijn eigen zin zou willen ingerigt hebben. „Des te grooter gek is hij! Als hij het eene niet doen kan, laat hij dan het andere doen. Het is de wet des levens, die hij niet kan hopen te veranderen, en hoe eer hij besluit zich daarin te schikken, hoe beter. Zoo niet, laat hij dan verkwijnen, en sterven ook, als hij verkiest; de wereld zal er niet aan verliezen."

Mogelijk niet. Maar wij hadden toch gaarne eens willen zien wat CHATTERTON voor ons had kunnen doen, als zijn gemoed rust had gehad. Tien duizenden hebben eenige hunner genoegelijkste oogenblikken aan den „Predikant van Wakefield" te danken gehad. Zou de som van het menschelijke genot niet vergroot zijn geworden, indien GOLDSMITH nog zulk een roman had kunnen schrijven? BURNS werd aan het peilen van biervaten gezet, tot belooning voor zijne poëzij, en ARNOLD versleet in eene school de krachten die ons eene volledige geschiedenis van Rome hadden kunnen geven. De geest des tijds is een groot woord, en de menschen gebruiken het gaarne, somtijds als een voorwendsel en somtijds als eene verontschuldiging. Doch er varen booze geesten op de wereld om zoo wel als goede; en geen geest is boozer dan hij die baldadig den spot drijft met een ernstig gemoed en de wereld van dingen beroofd die haar gelukkiger en beter zouden gemaakt hebben.

COLE's gezondheid en opgeruimdheid, gelijk wij reeds gezegd hebben, bezweken onder dien heilloozen invloed en hij besloot te beproeven welke werking een tweede bezoek naar Europa zou doen. Toen hij andere tooneelen om zich heen zag, keerde de veerkracht van zijnen geest terug. De bouwvallen en oude overblijfselen van Engeland schonken hem nog meer genot dan vroeger. Toen hij zich weder in de Louvre bevond, niet met eene moderne tentoonstelling, maar met de meesterstukken uit de beste eeuwen der kunst om zich heen, „voelde hij zich meer kunstenaar dan hij in jaren gedaan had." Op zijne eerste reis had hij Zwitserland niet gezien, maar nu wierp hij, hoewel het jaargetijde reeds ver gevorderd was, eenen blik op het meer van Neufchatel, de Berner Alpen, het Jura gebergte en Geneve; toen volgde hij zijnen vroegeren weg langs de Rhone, lang genoeg te Avignon vertoevende om Vaucluse zorgvuldig te bestuderen, en haastte zich verder naar Rome.

Er waren nog een paar oude vrienden, GIBSON en WYATT om hem bij zijne terugkomst te verwelkomen; en de amerikaanshe kring te Rome, bij zijn eerste bezoek zeer klein, was thans aanmerkelijk uitgebreid. CRAWFORD voltooide juist den Orpheus in marmer; TERRY had sedert maanden aan zijne eerste groote compositie „Christus in woordenwisseling met de schriftgeleerden" gearbeid; ROSSITER was met COLE zelven overgekomen; elke week bragt tijdingen mede van hetgeen GREENOUGH, POWERS en de ongelukkige CLEVENGER te Florence deden; en jonge lieden uit alle gedeelten des lands, die allen ijverig naar het leven in de galerijen studeerden, bewezen welke snelle vorderingen de liefde voor de kunst in het laatste tiental jaren bij ons gemaakt had. Er waren ook gezellige kringen, waarin COLE, zoowel door zijnen vermaarden naam (want in Rome, gelijk wij reeds elders gezegd hebben, is de grootste kunstenaar de grootste man), als door zijne innemende manieren en zijn onderhoudend gesprek steeds een welkom gast was.

Ongezind om op eene plaats waar ieder oogenblik zoo kostbaar was een enkel uur te verliezen, koos hij terstond eene kleine stille schilderkamer, met eene slaapkamer digt daarbij, en ging aan het werk. Vaucluse stond hem nog voor den geest en met de studie voor zich die hij op de plek had geteekend, schilderde hij het, met buitengemeene kracht en waarheid, op een groot doek. Het was een genoegen voor hem de kluis van PETRARCHA te schilderen in de stad welke den dichter zijne schoonste verzen had ingegeven. Daarna kwam hij op de „Reis des levens" terug, waarvan hij, gedeeltelijk uit het geheugen, gedeeltelijk naar de schetsen die hij had medegebragt, een duplicaat schilderde. Deze stukken benevens een klein landschap, een herfsttooneel in de nabijheid van Catskill, waren de werken welke hij dien winter voltooide. Maar hij gaf ook nog vele uren aan het Vaticaan en het Capitool, aan den schat van landschappen in het paleis der Doria's, aan zorgvuldige studiën van het gezigt op Rome buiten de poorten, aan schetsen van de Campagna met hare vervallene waterleidingen, torens, grafsteenen en tempels, en de heerlijke bergen in welker schaduw zij slapen, aan de trotsche oude steeneiken der Villa Borghese, welke geen kunstenaar meer zal teekenen, aan de pijnboomen der Villa Pamphili Doria, en aan al de verbazende combinatiën van

natuur en kunst welke men te Rome bij elken voetstap om zich heen ziet. Zijn gemoed was altijd vol, zijne verbeelding altijd werkzaam. Het was een verrukkelijk genot bij hem te zitten en hem te zien schilderen, want zijne gedachten schenen dan nog vrijer te vloeijen en zich in gelukkiger taal te kleeden dan anders. Het was ook een genoegen de ruïne met hem te bezoeken; want hoewel hij geen klassiek geleerde was, had hij veel en oplettend gelezen, en die gedenkteekenen van verledene blijdschap en smart maakten een diepen indruk op zijn gemoed. Nooit zullen wij de bevende toonen zijner stem vergeten toen wij onzen gids bij het flaauwe licht van kaarsen door de catacomben volgden, of de uitdrukking van zijn gezigt toen wij die stille gangen uittraden en weder den eersten blik wierpen op de helder blaauwe lucht en den zachten omtrek van den Albanischen berg, als met een purperen sluijer omhuld. Doch het grootste genoegen van allen was bij het ondergaan der zon en in langdurige schemeringen met hem te wandelen, tot dat de sterren te voorschijn kwamen en de maan opging. Dan ontwaakte al het vuur en den ernst van zijnen geest en speelde zijne verbeelding met onuitputtelijken rijkdom. Hoe treffend wees hij de punten van overeenstemming tusschen de zedelijke en de stoffelijke wereld aan! Welke juiste gelijkenissen voor zijne aandoeningen en gedachten vond hij in de voorwerpen die voor ons lagen; met welke fijne oplettendheid wees hij elke verandering aan in het voorkomen der wolken, der bergtoppen en der uitgestrekte steden, terwijl het licht langzamerhand verflaauwde en verdween! Het was ook bij zulke gelegenheden dat hij het liefste over zijne kunst sprak, en over stukken die hij zou schilderen indien hij die kunst maar volgens zijne begrippen van hare bestemming kon uitoefenen.

Een van die avonden zullen wij nooit vergeten. Op eenigen afstand buiten de Porta Pia, ligt een kleine brug over den weg, den ouden Nomentiaanschen weg, die naar den „heiligen berg" leidt, en in de rigting loopt langs welke HANNIBAL naar de muren reed op dien geduchten dag toen de Romeinen, na eene lange reeks van jaren, weder van hunne bolwerken op een vijandelijk leger neerzagen. Eene lage borstwering omzoomt de kanten dier brug, en op deze borstwering zetteden wij ons neêr, toen de zon juist achter

het Vaticaan neerzinkende, hare laatste stralen op de bergtoppen liet rusten. Aan onze linkerhand lag de Nomentiaansche brug met haren ouden boog en toren, na de verwoesting van Totila weder opgebouwd, en even daar voorbij de lage kruin van den „Heiligen berg," zacht van den eenzamen oever der Anio oprijzende, om zich in de eigenaardige golvingen der Campagna te verliezen; en nog verder de ruwe slagboom der Sabynsche bergen, spits boven spits oprijzende en zich in het verschiet met de besneeuwde Apenijnen vereenigende. Voor ons lang de Campagna met de bogtige, snelstroomende Anio tusschen hare enge oevers; terwijl Tivoli onder zijn olijfboomgaarden uitblonk, en verderop Palestrina zich vertoonde, waar de jonge MARIUS eene schuilplaats zocht toen SYLLA terugkwam om zich op zijne vijanden te wreken, en waar HORATIUS zich neêrzette om in de door hem beminde schaduw Hormerus te lezen; en nog verder en met eene grootere ruimte der Campagna daar tusschen, de Albanische berg met boomgewas bedekt, en meren uit de diepte van uitgebrande kraters opgerezen, en Palazzola vrolijk over de helling verspreid, en Monte Cavi trotsch zijn groenen kruin verheffende, gelijk toen de steden der Latijnen in zijne schaduw lagen en romeinsche veldoversten over den triomfweg naar zijnen top reden om op het altaar van Jupiter te offeren. Van de stad die aan onze regterhand lag waren eenige torens zigtbaar, die uitstaken boven de bogen der Claudiaansche waterleiding.

Wij zaten in de schemering te staren, en zagen de schaduw uit de vallei naar boven sluipen en de laatste zonnestralen verflaauwen en verdwijnen. Wij zagen dien tweeden lichtgloed die ontbrandt wanneer de zon verdwenen is, de laatste blik van den stervenden dag op de tooneelen die hij met zijnen glans heeft vervrolijkt, zich in gouden stroomen over de berghellingen storten en langs hunne getande toppen spelen gelijk de bliksem langs de van een geretene randen eener wolk. Ook dit verdween en door de opening tusschen de bergen boven Tivoli kwam een zacht zilverachtig licht, dat zich langzamerhand boven den gezigteinder verhief en zich verder en verder uitbreidde tot dat de volle maan ongesluijerd te voorschijn kwam en hare stralen zoo zacht over dat schilderachtige tooneel liet glijden dat zelfs de ruwe berghellingen aanlokkelijk werden en de vochtige dampen die als wolken

over de Campagna dreven, naar eilanden van zilverachtig licht geleken.

Wij spraken over het verledene; over de duizenden die van afgelegene plaatsen gekomen waren om dit tooneel te beschouwen; over het geheimzinnige besluit der Voorzienigheid die zoo veel gewigtigs in de geschiedenis der wereld binnen zulk eenen engen kring had besloten. Wij zagen de Plebejers wederom den verlaten heuvel bevolken, waarop zij het tweede element der grootheid van Rome in het aanzijn hadden geroepen, en terwijl het maanlicht de graauwe hoogten bescheen die eens het Tusculum van CICERO waren, verbeeldden wij ons nogmaals de tent der Karthagers op den oever der Anio te zien opslaan. En terwijl wij ons zelven afvroegen waarom dat alles zoo en niet anders geweest was, sprak COLE van zijn „Course of Empire" en de gedachten waaruit dit werk was ontstaan, en hoe hij gehoopt had het landschap door het penseel tot het hart te doen spreken, gelijk het daar over de groote vragen des levens tot ons sprak. Hij sprak ook nog van andere groote werken, die hij ontworpen had en waarin de natuur eene geschiedenis zou verhalen van nog gewigtiger inhoud dan de opkomst en val van menschelijke heerschappijen, de zegepraal van Christus; en terwijl hij sprak schenen zijne denkbeelden zijn hart in vlam te zetten en stroomden zijne woorden met vurige welsprekendheid, want het was eene gedachte die hem lang dierbaar was geweest. Hij had zich in weerwil van telenrstellingen en ontmoedigende wederwaardigheden daaraan vastgehouden. Wanneer hij genoodzaakt was zich voor zijn dagelijksch brood tot een geringe taak te dwingen, was het toch met vurige uitzigten en versterkende hoop geweest; en eenige jaren later, toen hij voor de laatste maal het penseel neerlegde, stond de derde schilderij dier bewonderenswaardige reeks nog onvoltooid op zijn ezel.

Toen wij weder in de stad waren vroeg hij om een exemplaar van BRYANT en las de „Thanatopsis" en de „Hymne aan de Noordster," en toen zijn gemoed onder den invloed dier lectuur kalmer was geworden, keerden zijne gedachten naar stillere en meer gemeenzame tooncelen, en werkte hij aan het „Beekje" en de „Groene rivier," en andere van die keurige stukken, die het bevallige schoon der natuur zoo getrouw

afspiegelen, dat zij eenen verzachtenden en streelenden invloed op het hart uitoefenen, bijna even groot als die der natuur zelve.

COLE bleef te Rome tot in de maand April. Toen hij zijne „Reis des levens" bijna voltooid had, leende PERRY hem zijn atelier en de Orto de Napoli om het stuk ten toon te stellen, en kwam THORWALDSEN daar om het te zien. Het werd naderhand op de jaarlijksche tentoonstelling in de Piazza del Popolo geplaatst, en maakte eenen grooten indruk. Toen zijne schilderijen achterlatende, begaf hij zich naar Napels en Sicilie, beklom den berg Etna, bezocht Syracuse en Agrigentum en bijna alle vermaarde plaatsen op het eiland, en kwam tot ons terug, opgetogen over al het wonderbare dat hij gezien had. Wij wenschten nog wel zijnen laatsten dag te Rome te beschrijven toen hij zich op eenen schoonen lentedag met zijn schetsboek neerzette, om nog eene studie van de Campagna te teekenen, maar wij vreezen al te uitvoerig te worden. Wij laten het dus aan des lezers verbeelding over om hem op zijne reis naar het noorden te vergezellen, waarbij hij Zwitserland nogmaals en naauwkeuriger bezigtigde en den Rijn afvoer, en vinden hem in Augustus wederom te Catskill aan zijnen arbeid.

Zijne eerste schilderijen waren onmiddelijke vruchten van zijne reis. De berg Etna, Tempels te Arigentum, Tor di Schiavi, de Campagna en andere tooneelen, die hij op de plek zorgvuldig had bestudeerd, of die eenen diepen indruk op zijn geheugen hadden gemaakt. In den winter van 1844 verzamelde hij zoo vele van zijne schilderijen als hij ten gebruike kon bekomen, en stelde deze te zamen ten toon in de oude galerij der teekenakademie te Clinton-Hall; en daar het hem niet mogelijk was de „Course of Empire" daar bij te voegen, schilderde hij in eene week een groot gezigt van den Etna, „een wonder," zegt BRYANT, „van vlugheid en kracht." In de lente ontving zijn hart een gevoeligen schok door het overlijden van VERBRYCK. „Waarheen," zegt hij in zijn dagboek, „zal ik mij wenden om het gezelschap te vinden, dat voor mijn gemoed zoo weldadig was?"

Hoe werkzaam zijn penseel ook wezen mogt, zijn geest was nog werkzamer. „Ik heb over vele onderwerpen nagedacht," schrijft hij in 1844, „en wacht den tijd af wanneer ik ze op het doek kan brengen. Het zijn onderwerpen van eenen zede-

lijken en godsdienstigen aard. Aan zulke onderwerpen is, dunkt mij, de kunstenaar verpligt zijne bekwaamheden te besteden." Onder de onderwerpen behoorden: „Zaaijen en Oogsten," in vier, en „Leven, Dood en Onsterfelijkheid," in drie tafereelen. Maar in plaats van deze plannen ten uitvoer te brengen, was hij genoodzaakt zich tot kleine stukken te beperken; italiaansche en amerikaansche landschappen, op zich zelven uitmuntend en treffende voorbeelden van gemakkelijkheid van uitvoering en getrouwheid aan de natuur, maar niet die onderwerpen welke hij zoo zeer verlangde te schilderen. „De omstandigheden," schrijft hij in den zomer van 1846, „hebben mij tegengewerkt en van veel kostbaren tijd beroofd."

Eindelijk besloot hij zijne kluisters te verbreken, de eerste zijner groote reeksen te schilderen en den uitslag aan den Hemel over te laten. Hij bouwde een nieuw Atelier, naar zijn geliefkoosd uitzigt op de Catskills gekeerd, en daar beloofde hij zich veel genot, en grooten voorspoed in de beoefening zijner kunst. De eerste vermelding daarvan in zijn dagboek heeft iets zeer treffends. „Ik behoor te bedenken dat de nacht komt, wanneer niemand werken kan." En de nacht was nabij. Nog maar een jaar was hem toegelegd, een arbeidzaam jaar, terwijl zijn geest de volle kracht zijner rijpheid bereikt had; en welke kostbare vruchten gaf die tijd? het voltooijen van „het Kruis en de Wereld"," „Prometheus gebonden," „Proserpina in de velden van Enna bloemen plukkende," verscheidene kleinere toeneelen, en daaronder het volmaaktste zijner kleine stukken „de Heer is mijn Herder."

Hij had met „het Kruis en de Wereld" zijne krachten te veel gevergd, en poogde een weinig uit te rusten door aan de „Proserpina" te schilderen. Het was Zaturdag den 5 Februarij. Hij werkte tot op zijn gewoon uur, en gaf de laatste toetsen aan een italiaanschen pijnboom. Toen vrolijk naar den volgenden dag uitziende, want de Zondag was voor hem waarlijk een dag van rust, maakte hij zijn palet schoon en sloot voor de laatste maal zijn atelier. De zondag was communiedag. In den nacht werd hij ernstig ongesteld. De ziekte bleek weldra eene longontsteking te zijn, en haar verloop was zoo snel, dat hij op den derden dag overtuigd was dat zij noodlottig zou zijn en zich met kalmte voor den dood begon te bereiden. Op vrijdag avond gevoelde hij dat het oogenblik nabij was,

en vroeg met ernstig verlangen de communie. Toen de plegtigheid was afgeloopen, zonk hij op zijn kussen neer, zeggende: „Ik heb behoefte aan rust." Dit waren zijne laatste woorden Te acht uur blies hij den adem uit, in den ouderdom van zeven en veertig jaren en zeven dagen.

De treurige tijding verspreidde zich snel en werd overal met het diepste leedwezen vernomen. Te Catskill werden op den dag zijner begrafenis de winkels gesloten, daar de geheele burgerij zich vereenigde tot de eenparige getuigenis welke zij hem thans van hare bewondering en liefde kon geven. Te Nieuw-York werd BRYANT, een zijner meest vertrouwde en beminde vrienden, door de nationale teekenakademie verzocht om eene lofrede op hem te houden; en BRYANT schreef een lijkrede die altijd merkwaardig zal blijven door de welsprekende uitdrukking van diep gevoel, met keurige beschrijvingen, oordeelkundige kritiek en de gelukkigste karakter-schildering vereenigd. Zoo spoedig zulks doenlijk was werden zijne schilderijen verzameld en in eene der zalen van Art Union ten toon gesteld. Deze verzameling bevatte vele zijner vroegere stukken en met weinige uitzonderingen, al de voortbrengselen van zijnen rijperen leeftijd. Hier zag men nu ook voor de eerste maal „het Kruis en de Wereld," drie afgewerkte schilderijen en twee schetsen, droevige maar kostbare gedenkstukken van het laatste jaar; en te midden van dat alles zijn eigen portret, door de hand van een vriend geschilderd, als het ware neerziende op deze vruchten van een welbesteed leven, met een peinzenden, maar blijmoedigen en vriendelijken ernst, die menigen traan te voorschijn riep.

Als kunstenaar bezat COLE begaafdheden van den hoogsten rang: eene levendige en vruchtbare verbeelding, een aangeboren gevoel voor schoon in al zijne verschillende gedaanten, eene eerbiedige liefde voor de waarheid, welke de vlijtige studie der natuur eene bron van onuitputtelijk genot voor hem maakte, een fijn waarnemend oog voor het koloriet, een buitengemeene gaaf van combinatie, en dat vermogen om zich zijn onderwerp duidelijk en krachtig voor den geest te brengen, dat den kunstenaar in staat stelt om met de eenvoudigste middelen de grootste werking te doen. De kunst was voor hem een heiligdom waarbij hij eerbiedig in eenvoudigheid en reinheid des harten knielde, en hij achtte het

een groot voorregt dat het hem vergund was zich door middel dier edele kunst aan de dienst van God en zijne medemenschen toe te wijden. De tijd is nog niet voor hem gekomen om in dien rang te nemen die hem werkelijk toekomt. De kunst is in Amerika nog te zeer eene zaak van vlugtige liefhebberij die zich op kleinigheden moet toeleggen en inkrimpen om zich naar de maat onzer salons en de ijdelheid onzer rijke kooplieden te voegen. Maar de tijd zal komen waarin de ware liefhebber der natuur tot COLE zal gaan als een harer getrouwste tolken en hem dankbaar zijn voor het diepere inzigt dat hij hem in hare schoonheden geeft, en de streelende gedachten die hij met den morgen en den middag en zijn geliefkoosden avondstond, en met de kalmte van veld en bosch en stroom heeft vereenigd.

Uit zijne bovengemelde levensgeschiedenis blijkt genoegzaam dat hij als schrijver groote verdiensten bezat, dat men in zijne schriften eenen geest vindt waarin men dien zijner schilderijen herkent. Sommige beschrijvingen in zijn dagboek en zijne brieven hebben veel van de kracht en waarheid zijner landschappen, en vele zijner gedichten zijn vol van dat ernstige en reine gevoel dat hem de natuur met zulk eene teedere aandoening deed beschouwen. De regelen op den dood zijner moeder en die op den geboortedag van zijnen zoon THEODOOR zijn bijzonder schoon.

Als mensch was COLE een der zachtaardigste, goedhartigste en beminnelijkste wezens, een makker wiens gezelschap nimmer verveelde, een vriend die nooit moede werd in dienstbewijzen, vol vriendelijke deelneming en opbeurende woorden ter regter tijd, met u schertsende in uwe vrolijkheid, met u verheugd in uwe blijdschap, teeder en troostend in uwe smart, altijd zachtaardig en liefderijk. Hij had het reinste gemoed dat wij ooit hebben gekend, zoo rein als wij het altijd zouden wenschen te vinden bij iemand, zoo buitengemeen gevoelig voor het schoone en in gedurigen omgang met de natuur levende. Het eigenaardig bekoorlijke zijner manieren was in de eenvoudigheid en hartelijkheid daarvan gelegen. Hij kwam u te gemoet met een „goeden morgen," dat u het bloed sneller door de aderen deed stroomen. Zijn lach was zoo helder, vrolijk en frisch als het gezang van een vogeltje in de lente. Hij had een even scherp oog voor het komieke als voor het schoone, en kon eene luimige anecdote vertellen

met eene vrolijkheid die zich onweerstaanbaar aan anderen mededeelde. Te gelijk was de stemming van zijn gemoed bijzonder aan uitwendigen invloed onderhevig, vooral aan den invloed van het weder. Wolken schenen somtijds het zonnelicht zoo volkomen van hem af te weren als zij dit van een landschap doen. Het gezigt van den kouden, naakten avond in den winter maakte hem mismoedig en verdrietig, en hij verlangde dan maar dat er sneeuw viel om de aarde te verbergen, tot het tijd voor haar werd om zich weder in het groen te kleeden.

Zijn ernst was een ernst van het hart, die zich over alles uitstrekte. Hij beschouwde den geheelen kring zijner pligten in het zelfde ernstige licht, en had een levendig gevoel van de verantwoordelijkheid die als burger, echtgenoot, vader, zoon en vriend op hem rustte. Het was deze ernstigheid van zijn karakter, met zijnen dichterlijken aanleg vereenigd, welke hem zulke verhevene denkbeelden van de bestemming zijner kunst deed vormen. Hij kon niet gelooven dat de schoone dingen der zigtbare wereld zoo kunstig om ons heen waren gespreid om slechts een vlugtig genot te schenken, maar dat het veeleer middelen tot zedelijke volmaking waren, die door eene bekwame hand tot zinnebeelden van heilige waarheid moesten gebezigd worden.

De godsdienst scheen als ware het van zelf in zijn gemoed te ontspruiten, gelijk een zaadkorrel in eenen vruchtbaren grond valt en onder eene zoele lucht ontkiemt. Geheel zijne ziel was daarvan doordrongen, en al zijne gedachten en handelingen droegen den stempel van ware vroomheid. Het was met dien geest dat hij in de zigtbare wereld rond zag en ootmoedig luisterde naar hetgeen zij hem leerde. Daarom was het dat hij zoo gaarne tusschen de bergen rondwandelde en zijn gemoed overgaf aan den plegtigen invloed die gelijk een loflied van hem opstijgt. Daarom was het ook dat hij zoo gaarne afgelegene collegiën opzocht en in hare rust eene belofte van den eeuwigen sabbat vond. Het was met dezen gloed van liefde, dat hij al de verschijnselen der natuur bestudeerde, God voor hunne schoonheid dankte en uit zijne dankbaarheid nieuwe kracht en geestdrift puttende.

Het is een genot zulk een karakter te beschouwen en over zulke deugden uit te weiden. Gaarne zouden wij nog meer daarvan zeggen en ook van zijne andere eigenschappen spreken:

zijne zucht voor de poëzij, zijne smaak in de litteratuur, zijne belezenheid in sommige gedeelten der geschiedenis, zijne diepe inzigten in de wetten van het schoone en de grondbeginselen zijner kunst, zijn algemeene dorst naar wetenschap, zijne hartelijke erkentenis van vreemde verdiensten. Hoe vele voorbeelden zijner goedheid en edele hoedanigheden komen in ons geheugen, die niet moesten vergeten worden.

Vijf jaren zijn verloopen sedert hij rust van zijnen arbeid, en de plaatsen die hij ledig heeft gelaten zijn nog ledig. Waar zullen wij den kunstenaar vinden die het zelfde reine en vurige hart aan de dienst van het ware en schoone heeft gewijd? Waar den gezelligen vriend, die de tusschenpoozen van arbeid met zulk een onderhoudend naar ieders stemming gewijzigd gesprek zal aanvullen of den verflaauwenden geest met zulke zachte vermaningen zal opwekken? Hoe zullen wij de hoop verlevendigen, die bezweek toen hij er niet meer was om haar aan te moedigen, of in natuur en kunst wederom dat bekoorlijke vinden, dat zij in onze oogen bezaten, toen wij hem bij ons hadden om ons hare schoonheden aan te wijzen en in ons genot te deelen? Vijf jaren! Het klinkt ons niet meer vreemd in de ooren wanneer men van hem spreekt als van een doode maar het smartelijk gevoel waarmede wij dit voor de eerste maal hoorden keert nog telkens weder.

WAAROM MIJN OOM EEN OUDE VRIJER WAS.

Het is mij dikwijls in de gedachten gekomen, wat toch wel de reden mogt zijn, waarom mijn oom ongetrouwd bleef. Hij was zoo vriendelijk van humeur, zoo ridderlijk jegens vrouwen, zoo regt levendig bij huisselijke feesten, en bovendien zoo'n ernstig bevorderaar van huwelijken bij al zijne betrekkingen en onderhoorigen, dat het mij volmaakt onverklaarbaar toescheen. Zonder zijne vriendelijke tusschenkomst ben ik verzekerd, dat ik onmogelijk mijn vader er toe gebragt zou hebben om zijne toestemming te geven tot mijn huwelijk met MARIA. Het huisje waarin wij wonen, gestoffeerd als het is, met zijn wel voorzienen tuin en koetshuis, was de huwelijksgift die hij ons schonk, en mijne zuster CATHERINE, — voor welke rampen bewaarde hij haar niet, door zijne goedheid jegens CHARLES EVANS, dien iedereen als een wildzang kende. Maar mijn oom zag het goede in hem, hetwelk niemand anders buiten CATHERINE kon ontdekken, en hij nam hem met zich naar zijne pastorij en door zijne kalme en vrome wijsheid haalde hij hem over tot eene aanhoudende en ernstige betrachting van zijn beroep. En nu spreekt men van zijne schitterende talenten, en zegt hoeveel goed CATHERINE hem gedaan heeft, maar wij alleen weten wie het was die hem steun en aanmoediging gaf op het juiste oogenblik, en wij allen hebben mijn oom te inniger lief om zijn goed werk.

Toen ik nog een knaap was en MARIA's blaauwe oogen voor het eerst mijne gedachten op het huwelijk hadden gevestigd kwam het mij in den geest om in den loop van een onzer genoeglijke gezellige avonden mijne moeder te vragen, waarom mijn oom nooit getrouwd was geweest.

Eene wolk van droefgeestigheid betrok het gelaat mijner moeder en zij schudde zachtkens haar hoofd, en antwoordde op gesmoorden toon: „Uw oom heeft een groot verdriet gehad in zijne jeugd, wij moeten het eerbiedigen. Wat het was weet ik niet; hij heeft het mij nooit gezegd en ik heb het nooit gevraagd."

Het verwonderde mij geenszins mijne moeder zoo te hooren spreken, want in weerwil van de zachtheid zijner manieren en zijne hartelijke genegenheid bezat mijn oom eene waardigheid, welke het onmogelijk maakte in een vertrouwen in te dringen, dat hij niet aanbood. Ik gevoelde dat zijne smart heilig was en nooit heb ik verdere pogingen aangewend om inlichtingen hieromtrent te erlangen; ofschoon ik niet nalaten kon te denken aan den teederen aard der smart, die hem beroofd had van een geluk, hetwelk hij bij uitstek berekend was om te genieten.

In den zomer van 1848 kwam mijn oom als naar gewoonte eene week bij ons doorbrengen. Zijne gezondheid was goed en hij was in opgeruimde stemming en wij en onze kinderen genoten zijn feestelijk bijzijn zelfs meer dan gewoonlijk. Op een vrijdag was mijn oom naar de stad geweest en het werd duister toen hij terugkeerde. Hij kwam als gewoonlijk in mijn studeervertrek. Ik keek op bij zijn binnenkomen om hem te verwelkomen, maar ik werd getroffen door zijn bleek uiterlijk en door de sporen van aandoening welke de rustige waardigheid van zijn voorkomen verstoorden. Ik zette een stoel voor hem en hij zat neder in stilte, eene stilte welke ik voor eenige oogenblikken bijna bevreesd was te verbreken. Eindelijk zeide ik op zachten toon:

„Is u iets droevigs overkomen, oom!"

„Neen EDWARD," zeide hij langzaam en als iemand die eenige moeite heeft om zijne gedachten te verzamelen, „niets wat mij behoorde te bedroeven, maar ik ben zeer zwak, mijn geloof is zwak en ik hoorde het plotseling. Ik heb heden avond," vervolgde hij na eene pause en minder afgebroken sprekende, „den dood eener dame vernomen welke ik een aantal jaren geleden plagt te kennen. Zij was destijds jong en vol levenslust. Ik heb steeds aan haar gedacht, zoo jong, zoo vol levenslust, dat de groote overgang tot sterven bijna onmogelijk schijnt. EDWARD, gij zult

mij vervelend vinden, wanneer ik tot u spreek over dingen die geweest zijn, lang zeer lang geleden, voor dat gij geboren waart, toen uwe moeder nog een kind was."

Ik verzekerde hem meer door mijne blikken dan door mijne woorden van de belangstelling waarmede ik zou luisteren. Hij verzonk wederom in stilzwijgen, maar na eene aanmerkelijke tusschenruimte, gedurende welke hij zijne gedachten scheen te verzamelen, hernam hij:

„Mijn vader was, zoo als gij weet, het hoofd van den jongeren tak der groote northumberlandsche familie der WATSONS, mijne moeder was eene dochter van sir GEORGE MILDMAY van Cobham-Hall. Ik wijs op deze omstandigheden niet omdat ik trotsch ben dat ik, zoo als men het noemt, goed bloed in mijne aderen heb, maar louter omdat zij een belangrijken invloed op mijn leven uitoefenden. Als kind werd ik zeer bedorven want men noemde mij schoon en verstandig en mijne moeder was trotsch op mij. Zij was eene vrouw van weinige maar zeer sterke aandoeningen en van een zeer vasten wil. Mijn vader die gediend had, vergenoegde zich met eene bijna militaire tucht in zijne huishouding te bewaren, maar liet het inwendig bestuur der zaken aan mijne moeder over. Onbewust de meerdere bedrijvigheid van haren geest gevoelende, onderwierp hij zich in alle belangrijke zaken gewillig aan haar oordeel. Zij waren verbonden door eene sterke gehechtheid, gegrond op eene gelijkheid van beginselen — veroordeelen misschien, in sommige gevallen — en niet weinig begunstigd door het verschil hunner physieke gesteldheid. De regelmatige trekken van mijns vaders gelaat en zijne verhevene mannelijke schoonheid, gaven hem zulk eene materiele meerderheid boven mijne moeder, die klein en zwak was en bovendien niet schoon, dat hij zich te ligter onderwierp aan haar zedelijk overwigt, en zonder het te weten zijnen geest liet voeden en leiden door den haren. Langen tijd was ik een eenig kind; uwe moeder is zoo als gij weet tien jaren jonger dan ik, zoo dat het gebrek aan speelkameraden en makkers van mijn eigen leeftijd in mij eene neiging tot denken en peinzen aankweekte of misschien deed geboren worden, eene neiging om te verwijlen op kleine voorvallen, mijne aandoeningen verborgen te houden, het uitwendig vertoon van gevoel te onderdrukken, maar om alleen des te dieper te gevoelen.

„Ik werd opgevoed te Rugby en de onafhankelijke burgers van onze school-republiek waren de eenige makkers van mijnen jongens leeftijd. Gedurende de vacanties plagt mijne moeder mij mede te nemen naar Cobham-Hall, de woonplaats van mijn oom MILDMAY, waar ik zijn nichtje GRACE zag, een meisje ongeveer van mijn leeftijd. Maar zij was nooit zonder hare gouvernante, en was zoo stemmig en zoo damesachtig, dat ik bang was om haar aan te spreken. Mijne moeder legde altijd eene groote genegenheid jegens GRACE aan den dag en wanneer zij schreef naar school, vooral toen ik ouder begon te worden, werd er zonder verandering melding van haar gemaakt in hare brieven, b. v. „uwe nicht GRACE, die ik gisteren zag, zendt hare vriendelijke groete;" of „ik ben voor eenige dagen naar Cobham geweest, zij zijn allen wel, uwe nicht GRACE groeit goed, zij belooft zeer schoon te worden, zij hoopt u te zien en zendt hare groete." En zoo gingen de zaken hunnen gang tot het voor mij tijd werd Rugby te verlaten, toen mijne moeder mij te kennen gaf dat, aangezien er eene goede predikantsplaats was in de familie, zij en mijn vader en mijn oom wenschten dat ik in den geestelijken stand gaan zou.

„Het doet mij leed te zeggen, EDWARD, dat ik, ofschoon negentien jaren oud, nooit ernstig gedacht had aan mijne toekomstige loopbaan; in mijne behoeften was altijd zorvuldig voorzien geworden; en in de zekerheid van een peinzend karakter was ik den stroom des tijds afgegleden, zonder veel opmerkzaamheid te schenken aan den meer edelen aanleg van mijnen aard en mijne hoogere vatbaarheid voor genot en smart. In het voorstel mijner moeder bewilligde ik zonder eenig bezwaar en zonder eenige ernstige overdenking. Zoo ging ik naar Oxford, ontmoette daar vele oude makkers van Rugby en leefde nagenoeg zoo als ik te voren geleefd had: alleenlijk verteerde ik wat meer geld. Maar dit moest niet voortduren. Ik moest gewekt worden uit dien geestelijken slaap, ik moest leeren wat in mij was. Indien de les bitter was, zij was heilzaam en ik kan het schoone en wijze gezegde van een uwer latere dichters beämen, EDWARD, hetwelk de vrucht is van lijden:

Beter is het te verliezen wat men bemint
Dan nooit bemind te hebben.

„Ik ging een gedeelte van de zomervacantie van het jaar

1810 — ik heb goede reden om mij het jaar te herinneren — met een vriend ten huize zijns vaders doorbrengen, eene aangename plaats in de nabijheid van Warwick. Er waren geen landelijke vermaken om den tijd te dooden; en TOPHAM en ik waren geen van beide verzot op studie, zoo dat wij eenige moeite hadden om onzen ledigen tijd klein te krijgen. Kolonel TOPHAM, de vader van mijn vriend, was in dit opzigt er weinig beter aan toe dan wij, hij kon ter naauwernood bezigheid voor zichzelven vinden gedurende meer dan drie of vier uren in den morgen, en zoo was het dan met groote vreugde, dat hij op een namiddag uit Warwick terugkeerende, ons de tijding mededeelde dat de schouwburg op den volgenden maandag zou geopend worden en dat was aangekondigd dat mrs. SIDDONS, die de stad doortrok, een avond zou spelen voor CATHERINE in HENDRIK VIII; natuurlijk had hij plaatsen besproken voor het geheele gezelschap. Het tooneel was toen op verre na niet wat het sedert geworden is, òf het publiek bezat minder intellectuele beschaving en was met minder tevreden, òf de speler verstond zijne kunst beter; hoe het ook zij, het was een populair vermaak en de aankondiging dat een schouwburg op het land zou geopend worden, was een teeken voor eene vrolijke opgewondenheid in de buurt. Gij kunt u verbeelden hoezeer die opgewondenheid verhoogd werd door het vooruitzigt om de grootste actrice van haren en misschien van eenigen tijd te zien, en van wie men reeds begon te spreken dat zij het tooneel zou vaarwel zeggen.

„Ik zal niet trachten u te beschrijven, waartoe ik geen woorden zou kunnen vinden om het uit te drukken; de lijdende majesteit van de verongelijkte CATHERINE, bijna goddelijk zoo als zij verscheen aan de zijde van den razenden HENDRIK. Zij gedroeg zich als of zij wist dat zij in elk vingerlid koningin was, en hare waardigheid verleende een hoogst roerend pathos aan hare vrouwelijke teederheid; terwijl hij met gemaakten slependen tred en te vergeefs pogende te spreken op een toon overeenkomstig zijn rol, den geweldigen maar vorstelijken dwingeland van den dichter belagchelijk maakte. Zulke ongelijkheden, hoe pijnlijk ook, worden beschouwd als natuurlijke zaken in een tooneel op het land. Wij waren gekomen om mrs. SIDDONS te zien, en verwachtten niets dan vermaak van de bokken en misvattingen van de rest van de

troep. Mijne vrienden waren gemeenzaam bekend met de meesten der spelers; verscheidene waren uit de plaats geboortig; maar de naam der actrice die voor ANNA BOLEYN zou spelen had in ons gezelschap reeds aanleiding tot gissingen gegeven. Niemand was bekend met de dame welke die rol zou vervullen, niemand had haar gezien. Toen zij optrad in haar bevallig en zedig kostuum klonk een onwillekeurige kreet van bewondering door het gebouw. Iets liefelijker had men nooit gezien; en als zij sprak, uitte zij hare woorden met gepastheid en kennis, maar met eene ingehoudene en bijna vreesachtige stem, hetwelk hare bekoorlijkheden nog verhoogde. Wij hielden onzen adem in, om geen enkelen triller van hare kinderstem te missen, CATHERINE zelve werd bijna vergeten uit deelneming en medelijden met ANNA BOLEYN.

„ In het nastuk speelde de jeugdige actrice andermaal. Dit maal had zij een rol waarvoor zij volmaakt berekend was, zij moest spelen voor een bedorven kind dat naar school gezonden werd om manieren te leeren. Het karakter was volkomen geschikt voor hare jaren en haren smaak. Zij speelde zonder moeite en met den besten uitslag. Het was klaarblijkelijk dat zij voor dat oogenblik op het tooneel leefde. Het was onmogelijk zijn genoegen te kennen te geven, terwijl zij sprak en speelde — wij vreesden een blik van die ondeugende oogen, een knik van het schoone hoofdje te verliezen; maar toen wij ten laatste in eene luide toejuiching uitbarstten, stond zij met verbazing rond te zien, wien deze goedkeuring gold en toen ons hernieuwd geroep en het gefluister van sommigen die digt bij haar stonden haar overtuigden dat zij het voorwerp onzer bewondering was, kwam er eene uitdrukking van verlegenheid, waarin meer ongenoegen dan zegepraal lag opgesloten, over haar gelaat; zij maakte eene haastige buiging en vlood van het tooneel.

„ Niemand dacht, niemand sprak over iets anders dan over de schoone actrice. Wij vernamen spoedig dat zij de nicht was van den directeur en in de stad woonde met hare moeder, eene weduwe, en drie of vier broeders en zusters. Wij gingen naar den schouwburg zoo dikwijls zij speelde, mrs. TOPHAM noodigde haar bij zich en dit deden al de dames in de buurt. Des morgens zag zij er nog liever uit dan op het tooneel; zij was naauwelijks zeventien jaren, hare kleur had de

doorschijnendheid en veranderlijkheid der vroege jeugd. In haar karakter en manieren vermengde zich de eenvoudige vertrouwelijkheid van het kind met de zich ontwikkelende gevoeligheid der vrouw. Het is onmogelijk u eenig denkbeeld te geven van de veerkrachtige bevalligheid harer bewegingen, van de bewonderenswaardige en steeds veranderlijke uitdrukking van haar gelaat — niemand die haar naderde kon hare tooverkracht weerstaan.

„Als een natuurlijk gevolg harer positie en harer buitengewone schoonheid, was VIOLET ELDER grillig en trotsch. Zij trachtte niet haren afkeer te verbergen voor sommigen der eerste zotskappen die haar hunne oplettendheden opdrongen, of haar ongenoegen over een slecht uitgedrukt of te open compliment. Hoe het was weet ik niet, misschien omdat mijne stilzwijgende bewondering beter beviel aan haren smaak, misschien gelijk ik eerder geneigd ben te gelooven, uit de natuurlijke vriendelijkheid van haar hart, welke de eenzelvigheid van het mijne deed opmerken en medelijden hebben met de zenuwachtige trilling welke hare tegenwoordigheid inboezemde; om deze of andere redenen onderscheidde zij mij spoedig en toonde haar genoegen om met mij te praten. Zij nam mij in haar vertrouwen, vroeg van mij kleine diensten en noodigde mij uit ten harent om hare moeder te zien, die zij beminde met eene toegenegene schoon somtijds wat gezaghebbende liefde. Indien zij er beminnelijk uitzag onder de vrolijken en rijken, waar hare eenige bezigheid was om onderhouden te worden, hoe veel beminnelijker nog verscheen zij in hare eenvoudige woning, de steun en het sieraad der nederige huishouding. Hier verloor zich alle trotschheid, alle terughouding in hare genegenheid voor hare moeder — eene fatsoenlijke vrouw, nog bij uitstek schoon en niet boven den middelbaren leeftijd — en in hare hartelijke en speelzieke liefde voor hare jongere broeders en zusters. Ik moet niet stilstaan bij dit gedeelte van mijn verhaal, ofschoon God weet dat ik er uren over zou kunnen uitwijden.

„Dat ik haar liefhad met een waarachtigen en ernstigen hartstogt behoef ik u niet te zeggen. Zij beantwoordde mijne liefde; ik ontving daarvan de verzekering van hare eigene dierbare lippen. Nadat de tijd van mijn bezoek te Topham-Court was verstreken, huurde ik kamers niet ver van War-

wick, aan mij zelven en aan mijne moeder als reden van mijn niet te huis komen opgevende, de noodzakelijkheid om te studeren voor mijn naderend examen. Mijne moeder schreef mij herhaaldelijk en maakte aanhoudend melding van mijne nicht GRACE. Hierop lette ik toen ter tijd niet en las en beantwoordde hare brieven in afgetrokkene woorden. Ik was weggesleept in de zoete opgewondenheid van een hooger bestaan. Al wat grof en zinnelijk om mij was scheen begraven. VIOLET was voor mij alles; ik had geene gedachte, geene bevatting dan voor haar. De schepping scheen gekleed in goddelijke schoonheid; het leven in zijne ruimere vollere beteekenis ontsloot zich voor mij, want ik dronk diep uit de gouden wateren der liefde.

„ Alzoo verstreek een half jaar. Ik keerde naar Oxford terug, maar wij schreven elkander bijna dagelijks. Ik deelde niets wat op VIOLET betrekking had aan mijne moeder mede, uit eene instinctmatige vrees denk ik, want zekerlijk was het niet een gevolg van een bepaald opzet. Bovendien was ik niet gewoon over mijne gevoelens te spreken met haar of met wien ook en ik was zulk een kind in wereldsche zaken, dat ik mij nog nooit eenig plan voor de toekomst had gevormd. Toen ik evenwel met kersmis te Warwick terug kwam, vroeg mrs. ELDER mij beleefdelijk om eenige inlichting, eenige bepaling mijner bedoelingen. Zij verklaarde mij dat het zeer tegen haren zin was, dat hare dochter zich ooit aan het tooneel had gewijd; dat alleen het aanhouden van haren zwager en de dringende behoeften harer famillie haar er toe gebragt hadden om toe te stemmen, dat zij op die wijze van hare talenten gebruik maakte, dat het haar een groot geluk zou zijn hare dochter met mij verbonden te zien, overtuigd als zij was van onze wederkeerige genegenheid, dat zij de gevaren van VIOLETS positie gevoelde en vurig verlangde haar in eenen toestand te plaatsen meer overeenkomstig haren smaak en beter berekend om de zachtere trekken van haar karakter te ontwikkelen. Zij besloot met de mededeeling dat VIOLET een uiterst voordeelig aanbod van een engagement in Londen had ontvangen; maar dat zij gewacht had het aan te nemen tot zij met mij zoude gesproken hebben.

„ Ik antwoordde dat ik juist gereed was om in den geestelijken stand te treden, dat er een goede predikantsplaats op mij wachtte en dat ik dien eigen avond aan mijne ouders zou

schrijven om hunne toestemming te verzoeken. Mrs. ELDER keek dien avond een weinig ernstig, maar VIOLET en ik waren gelukkig. Wij spraken over de toekomst. Ik beschreef haar de pastorij en den omtrek; sprak van mijn vader, mijne moeder en van mijne aanzienlijke betrekkingen te Cobham-Hall.

„ Ook de volgende dag was er een van onvermengd geluk. Wij wandelden in het vrolijke winterweder over de harde wegen, terwijl hare broeders wedloopen langs ons hielden. Haar gelaat had een meer doorschijnenden glans; hare oogen schitterden van gezondheid en geluk.

„ Toen ik dien avond op mijne kamer terugkwam vond ik mijne moeder op mij wachten. Zij was bleek van hartstogt. In onafgemeten bewoordingen beschuldigde zij mij van veinzerij en van allerhande slecht gedrag. In hare gramschap zeide zij mij dat over mijne hand reeds sedert lang was beschikt, dat ik verloofd was aan mijne nicht GRACE, dat zij en haar broeder dit hadden bepaald toen wij beide kinderen waren. Zij herinnerde mij aan de roeping waarvoor ik bestemd was en vroeg of ik dacht dat eene actrice eene geschikte vrouw was voor een geestelijke en voor een WATSON? In het eerst verstomde mij hare hevigheid en ik luisterde in verwilderde verslagenheid, maar de smadelijke vermelding van VIOLET wekte de slapende hartstogten in mij op. Met fierheid en verontwaardiging verklaarde ik dat VIOLET een veel grooter fortuin waardig was dan ik haar kon aanbieden, dat ik niet gebonden wilde wezen door een contract buiten mijne toestemming gemaakt, en plegtig verzekerde ik dat ik VIOLET tot mijne vrouw zoude maken, dat wij voor het oog des hemels alreeds verbonden waren. Mijne moeder was op hare beurt verbaasd; zij had nooit vermoed dat ik zoo veel van haar eigen karakter had geërfd. Van gramstorige bedreigingen ging zij over tot verzoeken en smeeken. Ik bejegende haar op de zelfde wijze. Ik smeekte haar om VIOLET te zien en zelve te oordeelen. Zij weigerde ten eenenmale en beval mij, indien ik eenigen prijs stelde op haren zegen, haar des anderen daags naar huis te vergezellen.

„ Ik was te lang aan gehoorzaamheid jegens haar gewoon om die thans te weigeren, voornamelijk daar zij haar bevel versterkte door mij te spreken over de ernstige ziekte van mijnen vader en zijn dringend verlangen om mij te zien.

Bovendien was ik verschrikt over de hevigheid mijner eigene hartstogten en hoopte in staat te zijn haar te vermurwen en mijnen vader aan mijne zijde te winnen.

„ Terwijl mijne moeder zich des anderen daags kleedde en het postrijtuig waarmede wij reizen moesten voor de deur stond, vlood ik naar VIOLETS woning. Het was nog zeer vroeg, en ik moest eenige minuten wachten voor VIOLET mij konde zien. Ik was den ganschen nacht niet in bed geweest en had geen oog geloken. Ik geloof dat ik er zeer verwilderd uitzag, want zij schrikte toen zij mij zag.

„ „ Wat is er gebeurd?"

„ „ Niets, niets dierbaarste; ik ben alleen gekomen om u goeden dag te zeggen. Ik ben verpligt naar het noorden te gaan. Mijn vader is ernstig ziek en verlangt mij te zien."

„ VIOLETS gelaat helderde op. Zij leide hare hand teederlijk op mijnen arm.

„ „ Het spijt mij zeer, lieve. Maar ik hoop dat hij spoedig beter zal zijn; en dat gij niet lang weg zult blijven."

„ Dit waren de laatste woorden die ik haar ooit hoorde spreken. Ik kon hare vertrouwelijke teederheid niet verdragen; tranen verhinderden mij te spreken.

„ Hoe mijne moeder mijne brieven achterhield, hoe mijn oom zelf naar Warwick ging, VIOLET zag, een beroep deed op haren trots, haar zeide, dat indien ik haar huwde, ik door mijne familie zou verloochend worden en geruineerd zou zijn, hoe zij door een duizend valsche en wreede redeneringen haar drongen om mij van mijne verbindtenis jegens haar te ontslaan, en haar ten laatste overhaalden om mij al mijne kleine geschenken en brieven terug te zenden, dit alles wist ik niet voor lang, lang daarna. Zij zond mij eenige weinige regels — een klein briefje, met dezelve, maar ik ontving ze niet op dat tijdstip — eerst zeer lang daarna. Ofschoon hetgeen waarover wij spreken lang geleden is, ofschoon het papier geel is van ouderdom en de woorden met hare lieve meisjeshand geschreven onleesbaar zijn, ken ik ze van buiten.

„ „ Dierbaarste, ik zal u nooit meer schrijven. Ik zend u uwe geschenken terug en wat mij veel moeijelijker is ook uwe brieven. Uwe moeder en uw oom hebben volmaakt gelijk. Ik geloof nooit dat ik geschikt zou zijn om uwe vrouw te wezen. Ik hoop dat gij zeer, zeer gelukkig moogt zijn. Denk

niet dat ik u in eenig opzigt laak. God zegene u! Misschien moest ik niet voor u bidden, maar ik kan het niet helpen en ik geloof niet dat mijne gebeden u eenig kwaad kunnen doen. Gij weet hoe innig ik u heb lief gehad; maar ik bemin u niet meer nu ik weet dat het uw ongeluk zou zijn. O, indien ik zeer slecht mogt worden en trotsch en zondig, bid dan nog voor mij, gij die zoo goed zijt, die een rein en heilig leven zult leiden, uwe gebeden zullen verhoord worden, en het kan u geen kwaad doen voor mij te bidden. — VIOLET ELDER.

„„P.S. — Ik hoop dat gij uwe nicht zult huwen en dat gij zeer gelukkig zult zijn."

„Ik geloof niet dat het mijne moeder, hoe vruchtbaar ook in het vinden van uitvlugten, gelukt zou zijn mij van VIOLET terug te houden, ware niet mijns vaders aanhoudende en ernstige ziekte haar te hulp gekomen. Nu echter schreef ik brief op brief aan VIOLET, en daar ik geen antwoord ontving, geene verklaring van het terugzenden mijner brieven was ik in voortdurende spanning. Eene gedachte aan de waarheid — dat mijne brieven waren achtergehouden flikkerde mij somtijds voor den geest, maar het was mij pijnlijk om te gelooven, dat mijne moeder tot dergelijke middelen hare toevlugt zoude nemen. Bij zeldzame tusschenpoozen was ik verstoord op VIOLET. Daar mijn vader intusschen niet beter maar eerder erger werd schreven de dokters hem voor een warmer klimaat te bezoeken. Ik weet niet zeker of mijne moeder dit middel niet aan de hand gaf; zeer zeker was zij gretig om het aan te nemen.

„Terwijl wij in Londen waren op weg naar het vaste land drong ik er op aan om naar Warwick te gaan. Mijne moeder maakte geen zwarigheid, waarschijnlijk was zij met de nutteloosheid van mijn bezoek bekend.

„Toen ik de kamers bereikte welke de ELDERS hadden bewoond, vond ik ze ledig; de schouwburg was gesloten, de geheele troep uiteen gegaan. De verhuurster der kamers berigtte mij dat VIOLET zeer ziek was geweest; dat zij naar Schotland vertrokken was, zoo als zij geloofde om een engagement te vervullen. Wij moesten naar Italie zeilen. Haar te volgen was onmogelijk en de vrouw kon mij geene inlichting geven omtrent haar adres. Het was zelfs een troost te weten dat VIOLET ziek was geweest; dit kon de reden zijn geweest waarom mijne brieven onbeantwoord gebleven waren. Waar-

schijnlijk ook was hare moeder beleedigd over de weigering mijner ouders om onze verbindtenis goed te keuren. VIOLET was zeer ziek geweest, zeide de vrouw, gedurende drie weken. Zij had eene koorts gehad en men had haar bijna al hare lokken afgesneden; zij plagt te schreeuwen en te ijlen, terwijl zij de koorts had, maar hare moeder verzorgde haar zelve en liet niemand anders in de kamer komen. Zij was nagenoeg hersteld, alvorens zij wegging. Zij was gewoon in een rijtuig uit te gaan en zij herleefde en glimlachte weder; maar er scheen een gewigt op haren geest te drukken, het was haar oude glimlach niet, maar zij was ook zeer ziek geweest.

„Misschien had de vrouw VIOLETS ziekte met mij in verband gebragt. Vrouwen hebben in zoodanige zaken een instinctmatig doorzigt. In het begin was zij zeer koel en weinig geneigd om mededeelzaam te zijn. Maar ik veronderstel dat mijn eigen gelaat eenige sporen droeg van hetgeen ik geleden had. Misschien zag zij in mij iets, dat haar medelijden gaande maakte; hoe het zij, zij ontsloeg zich van het bedwang dat zij zich zelve had opgelegd, verhaalde mij menige roerende bijzonderheid van VIOLETS zwakheid, en liet mij toe de kamer te bezoeken waar ik zoo dikwijls met haar gezeten had. Zij gaf mij ook een vlecht van het haar hetwelk afgesneden was geworden; hoe zij er aan kwam weet ik niet; ik heb somwijlen gehoopt dat zij voor mij bij haar was achtergelaten.

„Ik verzelde mijne ouders naar Italie met eene gerust gestelde gemoedstemming. VIOLET beminde mij en mijn hart was sterk in mij. Ik had mij voorgenomen gedurende mijne uitlandigheid mijnen tijd zoo goed mogelijk te besteden, en indien bij onze terugkomst mijne moeder volhardde om hare toestemming te weigeren, dan zoude ik in staat zijn om mijne vrouw door mijne inspanningen te onderhouden. Tijd en afstand schenen als nul. Een klein jaar en VIOLET zou de mijne zijn. Maar van één jaar werd het twee. Mijn vader kwijnde langzaam weg, hij verlangde zijn huis weder te zien en wij gingen op reis. Maar hij vermogt niet meer zijn voet te zetten op engelschen bodem; hij stierf te Napels waar hij begraven ligt.

„Toen mijne moeder een weinig hersteld was van den schok keerden zij, mijne zuster en ik huiswaarts. Misschien zoude zij in dien treurenden toestand van haar hart zachter gestemd zijn geweest jegens VIOLET, maar het was te laat.

„ Gedurende ons verblijf in Italie had ik van VIOLET alleen gehoord in haar openbaar karakter. Ik had gehoord van hare verschijning in Londen en van hare zegepraal. Mijn akademievriend TOPHAM schreef mij berigten omtrent haar. Hij verhaalde mij dat zij omringd was van bewonderaars, waaronder meer dan een van hoogen rang en stand, die naar hare hand dongen; maar hij zeide dat zij zeer trotsch was geworden, schooner dan ooit — buiten twijfel schooner, maar bijzonder trotsch, versmadend en eigenzinnig. Hij beleed dat zij hem behandeld had met in het oog loopende en, zoo als hij het beschouwde, vernederende koelheid. TOPHAM was op verre na niet de persoon aan wien ik het geheim mijner genegenheid kon toevertrouwen. Hij behoorde tot die klasse van jongelieden die zelve geen diepte van gevoel hebben, en wier begrippen van eer zich beperken tot de opinie van den engen kring waarin zij zich bewegen. Ik verbeeldde mij dat VIOLET de kracht en de getrouwheid mijner liefde kende, dat zij vertrouwen in mij had en om mijnentwil deze terugstootende handelwijze jegens hare aanbidders aannam. Hare vertrouwende teederheid en rijke liefde kennende, kwam mij dit als niets anders dan een sluijer voor, waarmede zij het lijden van haar hart zocht te bedekken. Ik hijgde naar het oogenblik dat ik haar weder van aangezigt tot aangezigt zou zien, en haar vertellen al wat ik geleden en gehoopt had

„ Mijn oom, sir GEORGE, wachtte ons te Londen op, wij zouden ons aanvankelijk verblijf nemen in een huis hetwelk hij toen bewoonde in Grosvenor-Street; mijne tante en mijne nicht GRACE waren daar insgelijks en GEORGE MILDMAY een flinke knaap van zeventien jaren, die juist van Eton was teruggekeerd. Nadat de eerste aandoeningen der ontmoeting voorbij waren, verwijderden zich de dames gezamenlijk, mijn oom begaf zich naar zijn studeervertrek, en GEORGE en ik werden aan ons zelven overgelaten. Ik kon niet nalaten met bewondering te staren op het schoone gelaat van mijnen neef en met verbazing te luisteren naar den meesterachtigen toon, waarop hij, dien ik mij nooit anders had voorgesteld dan als een bedorven kind, het nieuws van de stad vertelde.

„ „ Gij zult wel verlangen te zien wat er in de schouwburgen te doen is, denk ik," zeide hij, toen eene pause in het gesprek tot het aanroeren van een nieuw onderwerp had

aanleiding gegeven. „ Wij zullen eens even kijken in Drury-lane, als gij lust hebt; niet dat er iets de moeite waard is om te zien wat schoone vrouwen betreft. Het is eene geweldige schande van WOODHOUSE om onze kleine sultane weg te kapen."

„ „ Wie?" vroeg ik werktuigelijk.

„ „ Wel, de vorstin, de feënkoningin der actrices, de schitterendste oogen, het liefelijkste haar, zulk een prachtige lach, en een voet en enkel, allerbekoorlijkst om te zien. Het is een schitterende partij voor haar. WOODHOUSE heeft ongeveer vier duizend pond inkomen en dubbel zoo veel te wachten, ofschoon hij dat zekerlijk wel hebben mag, want hij is een losse jongen. Men zegt dat hij zijn schat reeds moede begint te worden en zij is zoo verregaande trotsch en koel; maar gij kent haar; gij waart te Warwick toen zij optrad."

„ Ja ik kende haar. Van het eerste oogenblik dat hij begon te spreken wist ik van wie hij sprak, maar de plotselinge en onverwachte slag had mij overstelpt en ik was blijde hem te kunnen laten voortbabbelen. VIOLET, mijne VIOLET; zij die ik nooit een oogenblik had opgehouden lief te hebben. Zij, mijne eigene teedere VIOLET gehuwd, en gehuwd aan zulk een man.

„ De knaap sprak voort, al de stadspraatjes ophalende, betreffende haar die in het binnenste mijns harten woonde. Eene onwederstaanbare begeerte om haar te zien, om mij te verzekeren van de uitgebreidheid mijner ellende, overweldigde mij. Ik vroeg den knaap waar zij woonde; hij noemde eene niet ver verwijderde straat. Hoe ik hem verliet weet ik niet en het doet er nu niet meer toe; alleen weet ik dat ik vloog naar de straat welke hij genoemd had en als het ware bij instinct het huis vond.

„ Ik moet naar VIOLET gevraagd hebben bij haren naam, want ik werd toegelaten, en in één minuut bevond ik mij in hare tegenwoordigheid. De kamer was rijk gestoffeerd; VIOLET zat nevens eene dame, waarschijnlijk eene bezoekster, op een sofa. Zij zag er bij uitnemendheid schoon uit, maar met eene schoonheid, verschillend van die welke ik had bemind; hare houding was deftiger en er was iets trotsch in hare uitdrukking; ook hare kleeding had de kinderlijke een-

voudigheid verloren, welke mij bekend was. Het was maar gedurende een kort oogenblik dat ik ongemerkt op haar staren kon en op dat oogenblik was ik mij van geen dezer dingen iets bewust, maar alles, zelfs de minste bijzonderheid harer kleeding, was in mijne herinnering geprent met de waarheid en de kracht van een daguerreotype. O hoe dikwijls heb ik geweend over die verschijning, zoo heerlijk liefelijk, maar zelfs toen reeds bedorven en bezoedeld door de wereld.

„VIOLET zag op en bemerkte mij. De rijke kleur ontvlood hare wangen, hare oogappels werden grooter, haar gansche gelaat kreeg eene uitdrukking van angst en wanhoop, hare lippen beefden van de poging om eenig geluid voort te brengen en zij strekte ten halve de armen naar mij uit. Het gezigt harer ontroering overmeesterde mij. Ik sidderde van het hoofd tot de voeten, ik geloof dat ik iets zeide of trachtte te zeggen en ijlde uit het huis. In dien blik had ik hare ziel gelezen en zij de mijne! in den electrieken schok eener verhoogde gemoedsstemming had hare ziel mij al derzelver diepten geopenbaard, zoo duidelijk en waarachtig als een landschap zich vertoont bij den kortstondigen gloed van een bliksemstraal. Ik kende hare geschiedenis toen even goed bij instinct als ik ze later omstandig gehoord heb, maar toch bij al dien strijd des harten in dien vreesselijken tijd, was het mij een troost, een genot bijna, te gevoelen dat VIOLET mij met evenveel liefde had bemind, als ik haar had lief gehad.

„Ik ontwrong mijne moeder de bekentenis harer tusschenkomst; ik drong haar de middelen te erkennen, welke zij had gebezigd om ons gescheiden te houden, ik bragt mijn oom tot het geven van een verslag van zijn onderhoud met VIOLET; ik zag hoe zijn hart bijna verteederd was door hare jeugd en teedere liefde; kortom ik erlangde zoo veel troost als mij was overgelaten — de herinnering aan VIOLET in al hare onschuldige schoonheid en vertrouwende liefde; maar ik poogde haar nimmer weêr te zien.

„Jaren gingen voorbij, het fortuin van haren echtgenoot was door zijne ongehoorde verspillingen spoedig versmolten. VIOLET moest wederom hare toevlugt nemen tot het tooneel; hare schoonheid haalde haar het ongeluk van vele aanbidders op den hals; hare handelingen waren niet van allen blaam vrij te

spreken. Haar echtgenoot stierf, en zij huwde andermaal. Hare kinderen — want zij had er twee, die zij moet bemind hebben met al het vuur harer geaardheid — gedroegen zich slecht; beide waren jongens. Smart en zelfs armoede verdonkerden hare laatste dagen; ligchamelijk lijden paarde zich aan hare zielesmart: maar ik heb vernomen van lieden op wie ik kan vertrouwen, dat zij zich de les ten nutte gemaakt heeft dat smart en beproeving gezonden zijn om te leeren — dat zij de wereld uit haar hart heeft verbannen, dat zij in hoop stierf en in vrede rust.

„Sedert den winter toen ik haar het laatst zag in al den glans harer vrouwelijke jeugd zijn acht en dertig jaren verloopen. Zij is te ruste gegaan en mijn pelgrimstogt loopt ten einde; maar niet één dag van deze acht en dertig jaren heb ik opgehouden voor haar te bidden; des morgens en des avonds heb ik voor haar gebeden en nog menigmaal buitendien. Het was aan het onschuldige meisje dat ik dacht, maar het was voor de lijdende vrouw dat ik bad. Mijne moeder deed ernstige pogingen om in mij eenige genegenheid op te wekken welke de plaats zou kunnen innemen mijner herinnering aan VIOLET. Indien haar lot gelukkiger geweest ware, kan ik niet zeggen waartoe ik zou hebben kunnen bewogen worden; maar ik had haar zoo innig bemind en ik wist dat zij omringd was door zoo vele en zoo groote gevaren, dat ik slechts aan haar, aan haar alleen kon denken.

„Zij is gegaan waar de kinderen van den Vader eenmaal rein en heilig zullen zijn — waar het verdriet en de teleurstellingen dezer wereld zullen verdwijnen als de nevelen voor de opkomende zon — waar ik hoop haar weder te zien, maar schooner in de majesteit van een doorgestaan lijden."

Mijn oom hield op, en groote tranen vloeiden langzaam over zijne wangen. Hij stierf drie jaren later, sterk in het geloof waarin hij geleefd had.

Een omslag waarin eenige lokken kastanje-bruin haar en een brief waarvan de letters onleesbaar waren werden op zijne borst gevonden. Wij deden deze voorwerpen niet weg en nevens den ingang der kleine dorpskerk leiden wij hem eerbiedig te rusten, met deze herinneringen aan haar die hij zoo teeder en waarachtig had bemind.

DE WINKELS IN CHINA.

Wanneer men in Canton eene echt chinesche straat doorwandelt, zal men spoedig tot de overtuiging komen dat er bijna geen zonderlinger vertooning kan bedacht worden.

Die straten zijn over het algemeen zeer naauw en ieder huis is met allerlei aankondigingen en uithangborden behangen. Ter weerszijden van de deuren der winkels zijn groote borden geplaatst, waarop al de goederen in den winkel verkrijgbaar, vermeld staan. De uithangborden, die aan palen bevestigd in de straat hangen, reiken soms tot aan den overkant en hebben met de europesche aankondigingen gemeen dat zij dikwijls zeer overdreven zijn. Die uithangborden, meestal schitterend gekleurd met sierlijke roode, zwarte of witte letters op een witten, rooden, gelen of blaauwen grond, geven aan de straat een vrolijk en levendig voorkomen. Iedere winkel is van voren geheel open en boven de deur van eene groote, rijk versierde papieren lantaarn voorzien.

De voornaamste straat van Canton wordt de Oudheden- of soms ook de Doctors-straat genoemd, naar de vele winkels in oudheden en geneesmiddelen die daar te vinden zijn. De eerste soort van winkels vooral zijn waardig bezocht te worden, daar men er dikwijls fraaije verzamelingen van oud brons en porcelein kan aantreffen. Dergelijke zaken worden dan ook door de Chinezen die bijzonder gesteld zijn op alles wat oud en vreemd is, hoog geacht en er worden hooger prijzen dan in Europa voor besteed. Steenen van jaspis die er uitzien als donker groen glas, fraai besneden bamboes en tallooze andere zaken ziet men er uitgestald; vooral zijn de gesneden rhinoceros-hoorens, die sierlijk bewerkt zijn, geld waard en in houten standaards geplaatst gelijken zij op hoornen des overvloeds. De prijs is gewoonlijk van 90 tot 120 gulden. Voor een vreemdeling is het echter altijd moeijelijk goede zaken te koopen, daar de fraaiste werken in het binnenland vervaardigd worden. Bij den dood van een mandarijn of ander aanzienlijk persoon, wiens goederen dan gewoonlijk verkocht worden, zijn de Europeanen soms in de gelegenheid fraaije voorwerpen te verkrijgen.

HET CHARTER-HOUSE TE LONDEN.

(Naar het Engelsch).

Slechts weinige schreden van West-Smithfield ligt Charter-house-square, eene soort van versterkte plaats in het hart van Londen, behoorlijk verdedigd door puntige traliehekken, maar welks eenig garnizoen een dikke, wel doorvoede portier is. Charter-house-square is tegenwoordig in het midden van de drukte en het geraas der City, niet minder stil en eenzaam dan voor vijfhonderd jaren, toen het nog een verlaten stuk gronds was, „Niemands land" genoemd. RALPH STRAFFORD maakte er een kerkhof van voor de slagtoffers der pest van 1349. „Op dit nieuwe kerkhof," zegt CAMDEN, „begroef men in een enkel jaar niet minder dan 60,000 personen van den fatsoenlijken stand." Een naburig stuk lands van dertien morgen, omstreeks den zelfden tijd van het St. Bartholomæus hospitaal (op West-Smithfield) gekocht, en „Hospital-close" (Hospitaal tuin) genoemd, ontving de zelfde bestemming. Op de plaats door dit groote knekelhuis ingenomen, stichtte RALPH VAN NORTBURGH, bisschop van Londen, een Karthuiser klooster, waarvan de tegenwoordige naam „Charter-house" is afgeleid. Dit was het derde klooster dier orde dat in Engeland gesticht is. Gewoonlijk ontleenden de Karthuiser kloosters hunnen naam aan een of andere gebeurtenis uit het leven der heilige maagd en zoo had men dan dit stift genoemd: „Huis van de groetenis der moeder Gods, buiten West-Smitfield nabij Londen."

Na de opheffing der kloosters door HENDRIK VIII in 1537, werd het terrein van het Charter-house met al de gebouwen die er op stonden gekocht door THOMAS SUTTON, met het doel er eene instelling van liefdadigheid te stichten.

Deze THOMAS SUTTON had vroeger verscheidene winstgevende

staatsambten bekleed, en had door eene gelukkige speculatie in de kolenmijnen bij New-Castle een groot vermogen verzameld. Die rijkdom was nog toegenomen door het uitrusten van kapers en eindelijk had hij, om zijne schaapjes geheel en al op het drooge te krijgen, op groote schaal woeker gedreven. Maar tegenover zijne zucht naar winstbejag stond zulk eene afschrik om geld uit te geven dat zijn fortuin nog steeds toenam en zoo begon hij er over te denken hoe hij toch nog eens vergiffenis zou verwerven voor de zonderlinge middelen waardoor hij zijne schatten had bijeengeraapt.

Daartoe besloot hij een goed werk te doen, en eene uitgebreide inrigting te stichten voor de opvoeding van kinderen die aanleg toonden te hebben, maar wier ouders arm waren, en voor het onderhoud van een zeker getal gentlemen die in hunnen ouderdom tot armoede vervallen waren." Met dit doel kocht SUTTON het Charter-house, met het plan om binnen deszelfs omtrek een groot gebouw op te rigten en daaraan eene rijke schenking te doen. De magtiging hiertoe werd hem in 1611 door JACOBUS I verleend; maar zes maanden later stierf hij, bijna 80 jaar oud. In hem heeft men het origineel willen zien der comedie van Ben Johnson, „Volpone of de Vos," maar deze meening wordt door GIFFORD in zijne aanteekeningen op dien tijdgenoot van SHAKESPEARE tegengesproken.

SUTTON werd met gepaste eerbewijzingen begraven. Voor dat de lijkstoet het sterfhuis verliet, werden er eenige kleine versnaperingen en verfrisschingen aan de gasten rond gediend, in den vorm van een half oxhoofd bordeaux, 16 gallons canarie-sec, 12 gallons rhijnwijn, 6 gallons hypocras en 6 vaten bier, met het gewone brood en eenige wafels. Na de begrafenis was er een diner in Stationers-Hall, waar 300 pond rundvleesch, 48 kapoenen, 32 ganzen, 48 gebraden hoenders, 32 ossentongen, 24 mergpijpen, 1 lam, 48 jonge kalkoenen, 62 houtduiven, 36 kwartels, 48 jonge eenden, 10 tarbotten, 24 zeekreeften, 3 vaten oesters, 10 hammen en eene menigte andere dingen, te veel om te noemen, gebruikt werden, voor men overging tot „een groot land van pastij- en banketbakkerswerk, bespoeld door eene zee van wijn." Naauwelijks was dus de oude woekeraar onder den grond gestopt, of de verkwisting zijner schatten begon.

Eene eerste moeijelijkheid die zich bij het ten uitvoer leggen van het groot legaat van SUTTON opdeed, bestond hierin dat de wettige erfgenaam, SIMON BAXTER, de geldigheid van het testament ontkende, en wel bij monde van den procureur-generaal, zijnde niemand anders dan de beroemde lord (toen nog sir) FRANCIS BACON zelven. Om BAXTERS aanspraken tot zwijgen te brengen moest men zelfs den koning een geschenk geven van 10,000 pond sterling. Vervolgens begon men de stichting in orde te brengen, maar in plaats van een nieuw gebouw op te rigten, bepaalden de executeuren van het testament zich tot het herstellen der oude klooster-gebouwen, en het zoo goed mogelijk inrigten daarvan voor hunne tegenwoordige bestemming. Ook voegde men er hier en daar iets bij, en na aan dat alles 6000 pond te hebben besteed, werd het lokaal geopend „voor oud gediende officieren en voor gentlemen die een letterkundige betrekking of een staatsambt bekleed hadden." Deze opening had plaats op den 2 October 1614.

Voor dien tijd, in de derde vergadering van regenten, gehouden 10 December 1613, was er bepaald dat het getal der tot armoede vervallen gentlemen, die in hunnen ouderdom in het Charter-house zouden worden vertroost en verpleegd onder den naam van „Arme broeders," niet meer zou beloopen dan 80. Ook was er besloten dat, volgens het verlangen van den legataris de kostgangers oude gentlemen zouden moeten zijn, „die een goede opvoeding hadden genoten, en die, te hoog van hart om te bedelen, nu gevaar zouden loopen een verlatenen en ellendigen dood te sterven, uit gebrek aan een behoorlijk bestaan op hun ouden dag." In die zelfde bijeenkomst stelde men ook nog vast dat geene landloopers of bedelaars zouden kunnen worden toegelaten, maar dat onder dien naam van „oude gentlemen" alleen zouden begrepen zijn „de genen die, na getrouwe dienaren des konings geweest te zijn, nu oud en sukkelend geworden waren; oudofficieren te land en ter zee; verminkte of invaliede krijgslieden; te gronde gerigte kooplieden; menschen die door schipbreuk, brand of dergelijke ongelukken tot armoede waren vervallen." Deze vrij naauwkeurige bepaling van den wil des stichters werd waarschijnlijk veroorzaakt door de volgende regelen uit eene der brieven van BACON aan den koning: „Vervolgens is het wel der moeite waard er eens aan te denken

of aan dit hospitaal dat zoo veel rijker dan de andere is begiftigd, niet eene betere bestemming zou kunnen gegeven worden dan de ondersteuning van gewone armen is; met andere woorden, of het niet zou kunnen worden ingerigt tot een toevlugtsoord voor verminkte krijgslieden, te gronde gerigte kooplieden, oude en verlatene hoofden van fatsoenlijke huisgezinnen, geestelijken en andere dergelijke personen van beteren stand dan landloopers en bedelaars, en die regt hebben op een wijkplaats waar zij niet vermengd en verward behoeven te zijn met de laagste soort van armen."

Het doel van den stichter zelven, bevestigd door de uitvoerders van zijnen laatsten wil en de regenten der stichting, was dus geen ander dan dit, dat de „arme broeder" van het Charter-house uit geheel zijn vorig leven als een „waar gentleman" moest bekend zijn, om aanspraak te kunnen maken op de milddadigheid van den ouden THOMAS SUTTON. Aan de bestuurders en verdere beambten van het Charter-house was opgedragen alles te vermijden wat hem op eene onaangename wijze aan zijne afhankelijkheid zou kunnen herinneren. De fondsen van het legaat lieten ruimschoots toe hem een toevlugtsoord te verschaffen, afgezonderd van de wereld en waar hij nog veel gemakken van zijn vroegeren stand kon behouden, zonder eenig gevoel van afhankelijkheid of minderheid. Zeker, de stichting was niet daargesteld met het doel om eenen sleep van beambten en suppoosten goede traktementen te bezorgen, maar wel om oude, verarmde gentlemen in hunne grijsheid te troosten, voor welker belangen een zeker aantal beambten, voegzaam, maar ook niet meer dan dat betaald, met de teederste en naauwlettendste zorg zouden moeten waken. In de parlements-acte der zitting van 1628 en 1629 (in het derde jaar der regering van KAREL I), waarbij de voorregten van het Charter-house worden bepaald en bevestigd, wordt opzettelijk verklaard „dat alle leden van het op te rigten hospitaal ruim zullen voorzien zijn van al het noodige, enz. enz."

Ook lezen wij in een slecht vers van HARNE, gedrukt in 1677, aangaande het Charter-house „dat de overvloed er zijnen zetel heeft opgeslagen en men er alles vindt wat noodig en gemakkelijk is. Elke week," heet het, „zendt men er de bewoners van het vloeibaar element heen. Visch scheen

HARNE als een bijzondere weelde te beschouwen. „Daar," zegt hij verder, „daar dwalen tachtig aartsvaders lange jaren in vrede rond, in afwachting van hun vertrek naar het beloofde land."

De 80 aartsvaders dwalen nog altijd in het Charter-house rond, en juist om te zien of zij er waarlijk in vrede ronddwalen, om te oordeelen over de verbeteringen, die zonder twijfel in de stichting zullen zijn aangebragt sedert de oude wereld zoo zeer is vooruitgegaan en sedert de bezitting, eens „het oude Karthuizer klooster buiten West-Smithfield, bij Londen," zoo aanmerkelijk in waarde is toegenomen; om al die redenen hebben wij onlangs verscheidene bezoeken in het Charter-house afgelegd.

Volgens de bedoeling van den stichter moest de vermeerdering van inkomsten, voortspruitende uit een mogelijk verhoogde waarde der goederen, van welker renten het huis bestond, worden aangewend, of om den toestand der arme broeders nog meer te verbeteren, of om hun getal te vergrooten, zoo als dat het best zou uitkomen. Daar nu de inkomsten zoo aanmerkelijk zijn vermeerderd en er altijd nog maar 80 broeders zijn, willen wij eens nagaan of de goede oudjes wel al die gemakken hebben, waarop zij aanspraak kunnen maken.

Een poort met een portiers huisje er naast, brengt ons van het reeds zoo stille Charter-house square in het midden der nog veel diepere stilte van het Charter-house. De indruk die een eerste wandeling door de uitgestrekte plaats, welke het huis inneemt op den bezoeker maakt, is zeer verward. Men ziet zoo veel te gelijk en achtereen, en dat alles zoo wonderlijk door elkander geplaatst dat men er zich onmogelijk een duidelijk denkbeeld van maken kan. Achtervolgens ontmoet men hier en daar verspreide gebouwen, oude kloosters, een soort van straat die op een nog stiller square uitloopt met een klein vierkant grasperk en een groote pomp; een kapel, een groote zaal, een tweede poort, weer andere squares; gebouwen van later tijd die veel op kazernen gelijken, een lief nieuwmodisch huis, nog een poort, een kerkhof dat veel heeft van eene weide; een terras als speelplaats der scholieren aan de stichting verbonden, weer andere vervallen kloosters, waar gedurende de droeve dagen der vervolging de monniken hun kwijnend leven voort-

sleepten ; vervolgens terug door ik weet niet welke poort en langs welken weg, nog een pomp, de keuken en de kapel, alles door een muur van het gedruisch der city afgesloten. Als het mooi weer is op een zonnigen namiddag, wordt de eentoonigheid van dit tooneel door enkele personen afgebroken. Dan kan men er den melkboer aan de deur van het aardig huisje van den schoolmeester met de meid zien praten, of een grijsaard, in de kleeding van het huis, zich in de zonnestralen zien koesteren en op en neêr kruipen om zoo te zeggen, met een groote pijp tusschen de tanden. Behalve de school en de speelplaats, waarmede wij ons thans niet zullen inlaten, is er niets dat een vrolijken of aangenamen indruk op den geest maakt.

Op den geboortedag van den stichter wordt er jaarlijks door den „meester van het Charter-house," (dat is de titel van den hoofd-directeur) een groot bal gegeven. Dan wemelt het binnen de oude muren van rijtuigen, en al wat Londen voor schoons en edels oplevert neemt voor dien éénen dag bezit van het gebouw, om het na eenige uren weer over te laten aan de stilte en verveling van de volgende twaalf lange maanden. De woning van den meester is gelegen aan de regterhand zoodra men de eerste poort is binnengetreden. Volgens het reglement moet hij zijn een beschaafd man, van een voorzigtig en zachtzinnig karakter, ongehuwd en op het oogenblik zijner benoeming den leeftijd van 40 jaren bereikt hebbende. Hij mag geen ambt of waardigheid in de kerk, geen plaatsing in de dienst van den staat op zich nemen of bekleeden, die hem zou kunnen beletten in het Charter-house te wonen en hem in de zorg over het gesticht zou kunnen hinderen. Zoodra hij dit voorschrift overtreedt is hij gehouden zijn ontslag te vragen of wordt hij regtens vervangen. Oorspronkelijk had hij een traktement van 50 p. st, hetgeen voor dien tijd een zeer redelijke som en ongeveer negen maal zooveel was als het jaarlijksch inkomen van elken armen broeder. Ook moest voornoemde meester, volgens de bedoeling van den stichter, „een bedaard en fatsoenlijk, kerkelijk of wereldlijk persoon" wezen; maar bij de verkiezing van den derden meester, besloten de regenten dat men om tot dit ambt te worden toegelaten, moest zijn „een geleerd en geacht theologant en prediker, in het bezit van een akademischen graad, zonder

eenige andere betrekking, ongehuwd en verpligt steeds in het Charter-house te wonen."

Het huis van den meester in zijne tegenwoordige gedaante heeft nog bijna het zelfde uiterlijk aanzien als in 1611; maar wie is de geestelijke zonder præbende of inkomsten, die volgens de statuten in het Charter-house moet wonen en al zijne zorgen besteden aan het bestuur van dit toevlugtsoord der arme broeders? Het is de zeer eerwaarde aartsdiaken van Londen, tevens eerste kanunnik der St. Paulskerk, belast met het zoo moeijelijke (!) rectoraat der kerk van St. Giles, in Cripple gate, kapellaan van den bisschop van Londen, aalmoezenier der St. Paulskerk, die voor dat alles een inkomen van 7000 à 8000 p. st. geniet, alle welke betrekkingen en inkomsten evenwel niet langer onvereenigbaar schijnen met de 800 p. st., die het meesterschap van het Charter-house, behalve de vrije woning en het tafelgeld geeft. Wel is waar ziet die vrije woning er van buiten nederig genoeg uit, maar met des te meer weelde is zij van binnen gemeubeleerd, terwijl zij niet minder dan 33 kamers, als men de vertrekken der dienstboden er bij rekent, bevat; zoo dat dit meesterschap der arme broeders een der beste geestelijke betrekkingen van geheel Londen mag genoemd worden.

Van de meesters-woning onze wandeling voortzettende, ontmoeten wij aan de regterhand een oud klooster en achter dit klooster het kantoor van den betaalmeester, eveneens een uitmuntend ingerigt en gemakkelijk huis. Het salaris van dezen ambtenaar is van 30 p. st., zoo als het oorspronkelijk was, geklommen tot 600 p. st., zonder nog de veranderde waarde van het geld en de verbeterde administratie der stichting in aanmerking te nemen. Van hier brengt ons eene poort, tusschen het meester-huis en de woning van den betaalmeester gelegen, naar de vertrekken van den voorlezer in de kapel, wiens vroeger salaris van 8 p. st. nu op 200 p. st. gebragt is, terwijl de 40 p. st. die voor twee eeuwen den predikant van het Charter-house rijk maakten, nu geklommen zijn tot het tienvoudige, 400 p. st., zonder nog te spreken van een fraai huis met zestien à zeventien kamers. Laat men nu de deur die naar de vertrekken van den kapellaan onder de poort leidt ter linker zijde, zoo komt men aan de kapel, de kloosters en de groote zaal, onder HENDRIK VIII met een zeer

wereldlijk doel gebouwd en later door den ongelukkigen hertog van Norfolk tot een feestzaal ingerigt. In den goeden ouden tijd had deze zaal, zoo als van zelf spreekt, een aarden vloer, bedekt met groote biezen matten, en toen de biezen waren weggenomen, moesten de arme broeders, wier eetzaal het was, met de voeten in den modder zitten. Slechts weinige jaren geleden is er eindelijk een planken vloer gelegd, en, om zich ook verder nog naar den vooruitgang voor den menschelijken geest te schikken, is de oude gewoonte om uit houten nappen te eten en te drinken, afgeschaft. Het bestaan van aardenwerk is plegtig erkend en het glas in de plaats der oude zware en lompe houten potten en pannen getreden. Tevens zijn de banken der broeders veranderd in stoelen; gelijk men ziet heeft de vooruitgang der buitenwereld zich tot in het oude Charter-house doen gevoelen. Vroeger aten de beambten en de broeders te zamen, maar sints de eersten wild eten en wijn drinken, terwijl de laatsten zich met gewoon vleesch en bier moeten vergenoegen, sedert ook het etensuur der laatsten — 3 uur — voor de „heeren en regenten," te vroeg geworden is, heeft men het officiële diner overgebragt naar Brooke-Hall, een klein gebouw naast de groote zaal, waar nu de voornoemde beambten dagelijks ten $5\frac{1}{2}$ uur een zeer comfortabelen maaltijd nuttigen.

In een hoek der groote zaal vindt men eenige houten borden, beplakt met onderscheidene reglementen en bepalingen tot leering en stichting der arme broeders. Onder het lezen daarvan hebben wij menig treurig vermoeden bij ons voelen opkomen, maar voor het oogenblik willen wij dit onderwerp daar laten. Een trap voert naar de zaal van den meester, behangen met een heerlijk tapijten behangsel dat een tournooi voorstelt; een overblijfsel uit het paleis van den hertog van Norfolk. In de kapel vindt men natuurlijk allerlei monumenten en versierselen van allerlei metaal en stof, benevens een grafteeken van den stichter.

Het eerste wat wij na de bezigtiging der kapel aantreffen, zijn eenige verspreide oude en nieuwe gebouwen met genommerde deuren. Hier zijn de woningen der arme broeders. Ieder heeft een kamer en een hok om zijne brandstof en zijn huisselijk gereedschap te bergen. Het is onmogelijk twee dezer kamers te vinden die volmaakt op elkander gelijken, om-

dat het ameublement en de verdere inrigting afhankelijk is van het kapitaal dat elk bewoner er aan kan besteden. Sommigen houden veel van mahoniehout en veroorlooven zich zelfs de weelde van een tapijt en eenige schilderijen in vergulde lijsten; bij anderen ziet men niets dan blank geschuurd hout en witte muren. Op dit oogenblik zagen wij overal keukengereedschap en ketels te vuur hangen, omdat de keuken wegens noodzakelijke herstellingen gesloten en iedere broeder dus gedwongen was zijn eigen kok te zijn.

Wij hebben veel moeite gedaan om met juistheid den tegenwoordigen toestand van zulk een inwoner van het Charterhouse te kunnen bepalen, en zie hier de uitkomst van ons onderzoek.

In eenen geest van waarachtige liefdadigheid is, of liever behoorde hij te zijn een gentleman, maar een gentleman die achteruit is geraakt; een koopman, kunstenaar, letterkundige of dergelijke, wiens verdiensten door de wereld zijn miskend en die in het Charter-house een eervol toevlugtsoord, een rustplaats voor zijne grijsheid gevonden heeft die een niet al te scherp contrast vormt met de herinnering aan zijnen vroegeren beteren toestand. Stellen wij ons dus een wel opgevoed man voor die, in zijne oude dagen weduwenaar geworden, van elke hulp is verstoken, maar overigens de algemeene achting en genegenheid waardig is; stellen wij ons voor dat zoo iemand eene plaats in de stichting van THOMAS SUTTON verkrijgt. Zijn eerste bezoek geldt de kamer die hem is aangewezen, en hij vindt één enkele kamer, niet al te groot, met een tafel, een stoel, een bed van dennenhout en het noodzakelijkste toebehooren, zonder iets meer. Ook is er een kabinet, dat misschien groot genoeg kan zijn om zijn bed te bevatten en als slaapvertrek te dienen, ten minste zoo zijn verblijf onder eene poort is gelegen. Een tafel, een stoel en een bed van wit hout maken zeker geen al te aangenaam ameublement uit voor een voormalig gentleman; en zeker zou hij het nog onaangenamer vinden, wanneer hij het eens wilde vergelijken met het huisraad enz. der 32 kamers van des meesters huis, wiens inkomsten toch naar den uitdrukkelijken wil des stichters, niet meer dan negen maal de zijne mogten bedragen. Volgens dit voorschrift, en omdat het inkomen van voornoemden meester tegenwoordig 800 p. st. bedraagt, moest dat van den armen

broeder 88 à 89 p. st. zijn, en toch ontvangt hij maar 25 p. st. Het salaris van den proviandmeester was vroeger 8 p. st., dat van den armen broeder 5 p. st. 6 sh. 8 d.; de zelfde proviand-meester heeft thans 200 p. st., de arme broeder 25 p. st. Wanneer nu de oude gentleman zijn kamer heeft geinspecteerd en berekend hoeveel hij zal kunnen bijeen brengen om die ten minste iets gemakkelijker te maken, wordt hem medegedeeld dat hij volgens het reglement verpligt is zich twee paar nieuwe lakens aan te schaffen, daar het gesticht zich hier niet mede kan belasten. Daarop zet hij dan zijn onderzoek verder voort om te weten wat het huis voor zijne kostgangers doet en wat niet. Men antwoordt hem dat hij een uniform en dertien pond kaarsen om niet zal ontvangen, dat is dus, als hij die berekening maken wil, ongeveer de lengte van een duim kaars per avond. Alle morgen zal hij voor zijne deur een brood van twaalf ons gewigt vinden, dat is iets meer dan een stuiversbroodje, en twee ons boter; bestemd voor zijn ontbijt, zijn twaalf uurtje, zijn thee, zijn avondeten of voor den heelen dag zamen, uitgezonderd het middagmaal. Elken morgen legt de onpartijdige liefdadigheid van het gesticht een dergelijk brood voor de deur van den meester, waar een lakkei zich naauwelijks verwaardigt het uit eerbied voor het oud gebruik op te rapen. Overigens kan de bewoner van het Charter-house op zijn eigene kosten bij zijn brood en zijne boter zoo veel thee, suiker en kaas voegen als hij wil; in dit opzigt legt hem niemand eenige hindernis in den weg. Ten 3 uur wordt er in de groote zaal een middagmaal opgedischt, waaraan hij, mits in uniform, mag deel nemen, zooveel vleesch en podding eten als hij wil en dat met een pint porter bier bevochtigen. Het middagmaal heeft geene andere grenzen dan zijn eigen eetlust, mits hij er precies op den tijd verschijnt, want eene minuut te laat komende, zou hij zich gedwongen zien te vasten voor den ganschen dag. De ondervinding van menigen hongerig doorgebragten nacht, heeft de arme broeders menigmaal verleid om groote blikken trommels naar de zaal mede te nemen, ten einde er het een en ander voor hun avondeten in te verbergen. Maar de beambten hadden dit kunstje weldra ontdekt en verklaarden het een wel opgevoed man ten eenen male onwaardig. Dat is nu zeer wel mogelijk, maar men mogt toch wel iets toegeven aan grijsaards

die in hun vorig leven niet gewoon waren zonder eten naar bed te gaan.

Daar de arme broeder niet jong en ook niet sterk meer is, kan het gebeuren dat hij lust heeft zijne kamer te houden, maar volgt hij dien lust op en wil hij alleen eten, zoo wordt de spijs hem zoo naauw mogelijk toegemeten. Een soort van Shylock, gewapend met een mes en eene weegschaal, snijdt hem een stuk vleesch van een half pond, en vraagt de invaliede soms om pudding, zoo wordt zijne portie vleesch met de helft verminderd.

De oude man tracht verder bij zijne intrede in het gesticht te weten te komen of er ook althans eenigzins in zijne bediening voorzien wordt. Te dier zake verneemt hij dat hij terstond na zijne opname onder de arme broeders, met zeven anderen, zal worden toevertrouwd aan de zorg van een huishoudster of oppaster, die acht uur per dag aan de acht kamers besteden zal; zoo dat hij voor zijn gedeelte dagelijks een uur lang over haar zal kunnen beschikken. Eens in de week wordt zijne kamer schoon gemaakt, en eens in het jaar, in December, worden zijne glazen gewasschen. Gedurende de zestien uren dat de oppaster afwezend is, blijft de arme broeder aan zichzelven overgelaten, hoe gebrekkig en hulpbehoevend hij meestal ook zij — of het moest zijn dat, tot overmaat van geluk, de een of andere vriend hem kwam bezoeken, of dat hij middel vond om van zijne 25 p. st. nog eene hulpbediening te betalen, boven en behalve het pond dat daar reeds af moet voor de oppaster zelve. Des nachts is hij geheel alleen en nagenoeg buiten de mogelijkheid om hulp te verkrijgen. Gevoelt hij zich ongesteld zoo moet hij opstaan, eene kaars aansteken en die voor zijn venster plaatsen. Wordt dat licht gezien door den wachthebbenden oppasser die om het uur zijne ronde doet, zoo is er dien tijd hulp te verwachten; maar geen minuut vroeger. Wordt dus een arme broeder ten $11\frac{1}{4}$ ure ziek, en plaatst hij zijn licht voor het raam, zoo moet hij toch tot 12 uur wachten. Het spreekt van zelf dat hij in den tusschentijd dood kan wezen. En wat de plotselinge toevallen betreft waaraan een oud man zoo zeer is blootgesteld en die hem verhinderden op te staan en licht te maken, of zoo de arme broeder blind is, zoo als er drie of vier zijn, dan moet alles maar gaan zoo als het kan, ten ware de lijder

er onder bezwijkt, hetgeen men dan den volgenden dag wel zal ontdekken. De uitsluiting van niet inwonenden is zoo streng, dat het als een inbreuk op de wetten van het Charter-house beschouwd worden zou, zoo een moeder of zuster den nacht mogt willen doorbrengen aan het bed van een stervenden zoon of broeder. Dus dient de arme broeder er voor te zorgen dat hij niet in den nacht sterve, indien hij ten minste gesteld is op eenigen troost in zijne laatste oogenblikken.

Sterft de arme broeder op de gewone manier, zoo brengt hij zijne laatste dagen in het hospitaal door. Als hij gestorven is wordt hij in eene doodkist gelegd en begraven op het kerkhof der stichting, na dat de kapellaan de gewone dienst bij zijn lijk heeft verrigt. Het maken der doodkisten wordt tegen 24 shillings per stuk aanbesteed, en hierbij komt nog eene som van 1. 6. 6. pond sterling voor de kosten van het graf, de vacatie van den kapellaan, enz. Zoo is dan nu de arme broeder onder de aarde; maar geen steen mag zijn graf versieren, alleen laat men de aarde gedurende eenige weken omgewoeld liggen. Na dien tijd gaat de rol er overheen, de kleine verhevenheid wordt met den grond gelijk gemaakt en op nieuw met graszoden bedekt; en het laatste spoor van den armen broeder is uitgewischt.

Het eenige gedenkteeken der dooden bestaat uit eenige zwart berookte bordjes, opgehangen aan den muur die het kerkhof van de zoogenaamde „woestijn" scheidt. Nog onlangs zagen wij het effen grasperk afgebroken door eene groep van drie omgewoelde graven; een daarvan bevatte het lijk van een der uitstekendste boekhandelaars en uitgevers van onzen tijd, die de letterkundige wereld met ongeveer 215 boekdeelen in de grieksche, latynsche, hebreeuwsche en italiaansche taal had verrijkt, zonder nog te spreken van 85 deelen engelsche klassieke en theologische geschriften, maar die hier als arme broeder was gestorven, en na de bepaalde zes weken is de rol ook over zijn graf heen gegaan. Verscheidene kamers dier arme broeders hebben een uitzigt op het kerkhof, en derzelver bewoners hebben, niet tegenstaande het gelijk maken der graven en het strenge toezigt op het effenen van den grond, er maar al te zigtbare bewijzen van dat dat grasperk eene menigte lijken bedekt. Al deze dingen zijn zeker bijzonder geschikt om het gevoel of de vooroordeelen van den ouden

gentleman, die in het Charter-house is toegelaten te schokken. Het is niet te ontkennen dat het vooroordeelen zijn, maar gewoonlijk geeft men die aan andere menschen toe en noemt ze zelfs wel eerbiedwaardig. Nog verneemt hij dat een gedeelte van dit kerkhof, eerst sedert kort gewijd, vroeger de moestuin van het Charter-house was. De meester vond het gebruik dezer groenten zoo gemakkelijk voor zijne bijzondere keuken, dat de regenten hem meenden te moeten troosten door eene extra toelage van 25 p. st., dat is juist zooveel als het inkomen van eenen broeder bedraagt; waarschijnlijk omdat de arme man zulk een groot verlies bij zijn klein inkomen van 800 p. st., zijn groot huis en zijn keurige diners in Brooke-Hall maar moeijelijk dragen kon.

Eene deur met een zwaar ijzeren rasterwerk, voert van het kerkhof naar de „woestijn." Deze plaats wordt aldus genoemd in een oud boekje van 1707, onder den titel: „Eene grap in het Charter-house, of een roman in de woestijn." „Het is," zegt de schrijver, „een kleine maar keurige tuin, met lommerrijke wandeldreven en sierlijke bloembedden, vol zeldzame boomen en gewassen, die echter wel wat zwart zien, maar toch zijn er niet veel dergelijke tuinen in Londen." Eertijds was het een klein stuk lands van drie morgen in omtrek, bestemd tot wandelplaats der broeders. Thans evenwel vindt de oude man de deur gesloten, en op zijne vraag waarom? krijgt hij ten antwoord dat de vroegere woestijn nu des meesters huis geworden is en dat de arme broeders er als indringers zouden worden beschouwd, behalve wanneer de scholieren vacantie hebben en de beambten naar buiten zijn.

Nu begint de oude man te begrijpen dat het Charter-house gemaakt is tot toevlugsoord en vetmesting van voornoemde beambten, en dat de arme broeders niets meer zijn, dan een last voor een gesticht welks fondsen zoo goed worden besteed om de heeren en dames, die de wezenlijke erfgenamen van den ouden THOMAS SUTTON zijn, aan groote tractementen, ruime en gemakkelijke woningen, lekkere diners en goeden wijn te helpen. De arme broeder zelf proeft maar eens in het jaar iets dat naar wijn gelijkt, en is overigens slechts een spelbreker in het huis.

Ondertusschen neemt de ongelukkige ziel bezit van zijne kamer. Oud en zwak als hij is, en overgelaten aan de meer

of minder oppervlakkige en ruwe zorg eener oppaster, waarover hij nog niet eens den geheelen dag kan beschikken, ergert hem het gezigt der vele bedienden van beider kunne die in de binnenste squares onophoudelijk heen en weder gaan. Zoo hoort hij onder anderen dat, zonder nog de mannelijke dienstboden te rekenen, de meester alleen vijf, de betaalmeester drie, de kapellaan vijf, de voorlezer twee, de schoolmeester vier, de ondermeester vier meiden heeft, en hij begint te gelooven dat bij een strenger toeziende en verbeterde administratie, het rijke fonds van het Charter-house gelegenheid genoeg geven zou om den armen broeders iets meer toe te staan dan een 24ste deel der zorg van een oppasster.

Het wordt avond. De oude heer heeft bezit genomen van zijne kamer en legt zich neder onder de lakens die hij zelf heeft moeten koopen, slaapt als hij kan, en bemerkt dat er ten 9 ure 's morgens eene klok luidt die hem tot het ochtend gebed roept. De zelfde klok roept hem ten kwartier voor drieën tot den maaltijd, en heeft dan een bijzonder vrolijken klank voor zijn hongerige maag; ten 7 ure wordt er nog eens geklept voor de avondgebeden in de vesper, en eindelijk nog eens, des zomers ten 9 en des winters ten 8 ure, om de arme broeders te waarschuwen dat het tijd is de lichten uit te doen en naar huis te gaan. Dezen laatsten keer slaat de klok juist 80 slagen als al de plaatsen bezet zijn, maar als er een doode is, hoort men eenen slag minder tot de vacature weder vervuld is. Het getal der slagen is altoos gelijk aan het getal der arme broeders die op het oogenblik in het huis zijn. De nieuwe gast, die zeer doof is, acht het onnoodig de morgen-dienst bij te wonen. Hij maakt dus liever een kleine wandeling na zijn ontbijt van brood en boter te hebben genuttigd, en besteedt den overigen tijd aan het koopen van wat thee en suiker om den volgenden morgen althans iets beter te kunnen ontbijten.

Terstond heeft hij weer gelegenheid op te merken dat zijn uit- en ingang door den portier wordt opgeteekend om daarvan aan de regenten rapport te kunnen maken. Hij bezocht eenen vriend en kleedde zich wat beter aan; maar bij zijne tehuiskomst wordt hem gezegd dat hij niet aan tafel komen mag dan in de uniform van het huis. Na het diner is hij nieuwsgierig eens te lezen wat er toch in de groote zaal staat aangeplakt, en verwondert zich zeer over de boete van 3 pence die hij wegens

zijn wegblijven uit de kapel moest betalen. Het zelfde reglement bevat menige andere bepaling die hem op eene al te kwetsende manier aan zijnen afhankelijken toestand herinnert. Zoo leest hij b. v., dat wanneer hij op kersmis of eenigen anderen grooten christelijken feestdag de godsdienstoefening verzuimt, de boete zich regelt naar het meerder of minder belangrijke van dien christelijken feestdag, en oploopt tot een shilling! Een zijner nieuwe kameraden biedt zich aan om hem uit den rijken schat eener veeljarige ondervinding het een en ander mede te deelen, en vertelt hem hoe hij zelf reeds 20 jaar stokdoof is en dus onmogelijk iets van de dienst kan hooren, maar hoe hij toch dagelijks ter kerk gaat omdat de koster een lijst houdt van allen die de godsdienstoefening hebben bijgewoond, en er dus geen ander middel is om aan de boete te ontsnappen dan eene aanteekening op wat hij vrij oneerbiedig het Evangelie van Marcus noemt.

Eene andere bepaling, eveneens in de eetzaal aangeplakt, heeft betrekking op de keuken en de stremming in hare dagelijksche dienst; eene zaak die den nieuwen broeder nog al duister voorkomt. Gedurende twee of drie weken in den herfst, als de scholieren vacantie hebben en al de beambten naar buiten zijn, acht men het niet de moeite waard voor de arme broeders alleen te laten koken en braden. De keuken van het Charter-house is op een ontzaggelijken grooten voet ingerigt, men kan er dertig stukken vleesch te gelijk braden, en alle dagen, worden er drie maaltijden gereed gemaakt: een voor de scholieren ten twee ure; een voor de arme broeders ten drie ure, en de laatste ten vijf en een half uur, het diner in Brooke-Hall voor de beambten; maar als er geen diner voor de beambten of voor de scholieren noodig is, ontvangen de arme broeders dagelijks 13 pence elk (des zondags 2 sh. 1 d.), om zelf hun eten te koopen en gereed te maken. Op dit oogenblik zijn de fornuizen koud; het dak is van de keuken geligt en er worden groote herstellingen aan verrigt. Derhalve moeten de arme broeders nu voor 8 sh. 7 d. in de week een voldoend middagmaal zien te verkrijgen; het zij door in een restauratie, het zij door op hunne kamer te eten. Zij die gedurende deze keuken-vacantie geheel en al voor hun eigen onderhoud willen zorgen, kunnen wekelijks 1 sh. 5 d. meer ontvangen in plaats van de gewone dagelijksche portie brood en boter. Derhalve

trekken zij dan 10 sh. in de week voor hunne tafel, en kunnen zij voor dat zelfde geld, gedurende dien tijd een woning vinden buiten het huis, zoo laat men hun daarin volkomen vrijheid. Thans, nu er noodzakelijke herstellingen aan de keuken moeten gedaan worden, is de kok wel gedwongen den ketel af te nemen; maar overigens kan de oude gentleman volstrekt niet begrijpen waarom men voor hem de fornuizen niet zou stoken, als het den groote heeren van de inrigting behaagt elders te eten.

Een ander document dat in de zaal is aangeplakt en bestemd om den geest der 80 arme broeders met een heilzamen schrik te vervullen, bevat een relaas der uitzetting van een hunner wegens verzet tegen den meester. Zoo deze laatste zijn ambt verliest, behoudt hij altijd nog de inkomsten van zijn aartsdiakonaat, kanonikaat, rectoraat, enz. enz., al te maal vette posten en winstgevende baantjes welker opeenhooping hem misschien wel wat al te beroemd heeft gemaakt. Maar zoo de arme broeder zijn toevlugtsoord verlaten moet, wordt hij als een landlooper en bedelaar op straat gezet omdat hij een zoo waardigen en vooral een zoo rijken persoon heeft beleedigd. En zoo wordt dan naar het oordeel van dien waardigheidsbekleeder zelven het vonnis van den armen broeder geteekend, gezegeld en ten uitvoer gelegd in het midden van den winter, als alle harten en handen in Engeland zich voorbereiden tot de viering van het vrolijk kersfeest en tot het vergeten van elke beleediging, vooral van de zoodanige die slechts den menschelijken hoogmoed kwetsen. Niemand twijfele aan de echtheid van de nu volgende copij, want wij hebben haar zelf in de groote zaal der arme broeders afgeschreven:

„Vergadering der regenten van het Charter-house, gehouden op Dingsdag 16 December 1851. JOHN DINGWALL WILLIAMS, een der arme broeders, voor onze vergadering verschenen zijnde, om te antwoorden op de beschuldiging van eenige ter tafel gelegde brieven te hebben geschreven en daarover gehoord zijnde, is gebleken dat die brieven zoo beleedigend waren voor de regenten en beambten, aan wie zij waren gerigt, dat men de orde en het welzijn van het hospitaal in de waagschaal stellen zou door voornoemden JOHN DINGWALL WILLIAMS nog langer in het gesticht te dulden. Derhalve

is besloten hem zijne plaats als arme broeder te ontnemen, hem daarvan vervallen te verklaren en weg te zenden en hem te gelasten het huis uiterlijk met den 23 December van dit jaar te verlaten."

De bedoelde brieven bevatten zonder twijfel opmerkingen als die welke wij hier neder schreven; en waarschijnlijk had de arme broeder daartoe moed gekregen door een regtsgeleerd advies betreffende de verkiezingen. Een hunner, die vroeger een der invloedrijkste kooplieden van Londen geweest was, had getracht zijne valsche positie eenigzins te verbeteren door zijn regt als kiezer te laten gelden. Dit regt, eerst betwist, werd in het advies erkend, en daarbij uitgemaakt dat de arme broeders van het Charter-house hun regt als kiezers behielden, daar het Charter-house niet alleen moest beschouwd worden als eene inrigting van liefdadigheid, maar in tegendeel door zijne reglementen eene plaats innam onder de collegien en andere openbare inrigtingen des lands, die op verschillende tijden door koningen en andere aanzienlijke personen waren ingesteld.

Uit het tot hiertoe verhandelde is het duidelijk dat het Charter-house lang heeft opgehouden een toevlugtsoord te zijn in den geest van den stichter. Het kan dus niemand verwonderen te vernemen dat, zoo men ook nog eenige personen onder de arme broeders vindt, die vroeger een eervollen rang in de maatschappij bekleedden, de vacante plaatsen toch meestal vergeven worden aan lieden die niet behoeven getroost te worden over het verlies van een vroegeren beteren stand in de wereld. Een groot aantal der tegenwoordige kostgangers van het Charter-house, wel verre van op betere dagen te kunnen terug zien, heeft een verleden waarbij het leven in het Charter-house allergunstigst afsteekt. Zoo ontmoet men er verscheidene lakkeijen en vaders van lakkeijen die door de veelvermogende barmhartigheid hunner heeren hier een soort van luilekkerland, naar hunne behoefte althans, gevonden hebben. Met deze en dergelijke lieden alleen kan het tegenwoordig stelsel van administratie zijn gang gaan. Maar wat de fatsoenlijke armen betreft, die eenige opvoeding genoten en een beteren tijd gekend hebben, voor hen is het toevlugtsoord van den ouden THOMAS SUTTON voortaan gesloten. Eenige maanden geleden bezochten wij te Parijs een dergelijk gesticht „La Communauté

des Petites Soeurs des Pauvres" genaamd. Daar leven ongeveer 96 grijsaards alleen van de liefdadigheid van eenige vrouwen uit den landbouwers stand, die voor hen vragen, hen onderhouden, hen van alles voorzien, voor hen zorgen, hen troosten, en dit alles uit een zoo waarachtig gevoel van medelijden, met zoo veel christelijke liefde, dat de grootste geleerde en de grootste wijsgeer der aarde, tot armoede vervallen, zich in het midden dezer arme vrouwen uit het volk zou kunnen nederzetten en hare vrome zorg inroepen, zonder zich in eenig opzigt te verlagen. In Engeland, in het Charter-house, gesticht door de weldadigheid van een onzer voorvaderen, heet het dat duizenden ponden sterling besteed worden aan het welzijn van 80 grijsaards, terwijl al dat geld eigenlijk wordt gegeven aan eenige rijke lieden, die inkomsten op inkomsten hoopen, en die hiervan hunne uitgestrekte en weelderige woningen, hunne lekkere maaltijden en goede wijnen betalen. Wij hebben gezien wat er voor de arme broeders zelven overblijft! De Petites Soeurs des Pauvres aan gene zijde van het kanaal, met hunne deelnemende blikken, met een dienstmeid als stichteres en zonder eenig kapitaal, hebben evenwel zoo veel goed gedaan, dat het een schoone droom, doch helaas! ook niet meer dan een droom, mag genoemd worden, wanneer men zich voorstelt wat zou kunnen worden uitgerigt met de overvloedige hulpbronnen van het aan zijn oorspronkelijke bestemming teruggegeven Charterhouse te Londen, als de bestuurders ook maar met een klein gedeelte van den liefdevollen geest die haar kenmerkt bezield waren.

Tot staving van het in dit artikel gezegde diene het volgende uittreksel uit een der Londensche bladen van December jl.

„Den 11den dezer hebben regenten van het Charter-house eene vergadering gehouden tot het onderzoeken van een door de arme broeders der stichting bij hen ingediend verzoekschrift waarbij deze laatste aandringen op eene verhooging van hun inkomen van 25 p. st., zich daarop grondende dat de inkomsten van het hospitaal, onder JACOBUS I. door THOMAS SUTTON gesticht, sinds dien tijd aanmerkelijk zijn toegenomen. Regenten hebben besloten dat zij in voornoemd verzoek niet konden treden. Tegenwoordig waren de aartsbisschop van Canterbury, de bisschop van Londen, Lord PANMURE, de regter M. CRESWELL en de aarts-diaken HALE."

In de memorie, waarvan hier sprake is, hadden de arme broeders getracht te betoogen dat hun inkomen van 25 p. st. geheel onvoldoende was tot het aanschaffen der noodzakelijkste dingen die niet door de stichting worden geleverd en dat die som in het algemeen ook niet meer evenredig is met de inkomsten van het huis, die tegenwoordig 30,000 p. st. bedragen, d. i. zesmaal meer dan toen het getal der kostgangers op 80 bepaald werd.

DENIS KELLY.

EENE SCHETS
UIT HET LEVEN VAN DEN IERSCHEN BOERENSTAND.

Naar het Engelsch van William Carleton. 1)

Men heeft lang gezegd dat de zucht tot zelfbehoud de sterkste neiging van het menschelijke gemoed en voor alle levende wezens eene algemeene natuurwet is. Op een Ier evenwel is dit niet toepasselijk; hij handelt met die wet gelijk met alle andere wetten en stoort er zich volstrekt niet aan. Geef hem maar gelegenheid om eene kermis, eene begrafenis, eene bruiloft of eenig ander vermaak te bezoeken, waarbij hij een gat in het hoofd of een gebroken arm kan krijgen, en hij zal u met eigenaardige hartelijkheid al zijn leven dankbaar blijven. Om eene kloppartij te hebben zou hij naar het eind van de wereld loopen, en nog vijftig mijlen verder, gelijk hij zelf zegt. Het is moeijelijk zich zulk eene neiging te verklaren, inzonderheid voor vreemdelingen of zelfs voor Ieren wier stand in de maatschappij hen te zeer verheft boven de zeden, vooroordeelen en denkwijzen van den ierschen boerenstand, welke

1) Dit verhaal is ontleend aan CARLETON's Traits and Stories of the Irish Peasantry, aan welk werk door de engelsche tijdschriften o. a. de Quarterly en de Edinburgh reviews hooge lof wordt toegekend. Laatstgenoemde beschrijft het als „de getrouwste en volledigste schildering van den ierschen boerenstand die een meesterhand kan voortbrengen, en een werk dat toekomstige geslachten zullen in waarde houden als een herinnering aan de bewoners van dat ongelukkige land."

men nooit regt kan leeren kennen zonder gemeenzaam daarmede te verkeeren. Zoo ver ik weet is deze zucht tot vechten grootendeels aan de opvoeding toe te schrijven; en dit is het punt dat ik wat nader moet toelichten.

Er heerscht, moet men weten, op het Groene Eiland eene soort van eerzucht die in geen ander land bekend is, eene eerzucht die zich niet verder dan een paar mijlen in het rond uitstrekt en beperkt wordt door de grenzen van het kerspel waarin men woont. Zij wordt zeer vroeg ontwikkeld; bij mij zelven was dit het geval in de landelijke school die ik als een kleine jongen bezocht. Ik was nog niet lang daarop geweest, of ik werd genoodzaakt om mij voor de Caseys of de Murphys te verklaren, twee factiën, die de school tusschen zich deelden; en op zekeren dag had die verklaring met de volgende plegtigheid plaats. Na den schooltijd gingen wij allen naar eene diepe vallei, digt bij de school. Tot nog toe had ik mij onder geen der twee banieren gevoegd. Die der Caseys was eene graszode op een gebroken hengel gezet — de adelaar der Murphys was een roode aardappel, eveneens opgestoken. Toen wij beneden in de vallei waren gekomen, schaarden de Caseys en de Murphys met hunne aanhangers zich aan beide zijden van eene lange streep, met het ondereind van een der standaarden op den grond getrokken. Vlak op die streep werd ik geplaatst, en toen werd mij formeel afgevraagd: „Of gij u wilt houden bij de knappe Caseys of bij de gemeene Murphys?" — Of gij u wilt houden bij de knappe Murphys of bij de gemeene Caseys? — „Leve de aardappel!" riep ik en liep naar den standaard der Murphys. In een oogwenk waren wij aan den gang, en kort daarna hadden sommigen van ons een leelijk oog om mee te wenken. Er volgde een gevecht dat een half uur duurde en waarschijnlijk nog eens zoo lang zou geduurd hebben, indien de meester niet was aangekomen, gelijk ons door een kleinen schildwacht, die bij gebrek aan een arm niet meê kon vechten, werd gewaarschuwd. Dadelijk stoven wij naar alle kanten heen, zoo dat de meester, toen hij langs het moeijelijke pad naar beneden het slagveld had bereikt, niemand meer kon zien, behalve een paar achterblijvers, die, nog even angstig omkijkende, juist achter den top eener hoogte verdwenen. Tegen deze schudde de meester zijnen stok, als een voor-

spellend teeken van wat er den volgenden dag zou gebeuren. Meestal echter liep het met dit dreigement af, want indien de meester onpartijdig regt had willen doen, had hij veertig of vijftig jongens moeten afrossen, en dit was te veel.

Doch bovendien was de school een rijk, waarin de nadeelen van een verdeeld gezag maar al te duidelijk zigtbaar waren. Om de waarheid te zeggen, de koning stond onder een vrouwelijken invloed, waar tegen hij zich niet kon of wilde verzetten. Het was somtijds aandoenlijk om te zien, hoe wij daar stonden, met de losgemaakte broek in de hand, angstig tegenstribbelende, met de tranen op onze behuilde gezigten. Alle kunstgrepen der biddende welsprekendheid werden dan te baat genomen; de smeekende blik vlak in meesters oogen, het roerend jankende der stem, het afvegen van neuzen en oogen met de versletene mouw — terwijl wij met vurige opregtheid betuigden dat wij nooit weer kwaad zouden doen, natuurlijk onder beding dat wij nu niet gestraft werden — en de wanhoop waarmede wij eindelijk een been van den meester pakten en vastklemden.

De juistheid waarmede NORAH, de schoolmeesteres, den tijd voor hare tusschenkomst wist te kiezen, was inderdaad verwonderlijk. Wij waren onnoozele domme jongens, zoo wij niet hadden kunnen raden wat het beduidde, als de meester met opgeheven arm naar de keukendeur keek en naar hare komst wachtte.

Lang, mijne schoone en deugzame landsvrouwen, moogt gij over de harten uwer echtgenooten heerschen, gij pronkjuweelen van goedaardigheid en gevoeligheid!

Wanneer NORAH binnen trad, met haren uitgestrekten arm (en een forsch gespierde arm was het) om zich tusschen ons en de dreigende roede te plaatsen — zoudt gij dan denken dat zij hare sekse en haar nationaal karakter niet tot eer strekte? Ik schaam mij voor de lage gedachte aan het potje boter, het mandje met eijeren of het zakje met meel, dat wij te huis tot een prezentje voor haar hadden gebedeld of gestolen; en ik spreek ook ten stelligste het schandelijke vermoeden tegen als of het aanbieden dier gaven van onzen kant eenige andere beweegreden had dan de zuiverste edelmoedigheid.

Nooit had een natuurlijk barsch gezigt zulk eene vriendelijke en innemende uitdrukking dan het hare bij zulk eene

gelegenheid. De volle maan, in een stralenkrans van neveldamp langs den hemel drijvende, is nog niet te vergelijken bij NORAH's gloeijend rood gezigt, door hare muts met lange slippen omkransd, die langs haren mannelijk forschen hals afhingen. Aan haren invloed was het toe te schrijven dat wij het op de school zoo naar onzen zin hadden, en ongestraft elkander mogten klappen geven of doen wat wij maar wilden, met uitzondering van een enkelen ondankbare, die geen boter of eijeren bragt (misschien niet brengen kon) en die dus doorgaans voor de schuld van al de anderen moest boeten.

Die ongelukkige JACK MURRAY! Zijne laatste woorden op het schavot, waarop de moord van den inspecteur PIERCE hem bragt, waren, dat hij zijne slechte gewoonten het eerst onder PAT MULLIGAN en NORAH had aangenomen — dat hij had leeren stelen door te huis boter en meel te kapen, om den meester de oogen voor zijne ondeugendheid te doen sluiten, en zijne twistgierigheid daaruit was ontstaan, dat men hem had toegelaten zich op school aan het hoofd eener factie te plaatsen — eene slechte vergelding voor de vele pardonbrieven, welke de goedheid van NORAH voor hem had doen uitvaardigen.

Ik was nog maar korten tijd onder meester PAT geweest, of ik had, even als de andere jongens, mijn knuppel, dien ik op eenigen afstand van de school onder de struiken plagt te stoppen en bij het „uitgaan," terug te halen. Het zou mij niet voegen mijn eigen lofredenaar te worden, maar dit mag ik toch wel zeggen, dat er onder de Caseys weinigen in staat waren om de dapperheid van dezen regterarm te wederstaan, zoo kort als hij toen nog was. Onze gevechten waren veelvuldig en hardnekkig; en daar de volwassene aanhangers der twee familiën op kermissen en markten even veel strijdlust betoonden als wij op school, vonden wij het aardig onze veldslagen op de zelfde dagen te leveren als onze vaders en broeders dit deden. Zoo gebeurde het dikwijls dat wij ons in eene dubbele zegenpraal mogten verheugen; schoon het ook wel plaats had dat eene partij op de markt de overwinning behaalde, terwijl zij op de school werd geklopt.

Ik werd dus vroeg in de behandeling van den knuppel geoefend, en kon voor mijn veertiende jaar zoo grondig over de eigenschappen van een zoogenaamden shillelagh oordeelen

als een paardendoctor van zestig jaren over de kwaal van een zieken knol. Onze manier om ons van een wapen te voorzien was deze: — wij gingen naar eene plek waar kreupeleiken groeiden, en zochten daar den regtsten worteltak uit dien wij konden vinden; daar wij wisten dat een tak die hooger groeide te gemakkelijk brak. Zulk een tak gevonden hebbende, sneden wij dien zoo digt mogelijk bij den wortel af en hingen hem in den schoorsteen om te droogen. Goed uitgedroogd zijnde, namen wij hem af, wikkelden hem in een graauw papier met vet of olij doortrokken, en begroeven hem in een hoop paardenmest, waaruit wij hem dagelijks te voorschijn haalden om de bogten over de knie regt te buigen. Dit deden wij tot de stok geheel regt en goed met olie doortrokken was; en dan wreven wij hem met wat potlood en vet aan een wollen lap, om hem glans te geven.

Dit was de laatste bewerking, behalve dat wij, als wij den knop te ligt bevonden, er met een gloeijend ijzer een gat in boorden en gesmolten lood daarin goten.

Er waren weinig leerlingen van PAT MULLIGAN die niet eene keurige collectie van knuppels bezaten, en ook weinig wier hoofd niet voor hun vijftiende jaar zoo veel deuken en knobbels had gekregen dat doctor GALL er van versteld zou hebben gestaan.

Nu moet men weten dat dit een onmisbaar deel der opvoeding van een ierschen boer was en in sommige streken nog is. — In het noorden van Ierland, waar de katholijken en protestanten bijna in getal met elkander gelijk staan, is het bekend dat de jongens van katholijke en protestantsche scholen elkander wel eens uitdagen en halverwege te gemoet trekken om voor hun geloof slag te leveren.

De knaap die op de school van PADDY MULLIGAN het handigst met den knuppel wist om te gaan was DENIS KELLY, de zoon van een rijken pachter in die streek. Hij was een heethoofdige goedhartige jongen, die meer dan de gewone portie der boven aangeduide eerzucht bezat, en daarom door zijne betrekkingen voor een knaap werd gehouden die in vervolg van tijd nergens zijn meester zou vinden. Hij groeide dan ook forsch en sterk op, en eer hij nog zijn negentiende jaar had bereikt, overtrof hij iedereen in de beminde ligchaamsoefeningen van het landvolk. Kort daarna debuteerde hij in een geregeld gevecht dat op eene kersmis-markt werd geleverd, en vervulde daarbij

al de verwachtingen die men van hem had opgevat. Een paar jaren lang werd er zonder hem geen strijd gestreden, en zijne dapperheid blonk hoe langer hoe meer uit tot zijne eerzucht het toppunt had bereikt waarnaar hij haakte. Toen verloor ik hem uit het oog, daar de vooruitzigten voor mijn volgend leven mij noopten om bij een bloedverwant in een ander gedeelte des lands te gaan wonen.

Mijne afwezigheid duurde, als ik mij wel herinner, veertien jaren, en in dien tijd had ik niet van DENIS gehoord. Eindelijk evenwel deed die onuitdoofbare gehechtheid, welke ons altijd weder aan de vrienden onzer kindschheid herinnert en ons naar het oord doet terug verlangen, waar ons hart zoo ligt en onze geest zoo levendig was, mij besluiten om mijne geboorteplaats nog eens te gaan bezoeken. Ik begaf mij op weg en tegen den avond van eenen decemberdag bereikte ik een stadje op eenige mijlen afstands van de plaats waar ik geboren was. Toen ik daar van den postwagen was gestapt en een goeden maaltijd had gedaan, besloot ik, daar het een fraaije, heldere avond was, verder naar huis te wandelen. De volle maan prijkte in al haren glans aan den onbewolkten hemel en de sterren flikkerden met die trillende beweging die bij vriezend weder zoo eigenaardig is. Ik was, gelijk ik zeide, omtrent veertien jaren afwezig gebleven en voelde dat deze nacht met zijn genot een gewigtig tijdpunt in mijn leven zou wezen. Het is mij onmogelijk mijne gewaarwording uit te drukken, maar zij die zich in dergelijke omstandigheden hebben bevonden, zullen wel begrijpen wat ik meen. Ik was in eene poëtische en romaneske stemming, en dacht dat het iets zeer droogs en akeligs zou zijn op de gewone manier en op licht klaren dag naar de schouwplaats van mijn vroeger leven terug te keeren.

Tegen zeven uur verliet ik de herberg, en daar ik niet vroeger dan negen uur wilde aankomen en maar vijf mijlen te gaan had, stapte ik zeer op mijn gemak voort. Mijne aandoeningen op die wandeling waren zonderling. Daar ik een eenzamen weg door de heuvelen nam, gaven de stilte om mij heen, de diepe duisternis der valleijen, de steile hoogte der donkere heuveltoppen, de zilverachtige glans van een meer in de verte, mij zulk een diepen indruk van het schoone en verhevene als ik sedert zelden heb ontwaard. Ik raad iedereen

die veertien jaren lang van zijne geboorteplaats verwijderd is geweest, bij maneschijn daarheen terug te keeren.

Niemand kan vooraf weten voor welke aandoeningen hij nog vatbaar is. Zijn binnenste bevat menige sluimerende gedachte, welke hem geheel onbekend blijft en die nooit ontwaakt, indien hij niet met die voorwerpen in aanraking komt, welke het vermogen hebben om haar te doen ontwaken. Dit gevoelde ik in dien nacht. Mijne gedachten waren geheel nieuw en origineel voor mij zelven, en mijn gevoel had eene warmte en frischheid, welke alleen door de omstandigheden, waarin ik mij op het oogenblik bevond, daaraan kon worden medegedeeld. Ook mijn herinneringsvermogen was levendig werkzaam, want nader bij huis kwamen mij de namen van heuvelen, bergen en meren, die ik dacht geheel vergeten te hebben, weder duidelijk in het geheugen; en beelden en tooneelen uit mijnen jeugdigen leeftijd, die ik meende dat de vinger des tijds reeds lang moest hebben uitgewischt, rezen voor mijne verbeelding op. De naam eener hoeve viel mij in zoodra ik haar zag, en ik kon mij geschiedenissen van personen en familiën herinneren, die ik meende reeds lang vergeten te hebben.

Maar wat nog vreemder was, ook de bijgeloovige angst mijner kindschheid kwam weder gelijk vroeger bij mij op als ik eene plek naderde, die door bovennatuurlijke verschijningen bekend was. Vruchteloos poogde ik die denkbeelden door redeneren te verbannen; zij bleven mij aankleven, wat ik ook doen mogt om ze van mij af te werpen. Ik was, om de waarheid te zeggen, voor het oogenblik de slaaf eener ziekelijke koortsige gevoeligheid, die mij ten speelbal maakte van elke vlugtige gedachte die mij voor den geest kwam. Ik kwam nu aan eene bogt van den weg, waar deze in eene diepe vallei afliep. Toen ik naar beneden zag was alles daar in eene ondoordringbare duisternis gehuld, want het maanlicht werd door de heuvelen afgeweerd. Ik voelde eene onbestemde aandoening van vrees, dewijl ik mij op dat oogenblik herinnerde dat die vallei in mijne kindschheid bekend stond als de plaats waar de geest van een vermoorden marskramer omwaarde, die nooit naliet zich aan een eenzamen reiziger te vertoonen en vlak naast hem mede te gaan tot aan het eerste huis aan den weg, waar hij gewoonlijk verdween. Mijn gevoel of liever de spanning mijner

zenuwen had geen geringen invloed op mij toen deze oude overlevering mij in het geheugen kwam; hoewel tevens mijn zedelijke moed onverflaauwd bleef, zoodat ik, in spijt van dien onwillekeurigen schroom, met zekere nieuwsgierigheid in de vallei afdaalde. „Als er iets verschijnt," zeide ik bij mijzelven, „zal ik mij ten minste van de waarheid der verschijning verzekeren."

Mijne kleeding bestond uit een langen donkeren jas, waarvan ik, om de koude, den kraag had opgezet. Bovendien had ik een zwarten zijden doek voor mijn mond gebonden, en zoo was er, daar ik mijn bonten pet diep in de oogen had getrokken, zeer weinig van mijn gezigt te zien. Ik was nu halver wege de vallei in en alles om mij heen was donker en stil; de maan bescheen alleen den top van den heuvel dien ik was afgedaald en dikwijls keerde ik mij daarheen om, zulk een schoonen zilverglans had hij in de verte. Somtijds bleef ik ook eene poos stilstaan om de donkere bergen te beschouwen, die tegen den met sterren bezaaiden hemel afstaken. De stilte en eenzaamheid waren hier volkomen, en terwijl ik daar alleen stond voelde ik den grootschen indruk van het geheel langzamerhand de overmagt bekomen op mijne bijgeloovige angstvalligheid. Eene plegtige gewaarwording van godsdienstig ontzag vervulde mij en deed mij levendiger van de nabijheid Gods bewust worden dan nog ooit te voren. „Hoe heilig is deze plaats!" dacht ik. „Hoe diep gevoel ik hier waarom de oude profeten het eenzame gebergte zochten, om tot God te naderen. Hier gevoel ik dat ik onsterfelijk en voor beter, verhevener leven bestemd ben!"

Geheel bevrijd van den invloed mijner bijgeloovige herinneringen ging ik verder. Een weinig lager in de vallei werd de weg door een riviertje doorsneden, waarover eene ruwe steenen brug was gebouwd. Deze brug was de plek waar men zeide dat het spook gewoonlijk verscheen; en toen ik haar naderde gevoelde ik de dwaasheid van den angst, die mij te voren had beklemd. Ik stapte dus voorwaarts, naauwelijks meer aan de overlevering denkende, en was op weinige schreden afstands van de brug gekomen toen ik, toevallig mijne oogen naar den top van den ruwen boog opslaande, vlak op het hoogste punt eene zwarte doodkist zag staan.

Hoe bedaard ik ook zoo even had geredeneerd, was ik

toch kort geleden te zeer onder de magt eener opgewondene aandoenlijkheid geweest om zulk een voorwerp met ongeschokte zenuwen aan te zien. Zeker had ik een paar minuten lang uitmuntend tot model van een lafaard kunnen dienen. Mijn haar ligtte letterlijk den pet van mijn hoofd ; mijn mond sperde zich van zelve wijd open, ik voelde mijne oogen uit hunne holten puilen en mijne vingers tegelijk stijf en magteloos worden. Ik stond versteend en verstomd; al ware het om mijn leven te doen geweest ik had geen geluid kunnen voortbrengen, en hoe grooten lust ik ook had om dadelijk de vlugt te nemen, kon ik geen lid bewegen en mijne oogen niet van het akelige voorwerp afwenden. Weldra voelde ik het zweet over mijn gezigt stroomen en hoorde ik duidelijk het kloppen van mijn hart. Terwijl ik zoo stond te staren, zag ik dat de doodkist begon heen en weder te zwaaijen als of iemand haar wilde opligten, hoewel er geen mensch in de nabijheid was. Eindelijk keerde ik er met geweld mijne oogen van af en zag onwillekeurig rond om hulp te zoeken; maar alles was stil en eenzaam en zelfs de maan was achter wolken verdwenen, die ik eerst niet aan den hemel had opgemerkt. Langzamerhand zag ik het licht ook van de bergtoppen verdwijnen, en nam het tooneel eene spookachtige akeligheid aan, welke zij die zich nooit in zulk een toestand hebben bevonden, zich niet kunnen verbeelden.

Eindelijk meende ik een gerucht te hooren als of er over de heuvelen een storm kwam aangieren. Wederom zag ik de doodkist bewegen en toen voelde ik dat die beweging zich aan mijzelven mededeelde en mijn ligchaam te gelijk met de doodkist heen en weder zwaaide. Ik poogde om hulp te roepen, maar kon geen geluid geven; de beweging van mijn ligchaam bleef aanhouden en het gerucht tusschen de heuvelen kwam naderbij. Nogmaals wierp ik eenen blik in het rond, maar men verbeelde zich mijnen schrik toen ik een der bergen als het ware van zijnen grondslag zag schuiven en omtuimelen naar de plek waar ik stond. Oogenblikkelijk begon alles om mij heen met duizelingwekkende snelheid rond te draaijen. De sterren verdwenen geheel en al; de grond waarop ik stond scheen onder mij weg te zinken; een gebulder als van eene reusachtige branding op een steenachtig strand barstte los, eene ontzaggelijke zwaarte overstelpte

mij en wierp mij met geweld op den grond, waarop ik bewusteloos bleef liggen.

Hoe lang ik in dien toestand verkeerde weet ik niet, maar ik herinner mij wel dat het eerste dat ik zag toen ik mijne oogen weder opende, de met sterren bezaaide hemel was, waaraan de maan wederom in vollen luister prijkte. Ik herinnerde mij al het gebeurde, dat mij nu echter veel minder afgrijselijk voorkwam. Ik stond op en keek naar de brug; daar stond de doodkist nog op de zelfde plek, even stil als ik haar in het eerst had gezien. Ik begon nu over de zaak te redeneren en te bedenken dat het onmannelijk was zoo kinderachtig bevreesd te zijn. Ook het vertrouwen op de nabijheid en de bescherming des Almagtigen, dat ik zoo kort geleden had ontwaard, kwam terug en verleende mij een moed die zelfs mijne ligchaamskrachten versterkte. „Welaan," dacht ik, „ik zal onderzoeken wat het is, laat gebeuren wat wil." Toen trad ik nader tot ik vlak bij het akelige voorwerp stond, en schopte er met mijn voet tegen aan. „Nu moet ik nog weten," zeide ik, „of er een lijk in ligt of niet;" maar toen ik het eene einde optilde bespeurde ik aan de ligtheid dat de kist ledig was. Ik kon echter maar niet begrijpen hoe zij daar kwam en deed ook geene moeite om daarnaar te raden. Haar nog eens naauwkeurig beziende viel mij de naamplaat in het oog, en mij er over bukkende was ik in staat om den naam van mijn ouden schoolkameraad DENIS KELLY te ontcijferen.

Deze ontdekking gaf mij wel eenig licht, maar te gelijk herinnerde ik mij gehoord te hebben van menschen die spookachtige doodkisten met de namen van nog levende personen hadden gezien, en dat zulk een geval den dood van den bedoelden persoon beteekende. Nu besloot ik mij er van te verzekeren dat dit voorwerp eene wezenlijke doodkist was, en daar DENIS slechts eene mijl verder op woonde, de kist zelf daar heen te dragen. „Als hij dood is" dacht ik, „is de zaak in orde; zoo niet, dan zullen wij verder zien." De onderneming was zonderling genoeg, maar mijn hoofd was nog eenigzins verbijsterd, en zonder verder overleg zette ik de kist overeind, vond zoo doende een touw dat daaronder had gelegen, en maakte daarvan gebruik om haar op mijn rug te laden.

Ik vond mijne taak zwaarder dan ik mij verbeeld had, en verscheidene malen kwam de gedachte bij mij op, dat ik toch eigenlijk eene dwaasheid beging en het niet noodig was geweest de kist mede nemen om onderzoek te doen of KELLY al of niet gestorven was. Nu ik haar echter een eind ver had gebragt, wilde ik haar verder brengen; maar ik moest haar eerst eens neerzetten om het touw er beter om te binden. Terwijl ik zoo stond, achter de doodkist verscholen, die hooger was dan ik, kwam een troepje menschen, met lichten bij zich, den voet van eenen heuvel om, en natuurlijk was het eerste dat hun in het oog moest vallen de overeind staande doodkist, die mij verborg. Een kreet van verbazing werd door eenige gezegden gevolgd, waaruit ik kon opmaken, dat zij de lieden waren die de kist op de brug hadden laten staan; en het was duidelijk genoeg dat zij zich, even als ik op die plaats door een bijgeloovigen schrik hadden laten overmeesteren.

„Bij de heilige maagd," riep een van hen, „daar heeft de zwarte man de kist van de brug hierheen gebragt; ja zeker dat heeft hij, want boven de brug hebben wij hem het eerst gezien. ANTHONY en ik kwamen met de doodkist aan en daar stond hij op den weg, een man zonder hoofd, geheel zwart, zonder gezigt of oogen — en toen liepen wij over het veld naar huis."

„Maar waar is hij dan nu?" zeide een ander. „Weet ge wel zeker dat ge hem gezien hebt?"

„Of ik het wel weet?" hernam de eerste. „En denkt ge dan dat de kist van zelf hier naar toe zou komen? Hij moet haar immers gebragt hebben? Is dat niet duidelijk genoeg?"

„Zoo ver hebt ge gelijk," zeiden de anderen; „maar wat nu te doen?"

„Wel, nu wij allen bij elkander zijn, kunnen wij de kist wel naar huis brengen. Men zegt dat hij zich nooit aan meer dan twee te gelijk vertoont en dus hebben wij nu geen nood."

Hierop volgde eene verwarde woordenwisseling die tamelijk lang duurde en daarmede eindigde dat men langzaam en schoorvoetend op de kist afkwam. Ik begon intusschen met de zaak verlegen te worden. Gelukkig had ik opgemerkt dat er eenige vroegere schoolmakkers onder den hoop moesten zijn, en ik achtte het voorzigtigst bij tijds voor den dag te komen en mij bekend te maken, daar, indien ik afwachtte tot men mij ont-

dekte, de angstige spanning der aankomenden wel tot woeste drift kon overslaan, en ik misschien op eene handtastelijke manier hun ongenoegen zou ondervinden over den angst dien ik hun onwillekeurig had aangejaagd. Ik bedacht mij niet lang; maar naauwelijks vertoonde ik mij, of de geheele hoop deinsde achteruit, maakte regtsomkeerd en ging schreeuwend op de vlugt. Sommigen struikelden en ploften op den grond, zij die niet hard genoeg konden loopen, riepen de anderen smeekend toe om hen toch niet in den steek te laten, en in zeer korten tijd waren allen verdwenen. Hoewel ik het huis van DENIS voorbij moest, had ik geen lust meer om de kist daarheen te dragen; ik liet haar staan waar zij stond en ging mijns weegs. Aan het sterfhuis komende kon ik uit het gerucht daar binnen wel opmaken wat er te doen was.

Ik had mijne betrekkingen geene kennis van mijn bezoek gegeven en mijne ontvangst was des te hartelijker omdat ik zoo onverwacht kwam. Die genoegelijke avond zal mij nog lang in het geheugen blijven. Onder den maaltijd sprak ik van KELLY, en ontving van mijn broeder het volgende verslag van de omstandigheden die de oorzaak van zijn sterven waren geweest.

„Gij zult u onzen schooltijd nog wel herinneren, TOBY, en weet dus wel welke beginselen op zulke scholen worden ingezogen, waar twee factien, gelijk bij ons de Caseys en Murphys, elkander leeren bevechten. Het zal u dus niet verwonderen als gij hoort dat die twee factien hier nog even vijandig zijn als ooit; en dat de jongens die op het voorbeeld hunner vaders en volwassene broeders elkander op school afklopten, nu weder het zelfde slechte voorbeeld aan hunne kinderen geven. Zoo zal de erfelijke vijanschap waarschijnlijk in alle volgende geslachten worden voortgeplant, of zij moet eens door een beter stelsel van opvoeding gestuit worden. Maar ongelukkig bestaat er een krachtig vooroordeel tegen het doel dat men met zulk een stelsel op het oog heeft, zoodat de voordeelen die de lagere klassen daaruit zullen trekken waarschijnlijk nog zeer ver verwijderd zijn.

„Maar JOHN," zeide ik, „nu wij toch daarover spreken, laat ik u eens vragen wat is eigenlijk de twistappel tusschen de iersche factien?"

„Ik verzeker u," antwoordde hij, „dat ik daarop even min een bevredigend antwoord weet te geven, als ik het zou kunnen

doen indien het u eens in het hoofd kwam mij te vragen hoe hoog de hoogste berg op de maan is; en ik geloof dat gij van de factien zelven even moeijelijk de reden dier vijandschap zoudt kunnen vernemen. Ik ben overtuigd dat zij het niet weten, en dat zij zich zelfs, als ik de lieden wel ken, weinig daarom bekommeren. Zij hebben lust om te vechten en een strootje zal hun altijd genoegzame reden daartoe geven. Ik geloof evenwel niet dat zij persoonlijk elkander haten; maar toen zij eens over eene of andere kleinigheid geschil hadden gekregen, kon de geslagene partij de schande der nederlaag niet dragen zonder nog eens hare kracht te beproeven. Was zij dan overwinnaar dan moesten de vroegere overwinnaars hunne eer terug winnen. Werd de zelfde partij tweemaal geslagen, dan was de dubbele zegepraal harer vijanden een prikkel te meer om nog eene kans te wagen. En zoo gaat het bij afwisseling voort en komt er nooit een eind aan den strijd.

„Deze ongelukkige vechtpartijen evenwel doen ons landvolk gewoon worden aan het plegen van geweld en het zien van bloed; booze hartstogten worden gevoed en aangekweekt, tot dat misdaden, waarvan vredelievende menschen ijzen, in de oogen van een Ier hare werkelijke afgrijselijkheid verliezen. Ik geloof dat een redelooze haat tusschen partijen of natien de gevaarlijkste en noodlottigste geest is, die een gedeelte der maatschappij kan doordringen. Wanneer gij iemand haat om een wezenlijk kwaad dat hij u heeft toegevoegd, is het waarschijnlijk dat gij, als hij berouw daarover toont en het door latere blijken van welwillendheid uitwischt, hem niet meer als een vijand zult beschouwen; maar wanneer de haat een gevoel is waarvan gij bij bedaard nadenken geen reden kunt geven, hoewel gij dien toch blijft gevoelen, is er weinig hoop dat gij ooit in staat zult zijn om uwe vijandschap af te leggen.

„Kelly was een man die zonder dit schandelijke gebruik onder ons, nu nog had kunnen leven en gelukkig zijn. Hoewel hij vurig van karakter was, deelde die warmte zich zoowel aan zijne goede als aan zijne kwade eigenschappen mede. In het begin was zijne familie niet aan eene factie gehecht, — ik gebruik hier het woord factie in tegenstelling met het woord partij, want factie, gelijk gij weet, wordt gezegd van eene vijandschap die de Roomschen onderling verdeelt, — maar toen hij nog jong was, koos hij voor zich de zijde der Mur-

phys en hij bleef bij hen tot hij tot mannelijke jaren was gekomen, en dat verkeerde gevoel van eer, dat bij de iersche landlieden zoo sterk spreekt, verbood hem toen hen te verlaten. Maar hoewel de KELLYS over het algemeen geene factielieden waren, zij waren toch bittere partijlieden en voorvechters bij elk geschil tusschen de Roomschen en de Protestanten, of ik moest liever zeggen tusschen de Oranjelieden en de Whiteboys.

„Van het oogenblik af dat DENIS zich met de Murphys verbond tot op den dag dat hij den slag kreeg die zijn dood veroorzaakte, heeft hij hen nooit verlaten. Hij was bij al hunne gevechten en bewoog door den tijd zijne bloedverwanten om zijn voorbeeld te volgen. Kort na uw vertrek van hier trouwde DENIS met eene dochter van DICK MAGRATH, die hem wat geld ten huwelijk bragt. Zij bleek eene goede, liefderijke vrouw voor hem te zijn; en ik geloof, om hem regt te doen, dat hij een uitmuntend man was. Kort na zijn huwelijk stierf zijn vader en DENIS kwam op zijne hoeve wonen; want gij weet wel dat onder de boerenlieden de jongste zoon gewoonlijk het land erft, terwijl de andere kinderen een goed heenkomen moeten zoeken, dewijl er anders eene grootere bevolking op het land zou komen dan het in staat was te voeden.

„Men dacht dat KELLY na zijn huwelijk wat stiller en bedaarder zou worden, maar dit gebeurde niet. Hij was de slaaf eener ijdele eerzucht die hem gedurig met dezen of genen in ongenoegen bragt, en daar hij even dapper als sterk was, werd hij de voorvechter van het kerspel. Vruchteloos poogde zijne vrouw hem over te halen om van zulke dingen af te zien; gewoonlijk antwoordde hij lagchende:

„„Ja HONOR, zoo zijt gij en zoo zijn al de MAGRATHS. Zij zouden zich door den ellendigsten kerel laten vertrappen zonder eene hand op te ligten. Ik neem het u niet kwalijk dat ge zoo laf zijt, omdat gij hun bloed in de aderen hebt; maar er had toch iets beters in moeten wezen, want de MACKARRONS aan uw moeders kant waren van het echte bloed; maar gij zijt toch eene MAGRATH door en door!"

„„Och DENIS," antwoordde HONOR dan, „dat zou een gezegende dag voor het kerspel wezen, als iedereen zoo vreedzaam werd als die zelfde MAGRATHS. Dan zou men elkander op de kermissen en markten, wanneer men stil zijne zaken doen

moest, geene gaten meer in het hoofd en geene beenderen aan stuk slaan. Gij hebt het altijd op de MAGRATHS geladen, omdat zij niet met u willen meêdoen tegen de Caseys of de Oranjelieden, en zij zouden wel gek wezen als zij dat deden, daar zij tegen niemand haat of vijandschap hebben, en gij zoudt veel beter doen met stilletjes bij de MAGRATHS te huis te blijven. Wat hebben de Murphys ooit gedaan om u of uwe familie van dienst te zijn dat gij voor hen wilt vechten? Of wat hebben de arme Caseys gedaan, dat gij het tegen die eerlijke lieden hebt? Ik mag beschaamd staan als gij zelf weet wat gij doet, of als er ooit geluk of zegen van kan komen; en onthoud wat ik zeg, DENIS, gij zult eens nog bitter berouw van uwe dwaasheid hebben!"

„En dan lachte DENIS nog hartelijker en zeide: „„Goed HONOR, als een MAGRATH maar niet als een KELLY. Nu, het is een troost dat onze kinderen uwen kant van het huis niet zullen volgen. Kom hier LANTY, mijn jongen. Zeg eens, wat zult gij doen als gij een man wordt?'"

„„Dan zal ik een eigen paard koopen om op te rijden, vader!"

„„Een paard koopen, ja zeker, mijn jongen. Maar dat is het niet wat ik meen. Wat zult ge met de Caseys doen?"

„„Ho, ho! de Caseys? Die zal ik afkloppen met uw stok!"

„„Ha, ha! dat is een ferme jongen. Geef mij een hand kameraad. NELLY," vervolgde hij dan tot de oudere zuster van het kind, „geef hem een dikke snee brood, dat hij gaauw sterk genoeg worde om de Caseys te kloppen. En LANTY, wie wilt ge dan nog meer afkloppen?"

„„Al de Oranjelieden — ik zal al de Oranjelieden doodslaan."

„En dan lachte de vader alweder en gaf zijn zoon de hand en een kus, omdat de knaap zoo vroeg zijn eigen geest openbaarde."

„„LANTY, mijn jongen," zeide hij dan, „dank God dat gij geen MAGRATH zijt. Ge zijt een KELLY van top tot teen — en als gij zulk een knap vechter wordt als uw vader, zal ik tevreden wezen."

„„God vergeve u, DENIS," antwoordde dan de vrouw; „het zou lang duren eer gij er aan denken zoudt om hem zijne gebeden, of zijn katechismus, of iets goeds te leeren. Kom hier bij mij, LANTY, en luister niet naar wat die man zegt,

want als gij geen zegen van een arm mensch krijgt, zal hij u geen goed aanbrengen."

„ Somtijds echter had KELLY's eigen gezond verstand, door de vermaningen zijner vrouw geholpen, kracht genoeg om hem voor een tijd van zijne vrienden te doen wegblijven; maar de magt der gewoonte en der omstandigheden was te sterk om te hopen dat hij ooit geheel zou veranderen, want hij was geheel van godsdienstige beginselen ontbloot. De vreedzame tusschenpozen in zijn leven waren dus maar kort."

„ Op een avond stond ik in mijn tuin, toen ik een man te paard in vollen ren zag aankomen. Toen hij nader kwam zag ik dat hij een van de Murphys was en dat zijn hoofd bloedde."

„ „ Wat is er te doen, MURPHY?" zeide ik.

„ „ Kloppen, mijnheer, is er te doen," antwoordde hij. „ De Caseys hebben hunne gansche factie bijeengehaald, omdat zij hoorden dat DENIS KELLY ons begeven had, en zijn met ons aan den gang. Maar ik ga KELLY halen, en als ik hem krijg zullen wij hen uit de stad jagen."

„ Daarmede reed hij voort, maar eensklaps hield hij weder op en zeide: „ Zeg eens mijnheer DARCY, misschien zult ge wel zoo goed willen zijn om mij een sabel, bajonet of geweer te geven, of iets anders waarmede iemand zich zou kunnen helpen als hij in de klem zat."

„ „ Wel zeker," antwoordde ik, „ en u in staat stellen om een moord te begaan. Neen, MURPHY, dat niet; en het spijt mij dat ik de magt niet heb om aan zulke gevaarlijke twisten en geschillen een eind te maken."

„ Toen reed hij door en kort daarop zag ik hem en KELLY, beiden te paard en met hunne knuppels gewapend, naar de stad rennen. Den volgenden dag wandelde ik met mijn hond en mijn geweer de heuvelen in met voornemen om KELLY te gaan bezoeken. Ik vond hem met een verbonden hoofd en zijn arm in een draagband."

„ Zoo DENIS!" zeide ik, „ Ik zie dat gij uw belofte hebt onthouden om u niet meer met vechterijen in te laten."

„ „ Dat heb ik ook, mijnheer!" was zijn antwoord, "maar gij zoudt toch zeker niet willen dat ik hen in de steek liet toen de Caseys drie tegen één op hen afkwamen. Neen, God dank, zoo gemeen ben ik niet. En bovendien hebben zij allebei mijn broêrs danig afgeklopt."

„„ Mij dunkt dat zij u ook niet ontzien hebben!" zeide ik.

„„ Dat moogt ge wel zeggen, mijnheer!" antwoordde hij, „en om u de waarheid te zeggen, zij hebben ons uit de stad gejaagd, hoewel wij tot driemaal toe weer tegen hen opkwamen. Maar het is toch de eerste maal in vijf jaren dat zij de straat durven op en neer loopen en om een MURPHY of een KELLY roepen, want ze zijn nu zoo heet tegen ons als tegen de MURPHYS zelven.

„„ Wel nu DENIS," merkte ik aan, „ik hoop dat het gebeurde van gisteren u voor het vervolg zal weerhouden van aan hunne vijandelijkheden deel te nemen. Waarlijk, ik zal niet ophouden, eer ik u beweeg om een stil en vreedzaam leven te leiden, gelijk de vader van een groeijend huisgezin behoorde te doen."

„„ Hoort gij dat, DENIS?" zeide zijne vrouw, hem treurig verwijtend aanziende. „DENIS, hoort gij dat... de vader van een huisgezin, DENIS! o God zij dat huisgezin genadig, of ... God zegene u en de uwen, mijnheer, „vervolgde zij, plotseling haar gezegde afbrekende en zich naar mij omkeerende; „het is wel vriendelijk van u dat gij u zoo veel moeite om hem geeft."

„„ Ik hoop," zeide ik hierop, „dat DENIS' eigen verstand hem het dwaze en verkeerde van zijn gedrag zal doen inzien, en dat hij voortaan geen deel meer aan hunne vechterijen zal nemen, om welke reden het ook wezen mag. Kom DENIS, wilt ge mij dit beloven?"

„„ Als iemand mij dat kon doen beloven, mijnheer," antwoordde DENIS, „zijt gij het of iemand van uwe familie; maar al viel de priester van het kerspel voor mij op zijne knieën, ik zou het toch niet opgeven voor dat wij die gemeene Caseys nog eens duchtig geklopt hebben, en daartoe zal ik, als het God belieft, over eene maand wel in staat wezen. Gij behoeft geen woord meer te zeggen, mijnheer," vervolgde hij, toen hij zag dat ik wilde spreken, „want bij Hem die mij geschapen heeft, ik zal het doen. Als iemand, zeg ik, mij er af kon houden, zoudt gij het kunnen doen; maar mijn naam zal geen DENIS KELLY wezen, als wij hen niet ten volle betalen voor wat wij gekregen hebben — ja, en hen als ongedierte uit de stad vegen."

„Ik zag dat redeneren niet kon baten, en merkte dus nog maar aan, dat ik vreesde dat het slecht met hem zou afloopen."

„„ Och mijnheer DARCY," zeide HONOR nu, „al zoo dik-

wijls heb ik hem het zelfde voorspeld, en als God het niet verhoedt, zal hij mij nog eens als een lijk worden te huis gebragt, want hij heeft al slagen gekregen, daar een paard aan sterven zou, en om u de waarheid te zeggen, mijnheer, hij leert zijne kinderen ...."

„„HONOR!" viel KELLY er gramstorig op in, „wat ik ook doen mag, ik geef u geene reden om te zeggen dat ik een slecht man voor u ben; maak mij dus niet kwaad met uw praten, want ik wil niet getergd worden. Ik weet wel dat het verkeerd is, maar wat kan ik doen? Zoudt ge willen dat ik te huis bleef en hen als een lafhartig verrader in den steek liet, nu de andere factie tegen hen begint op te wassen? Neen, laat er van komen wat wil, ik zal nooit iets gemeens doen. Liever dood dan onteerd!"

„Zoo ging KELLY jaren lang voort. Somtijds hield hij zich wel voor eene poos stil, maar altijd liet hij zich weder tot deelneming aan den strijd bewegen, uit vrees dat men hem zou verwijten een man zonder eer of trouw te zijn. Dit is een verwijt dat geen boer kan dulden, en ook zou, indien men hem werkelijk tot verraad in staat achtte, zijn leven geene week lang zeker zijn. Menigmaal heb ik dan ook KELLY waggelend en met een bloedend hoofd naar huis zien komen, tusschen zijne vrouw en een buurman in, en zijne vrouw hooren jammeren over de bloeddorstige vete, waaraan haar man zulk een werkdadig aandeel nam.

„Omtrent drie mijlen van hier, beneden eene Long Ridge, woonde een huisgezin van de MAC GUIGANS, neven van DENIS. Zij waren alles behalve vlijtig, hoewel zij zeer onafhankelijk hadden kunnen leven, daar zij eene hoeve op een zoogenaamde *old take* hadden, namelijk op eene huur voor langen tijd, aangegaan toen het land nog goedkoop was. Maar, gelijk zoo velen hunner landgenooten, gaven zij weinig acht op hunne zaken en het gevolg daarvan was dat zij in ongelegenheden kwamen en met het betalen der huur ten achteren bleven. Hun landheer was de oude SAM SIMMONS, wiens eenig gebrek ten opzigte van zijne huurders al te groote inschikkelijkheid was. Daarbij had hij een ingewortelden afkeer van processen, en wilde liever honderd pond verliezen, dan er over procederen, al was hij zeker dat hij met de onkosten van vijf pond aan zijn geld kon komen.

„ Ik heb altijd bevonden dat overmaat van inschikkelijkheid bij een landheer een huurder meer benadeelt dan bevoordeelt en hem nog trager en zorgeloozer doet worden. Dit was ten minste het gevolg van zijne inschikkelijkheid bij de MAC GUIGANS. Maar de grootste goedhartigheid heeft hare grenzen, en zoo was het ook met de zijne. Na voorbeeldeloos geduld en herhaalde waarschuwingen, was hij eindelijk genoodzaakt te besluiten om hen van zijn land te doen vertrekken en het aan een beteren pachter te verhuren. Hij verzocht hen dus om hun goed weg te halen, daar hij, naar hij zeide, hen de middelen niet wilde ontnemen om zich op eene andere hoeve te vestigen. Zij weigerden echter te vertrekken, en voegden er bij dat zij hem ten minste op de onkosten wilden jagen om hen van het goed te zetten. Toen gaf hij zijn zaakwaarnemer last om beslag op hun eigendom te leggen; maar zij hadden intusschen alles bij hunne vrienden geborgen, door in den nacht eene koe naar den een en een paard naar den ander te brengen, zoo dat de geregtsbode zeer weinig vond behalve de ledige muren. Zij werden nu echter van het land gejaagd, waarvoor zij drie jaren lang geen pacht hadden betaald. De hoeve werd weder te huur gezet, en verscheidene personen kwamen zich aanmelden om ze te nemen; maar wat zeer opmerkelijk scheen, was dat de roomschen zeer zelden eene tweede maal kwamen om verdere navraag te doen, of indien zij dit al deden toch hun bod weder introkken en van de pacht afzagen.

„ Dit was iets dat SIMMONS niet begreep; maar de waarheid was dat de boeren allen leden waren eener uitgebreide vereeniging van Whiteboys, welker geheime invloed alle liefhebbers afschrikte. Kort daarop verspreidde zich het gerucht, dat zij die het land wilden huren, dit niet durfden doen; maar het bleef vooreerst bij een gerucht, en niemand wilde zeggen dat hij iets met zekerheid wist.

„ De hoeve had nu bijna een jaar ledig gestaan, en nog kwam er geen huurder en scheen er ook geen te zullen komen. SIMMONS liet daarop biljetten drukken en in het kerspel en den omtrek aanplakken. Men had verwacht dat deze biljetten zouden afgescheurd worden, maar in plaats daarvan werd onder elk biljet eene geschrevene aankondiging geplakt, die aldus luidde:

LEES HIER.

„ Iedereen die de hoeve durft nemen, gelegen aan de Long Ridge en toebehoorende aan SAM SIMMONS, zal levend gevild worden."

„ MAT. MIDDERNACHT."

„ NB. Het is de hoeve die laatst door de MAC GUIGANS is bewoond."

„ Dit gaf aanleiding dat SIMMONS en andere magistraatspersonen eene bijeenkomst hielden en eene belooning van vijftig pond uitloofden voor het ontdekken van den schrijver of de schrijvers van die dreigende kennisgeving; maar de aankondiging dezer belooning, die op de gewone plaatsen in het kerspel werd aangeplakt, werd in den eersten nacht overal afgescheurd.

„ Ondertusschen kwam een man die VESEY heette, maar den bijnaam van VENGEANCE had gekregen, om de bitterheid waarmede hij zonder iemand te vreezen over elke beleediging wraak nam, bij SIMMONS en bood zich als pachter aan. SIMMONS zeide hem opregt hoe het met de zaak gelegen was, en waarschuwde hem ronduit dat zijn leven gevaar zou loopen indien hij de hoeve betrok.

„„ Laat dat maar voor mij over, mijnheer!" antwoordde VENGEANCE, „ Als gij mijn bod wilt aannemen, wil ik uw huurder worden; en laten zij die dat papier hebben aangeplakt dan naar den duivel loopen, of als zij mij lastig vallen mogen zij oppassen dat ik hen niet daarheen zend. Ik sta mijn man, mijnheer. Ik heb geweren en pistolen genoeg, en ook vrienden genoeg in het kerspel die mij willen helpen, en bij het licht van den dag, als zij zich met mij of de mijnen bemoeijen, zal ik jagt op hen maken, als op zoo veel dolle honden. Wat zijn zij anders dan een troep rebellen, die ons de keel zouden afsnijden als zij maar durfden!"

„„ Ik heb er niet tegen," hervatte SIMMONS, „ dat gij voornemens zijt uw leven en eigendom te verdedigen, maar ik moet den geest afkeuren, die u schijnt te bezielen. Wees standvastig, maar gematigd en bedaard. Ik zal u zoo veel bijstand en bescherming verleenen als in mijn vermogen is, als landheer en ook als magistraats-persoon; maar dat gij u zoo onvoorzigtig uitlaat, kan ernstige, zoo al geene noodlottige gevolgen voor u zelven hebben."

„„In tegendeel," antwoordde VENGEANCE, „Hoe meer iemand zich bevreesd toont, des te grooter wordt zijn gevaar, gelijk ik bij ondervinding weet. Maar hoe dat wezen mag, als zij mij te na komen, zal het een pleizier voor mij zijn die rebellen neer te schieten. Zou het niet aardig wezen als iemand den eenen voet niet voor den anderen durfde zetten, dan alleen zoo als zij het willen. Bij het licht van den dag, ik zal hen peperen!"

„Kort daarop betrok VENGEANCE, zonder zich aan dreigementen te storen, de hoeve en ging met even veel ijver als overleg aan het werk. Het duurde niet lang of er werd in den nacht een geschrift op zijne deur geplakt, waarin hem tien dagen tijd werd gelaten om die verbodene plek te ontruimen, en gedreigd werd dat men, indien hij niet gehoorzaamde, een vreugdevuurtje van zijn huis zou stoken, met de bewoners en al wat er in was. Het antwoord dat VENGEANGE hierop gaf, werd door zijne eigenaardige onverschrokkenheid gekenmerkt. Hij schreef eene andere kennisgeving, welke hij op de deur der kapel aanplakte en waarin hij zeide dat hij geen duim breed zou wijken, met eene waarschuwing aan hen die voornemens waren hem een nachtbezoek te brengen, dat zij wel mogten oppassen om niet met de hielen vooruit naar huis te komen. Dit was eene uitdaging die hem waarschijnlijk noodlottig zou zijn geweest, zonder eene omstandigheid, welke ik nu moet verhalen.

„Niet ver van VESEY woonde in een ellendig hutje een arme vrouw, een weduwe, die DORAN heette en grootendeels onderhouden werd door hare twee zonen, die in dienst waren, de een bij een roomschen boer, de ander bij Dr. ABLETON, den predikant van het kerspel. Hij die bij den predikant diende werd ziek en moest bij zijne moeder te huis komen. Dit gebeurde kort voor dat VENGEANGE de hoeve betrok. De arme jongen was toen genoodzaakt het bed te houden, waarvan hij nooit weder opstond.

„Deze zoon was de voornaamste steun zijner moeder geweest; want de andere was loszinnig en bekommerde zich weinig om haar, daar hij, gelijk de meeste jonge lieden van zijnen stand, een groot vriend van drinken, dansen en kermis houden was. Kortom hij werd een Ribbonman, en was dus verpligt hunne nachtelijke vergaderingen bij te wonen. Nu

gebeurde het dat VENGEANCE, nadat het dreigende geschrift op zijne deur was geplakt, niet meer bemoeijelijkt werd. Of de Ribbonmen bevreesd waren voor eene warmere ontvangst dan hen aangenaam zou zijn, dan of zij de vervulling van hun dreigement wilden uitstellen tot VENGEANCE niet meer op zijne hoede zou wezen, weet ik niet te zeggen, maar zeker is het dat er verscheidene maanden verliepen zonder dat men den nieuwen pachter lastig viel.

„ Gedurende dien tijd was de nood der weduwe DORAN bij zijn huisgezin bekend geworden, en zijne moeder, die bij he in huis woonde, plagt dagelijks versterkend voedsel voor den zieke te brengen. Zij vervulde deze liefdedienst met de grootste stiptheid, en zoo arm was de weduwe geworden, dat zij en haar zoon bijna geheel door de weldaden van VENGEANCE onderhouden werden.

„ VENGEANCE was een klein, mager man, met licht haar en vurige oogen; zijne stem was luid en schel, en hij sprak altijd driftig en keek meestal zuur. Hij was zoo snel in al zijne bewegingen, dat hij meer liep dan ging. Als buurman was hij beleefd en dienstvaardig genoeg, maar het was toch als of hij alles met tegenzin deed; hij was een trouw en standvastig vriend, maar ook een bitter en onverzoenlijk vijand. Over het geheel werd hij geacht en ontzien, maar men hield hem voor een zonderling, gelijk hij ook inderdaad was. Toen hij van den nood der weduwe DORAN hoorde, gaf hij last dat men haar en haren zoon dagelijks eene portie eten zou zenden, en van toen af werden die twee voornamelijk van zijne tafel gevoed.

„ Zoo verliepen eenige maanden en VENGEANCE bleef nog ongemoeid. Het gebeurde in dien tijd dikwijls dat de andere zoon der weduwe naar zijnen broeder kwam zien, en bij die bezoeken was het natuurlijk dat de zieke en zijne moeder van de goedheid spraken die hun door VESEY werd bewezen.

„ Op eenen nacht tegen twaalf uur werd er bij de weduwe aan de deur geklopt, terwijl zij nog bij den zieke waakte die nu den dood nabij scheen te zijn. Toen zij open deed, trad haar andere zoon haastig binnen. Zijn voorkomen was ontsteld en angstig."

„ „ Moeder," zeide hij, „ ik was heel ongerust over MICK, en kom eens even overloopen om naar hem te zien; maar te

huis weten zij niet dat ik uit ben, en dus kan ik geen oogenblik blijven. Maar ik zou wel willen dat gij even naar buiten woudt gaan, want ik heb hem iets te zeggen."

„ „ Heilige moeder! Spreek, mijn jongen, is er iets gebeurd, want gij ziet er uit als of gij iets gezien hadt."

„ „ Ik heb niets gezien, en er is nog niets gebeurd," antwoordde hij. „ Ik heb maar iets aan MICK te zeggen, anders niet."

„ De moeder ging dus heen.

„ „ MICK," zeide de jongman nu, „ het is eene leelijke historie en ik wenschte dat ik er geheel buiten was."

„ „ Wat is er te doen?" zeide MICK ongerust.

„ „ Moord, vrees ik, als God er hen niet op eene of andere manier van terug houdt."

„ „ Wat meent gij toch?" zeide de zieke ontsteld, terwijl hij zich op zijn elleboog oprigtte.

„ „ VENGEANCE," was het antwoord, „ VENGEANCE zal het nu krijgen. Ik ben zondag avond in de vergadering geweest, en eindelijk is het afgesproken hem morgen nacht te gaan opzoeken. Ik ben zeker dat hij niet ontsnappen zal, want hij heeft meer tot zijn last dan dat hij de hoeve heeft genomen en hen zoo dikwijls heeft uitgedaagd. Hij heeft een schoonbroeder van JEM REILLY twee vingers afgeschoten op een nacht toen zij hem wilden afkloppen, en dat zal hem nu ook betaald gezet worden."

„ „ In Gods naam, JACK," zeide MICK. „ Wat zijn zij voornemens hem te doen?"

„ „ Wel," antwoorde JACK, „ vooreerst is het afgesproken een kool vuur in zijn dak te steken; en hoewel zij bang waren om te zeggen wat hij nog meer zal krijgen, twijfel ik niet of zij zullen hem zelf van kant maken. Zij zullen niemand anders van zijn huishouden moeijen; maar hij moet er aan gelooven."

„ „ Zult gij een van hen wezen?" Vroeg MICK.

„ „ Ik was de derde man die gekozen werd," was het antwoord, „ omdat ik, zeiden zij, de plaats kende."

„ „ JACK," zeide de uitgeteerde zieke, zich plegtig geheel opheffende, „ JACK als gij part of deel hebt aan dat bloedige werk, zult gij nooit God in zijne heerlijkheid zien. Vlugt het land uit — hak u een vinger of teen af — breek een arm — of doe iets anders dat u belet om meê te gaan. O mijn God!" riep hij uit, terwijl de tranen over zijne bleeke wangen rolden,

„dien man te gaan vermoorden, en zijne kleine kinderen zonder hoofd of vader over hen te laten en zijne vrouw tot een weduwe te maken! Zijn huis in brand te steken, zonder dat hij u eenig kwaad heeft gedaan! JACK, als gij medegaat zal ik u vloeken als ik sterf. Ik zal bij u komen spoken — ik zal u geen rust laten, bij dag of bij nacht, slapende of wakende, in uw bed of uit uw bed. Ik zal u vervolgen, tot gij den dag zult vervloeken waarop gij geboren werdt."

„Stil toch, MICKY," zeide JACK. „Gij maakt mij benaauwd. Ik zal niet mede gaan. Zijt ge nu te vreden?"

„Wel, ga daar dan op uwe knieën liggen," antwoordde MICK, „en zweer voor God die u op dit oogenblik ziet, dat gij zoo lang gij leeft niet helpen zult om hem of de zijnen kwaad te doen. Als gij dat niet doet, zal ik niet in mijn graf rusten; en misschien zal ik voor morgen ochtend al een lijk zijn."

„Wel, MICKY," zeide JACK, die hoewel woest en loszinnig, toch een goedhartig en gevoelig jong mensch was, „het zou hard van mij zijn u zoo iets te weigeren, daar gij toch waarschijnlijk niet lang meer bij mij zult zijn."

„Hij knielde dus en deed met de woorden die zijn broeder hem voorzeide eenen plegtigen eed, dat hij zich niet met den voorgenomen moord zou inlaten."

„Geef mij nu uwe hand, JACK," zeide de zieke. „God zegene u, en dat zal hij ook doen. JACK, als ik sterf eer ik u weerzie zal ik te vreden sterven. Die man heeft mij en mijne moeder de laatste drie maanden onderhouden, voor hoe slecht gij allen hem ook rekent. Ja zeker, JACK, zonder hem en zijn huishouden zouden wij al lang van honger zijn gestorven; en mijn God, ik ijs er van als ik aan zulk een moorddadig voornemen denk."

„„Gij zoudt hem dan wel een wenk mogen geven," zeide JACK, „of het is met hem gedaan, zoo zeker als gij daar op dat bed ligt; maar noem niemand, als gij niet wilt dat ik vermoord word voor wat ik gedaan heb. Ik moet nu voort, want ik ben stil heen geslopen, en als ATTY LAGRY niet met den meester naar eene kermis was geweest, had ik geheel niet kunnen komen."

„„Wel, ga naar huis, JACK, en God zegene u, en dat zal hij ook, voor wat gij dezen nacht gedaan hebt."

„JACK ging dus heen, en toen de oude vrouw weder binnen

kwam, vroeg zij of hem iets scheelde, en de zieke antwoordde:

„„Neen, hem scheelt niets, maar als het God belieft moet gij morgen vroeg opstaan en VESEY JOHNSTON gaan zeggen dat ik hem spreken moet, en dat — ik hem veel te zeggen heb."

„„Zeker wil ik dat. Maar Heere bewaar ons, wat scheelt u, mijn lieveling, dat ge zoo ontroerd zijt?"

„„Niets, niet met al, moeder; maar zult ge morgen vroeg naar hem toegaan?"

„„Het zal het eerste zijn wat ik doe als het God belieft," antwoordde de moeder; en den volgenden morgen bij tijds was VESEY reeds bij den zieke, want de oude vrouw had haar woord gehouden en hem met den dageraad gaan halen.

„„Wel MICKY, mijn jongen," zeide VENGEANCE toen hij de hut binnen trad, „ik hoop dat ge van morgen niet erger zijt."

„„Niet erger, mijnheer!" antwoordde MICK, „maar ook niet beter; zoo al even eens. Ik weet heel wel dat mijn tijd hier maar kort wezen zal."

„„Wel MICKY, mijn jongen," hervatte VENGEANCE, „ik hoop dat ge voor den dood zijt voorbereid, en dat ge als een christen genade verwacht. Zie regt naar God op, mijn jongen, en laat de priesters met hunne kunsten naar Heintje Pik loopen, waar zij toch door den tijd wel zullen komen."

„„Ik geloof dat ge niet veel van de priesters houdt, mijnheer JOHNSTON," zeide MICK met een flaauwen glimlach; „maar als gij zoo goed wist als ik hoeveel magt zij bezitten, zoudt ge niet zoo over hen spreken."

„„Ik van hen houden!" riep VESEY uit. „Wel man, zij zijn de ergste huichelaars die de aarde ooit heeft gedragen, en zij moesten het land uitgejaagd worden, want zij doen niet anders dan het volk tegen de protestanten opstoken."

„„God helpe u, mijnheer JOHNSTON," zeide de zieke. „Ik beklaag u met al mijn hart dat gij zulk een meening van die gezegende mannen hebt. Als gij eens betooverd waart, denkt gij dan niet dat een priester u met een enkel woord sprekens zou kunnen genezen?"

„„Mij genezen!" zeide VENGEANCE met een verachtelijken lach. „Als er een kwam om mij te genezen, zou ik hem spoedig zijne beenen leeren gebruiken."

„„Weet ge dan niet," hervatte MICK, „dat priester DANNELLY eens BOB ARTHURS van de vallende ziekte heeft genezen,

tot dat hij de gelofte brak, die hem was opgelegd, om niet in eene kerk te komen — en zoodra hij de kerkdeur binnen was, kreeg hij het toen niet zoo erg als ooit — en wat kon de priester toen voor hem doen?"

„„En weet gij niet," riep VENGEANCE, „dat die praatjes allemaal logens zijn — logens en schelmerij. Gij roomschen, MICK, denkt dat de priesters u met een enkel woord in den hemel kunnen brengen, maar ik geloof zeker dat zij u uitlagchen als zij onder elkander zijn. Waarom leeren zij u niet, die oproerige schelmen, en geven zij u geen bijbel te lezen? Maar zij zijn bang dat ge dan te veel zoudt weten."

„„Wel mijnheer JOHNSTON," zeide MICK, „ik geloof dat gij nooit eene goede meening van hen zult krijgen."

„„Ja, als de hemel invalt," antwoordde VENGEANCE; „maar gij ligt nu op uw sterfbed, en waarom laat gij hen niet naar den drommel loopen en neemt een bijbel? Neem een bijbel, man! Ik heb er twee in huis, die nooit gebruikt worden — behalve dien van mijne moeder, waarin zij nacht en dag zit te lezen. Ik zal er u een van zenden. Keer u tot God — tot uwen Verlosser, die voor uwe zonden gestorven is, en ga de wereld niet uit aan de hand van een schelmschen priester, met een blinddoek voor de oogen; want bij het licht van den dag, gij zijt in een godsdienstigen zin zoo blind als een mol."

„„Het zou tot niets dienen mij een bijbel te zenden," antwoordde de zieke, „want ik kan hem niet lezen; maar hoe gij er over denken moogt, ik ben gewillig om mijne zaligheid aan mijn priester over te laten."

„„Wel zoo," merkte VENGEANCE hierop aan." Ik dacht dat gij eindelijk verstandig zoudt worden, en dat ge mij hadt laten roepen om u geestelijken troost te geven."

„„Neen mijnheer," antwoordde MICK, „maar ik had u een woordje te zeggen."

„„Kom, kom, MICK, nu wij eens aan geestelijke zaken zijn gekomen, wil ik niets van u hooren, eer ik beproefd heb of het niet mogelijk is u een waar begrip van de godsdient te geven. Wacht eens, laten wij te zamen overleggen of wij niet een beter geloof voor u kunnen bijeen krijgen dan gij nu hebt. Zeg mij de waarheid, gelooft gij aan de priesters?"

„„Hoe zoo?" antwoorde MICK. „Ik geloof dat zij heilige

mannen zijn — maar ik weet wel dat zij mij niet kunnen behouden zonder den Verlosser en zijne gezegende moeder."

„ „ Bij het licht boven ons, gij wilt er doekjes om winden, MICK. Ik zeg dat gij wel aan hen gelooft — spreek dat maar niet tegen — gij wilt er niet regt voor uitkomen."

„ „ Ik heb u de waarheid gezegd, mijnheer," antwoordde MICK," en als ge mij niet gelooft, kan ik het niet helpen."

„ „ Vertrouw niet op de priesters, MICK; dat is de hoofdzaak om van uwe behoudenis zeker te zijn."

„ MICK, die zijn vooroordeel tegen de priesters kende, antwoordde met een flaauwen glimlach: „ Wel mijnheer, ik vertrouw dat zij bemiddelaars bij God voor mij zijn — anders niet."

„ „ Zij bemiddelaars! Bij het bankje waarop ik zit, een enkel woord van een van hen zou u verderven. Zij, een troep rebellen, u in den hemel helpen! Hebben zij niet de oproerigheid in Ierland aangestookt? Zeg mij dat."

„ Dat is iets, mijnheer," antwoordde MICK, „ waarover wij het nooit eens zouden worden."

„ „ Kent gij de tien geboden?" zeide VESEY.

„ „ Ik twijfel er aan of mijn geheugen helder genoeg is om ze mij voor den geest te brengen," antwoordde de jongman, pijnlijk voelende aan welke onaangename aanmerkingen zijne onkunde hem blootstelde.

„ VESEY was echter schrander genoeg om dit gevoel te begrijpen, en met meer kieschheid dan men van hem had kunnen verwachten, stapte hij terstond over de vraag heen.

„ „ Dat doet er niet toe, MICK," zeide hij. „ Als ge maar van den priester woudt afzien, zouden we dat wel schikken. Ik zal u wel een handje aan de tien geboden helpen, en als ge naar mijn raad wilt luisteren, zoo als ik daar strak zeide, zal ik wel een geloof voor u opmaken, waar gij u op verlaten kunt. Maar nu de tien geboden! Laat eens zien. Het eerste: Gij zult geene andere goden hebben, behalve mij. Ziet ge niet, man, hoe dat de priesters vast zet? — Het tweede: Gedenkt dat gij den sabbatdag heiligt. — Het derde: Gij zult u geen gesneden beeld of — neen, wacht eens — ik ben mis — dat is het tweede — ja goed zoo. Het derde: Eert uwen vader en uwe moeder. Verstaat ge dat wel, MICK? Het beduidt dat ge verpligt zijt om — om uw vader te eeren en uw moeder, die arme vrouw."

„„Mijn vader — God zij hem genadig — is al veertien jaar dood, mijnheer," antwoordde MICK.

„„Ja, in dat geval, MICK, schiet er niets voor u over dan uwe moeder te eeren — hoewel ik daarvan toch niet zeker ben. De tien geboden maken geene uitzondering voor den dood, en daarom zou het veiligste wezen hen toch te eeren en te gehoorzamen, het zij levend of dood — dat is — als het niet onmogelijk was. Ik wou dat wij blinden GEORGE MAC GIN hier hadden, MICK, want al is hij zulk een groote schelm als ooit den strop ontsnapt is, als het op een netelig punt aankomt, is hij den duivel zelf te knap."

„„Zijn adem zou niet goed zijn voor een stervende," merkte MICK aan.

„„Ja, en voor een levende ook niet," zeide VESEY. „Maar laten wij voortgaan — wij waren aan het derde. Het vierde: Gij zult niet moorden."

„Bij het woord „moorden" maakte de zieke eene beweging van schrik en namen zijne trekken de uitdrukking aan van iemand die eensklaps iets afgrijselijks voor zich ziet.

„O stil, mijnheer, om 's hemels wil!" riep hij uit. „Dat brengt mij in de gedachten wat ik u te zeggen had."

„„Waar is het over?" vroeg JOHNSTON op zijne gewone driftige manier.

„„Weet gij nog wel," zeide MICK „dat er eens in den nacht een papier op uwe deur is geplakt, met dreigementen als gij de hoeve niet verliet."

„„Ja zeker. Die bloeddorstige schelmen! Laten zij maar oppassen dat ze mij niet te na komen."

„„Wel," zeide MICK, „een vreemd man, dien ik nog nooit gezien had, is verleden nacht bij mij gekomen en heeft mij gezegd, dat ik, als ik u zag, u zeggen moest, dat gij dezen nacht een bezoek van die kerels zoudt krijgen en dat ge moet oppassen."

„„Geef mij de hand, MICK," zeide VENGEANCE, „geef mij de hand. In spijt van die priesters, bij het licht van den dag, gij zijt een brave knaap. Dezen nacht, zegt gij, zullen zij komen? En wat zijn die bloeddorstige booswichten voornemens, MICK? Maar dat behoef ik niet te vragen — het zal wel zijn mij zelven te vermoorden en mijn huis in brand te steken."

„„Ik vrees, mijnheer, dat ge niet ver van de waarheid

zijt," antwoordde MICK. „Maar, mijnheer JOHNSTON, om Gods wil, noem mijn naam toch niet; want als gij dat doet, zal ik zelf krijgen wat men u had toegedacht en misschien in mijn bed verbrand worden."

„„Wees maar niet bang, MICK," zeide VENGEANCE; „uw naam zal mij niet over de lippen komen."

„„Het is erg dat ik een aangever moet worden," hervatte MICK. „Maar zeker zonder uwe goedheid en de zorg van uwe familie — de Heer spare u voor elkander — zou ik misschien al lang dood zijn geweest. Ik zou geen minuut rust kunnen hebben, als u of de uwen iets kwaads overkwam, dat ik had kunnen voorkomen."

„„Zeg niets meer, MICK," zeide VENGEANCE, hem nogmaals bij de hand vattende. „Dat weet ik wel. Laat de rest maar aan mij over. Maar hoe gaat het u van daag, arme jongen? Gij ziet er veel zwakker uit dan gij plagt?"

„„Ik verminder ook sterk, mijnheer," antwoordde MICK. „Ik voel wel dat het gaauw met mij gedaan zal zijn."

„„Wel neen man," zeide VENGEANCE, veegde snel met zijne hand over zijne oogen en schraapte zijne keel; „spreek zoo niet — nog lang niet. Zou wat bouillon u goed kunnen doen? Of een stukje versch vleesch? Of zoudt ge trek in iets hebben dat ik u kan bezorgen? Ik zal wijn voor u laten halen, als ge denkt dat die u goed zou doen."

„„God beloone u," antwoordde MICK met eene zwakke stem. „God beloone u, en opene uw oogen voor de waarheid. Zou mijne moeder haast komen, denkt gij?"

„„Zij moet zoo terstond hier wezen," antwoordde VENGEANCE. „Zij wachtte maar tot zij gekarnd hadden, om u wat versche melk en boter meê te brengen."

„„Ik wenschte dat zij hier was," hernam de zieke, „want ik ben zonder haar zoo eenzaam. Hare stem en het aanraken van hare hand zelfs doet mijn hart goed. Moeder, kom bij mij — laat ik mijn hoofd tegen uwe borst leggen, lieve moeder, want ik geloof dat het voor de laatste maal zal zijn. Wij hebben eenzaam geleefd, moederlief, alleen met ons beide — somtijds in geluk, als de buren goed voor ons waren — en somtijds in droefheid, als er niemand was om ons te helpen Het is nu voorbij, moeder, en ik ga u voor altijd verlaten."

„VENGEANCE veegde zijne oogen af.

„„Houd u maar goed, MICK!" zeide hij. „Houd u maar goed!"

„„Wie zit daar bij u op de bank?" vroeg MICK.

„„Niemand," antwoordde VENGEANCE. „Maar wat scheelt u, MICK? Uw gezigt verandert zoo."

„MICK gaf geen antwoord, maar na nog eenige flaauwe pogingen om zijne moeder te roepen, blies hij adem uit.

„Nadat VENGEANCE een paar meiden had gezonden, om de moeder te helpen het lijk af te leggen, ging hij onder zijne vrienden en bekenden rond om hun het berigt mede te deelen, dat de dankbare jongman hem met stervende lippen had gegeven, maar zonder te zeggen van wien hij het ontvangen had. In den avond begaven zij zich allen, zoo stil mogelijk, wel gewapend naar zijne woning. Zij waren tusschen de dertig en veertig in getal; en plaatsten zich gedeeltelijk in het huis en de schuren, gedeeltelijk achter de heg van den tuin."

Toen mijn broeder zoo ver in zijn verhaal was gekomen, werd er aan de kamerdeur geklopt, en terstond daarop trad een man binnen, die het voorkomen van een arbeider had.

„Wel, LACHLIN," zeide mijn broeder, „wat is er?"

„Ik had iets te verzoeken, mijnheer," antwoordde LACHLIN tamelijk bedeesd, „als ge zoo vriendelijk woudt zijn om het goed te vinden."

„Wat zou het wezen?" vroeg mijn broeder.

„Gij weet wel, mijnheer, ik ben in — laat eens zien — zeker in geene twee of drie jaren bij een lijkwaak geweest; en als gij er nu niet tegen had, zou ik eens naar die van DENIS KELLY gaan; hij is nog een verre neef van mij, mijnheer, en bloed is dikker dan water, zoo als ge weet."

„Ik ben blij dat ge daar juist gekomen zijt, LACHLIN, hernam mijn broeder. „Ik had niet aan u gedacht. Stel u de lijkwaak maar uit het hoofd, en ga daar zitten en vertel eens van dien aanval op VESEY, nu lang geleden. Ik zal u een glas punch geven, en in plaats van naar de lijkwaak, kunt ge morgen naar de begrafenis gaan."

„O mijnheer," antwoordde LACHLIN, „als er punch te krijgen is ben ik gemakkelijk te houden. Maar mijnheer, hoewel ik uw glas niet wil verachten," vervolgde de slimme boer, „ik zou er twee of drie krijgen als ik naar de lijkwaak ging."

„Wel nu ga maar zitten," zeide mijn broeder, hem een

glas gevende, „en wij zullen u onder het praten geen dorst laten lijden."

„Neen, mijnheer, daar zoudt gij zeker het hart niet toe hebben," zeide LACHLIN. „Uwe gezondheid heeren — uwe gezondheid, mijnheer, en wij zijn blij dat wij u nog eens weerzien. Wel, ik kan mij nog herinneren, mijnheer, dat gij een kleine jongen waart, die met een tasch op den rug naar school ging. Maar ik durf wel zeggen dat ge nu zoo vlug niet meer zult zijn als ge toen waart. Wel mijnheer," vervolgde hij, zich weder naar mijn broeder keerende, „hij kon loopen tegen de konijnen aan. Nu, die punch is van de echte soort."

„Kom aan, LACHLIN," zeide mijn broeder, „vertel nu eens van dien aanval op het huis van VESEY VENGEANCE, daar ge bij zijt geweest, toen hij met heel zijne partij het land zou uitgejaagd worden."

„Och, mijnheer, ik moest mij eigenlijk schamen om er van te spreken; maar wat wilt ge heeren, ik kon er niet van daan blijven, want iemand zou zijn eigen leven gewaagd hebben als hij weigerde. Maar ik hoop dat uw broeder veilig is, mijnheer?"

„Volkomen veilig, LACHLIN. Gij kunt gerust wezen, dat hij er nooit van spreken zal."

„Wel, mijnheer," zeide LACHLIN nu, zich naar mij keerende, „VESEY VENGEANCE was . . ."

„Mijn broeder weet reeds alles van VESEY. Begin maar met den aanval."

„Welnu dan mijnheer, wij kwamen bij elkander in een leeg huis, dat aan de FAREELS van Ballybouteen behoorde, die die in dat voorjaar naar Amerika waren gegaan. Gij kunt wel denken dat er niemand bij ons was dan die er van wist, en met ons allen waren wij tusschen de zestig en zeventig. De MAC GUIGANS hadden het eerst aangelegd, omdat zij dachten dat mijnheer SIMMONS hen wel zou terugnemen, als hij zag dat niemand zich op hun land durfde wagen. Er waren toen twee kerels uit het graafschap Longfort overgekomen, die COLLIER heetten — hoewel dat hun regte naam niet was. Zij hielden zich hier schuil, omdat zij in hunne eigene streek een rentmeester hadden vermoord. Een van hen was een groote forsche kerel; de ander was mager en teer, en moet er door zijn broeder in betrokken zijn, want hij was heel stil en vreedzaam en wilde ons het kwaad altijd afraden. De MAC GUIGANS brag-

ten jenever mede en maakten hen die vooruit moesten gaan bijna dronken. Dat waren de twee COLLIERS, eenige vreemdelingen die van over de bergen waren gekomen, en een zoon van de weduwe DORAN, die de plaats heel goed kende, want hij was digt daarbij geboren. Maar hij was toch niet bij ons, omdat zijn broeder dien nacht boven aarde stond; maar in plaats van hem ging TIM MAC GUIGAN mêe om den weg naar het huis te wijzen, hoewel wij dien allen haast even goed wisten als hij — maar wij wilden niet gaarne de eersten zijn om de hand uit te steken, als wij het konden laten.

„Nu, wij zaten in het leege huis jenever te drinken tot dat allen bij elkander waren, en toen namen een paar dozijn van ons het natte roet uit den schoorsteen en maakten hunne gezigten zoo zwart dat hunne eigene broeders hen niet zouden herkend hebben. Wij gingen bij kleine troepen het veld door, en wij waren blij dat er bij de weduwe DORAN eene lijkwaak was, omdat men dan kon denken dat wij daar naar toe gingen en het zwart maken van onze gezigten voor een grap kon houden; maar er was weinig gevaar dat iemand ons zou ontmoeten, want het was al ver over middernacht.

„Wel heeren, ik beef er nog van als ik bedenk hoe weinig wij er om gaven wat wij gingen doen. De meesten waren meer dan half dronken, en men zou haast gedacht hebben dat zij naar een bruiloft gingen, zoo vrolijk lachten en zongen zij. Een van de COLLIERS had een brandende turf mede genomen, om het vreugdevuurtje aan te steken, zoo als hij zeide. Anderen hadden geweren en pistolen, gedeeltelijk geladen, gedeeltelijk niet; sommigen hadden bajonetten en oude roestige sabels, en hooivorken en zoo voort. Ik zelf had niets anders dan den vlegel waarmede ik dien dag gedorscht had, en om de waarheid te zeggen, ik zou geen stap hebben mede gedaan, als ik niet bang was geweest voor mijne gezondheid; want als er naderhand iets ontdekt werd, zou men hen die beloofd hadden en weggebleven waren, voor verraders hebben gehouden. En ik was zoo blind niet, of ik kon wel zien dat er niet weinig zouden zijn weggebleven, als zij maar gedurfd hadden.

„Welaan zoo gingen wij voort, tot wij aan den donkeren hoek digt bij het huis kwamen, en daar wachtten wij elkander af en hielden krijgsraad wat wij zouden doen. COLLIER en de vreemden van over de bergen zouden vooruitgaan, en de anderen

zouden op een afstand om het huis blijven staan — hij droeg het vuur in een dievenlantaarn, een bajonet en een pistool; en nog eenige anderen zouden bossen stroo halen van VESEY's eigen werf, om het dekriet aan te steken. Het is nu voorbij en afgedaan, maar drie van de REILLYS waren toen woedend tegen VESEY; een vooral dien hij anderhalf jaar geleden twee vingers van de regterhand had afgeschoten, toen VESEY van een Oranje-loge naar huis kwam en de anderen hem opwachtten. Wel, alles ging tamelijk; wij waren tot aan de schuren gekomen, en daar bleven wij staan om te zien of wij ook geluid konden hooren, maar alles was stil.

„„Nu, VENGEANCE," zeide REILLY met een schrikkelijken vloek, „gij moorddadige Oranje-schurk, nu zult gij uw loon krijgen."

„„Ja," zeide MAC GUIGAN, „wat hij zoo dikwijls anderen gedreigd heeft zal hem nu zelf gebeuren als het God belieft. Komt jongens," zeide hij, „brengt het stroo maar, steekt het aan en stopt het netjes tusschen het dak, dan zult gij eens zien hoe heerlijk het huis van een Oranje-schurk boven zijn kop kan branden."

„Sommigen van ons vonden dit wat te erg, en een der zonen van DAN SLEVIN riep: „Neen, jongens dat niet. VENGEANCE is erg genoeg, maar zijne vrouw en kinderen hebben ons nooit kwaad gedaan. Laten wij het huis niet in brand steken."

„„Neen," zeiden anderen, die moed hadden om te spreken toen bijna niemand dat durfde doen. „Het huis in brand te steken is al te erg, want als wij dat doen, zouden er onschuldigen kunnen verbranden, eer zij er uit waren of eer zij nog wakker werden."

„„Klop eerst aan de deur," zeide SLEVIN, „en laat VENGEANCE buiten komen. Wij moeten hem de ooren van den kop snijden en zoo laten loopen."

„„Ja, wij moeten den schobbejak niet aan het leven komen," zeide een ander. „Het is genoeg als wij hem zijne ooren afnemen, en een paar prikken met een bajonet tusschen de ribben geven, maar hem niet doodslaan."

„„Welnu," zeide REILLY, „laten wij aankloppen en hem en zijne familie buiten laten komen, dan zullen wij wel zien wat wij met hem kunnen doen."

„„Verduiveld," zeide de groote COLLIER toen, „als hij mij

gedaan had, REILLY, wat gij u heeft gedaan, zou ik hem braden bij de vlam van zijn eigen huis."

„„Ik verzoek u te onthouden," zeide SLEVIN, „dat gij hier niet te kommanderen hebt, COLLIER. Ik ben tegenwoordig kapitein, en meer dan ik wil zal er niet gebeuren. Loopt naar het huis," zeide hij tegen die met zwarte gezigten, „en klopt hem op."

„Zij begonnen dus aan te kloppen en VENGEANCE te roepen om op te staan en buiten te komen.

„„Kom aan, VENGEANCE," zeide COLLIER; „sta op, mijn goede man, en kom buiten bij een paar van uwe buren, die veel van u houden en eens uw lief gezigt wilden zien, gij aardige jongen."

„„Wie zijt ge die naar mij vraagt?" riep VENGEANCE van binnen.

„„Kom eerst maar buiten," antwoordde COLLIER; „eenige vrienden die een appeltje met u te schillen hebben. Stap uit, lieveling; of als ge liever levend gebraden wilt worden, dan moogt ge wel blijven waar ge zijt."

„„Heeren," zeide VENGEANCE, „ik heb nooit zoo veel ik weet iemand van u beleedigd; en ik hoop dat ge niet zoo wreed zult zijn om een vlijtig man, die zwaar werken moet, in het holle van den nacht van zijn huisgezin af te halen om hem kwaad te doen. Gaat naar huis, mijne heeren, in Gods naam, en laat mij en de mijnen met vrede. Gij zijt allen magtig fatsoenlijke lieden, dat spreekt van zelf, en ik heb mij voorgenomen om mij nooit met iemand van u te bemoeijen. Ik weet wel, dat gij mij allen beschermen zoudt, brave heeren; maar ik geloof ook niet dat er iemand van mijne buren is, die het zou blijven staan aanzien als men mij kwaad deed."

„„Wel zeker, dat zult ge wel ondervinden," zeiden zij, en begonnen te gelijk met een paar groote steenen op de deur te rammeijen.

„„Houdt op," riep VENGEANCE, „breekt de deur niet, ik zal haar wel open doen. Ik weet wel dat gij barmhartig zijt, brave heeren — ik weet wel dat gij barmhartig zijt."

„Daarmede deed de schelm zachtjes de deur open, en een oogenblik later gaven een dozijn van hen die in huis waren vuur op ons. Gelukkig was de grootste troep niet vlak voor de deur, of een aantal van ons zou doodgeschoten zijn ge-

weest; en de nacht was ook donker en dus in ons voordeel. Naauwelijks was die eerste losbranding gedaan, of er kwam een andere uit de schuren, en daarna een andere uit den tuin, en daarna, kan ik u zeggen, gingen wij aan den loop. Verscheidenen waren erg gekwest; en wat COLLIER aangaat, die was dood geschoten, en MAC GUIGAN werd met nog vijf anderen gevangen genomen. Nooit zijn wij zoo gejaagd geworden als toen, en als zij niet gedacht hadden dat er nog meer waren, hadden zij de meesten van ons kunnen vatten.

„ „ Loopt, jongens," riep MAC GUIGAN, „ zoodra er uit het huis geschoten werd; „ wij zijn verkocht. Maar ik zal standvastig blijven, al moest ik er voor sterven." En hij hield zijn woord, de arme man; want hoewel hij en de vijf anderen gedeporteerd werden, heeft geen een van hen willen klappen. Misschien zouden zij dat toch wel gedaan hebben; maar zij kregen heimelijk de boodschap dat, als zij het deden, niemand die een van hen toekwam in het leven zou gelaten worden. De MAC GUIGANS waren neven van DENIS KELLY, die nu boven aarde staat.

„ Van den tijd dat dit gebeurde tot na de zitting van het geregtshof, roerde zich niemand; maar toen die voorbij was begon men zich klaar te maken. DENIS, de hemel zij zijn bed, was toen in al zijne kracht. Het was de voorjaarszitting van het hof, en kort daarop kwam de Mei-kermis. Toen gaf het een bloedig gevecht tusschen ons en de Oranjelieden, heeft men mij verteld — want ik was er niet bij. De Ribbonmen werden geklopt, maar toch niet voor dat er aan beide kanten razend gevochten was. Men heeft mij verteld dat DENIS KELLY dien dag binnen drie kwartier uurs vijf en twintig man op den grond deed tuimelen; en als die lange JOHN GRIMES hem geen bons op het achterhoofd had gegeven met de kolf van een geweer, dacht men dat de Oranjelieden het verloren zouden hebben. De slag kraakte het been en was het middel tot zijn einde. Hij werd buiten kennis naar huis gedragen."

„ Wel, LACHLIN," zeide mijn broeder, „ als gij dat gevecht niet gezien hebt, ik wel. Ik stond uit het bovenvenster van JOHN CARSON te kijken, want het was niet heel veilig het binnen bereik van de steenen aan te zien. Het was zeker een schrikkelijk en een barbaarsch tooneel. Gij hebt wel eens de akelige, drukkende stilte opgemerkt, die een onweder vooraf

gaat; en als gij toen daar geweest waart, hadt gij een nog veel geduchter voorbeeld daarvan kunnen zien. Het gedrang van menschen reikte van het hoekhuis aan dit einde van de stad tot aan de pastorij aan het andere einde. Vroeg op den dag maakte men een haast met koopen en verkoopen, die aanduidde dat men wel wist hoe weinig gelegenheid men des avonds daartoe zou hebben.

„Tot vier uur toe was de kermis buitengewoon stil, maar had anders niets bijzonders; maar na dien tijd kon men opmerken dat het gewoel en gebrom van zulk eene menigte menschen in eene dreigende stilte overging, die inderdaad iets vreeselijks had. De vrouwen haastten zich met gezigten vol schrik en angst naar huis; hier en daar kon men moeders, vrouwen en zusters zien, die zonen, mannen en broeders vast hielden, en met geweld uit het gevaar poogden te slepen, dat zij wisten dat hun boven het hoofd hing. Dit gelukte maar zelden, want meestal werden zij, die zij poogden te redden zoo goed als gedwongen om zich van haar los te rukken.

„De marskramers, vrouwen met manden en allen die tafels of stoeltjes op de straat hadden staan, begonnen zich met allen mogelijken spoed uit de voeten te maken. De winkeliers en andere inwoners der stad sloten hunne luiken, opdat hunne glazen niet ingesmeten zouden worden. Vreemdelingen, die des nachts in de stad moesten blijven, namen de wijk in de herbergen, zoo dat tegen vijf uur de straat geheel ledig was en men ruimte had om te vechten.

„Tot nog toe was er geen slag gegeven. Het tooneel werd zelfs nog stiller en somberder: maar de zedelijke duisternis van den nog met moeite gesmoorden haat vormde een scherp contrast met den glans der avondzon, die de vijanden bescheen. Men zag de twee partijen als zij elkander op straat voorbij kwamen elkander met strakke blikken aanstaren, die even veel haat en wraakzucht als heimelijke vrees te kennen gaven; kleine troepen haastten zich met driftige schreden en met den knuppel in de vuist geklemd naar de plaatsen van bijeenkomst. De veteranen aan beide zijden waren met aanhangers omringd, die onder hen wilden vechten; zelfs de jongens schenen met een krijgshaftigen geest bezield, en veel ongeduldiger te wezen dan zij die meer ondervinding van vechtpartijen hadden.

„De herberg van JEM FINIGAN was het hoofdkwartier der

Ribbonmen; de Oranjelieden verzamelden zich in die van JACK SHERLOCK, den meester van de Oranje-loge. Tegen zes ure begonnen allen langzamerhand naar de beide einden der stad af te trekken — de roomschen naar het noorden, de protestanten naar het zuiden. Het huis van CARSON, waaruit ik alles aanzag, was juist halverwege tusschen beiden. Weldra zag ik DENIS KELLY uit den digten drom der Ribbonmen vooruitkomen. Hij had zijn das afgedaan en kwam zoo, met een eiken knuppel in de hand, tot op het midden der ledige ruimte tusschen de twee partijen. Daar bleef hij staan en zeide, naar de Oranjelieden gekeerd:

„„Waar is VENGEANCE nu met zijn troep? Is er een enkele oranjeschelm onder u die komen wil en mij durft staan als een man? Is JOHN GRIMES daar? Want zoo ja, dan had ik gaarne, eer wij u geheel en al de stad uitjagen, gij oranje schelmen, dat hij eens hier bij DENIS KELLY kwam, voor twee of drie minuten maar, ik zal hem niet langer ophouden."

„Nu kwam er eene beweging onder de Oranjelieden, als of zij allen op DENIS wilden toevliegen; maar GRIMES, wien ik zijn best zag doen om hen terug te houden, verliet den troep en kwam op den uitdager af. Tegelijk kwamen de beide partijen onwillekeurig voorwaarts, zoo dat zij, toen hare voorvechters elkander bijna bereikt hadden, maar weinige schreden achter hen waren. KELLY stond naar het scheen nog ongereed, met de eene hand achteloos in zijn vest, en den knuppel in de andere; maar hij hield GRIMES strak in het oog terwijl deze naderde. Beide waren forsch gespierde mannen, sterk en vlug; GRIMES had eenigzins het voordeel in lengte, en hij vocht ook met de linkerhand, waardoor hij den bijnaam van den linksche had gekregen. Hij had een barsch en donker uitzigt, en zijne stem was brommend en verbazend sterk.

„Toen zij elkander naderden, waren de vensters aan beide zijden der straat vol menschen, maar men hoorde van niemand eenig geluid. Wat mij betreft, mijn hart klopte van angst. Wat zij voelden weet ik niet; maar zij moeten toch ook eenigzins angstig zijn geweest, want daar zij voorvechters van hunne partijen waren en elkander nog nooit in een tweegevecht hadden ontmoet, hing hun naam van den uitslag van dezen strijd af.

„„Wel GRIMES," zeide DENIS, „ik heb al lang naar deze

ontmoeting tuschen ons beiden verlangd, man. Wat ge krijgen zult, heb ik al lang voor u bewaard; maar nu zult gij het toch krijgen, als het God belieft."

„„Ik ben niet hier gekomen om u uit te schelden, gij paapsche, rebelsche schurk," antwoordde GRIMES, „maar om u te geven wat gij al lang ....."

„Maar voor dat hij kon uitspreken sprong KELLY op hem toe, en een valschen slag doende als of hij hem den stok op de ribben wilden leggen, liet hij dien met bliksemsnelheid voorbij en weder over zijn eigen hoofd zwaaijen, waarop hij GRIMES een slag aan de zijde van het hoofd toebragt, die terstond het bloed deed uitspatten. GRIMES waggelde, maar drong toch op zijn vijand aan, en dit ziende sprong KELLY achteruit om hem nog eens met volle kracht aan te vallen; maar nu greep GRIMES, zich eenigzins omdraaijende, met zijne regterhand den stok van KELLY, en zelf links zijnde, gaf hij hem zulk een geduchten slag op het achterhoofd dat KELLY op den grond plofte.

„Nu ging er onder de Oranje partij een verdoovende kreet op, en GRIMES bleef wachten tot KELLY zou opstaan, gereed om hem nog een slag te geven. Maar nu gaf KELLY een blijk van buitengemeene bedaardheid en schranderheid, want onder het opstaan riep hij: „Zie eens naar uwe partij, die op mij afkomt," en terwijl GRIMES omkeek om de zijnen te gelasten terug te blijven, was KELLY weder overeind.

„Ik was verbaasd over de koelbloedigheid der twee strijders, want GRIMES was volstrekt niet opgeblazen door den zegekreet zijner partij, en DENIS werd door zijne nederlaag tot geene blinde woede verleid. Zij naderden elkander weder met van gramschap flikkerende oogen, maar met de voorzigtigheid van ervarene strijders, en stonden aldus eene korte poos, als of zij elkanders krachten berekenden.

„Niemand had den uitslag van het gevecht durven voorspellen, terwijl zij daar voet tegen voet, en met de stokken in de lucht over elkander gekruist, als standbeelden tegen elkander over stonden, in een houding die waarlijk schilderachtig mogten heeten, met de breede borst op de zelfde lijn, en het ligchaam een weinig achter over gebogen, dreigend maar onbewegelijk.

„Eindelijk deed KELLY een poging om zijne vorige kunst-

greep met een verandering te herhalen, en zijn vijand nu aan de regterzijde van het hoofd te treffen; maar thans was GRIMES even snel als hij en keerde met zijn knuppel den slag af, die met zoo veel kracht gegeven was dat de stokken over elkander krom bogen. Een luid hoezee van beide partijen volgde hierop, niet zoo zeer wegens de behendigheid, welke de strijders hadden doen blijken, als uit opgetogenheid over de sterkte en buigzaamheid hunner knuppels, die eigenlijk veel meer geprezen werden dan de kampvechters.

„ Weldra stonden deze weder dreigend tegen elkander over, en nu beproefde GRIMES een aanval te doen en KELLY met dezelfde kunstgreep te verschalken welke deze tegen hem had aangewend. DENIS echter ving den slag met zijne opene hand op en hield den stok vast, om zijnen vijand, die zich nu niet scheen te kunnen verdedigen, ondertusschen een beslissenden slag toe te brengen. GRIMES verhinderde dit echter door het geweld waarmede hij zijnen stok weder los poogde te rukken. Maar KELLY was hem weder te slim. Eensklaps liet hij den stok los, en toen GRIMES, die daardoor het evenwigt verloor, wankelend achteruit trad, kreeg hij een slag op zijn ongedekt hoofd, die hem op den grond deed ploffen, waar hij een poos roerloos bleef liggen.

„ Nu hief de partij van KELLY een zegekreet aan, terwijl deze met de armen in de zijden bleef staan wachten tot zijn vijand weder op zou komen. Toen dit hem wat lang duurde bukte hij over den liggenden heen en zeide: „ Hoe is het, blijft ge maar wat liggen om adem te scheppen, of wilt ge mij een streek spelen? Kom aan man, sta op, want ik zou me schamen om u aan te raken eer gij weer op de been zijt, hoewel ik wel weet dat ge mij niet zoo ontzien zoudt. Sta maar op man, ik zal niet zoo verraderlijk zijn als gij. Ik zal mijn stok niet opheffen voor dat ge klaar zijt om mij af te wachten."

„ De minachting waarmede hij dit zeide, was met een mannelijke edelmoedigheid vereenigd, welke hem terstond tot den gunsteling van alle onpartijdige toeschouwers maakte. GRIMES stond op, en het was duidelijk te zien dat de grootmoedigheid van KELLY hem nog meer vergramde dan de slag die hem had doen neerploffen. Hij hield zich nog bedaard, maar zijne oogen schenen te vlammen, en zijne kleur bewees hoe het

bloed hem naar het hoofd steeg. KELLY verheugde zich over deze eerste blijken van drift, en wachtte zijnen vijand met een gerustheid af, die het barsche van zijn uitzigt eenigzins verzachtte.

„Toen zij weder bij elkander kwamen, deed GRIMES een slag naar den regter elleboog van zijnen vijand, met oogmerk om dien arm krachteloos te doen worden, en hoewel hem dat niet geheel gelukte, liet KELLY toch voor een oogenblik zijnen stok los. KELLY was echter geen vreemdeling in het vechten, maar op zulk een geval verdacht geweest. De knuppel viel niet op den grond, maar bleef aan een lederen riem aan zijne hand hangen, zoo dat KELLY niet behoefde te bukken om zijn wapen op te rapen — blijkbaar had GRIMES ten oogmerk gehad om hem terwijl hij dit deed een slag toe te brengen.

„Met oogen die van verontwaardiging gloeiden, schoot DENIS nu op zijn vijand toe, greep hem aan en poogde hem zijnen knuppel te ontwringen. Nu volgde er eene worsteling, waarbij een tijd lang geen van beiden eenig voordeel kon behalen. Met den stok nu omhoog dan omlaag tusschen hen in, zwaaiden zij heen en weder, poogden elkander voort te trekken of terug te duwen, draaiden om elkander heen, met zulk een snelheid dat men hen bijna niet kon onderscheiden en bogen somtijds zoo ver over dat hunne hoofden den grond bijna raakten, terwijl al hunne spieren gespannen stonden om geen duim breed voor elkander te wijken. Eens stonden zij zoo, toen DENIS een oogenblikkelijk voordeel waarnam, zijn schouder tegen de borst van zijnen vijand zette, en hem aldus met inspanning van alle krachten van den grond tilde. Een kreet van angst ging onder de toeschouwers voor de vensters op, toen het logge ligchaam van GRIMES op KELLYS schouder door de lucht zwierde, en terstond daarop met een plof op den grond neerkwam, terwijl DENIS zegevierend staan bleef, met den knuppel van zijnen vijand in de hand.

„Wederom had DENIS zijn vijand in zijne magt, maar hij achtte het beneden zich van dit voordeel gebruik te maken. Zoo dra GRIMES was opgestaan, gaf hij hem zijn stok terug, trad achteruit en riep hem toe om zich te verdedigen. Nu was echter DENIS verreweg de vlugste van de twee geworden, en het duurde niet lang of hij bragt GRIMES een slag aan de zijde van het hoofd toe, welke hem nog eens deed neerstorten.

De Ribbonmen hieven een vreugdekreet aan en wierpen hunne hoeden in de lucht, terwijl DENIS wederom wachtte tot GRIMES zou opstaan en het gevecht hervatten; maar deze bleef liggen zonder een teeken van leven te geven.

„ „Hebt gij uwe portie gekregen, mijn jongen?" zeide KELLY eindelijk naar hem toe gaande. „Wel, gij hebt eindelijk DENIS KELLY ontmoet, niet waar, en daar ligt gij nu; maar als het God belieft zullen de meesten van uwe soort spoedig ook zoo liggen. Kom aan," vervolgde hij, zich naar zijne eigene partij keerende, „nu op den bloedigen VENGEANCE en zijn troep aan, die de MAC GUIGANS heeft doen deporteren en COLLIER heeft vermoord. Nu op de moordenaars aan, jongens, en laten wij hen in eens betaald zetten."

„Oogenblikkelijk vloog men op elkander aan, maar eer de Oranjelieden de plek bereiken konden waar GRIMES lag, had KELLY hem zijn stok afgenomen en dien aan een van zijne eigene partij gegeven. Het is onmogelijk het daarop volgende tooneel te beschrijven. Het gevecht werd bijna een uur lang van beide zijden hardnekkig voortgezet, en dat met eene bekwaamheid in het manoeuvreren, waarover men zich dikwijls moest verwonderen. In het eerst stonden de twee partijen als het ware in slagorde tegenover elkander, en toen was het verschil in het voorkomen der strijders zeer opmerkelijk. De Oranjelieden waren grooter en sterker, maar de Ribbonmen vuriger, vlugger en dapperder. Man tegen man zijn de Oranjelieden in spijt van hunne grootere ligchaamskracht, nooit tegen de anderen bestand. Zij verlaten zich te veel op hunne vuurwapenen en sabels, en zijn lang niet zoo bedreven in het behandelen van den knuppel als hunne vijanden. In de streek waar dit gevecht plaats had, bewonen de Roomschen veelal het bergachtige gedeelte des lands, waarheen zij in de ongelukkige tijden van inwendigen oorlog verdreven werden. De Protestanten daarentegen, die zich op hunne verlatene bezittingen vestigden, bewonen de vruchtbaaarste oorden, waardoor zij natuurlijk beter kunnen leven en minder behoeven te werken. Deze omstandigheden hebben de gevolgen gehad die men daarvan kon verwachten — de Roomschen zijn mager, gehard en tegen alle weder bestand, en de Protestanten grooter van statuur, weeker en trager.

„Bij den eersten aanval bleek het reeds dat deze strijd

geheel iets anders was dan een gevecht tusschen factiën. In plaats van een luidruchtig geschreeuw, heerschte er een stilte die de verbitterde vijandschap der partijen aanduidde. Een tijd lang vocht men in twee geslotene drommen, die elkander tot wijken zochten te brengen. Het zware gelid der Oranjelieden stond pal tegen den zwerm hunner vlugge aanvallers, die echter door hunne vermetele dapperheid en verbazende behendigheid weldra in het voordeel begonnen te komen. Na verloop van omtrent een half uur, begon de Oranje partij naar het noordelijk einde der stad af te deinzen, en toen de vijand met heftigheid op haar bleef aandringen, geraakte zij spoedig in verwarring en uit elkander. Nu vocht men bij kleine troepen, en deze afzonderlijke gevechten, hoewel korter van duur, waren veel barbaarscher en bloediger dan de algemeene strijd; want wanneer de eene kleine bende de andere op de vlugt had gejaagd, kwam zij gewoonlijk een troepje vrienden in de nabijheid te hulp, waardoor men dikwijls drie tegen een vocht. In zulk een geval werd de zwakkere partij met een barbaarschheid behandeld, waarvan ik ijzingwekkende voorbeelden zou kunnen verhalen.

„Even buiten de stad woonde een man die JEMMY BOCCAGH werd genoemd, omdat hij kreupel ging — somtijds noemde men hem ook HINKELDEPINK — en deze was het eerste slagtoffer der woede van den strijd. Toen hij zag dat zijne vrienden het zouden verliezen, had hij de stoutheid om met een bajonet op eenige Ribbonmen toe te loopen, die van hunne partij waren afgeraakt. Hij wilde hen geheel afsnijden, en klom juist over een dijkje, om voor hen op den weg te komen, toen een van hen, die met den steel eener spa gewapend was, hem daarmede een slag op het hoofd gaf, die een eind aan zijn leven maakte.

„Deze gebeurtenis vuurde de woede der partijen nog meer aan. KELLY deed alles in het rond voor hem wegstuiven; want hij gaf bijna geen slag of hij deed een man vallen. Het was als of twee militaire corpsen met elkander handgemeen waren, want het getal der strijders bedroeg ten minste twee duizend man. Hier en daar op de straat zag men bloedplassen en strijders die bewusteloos bleven liggen, terwijl anderen kermend werden weggedragen of duizelend en waggelend achteraf gebragt werden.

„Eindelijk weken, gelijk ik zeide, de Oranjelieden, door

hunne vijanden driftig vervolgd; maar voorbij de kerk, bij een hoogte waar eenige hoopen steen lagen, die bestemd waren om de stad te bestraten, hielden zij stand en begonnen met steenen te werpen. Dit deed hunne opvolgers aarzelen en terugdeinzen, en hierdoor aangemoedigd zetteden de Oranjelieden hunne kanonnade zoo ijverig voort, dat het blaadje zich keerde en de Ribbonmen weder vloden.

„ Intusschen waren verscheidene Oranjelieden naar de herberg van SHERLACK gegaan, waar zij wapenen hadden geborgen, om daartoe de toevlugt te nemen indien zij met de knuppels te kort schoten. Deze kwamen de Ribbonmen op hunne vlugt in den weg, en nu volgde er een schrikkelijk tooneel. De Ribbonmen, die in getal de overmagt hadden, en nu van voren door de gewapenden en van achteren met steenworpen werden aangevallen, vochten als wanhopigen. KELLY die als razend was, maar toch zijne tegenwoordigheid van geest behield, riep in het iersch, opdat de vijanden hem niet zouden verstaan: „ Laat elke twee man op een aanvallen van hen die wapenen hebben."

„ Deze list zou waarschijnlijk het bedoelde gevolg hebben gehad, indien niet velen der Oranjelieden, die hunne pistolen hadden gehaald, op hunne vijanden hadden losgebrand en verscheidene gekwetst. Hiertegen waren de Roomschen niet bestand, maar om zich nog zoo veel mogelijk te verdedigen, raapten zij de steenen op die zij vonden en weken aldus nog in de verte vechtende terug. Aan beide zijden werd een vijand, dien men van zijne partij afgesneden kon betrappen, met bloeddorstige barbaarschheid aangevallen en mishandeld.

„ Juist op dien tijd zag ik KELLY handgemeen met twee mannen die hij met groot gemak van zich afhield, hoewel hij toch al vechtende naar zijne partij terug week. GRIMES, die weder bij zijne zinnen was gekomen, kwam juist aan met een geweer in de hand, en woedend over zijne vroegere nederlaag, liep hij van achteren op KELLY toe en gaf hem met de kolf een slag op het hoofd die hem deed neerstorten. Een kreet van: „Moord, moord! Valsch, valsch!" ging terstond onder de toeschouwers voor de vensters op; en JOHN STEEL, de schoonvader van GRIMES, zwaaide zelf zijn knuppel om hem voor dien verraderlijken slag te straffen; maar op het zelfde oogenblik smeet een ander GRIMES een zwaren steen naar het hoofd, die zoo geducht aankwam dat hij neerzonk, even bewusteloos als KELLY en in

een bijna even gevaarlijken toestand, want zijn onderkaak was gebroken.

„De Roomschen werden nu geheel uit de stad gejaagd, en DENIS zou waarschijnlijk nog meer mishandeld zijn geworden, indien de Oranjelieden, die van de vervolging terug kwamen, hem herkend hadden; maar JAMES WILSON, die zijn gevaarlijken toestand zag, ging naar buiten en droeg hem met een knecht in huis. Toen de Oranjelieden hunne vijanden hadden verjaagd, maakten zij op straat een schrikkelijk rumoer, met schreeuwen en gillen, haalden muziek en lieten partij-liedjes spelen, boden tergend geld aan voor het gezigt van een Papist, en indien iemand van die godsdienst zich ongelukkig vertoonde, werd hij onbarmhartig afgeklopt. Even eens maakten het de Ribbonmen; indien een Protestant, maar vooral een Oranjelieden hen in den weg kwam, werd hij op onmenschelijken wijs mishandeld; want aan beide zijden was de vergelding schrikkelijk onregtvaardig en moesten onschuldigen met de schuldigen lijden. Ik ging van het venster naar beneden en vond KELLY in een zeer slechten staat.

„„ Wat nu te doen?" zeide ik tegen WILSON.

„„ Ik weet het niet," antwoordde hij, „of wij moesten hem tusschen ons beiden op mijn karretje zetten en hem naar huis rijden."

„Dit scheen stellig het beste wat wij doen konden. Wij lieten dus het paard voorspannen, namen hem op de kar tusschen ons in en bragten hem zoo naar zijn huis."

„Was het niet gevaarlijk," zeide ik, „u zoo onder de vrienden van KELLY te begeven, terwijl zij nog opgewonden en verbitterd waren?"

„„ Neen," antwoordde mijn broeder, „wij hadden velen van hen diensten bewezen en nooit een andere dan vriendschappelijke gezindheid voor hen getoond; en zulke personen — maar alleen de zulken — konden ongedeerd tusschen een hoop woedende Roomschen en Protestanten doorgaan."

„Den volgenden morgen kwamen KELLYS landheer, Sir R... en twee magistraats-personen bij hem aan huis, maar hij lag als een blok, zonder gevoel of beweging. Spoedig kwam er ook een chirurgijn en verklaarde, na zijn hoofd onderzocht te hebben, dat het been gekwetst was. Dien geheelen dag was het huis door een troep menschen omringd, die naar hem

kwamen vragen, en onder die menschen hoorde men niets anders dan de heftigste betuigingen van het voornemen om een geduchte wraak te nemen. Zijne vrouw was als buiten zich zelve. Toen zij mij zag, hield zij hare handen voor haar gezigt en riep uit: „O, mijnheer, ik wist wel dat het daartoe komen zou, en gij hebt het hem ook dikwijls gezegd. Mijn vloek en Gods vloek over dat vechten! Zal het dan nooit ophouden in het land voor dat zij elkander tot den laatsten man toe hebben vermoord!"

„Zoodra de zwelling van het hoofd geweken was, ging de chirurgijn tot het trepaneren over, en redde door die operatie het leven van den lijder; maar hij kwam nooit weder bij zijn verstand of tot zijne krachten. Hij kwijnde nog vier maanden, suf en zwak, en toen gaf het vatten van eene verkoudheid aanleiding tot eene hersenontsteking, en stierf hij, gelijk zoo velen, als een slagtoffer van den partijgeest."

Dit was het berigt dat ik van mijnen ouden schoolmakker, DENIS KELLY, ontving; en toen ik over de opvoeding die hij ontvangen had nadacht, kon ik niet nalaten in te zien, dat zulke gevolgen daarvan natuurlijk te wachten waren.

Den volgenden morgen kwam een bloedverwant van Mrs. KELLY mijn broeder verzoeken om de begrafenis bij te wonen.

„Gij weet wel, mijnheer," zeide de man, „de arme DENIS had achting voor geheel uw vaders familie, oud en jong; en als hij nog leefde, zou hij zelf er trotsch op zijn als hij u achter zijne doodkist zag rijden."

„Welnu," antwoordde mijn broeder, „zeg Mrs. KELLY dat ik zeker zal komen, en mijn broeder ook, die mij juist is komen bezoeken. Ik geloof dat gij hem niet meer kent, TOM."

„Uw broeder, mijnheer! Is dat de jonge heer TOBY, die de helft van het land plagt af te kloppen toen hij nog op school was? Ja, jonge heer TOBY (ik was toen omtrent zes en dertig jaar) ik zie wel dat gij het zijt; maar wie zou het gedacht hebben, zoo groot en sterk als ge zijt geworden? O, jonge heer TOBY, hij die nu in de kist ligt, zou blij geweest zijn als hij u nog eens had kunnen zien. Op menigen winteravond heeft hij nog verteld van den tijd toen gij beiden jongens waart, en van de streken die gij op school hebt gespeeld, maar vooral hoe gij eens de vier GROGANS hebt geklopt en

hunne appelen afgenomen — en nu ligt hij daar als een lijk en laat eene arme weduwe met kinderen achter."

Ik gaf mijn leedwezen over het ongelukkige sterfgeval te kennen, hetgeen ik met volle opregtheid doen kon; en daar wij den overledene alle eer wilden bewijzen, stegen wij toen het tijd was te paard en reden met eenigen onzer vrienden naar het huis. Toen wij naderden zagen wij een grooten troep landlieden voòr de deur der met riet bedekte, maar anders wel gebouwde en knappe woning, die schuiframen met heldere en digte ruiten en drie schoorsteenen had. Bij onze aankomst werd ik door verscheidene personen herkend en met eene hartelijkheid verwelkomd, welke men vruchteloos onder den boerenstand van een ander volk zou zoeken.

Ik heb altijd opgemerkt dat de iersche landman, wanneer geen godsdiensthaat of partijgeest hem verbijstert, bijzonder warm en trouw in zijne vriendschap is, en altijd genegen om zich edelmoedig en onbaatzuchtig te toonen. De opwellingen van partijgeest zijn dan ook dikwijls slechts tijdelijk, bedaren weder wanneer de oorzaak voorbij is, en laten dan de natuurlijke goedhartigheid en edelmoedigheid van het volkskarakter weder uitkomen. Maar ongelukkig is de arme Ier opvliegend en heethoofdig, altijd gereed om te vechten, en acht hij het zijn pligt de zwakste zijde te kiezen zonder andere reden dan omdat het de zwakste zijde is.

In dit opzigt is mij eens door iemand een anecdote verteld, waarvan hij ooggetuige was geweest. Eenige boeren die tot verschillende factien behoorden ontmoetten elkander; er waren twee aan den eenen en vier aan den anderen kant, en onder deze omstandigheden zou er waarschijnlijk geen gevecht hebben plaats gehad. Maar nu ging, om het getal gelijk te maken, een van den sterksten kant naar den zwaksten over, „want, jongens," zeide hij, „het zou een gloeijende schande zijn als vier twee wilden kloppen; en als ik niet overstap is er geheel geene kans dat wij een pleiziertje hebben." Hij stapte dus over, en het gevolg was dat de door hem gekozene partij het veld behield; zoo eerlijk had hij gevochten.

Toen wij het huis binnentraden benamen de tabaksrook en jeneverlucht ons bijna den adem, en daar ik een oud schoolmakker van DENIS was geweest, was mijne verschijning het teeken tot eene algemeene uitbarsting van droefheid onder zijne

betrekkingen, waarmede de vrienden en buren instemden om de *keening* (rouwklagt) voort te zetten.

Altijd heb ik iets bijzonder treffends in dat Iersche lijkgezang gevonden, dat zoo zeer den geest eener woeste, natuurlijke smart ademt, en waarbij de aanwezigen zoo gelukkig van elke toevallige omstandigheid gebruik weten te maken om het verlies van den doode te droeviger te bejammeren of zijne deugden te meer te verheffen. Dit bleek nu weder bij mijne komst. Naauwelijks stond ik in het vertrek, of men begon met natuurlijke welsprekendheid over mijne gemeenzaamheid met den overledene, onze jeugdige vermaken en zelfs onze geschillen uit te weiden. Het was in het Iersch dat men, op eenen droevigen toon tusschen spreken en zingen, deze weeklagt uitstortte, maar de inhoud was het volgende:

„O DENIS, DENIS, *avourneen* (lieveling) daar ligt gij neer op dezen morgen van smart! — daar ligt gij ter neer en weet niet wie het is (op mij doelende) die bij u staat en weent om de dagen, die gij in uwe jeugd te zamen hebt gesleten. Gij zijt het toch, *acushla agus asthore machree* (polsader en beminde van mijn hart) die hem met warmte de regterhand zoudt toesteken, om hem welkom te heeten in zijne geboorteplaats, waar gij beiden zoo dikwijls met elkander vrolijk zijt geweest, tusschen de groene heuvelen en dalen. Hij is hier nu en staat bij u; en hij is het van geheel zijn geslacht, zoo goed en achtenswaardig als zij zijn, die uw eigen gunsteling was. DENIS, *avourneen*, hij was de makker dien gij liefhadt! — met geen ander kondt gij blijde zijn! Voor hem hebt gij gevochten, als hij een vriend noodig had in uwe jeugdige geschillen; en als gij met hem geschil hadt, hebt gij er dan geen leed van gehad? Ligt gij nu dood voor hem uitgestrekt, en zal hij u niet vergeven?"

Deze uitboezeming was natuurlijk geheel onvoorbereid. Daarna ging men over tot het opsommen zijner deugden als vader, echtgenoot, zoon en broeder, en verhief men zijne waarde voor de maatschappij in het algemeen en zijne goedheid als buurman en vriend.

Nu had er eene plegtigheid plaats, waaruit men eenigermate kan verklaren hoe de haat tusschen de partijen in Ierland zoo diep is ingeworteld en de wraakzucht somtijds tot zulke gruwelijke uitersten overslaat. Kort voor dat mijn

broeder en ik binnen kwamen was het lijk in de kist gelegd, en het is de gewoonte dat daarna en voor dat de kist wordt digt gespijkerd, de naaste bloedverwanten komen om den overledene een kus te geven en een afscheidsblik op zijn overschot te werpen. Nu werden de kinderen een voor een binnen gebragt om deze treurige plegtigheid te vervullen. Het eerste was een wichtje nog aan de borst, dat met zijn onnoozel mondje digt bij het gezigt van den dooden vader werd gehouden. De kleine zag met een lachje de strakke trekken aan en zou spelend het lijklaken hebben aangevat, indien hij niet bij de uitbarsting van aandoening, die alle aanwezigen onwillekeurig ontsnapte, spoedig was weggebragt. Het volgende was een aardig meisje van drie of vier jaren, dat vroeg of men haar naar haren vader bragt en of hij bij haar zou terugkomen.

„Vader slaapt zoo lang, „zeide het kind; „maar hij zal wel wakker worden als ik van Peggy Slevin zing. Ik houdt het meest van vader, omdat ik bij hem slaap, en hij mij moois meebrengt van de kermis. Hij heeft mij dit lintje gekocht," zeide zij, er naar wijzende.

De andere kinderen waren bewust van hun verlies en hun afscheid van den doode was een waarlijk aandoenlijk tooneel. De oudste zoon en dochter, de eerste omtrent veertien jaren, de tweede een paar jaren ouder, wierpen zich over de doodkist, kusten de koude lippen en lieten zich met moeite wegbrengen.

„O!" riep de knaap," hij gaat van ons af, en nacht of dag zullen wij hem niet meer zien of van hem hooren! O, vader, vader, is dat nu de laatste maal dat wij ooit uw gezigt hebben gezien? Waarom, vaderlief, zijt gij gestorven en verlaat gij ons voor altijd — voor altijd? Was uw hart niet goed voor ons, waren uwe woorden niet vriendelijk voor ons? O, die moordenaars, die moordenaars!" vervolgde hij woest, „die mijn vader hebben omgebragt. Als zij er niet geweest waren, zou hij nog bij ons leven! Maar bij den God die boven mij is, als ik in het leven blijf, zal ik dag noch nacht rusten tot ik bloed voor bloed heb, en het kan mij niet schelen wie het hoort al moest ik er eene minuut later voor hangen 1)."

---

1) Dit waren zijne woorden.

Toen hij dit zeide liep er onder zijne betrekkingen een dof en dreigend gemompel van wraakzucht rond. Eindelijk konden zij hunne gewaarwordingen niet langer onderdrukken, en daar het tijd werd om de kist te sluiten, kwamen zij nader en staarden den doode met diep bedroefde blikken aan, terwijl hunne lippen beefden en hunne gezigten in stuipachtige beweging waren. Toen berstten zij allen in tranen uit, die zij na eene poos weder bedwongen; want hunne wraakzucht had de overmagt op hunne droefheid, en bij het lijk staande herhaalden zij bijna woord voor woord den eed, dien de zoon even te voren gezworen had.

Onder dat alles had de bedroefde weduw bij de doodkist gezeten en al wat er voorviel met doffe verslagenheid aangezien. Toen allen de laatste plegtigheid hadden verrigt, was het noodig haar te zeggen dat het tijd was om naar het kerkhof te gaan en men alleen wachtte tot ook zij den doode voor het laatst had aangezien en gekust. Deze waarschuwing scheen haar een schok te geven. Zij kwam dadelijk tot bezinning en haar gelaat nam een uitdrukking van wanhopige zielesmart aan, die pijnlijk was om aan te zien. Toen bukte zij over de doodkist, kuste den gestorvene verscheidene malen, hield toen op met snikken en bleef stil liggen met haren mond op den zijnen.

De droefheid eener trouwe vrouw over het verlies van haren echtgenoot dwingt een eerbiedig medelijden af, en niemand der aanwezigen had de oogen zonder tranen. Zij bleef stil liggen, en daar ik opmerkte dat hare borst niet meer zwoegde gelijk even te voren, begreep ik dat zij hare bewustheid had verloren. Ik wenkte dus KELLYS broeder om haar op te beuren en men bevond dat ik de waarheid had vermoed. Zij werd naar buiten in de opene lucht gebragt en kwam na eenige moeite weder bij hare zinnen. Ik raadde de vrouwen om haar te bed te helpen en aan geen noodeloos zielelijden te onderwerpen door een gebruik dat inderdaad eene marteling moest wezen. Maar dit zou naar hare eigene meening eene schennis van eene oude wet zijn geweest, die haar heilig en dierbaar was — zij wilde er niet van hooren. Zij kwam dus weder binnen, tusschen haren broeder en schoonbroeder, en nadat zij den doode nog een kus had gegeven, zeide zij:

„Nu wil ik hier blijven zitten en hem onder mijn oog houden zoo lang ik kan — en zekerlijk, gij zult mij daarover niet laken. Gij weet allen welk een goed man hij voor mij was en hoe veel regt ik heb om bedroefd over hem te zijn. O!" vervolgde zij, „is het dan waarheid? Is hij, mijn eigen DENIS, de man mijner eerste jeugdige liefde, wezenlijk dood en gaat hij mij hier verlaten? — mij, DENIS, die gij zoo teêr hebt lief gehad, en onze kinderen die gij nooit donker hebt aangezien? Kan ik mijzelve gelooven of is het een droom? DENIS, mijn hart, uwe hand was gevreesd en goed regt had zij daartoe, want zij was een mannelijke hand, altijd opgeheven ter verdediging van hen die een vriend noodig hadden, en in het gevecht tegen den onderdrukker was uw naam geducht, mijn beminde! Maar te huis — te huis — waar was uws gelijke! DENIS, mijn lieveling, kent gij de lippen die tegen u spreken? — uwe jonge bruid — het licht van uw hart. O, de dag toen gij met mij getrouwd zijt heugt mij nog als gisteren! O *avourneen*, toen en sedert was het hart van uwe HONOR aan het uwe gebonden — en toch geen woord, zelfs voor mij! Wel mijn lieveling, het is uwe schuld niet, en het is de eerste maal dat gij ooit weigert tegen uwe HONOR te spreken. Maar gij zijt dood, mijn beminde, of het zou zoo niet wezen — gij ligt dood voor mijne oogen, man van mijn hart, en al mijne hoop en geluk gaan in de kist en in het graf met u mede, voor altijd!"

Onder deze uitboezeming zat zij met een doodsbleek gelaat gestadig heen en weder te wiegen. Toen de kist zou gesloten worden verwijderde zij zich voor eene poos terwijl dit geschiedde en kwam toen terug met mantel en hoed, gereed om mede naar het graf te gaan. Ik was verbaasd, want ik dacht dat zij zonder hulp geene twee schreden ver zou kunnen doen; maar het was zoo het gebruik, en indien zij het verzuimd had zou zij zich hebben blootgesteld dat men hare droefheid voor onopregt hield. Terwijl men zich gereed maakte om de doodkist buiten te brengen, kon ik het gesprek hooren onder den troep die voor de deur stond, en nu en dan eene uitbarsting van luid gelach, tot antwoord op de kwinkslagen van eenen boerschen grappenmaker, waarschijnlijk de zelfde persoon die bij de lijkwaak tot ceremoniemeester had gediend.

Eer de kist gesloten werd kwam er een misdienaar en zeide in zeer zonderling latijn een De profundis op. Daarna nam hij eene kan met wijwater, doopte zijn duim daarin, maakte eerst een kruis daarmede op zijn eigen voorhoofd en besprenkelde vervolgens alle aanwezigen, waarbij hij mijn broeder en mij eene dubbele portie gaf, waarschijnlijk denkende dat wij het meest noodig hadden. Ten laatste besprenkelde hij het lijk en de kist zeer rijkelijk. Toen legde hij twee steentjes uit een heilig meer en een eindje van eene gewijde kaars op de borst van het lijk, bad een Pater en Ave, waarmede de anderen instemden, plaatste het deksel op de kist en spijkerde het vast.

„Zijn zijne voeten en teenen wel los?" vroeg de broeder des overledenen nu.

„Dat is meer dan ik zelf weet," antwoordde de misdienaar. „Zijn zij, KATTY?" vroeg hij de zuster van den doode.

„Wel zeker, beste man," antwoordde KATTY. „Denkt gij dat wij hem zoo gebonden zouden laten, als hij van zijn laatste bed moet opstaan? Zou het niet al te erg wezen, als hij dan zijne voeten gebonden had?"

Nu werd de doodkist uitgedragen en voor de deur op vier stoelen geplaatst, om nogmaals eene lijkklagt te houden, en ondertusschen traden de vrienden en bekenden van den overledene in de kamer en kregen ieder een glas jenever. Zij die de betrekkingen van KELLY nog niet gezien hadden, gaven deze de hand, en zeiden: „Ik heb leed van uw verlies" (I am sorry for your loss). Deze eenvoudige vorm van condoleantie werd algemeen gebruikt, en het even eenvoudige antwoord daarop was een: „Dankje MAT, of SAM!" met een nadrukkelijken hoofdknik. Daarna kregen zij hun glas jenever, en het was opmerkelijk hoe hartelijk en vurig zij dan, als zij met eenigzins roode gezigten en waterige oogen weder buiten kwamen, in den lof van DENIS instemden.

Toen de lijkklagt buiten 's huis was volbragt, werd de kist op twee handspaken gezet en zoo door vier mannen voortgedragen, niet op de schouders, maar op de handen voor de borst, daar men dit hier gemakkelijker vindt, terwijl in andere streken van Ierland de kist op de schouders wordt gedragen.

De stoet was zeer lang, want DENIS KELLY had in hooge achting gestaan. Op de grens van zijn land werd de kist

neer gezet, om nogmaals eene rouwklagt te houden. Daarna nam de begrafenistrein eene rigting, waarover ik mij verwonderde, en waarvan ik de reden eerst begreep toen mijn broeder mij de zaak had verklaard. Wanneer in Ierland een vermoorde wordt begraven is men gewoon de doodkist voor het huis van den moordenaar neer te zetten en met plegtige verwenschingen de wraak des hemels over zijn hoofd in te roepen. Dit wordt alleen nagelaten wanneer de woonplaats van den schuldige te ver verwijderd is, maar wanneer het mogelijk is deze door eenen omweg voorbij te komen wordt die akelige plegtigheid nooit verzuimd. In geval de beschuldiging ongegrond of twijfelachtig is, wil het gebruik dat de aangeklaagde buiten komt, zijne regterhand op de kist legt, zijne onschuld aan het bloed van den doode betuigt en God als getuige van de waarheid zijner verklaring aanroept; maar wanneer de misdaad duidelijk is gebleken, houdt men de deur gesloten, wordt de plegtigheid somtijds met geweld belet, of wordt het huis door de bewoners verlaten tot de begrafenis voorbij is.

De dood van KELLY kon niet regstreeks aan eenen moord worden toegeschreven, daar het waarschijnlijk was dat GRIMES niet ten oogmerk had gehad hem het leven te benemen, en KELLY bovendien den slag nog vier maanden had overleefd. Het huis van GRIMES stond slechts op eenige schreden afstands van den weg; en toen de kist aan het smalle rijpad was gekomen, dat daarheen voerde, werd zij voor een oogenblik neergezet en deden de betrekkingen van KELLY, daarom heen staande, met ongedekten hoofde een kort gebed. Daarna werd de kist naar het huis gedragen, onder het aanheffen van luide jammerkreten en andere blijken van woeste smart. Niet alleen werd dit door het gebruik voorgeschreven, maar zeker werd ook door het gezigt van de woning des mans die KELLYS dood veroorzaakt had, de droefheid over het verlies van den voorvechter zijner partij op nieuw verlevendigd. Het jammeren en weeklagen werd nog sterker toen de kist voor het huis was neergezet, dat eenzaam en verlaten scheen, en zulk een somber voorkomen had, als of het zelf een gevoel van schuld scheen te hebben. Het was zulk een treffend schouwspel als men zich verbeelden kan. Toen het gejammer ophield, knielde KELLYS vrouw met hare kinderen neer, met het gezigt naar het huis

van haren vijand, en riep in hartstogtelijke taal de straffende geregtigheid des hemels in over het hoofd van den man, die haar tot weduw en hare kinderen tot weezen had gemaakt. Ik was verlangend om te weten of GRIMES zich vertoonen zou om het opzet tot eenen moord van zich af te werpen; maar ik hoorde dat hij naar de markt was.

„Kom buiten," zeide de weduw, „kom buiten en aanschouw het gezigt dat hier voor u is! Kom buiten en zie uw eigen werk! Leg maar uwe hand op de doodkist en het bloed van hem dien gij vermoord hebt zal opspatten voor God en deze christenmenschen, in uw schuldig gezigt. O, moge de almagtige God u dit te huis brengen! Moogt gij nooit dit leven verlaten, JOHN GRIMES, voor dat u en de uwen nog erger treft dan gij over mij en de mijnen hebt gebragt! Moge van dezen dag af de vloek op u rusten — de vloek, zeg ik, van de weduw en de weezen die uwe bloedige hand gemaakt heeft moge die u verderven! Moogt gij en al wat u toebehoort van de aarde wegkwijnen! Nacht en dag, slapende en wakende, moogt gij wegsmelten gelijk de sneeuw van het veld, tot uw naam en uwe plaats niet meer herdacht worden dan alleen om gevloekt te worden door hen die van u en uwe moorddadige hand zullen hooren! Amen, dat bidden wij God dezen dag! — en het gebed van weduw en wees zal niet op den grond vallen zoo lang uw schuldig hoofd daarboven is. Kinderen, hebt gij het allen gezegd?"

Op dit oogenblik liep een somber gemompel door de menigte. Ieder bekrachtigde daarmede deze geduchte vloekspraak, en ieders gezigt werd donkerder, ieders trekken verstijfden in eene uitdrukking van gloeijende wraakzucht.

Naauwelijks was er stilte gekomen of de vrouw en dochter van GRIMES vertoonden zich voor het venster, luid schreijende en snikkende.

„Gij zegt verkeerd, weduwe KELLY," zeide de vrouw, „gij zegt verkeerd, als gij zegt dat mijn man hem vermoord heeft. Hij heeft hem niet vermoord, want toen gij en de uwen ver van hem waart, heb ik JOHN GRIMES voor God die hem zal oordeelen hooren verklaren, dat hij geene gedachte of voornemen had om hem het leven te benemen. Hij sloeg hem in gramschap en de slag deed hem een nadeel dat niet bedoeld was. Vloek hem niet, HONOR KELLY," vervolgde zij, „vloek hem niet zoo

schrikkelijk; maar vooral vloek mij en mijne onschuldige kinderen niet, want wij hebben u nooit kwaad gedaan of gewenscht. Maar het was die partijschap die het deed! O, mijn God!" riep zij uit, hare handen wringende, „wanneer zal er een eind daaraan komen tusschen vrienden en buren, die in liefde en eendragt met elkander moesten leven, in plaats van zoo bloeddorstig te vechten!"

En toen begon zij weder heftiger te schreijen en hare dochters insgelijks.

„Moge God mij op den jongsten dag genadig zijn, weduwe KELLY," hervatte zij, „zoo waar als ik met hart en ziel medelijden heb met u en uwe weezen; maar vloek ons niet, ter liefde Gods, want gij weet wel dat wij onze vijanden moeten vergeven, gelijk wij zelven, die vijanden van God zijn, hopen vergeven te worden."

„Moge God mij dan vergeven als ik u of uw man heb verongelijkt," antwoordde de weduw, door het gezigt dezer angstige droefheid verzacht; „maar gij weet wel, of hij het op zijn leven toelegde of niet, dat hij toch den slag gaf die mijne kinderen zonder vader en mij eene bedroefde weduw heeft gemaakt. O, hemelen boven mij!" riep zij gillend, met ijlhoofdige wanhoop uit, „is het mogelijk — is het waar — dat mijn brave man — de beste vader die ooit den adem des levens heeft geademd — mijn eigen DENIS — daar voor mijne oogen dood, vermoord ligt? Houdt mijn hoofd vast, een van u — houdt mijn hoofd vast of het zal bersten. Waar zijt gij, DENIS, waar zijt gij, de sterkste van hand en de teerderste van hart? Kom bij mij, lieveling, ik heb u noodig in mijn droefenis. Ik heb troost noodig, DENIS, en ik wil er geen aannemen dan van u, want vriendelijk waren uwe woorden voor mij in al mijne bekommeringen!"

„Alle aanwezigen waren geroerd; en het zou inderdaad moeijelijk te zeggen zijn of de weduw van KELLY dan wel de vrouw van GRIMES op dat oogenblik meer te beklagen was. De toestand van deze laatste en van hare dochter was werkelijk deerniswaardig gelijk haar uitzigt genoegzaam bewees. Toen de weduwe zweeg, en de lijkklagt wederom werd aangeheven, stemden ook zij daarin mede, en de jammerklanken van Mrs. GRIMES, die geheel natuurlijk waren, hadden iets bijzonder hartstogtelijks en aandoenlijks. Haar christelijk gedrag en op-

regte droefheid moest veler vijandschap verzachten; hoewel ik opmerkte dat de wraakzucht van KELLYS mannelijke verwanten daardoor niet het minste scheen verdoofd te worden.

De lijkstoet trok verder, en ik merkte op dat wanneer wij een vreemdeling tegenkwamen, deze altijd omkeerde en een eind medeging, om eerst daarna zijnen weg te vervolgen, uit vrees voor een ongeluk wanneer men bij het ontmoeten eener begrafenis dit gebruik verwaarloost. De woning van DENIS was slechts twee mijlen van het kerkhof verwijderd, dat tot de stad behoorde, waar hij den noodlottigen slag had ontvangen. Omtrent halverwege kwam de priester van het kerspel ons te gemoet, en een weinig verder gingen wij ter zijde af een groen veld in, waar eene tafel met het noodige om de mis te bedienen was gereed gezet.

De doodkist werd voor dit tijdelijk altaar geplaatst, en nadat de priester zijn gewaad ten binnenste buiten had aangetrokken, gelijk bij eene lijkmis gebruikelijk is, verrigtte hij de dienst. Na den afloop daarvan naderden de vrienden van den overledene het altaar, en na zacht eenige woorden gewisseld te hebben, keerde de priester zich om en vroeg overluid: „Wie wil offeranden geven!"

Men was op deze vraag voorbereid. De broeder van DENIS, die een rijk man was, kwam terstond vooruit en legde twee guinjes op het altaar. De priester nam het geld op, legde het op eene schaal en begaf zich toen onder de menigte, door een paar lieden vergezeld die best met de bewoners van het kerspel bekend waren. Hij hield vervolgens ieder de schaal voor, en telkens wanneer er iets gegeven werd, noemde een zijner geleiders den naam van den gever, zoo dat al de aanwezigen dien konden hooren. Dit geschiedt gedeeltelijk opdat de vrienden van den overledene kunnen weten wie hun al of niet zulk een bewijs van achting geeft, om bij voorkomende gelegenheid even eens te handelen. De som, die aldus wordt ingezameld, is aanzienlijk; want er bestaat bij het volk een wedijver om in dit opzigt fatsoenlijk te handelen, die zeer voordeelig voor den priester is. In zulk een geval is men ook verstandig genoeg om het verschil van godsdienst voorbij te zien; want hoewel men de gebeden der Protestanten afwijst, schijnt men geen bezwaar tegen hun geld te hebben, en laat hen dus even goed betalen als anderen. Toen de priester bij

mijn broeder kwam, met wien hij op een zeer gemeenzamen en vriendschappelijken voet scheen te staan, gaf hij hem de hand en wij werden aan elkander gepresenteerd.

„Kom," zeide hij met een zeer komiek gezigt, te gelijk mijn broeder de schaal bijna onder den neus houdende, „kom mijnheer D'ARCY, geef uwe offerande, indien ge bij St. Pieter een vriend wilt hebben als gij aan de poort komt. Pas uw geld, mijnheer, en men zal u in gedachtenis houden, daar kunt gij op aan."

„Ja," zeide mijn broeder, een guinje uithalende, „maar ik vrees dat deze guinje niet orthodox is. Ik ben bang dat er sporen van ketterij aankleven."

„In dat geval," antwoordde de eerwaarde heer hartelijk lagchende, „kunt gij niet beter doen dan hem in den schoot der kerk laten terug keeren door hem hier op de schaal te leggen."

Dit antwoord veroorzaakte eene groote vrolijkheid onder de omstanders, de naaste betrekkingen van den overledene niet uitgezonderd, die hartelijk mede lachten.

„Welnu," hervatte mijn broeder, zijn guinje op de schaal leggende, „hoe veel gebeden zal ik dan hier voor krijgen?"

„Laat dat maar aan mij over," antwoordde de priester. „Zij zullen u vooruit wezen als gij bij St. Pieter komt."

Daarna hield hij op eene komieke manier mij de schaal voor, en ik voegde nog een guinje bij de gift van mijnen broeder, waarvoor ik het genoegen had van mijn naam zoo hard te hooren uitschreeuwen, dat men het een kwartier ver kon hooren.

„God zegene u, mijnheer," zeide de priester, „en ik dank u."

„JOHN," zeide ik toen hij was heengegaan, „ik geloof dat hij een aardig en tamelijk verstandig man is?"

„Hij is zulk een vrolijke ziel," „antwoordde mijn broeder, „als er ooit van een kwinkslag is bevallen, en hij kan heel goed een liedje zingen. Menig gezellig uur hebben wij te zamen gesleten; maar op hunne manier roomsch te worden — de Hemel beware u daarvoor! Hij is evenwel niet fanatiek, maar integendeel een liberaal, en als men de godsdienst buiten aanmerking laat, een goedaardig, menschlievend man."

Toen de offeranden waren ingezameld, ging de priester naar het altaar terug, deed met bliksemsnelheid nog eenige gebeden, en nadat hij de menigte haastig met wijwater had besprenkeld, trok de stoet voort. Het was nu twee uur op een helde-

ren winterdag, en de zon was voor het saizoen buitengemeen warm. Onder de mis hadden zich nog velen bij ons gevoegd, zoo dat wij, toen wij weder op den weg waren, een zeer langen trein vormden. Naderhand voegde zich bijna niemand meer bij den stoet, want men houdt het voor niet fatsoenlijk dit na de mis te doen, dewijl het dan schijnt dat men de offerande wilde ontwijken. Zij die toevallig te laat komen, beijveren zich om die offerande nog op het kerkhof of somtijds zelfs den volgenden dag te betalen, zoo ongaarne laat het landvolk het vernederend vermoeden van gierigheid op zich rusten.

De begrafenistrein was in de volgende orde geschikt. Vooruit gingen de vrouwen; achter deze werd de doodkist gedragen, omringd door de naaste betrekkingen, terwijl de oudste zoon „de kist leidde" door eene punt van een stuk doek dat aan het rouwkleed was vastgemaakt, in de hand te houden. Na de doodkist kwamen de voetgangers en geheel achteraan de ruiters. Op eenigen afstand van het kerkhof, kwamen ons twaalf zingende jongens te gemoet, die tot het koor behoorden, dat de priester, die een vriend van muziek was, onlangs had opgerigt. Zij schaarden zich twee aan twee achter het lijk en zongen een Requiem.

De landstreek, welke wij doortrokken, hoewel niet met het groen van den zomer versierd, had echter die zwaarmoedige schoonheid, welke een schilderachtig oord aanneemt wanneer het door den zachten glans eener dalende winterzon wordt beschenen en stemde des te beter met den aard der plegtigheid overeen. Ik vond er zelfs iets treffends in toen, terwijl de lijkzang opsteeg, en de doodkist door een regte laan van ontbladerde boomen nog langzamer dan te voren werd voortgedragen, de zon hare stralen zoodanig door het geboomte wierp dat zij een zacht en treurig licht over den geheelen trein verspreidde; maar de indruk verkreeg iets pijnlijks, wanneer men de menigte van roode linten zag, die moesten aanduiden dat de dood van den overledene door eenen moord was veroorzaakt. De omstandigheid dat de zon de doodkist bescheen bleef bij de landlieden niet onopgemerkt, en werd door hen als een goed teeken voor de ziel van den gestorvene beschouwd.

Toen wij de straat doortrokken, waar het noodlottige ge-

vecht had plaats gehad, werd de kist nogmaals neergezet op de plaats waar KELLY den doodelijken slag had ontvangen, en nogmaals werd eene hartstogtelijke lijkklagt aangeheven. Mijn broeder zag vele vrienden van GRIMES onder de toeschouwers, maar hij zelf was niet te zien. Of de aanhangers van KELLY deze lieden zagen, konden wij niet bespeuren; zoo ja, dan schenen zij hen niet te willen opmerken, want geen blijk van gramschap of wraakzucht ontsnapte hen.

Eindelijk traden wij de woonplaats der dooden binnen. De kist werd nu op de schouders van den zoon en den broeder gezet en het kerkhof rondgedragen, terwijl de priester vooruitging en gebeden voor de rust der ziel las. Toen de kist naast het graf was gezet, werd er door den priester en den misdienaar een De profundis aangeheven. Daarna werd den priester een hoopje versche klei gebragt, zoo pas van het veld gehaald, en door hem gewijd. Dit is eene plegtigheid die bij de begrafenis van eenen roomschen nooit verzuimd wordt. Toen de kist in het graf was gelaten, werd de gewijde klei daarover uitgeschut. Nu nam de priester met eigene handen den schop en wierp tot driemalen een schep aarde in den kuil, in den naam van Vader, Zoon en Heiligen Geest. De doodgraver nam den schop over, en weldra was het graf gevuld.

Onder deze plegtigheden bood het kerkhof een zeer eigenaardig schouwspel aan. Behalve de gewone groepen, die hier en daar rondwandelden om de grafschriften te lezen, zag men menigeen op het graf van een bloedverwant knielen en voor zijne ziel bidden met een vuur en een aandacht, welke men niet kon nalaten te bewonderen. Hier en daar waren al de overgeblevene leden eener familie verzameld, om met het zelfde oogmerk een rozekrans te bidden. Hier zag men eene ongelukkige vrouw, bij een pas gemaakt graf geknield, jammerende over het verlies van eenen echtgenoot of een kind; daar een „laatste bed" met hoepels omzet, die met wit papier versierd waren, ten teeken der maagdelijke onschuld van haar die daar sliep, of met een houten kruis aan het hoofdeinde, met het opschrift dat „dit gedenkteeken was opgerigt door eenen bedroefden echtgenoot ter nagedachtenis zijner beminde vrouw." Doch de grootste merkwaardigheid was een wilde vijgeboom, die op het midden der begraafplaats stond, en waarvan de overlevering het volgende meldt:

Vele kerkhoven in Ierland zijn uitsluitend voor de begrafenis van Katholieken bestemd, en men duldt niet dat een Protestantsch lijk zulk een plek ontheiligt. Zulk een kerkhof was dit, maar op eene of andere wijze was daar toch eens een Protestant begraven, en men hoore de gevolgen. Den volgenden morgen had de hemel door een mirakel zijn ongenoegen doen blijken, want men vond op het kettersche graf een volwassen wilden vijgeboom staan, en daar staat de boom nog, ter gedachtenis dezer heiligschennis en hare straf. Een aantal menschen stond met verwondering en ontzag naar dezen wonderboom te kijken.

Op de grafsteenen bij het graf van KELLY zaten mannen en vrouwen zeer smakelijk tabak te rooken, want met die kwistige mildheid, welke de Ieren bij zulke gelegenheden kenmerkt, had men een grooten voorraad van jenever, tabak en pijpen mede gebragt. Zij die de begrafenis bijwonen zijn gewoon eene gestopte pijp mede naar huis te nemen, en men verwacht dat zij telkens wanneer zij die pijp gebruiken, zullen zeggen: „God zij de ziel van hem genadig, boven wien deze pijp geweest is."

De menigte ging nu uit een, maar de vrienden van den overledene zonden den priester, door KELLYS broeder vergezeld, om ons te verzoeken binnen te komen en als een laatste blijk van achting voor zijne nagedachtenis een glas wijn en een stuk koek te gebruiken.

„Kom, TOBY," zeide mijn broeder, „laten wij maar binnen gaan om hun genoegen te geven. Wij behoeven niet lang te blijven en hebben voor den eten nog tijd genoeg."

„Zeker hebt ge dat," zeide de priester, „want ge zult van daag beide bij mij komen eten."

„Van harten gaarne," antwoordde mijne broeder, „want ik weet dat gij eene goede tafel houdt."

Toen wij binnen kwamen stond de punch reeds in vervaarlijke groote witte kommen te dampen.

„Welnu," zeide de priester, „gij hebt een fatsoenlijke begrafenis gehouden en alles zeer welvoeglijk behandeld. Laat ik dus verzoeken dat gij u niet dronken zult drinken, en geen twist of vechterij beginnen, maar matig wezen in het gebruik en vreedzaam naar huis gaan."

„Ja, uw eerwaarde," antwoordde de weduw, „hij ligt nu in zijn graf, en God dank dat hij zulk een fatsoenlijke

begrafenis heeft gehad. Maar zeker, mijnheer, het zou schande voor hem wezen waar hij ligt, als wij hem zoo weinig achtten om naar huis te gaan zonder onze vrienden binnen te roepen, die ons in onze droefenis niet hebben verlaten, en hen voor hunne vriendschap te onthalen."

Toen de glazen gevuld waren, nam KELLYS broeder het zijne op, en zeide, ons aansprekende; „Wel heeren, ik hoop dat ge het mij vergeven zult dat ik niet eerst uwe gezondheid drink; maar gij weet, men mag een oud gebruik niet breken en dus stel ik hier de gezondheid in van den armen DENIS, die in zijn warm graf ligt, en God zij zijne ziel genadig!"

De priester gaf ons een wenk om maar mede te doen en dus namen wij ook onze glazen op en dronken: „De gezondheid van den armen DENIS, die in zijn warm graf ligt, en God zij zijne ziel genadig."

Daarna dronk men onze gezondheid en bedankte ons voor onze vriendelijkheid om de begrafenis bij te wonen. Het was nu over vijven en wij lieten hen dus aan het drinken, wel verzekerd dat zij niet spoedig zouden ophouden, en reden naar de woning van den priester.

„Ik zag u glimlagchen, „zeide hij onder weg, „over den zonderlingen toast van MAT KELLY; maar het zou vruchteloos wezen hem te willen beduiden dat hij zich anders moest uitdrukken. Wat weten zij van fijne onderscheidingen? En bovendien, wat hij zeide was even goed om zijne genegenheid en achting voor den doode aan te duiden, als of hij op de nagedachtenis van den braven DENIS had gedronken. Het was ten minste opregt gemeend. Maar hebt gij ook gehoord," vervolgde hij, „van die verschijning, die men gisteren nacht op den weg naar het huis van DENIS heeft gezien?"

„Ik heb er niet van gehoord," antwoordde ik, niet zonder dubbelzinnigheid.

„Wel," zeide hij, „men vertelt dat de geest van een vermoorden marskramer, die op den weg naar Drumfurrar spookt, de twee knechts heeft weggejaagd, die de doodkist haalden, en waarschijnlijk voor de kou, in de kist is gekropen en met dien houten jas aan, een halve mijl ver is gewandeld en haar eindelijk halverwege tusschen de brug en het huis heeft laten staan, na eerst nog een heelen troep boeren op de vlugt gejaagd te hebben. Ik vermoed dat een of andere

schalk hun een streek heeft gespeeld. Ik kan u verzekeren, dezen morgen is een deputatie van hen, die verklaren dat zij de doodkist hebben zien loopen, bij mij geweest, om mij te vragen of zij het lijk in die kist moesten leggen of eene andere laten maken."

„Wel," zeide mijn broeder, „na den maaltijd zullen wij de zaak misschien eenigzins kunnen toelichten, want ik geloof dat mijn broeder er iets van weet."

„Zoo zoo, mijnheer," zeide de priester, „Ik begrijp dus dat gij u ten hunnen koste wat vermaakt hebt."

„Het was geheel onopzettelijk dat ik die lieden heb doen schrikken," antwoordde ik, „gelijk blijken zal als ik u verhaal hoe de zaak zich heeft toegedragen."

Zelden heb ik een genoegelijker avond doorgebragt dan toen met vader MOLLOY (zoo heette hij), die, gelijk mijn broeder zeide, een vrolijk en verstandig man en een groot vriend van gezelligheid was. Hij zong verscheidene aardige liedjes voor ons, en ik moet zeggen dat hij een uitmuntende stem had.

Hij jammerde zeer over de godsdienstige en staatkundige partijschap, welke hij met al zijn vermogen poogde tegen te werken.

„Maar," zeide hij, „ik heb weinig hulp bij mijne pogingen om mijne kudde te onderrigten en eene betere gezindheid in te boezemen. Gij moet weten," vervolgde hij, „dat ik niet zeer in gunst bij mijne gemeente ben. Toen ik door mijn bisschop naar dit kerspel werd gezonden, bevond ik dat de jongman die kapellaan bij mijn voorganger was, iedereen tegen mij had ingenomen, in de meening dat hij aldus zelf de plaats zou krijgen. Ik vond zelfs de kerkdeuren voor mij gesloten en niemand wilde mij in mijne waardigheid erkennen. Door standvastigheid echter gelukte het mij, na eenen langen strijd tegen den invloed des kapellaans, toegang tot het altaar te bekomen, en door zijn gedrag aan den bisschop bekend te maken deed ik hem spoedig zwichten. Nu begin ik wel eenigzins in de goede meening mijner biechtkinderen te vorderen, maar ik ben toch nog geenszins een gunsteling. De kapellaan en ik spreken bijna niet tegen elkaar, en de meesten mijner biechtkinderen geven mij den scheldnaam van den oranje-priester, voornamelijk omdat ik bij gelegenheid met Protestanten verkeer, een gewoonte, mijne heeren, die men mij moeijelijk zal doen verzaken, zoo lang ik het genoegen mag hebben," zeide hij

met eene buiging, „van zulke gasten aan mijne tafel te zien als mij nu met hun gezelschap vereeren."

Het werd negen uur en mijn broeder was juist begonnen eene anecdote van vader MALLOYS voorganger te verhalen, toen er iemand kwam met eene boodschap van een reeds gemelden Mr. WILSON, die den priester liet verzoeken om 's Hemels wil nog oogenblikkelijk naar de stad te komen daar de Kellys en de Grimes weder aan het vechten waren.

„Mijn God," riep de priester uit, „wanneer zal daar eens een eind aan komen! Maar om u de waarheid te zeggen heeren, ik had er voor gevreesd en ik vrees ook dat het nog meer noodlottige gevolgen zal hebben. Gij mijnheer D'ARCY, moet beproeven wat gij bij de Grimeses kunt doen, ik zal de KELLYS wel tot stilte brengen."

Toen wij in de stad waren gekomen, die gelukkig niet ver af was, vonden wij een vechtende troep voor het huis waar de KELLYS hadden zitten drinken. De priester was te voet, maar hij had zijne karwats mede genomen, die in de handen van een iersch geestelijke dikwijls een krachtig argument is. Hij en mijn broeder drongen nu in het gewoel door en maakten door verzoeken, vermanen, dreigen en slaan met veel moeite een eind aan het gevecht. Mr. WILSON en andere, die zich voor hunne komst niet tusschen de vechtenden durfden wagen hielpen hen daarbij. De knecht die den priester was komen roepen bleef naast mij staan toezien, en terwijl mijn broeder en Mr. MALLOY aan het bevredigen waren, vroeg ik hem hoe het gevecht begonnen was.

„Wel mijnheer," antwoordde hij „daar het marktdag was waren de Grimeses in de stad, en dit hoorden de Kellys die hier bij CASSIDY aan het drinken waren, en sommigen liepen toen naar buiten en de straat op en neer, en schreeuwden dat geen moorddadige Grimes zijn gezigt durfde laten zien. De Grimeses, mijnheer, zaten met eene partij vrienden bij JOE SHERLOCK te drinken, en toen zij de KELLYS zoo hoorden schreeuwen, terwijl aan beide kanten de drank al in het hoofd zat, waren zij spoedig aan den gang. GRIMES heeft een van de KELLYS duchtig geklopt; maar TOM MAC GUIGON, een neef van KELLY, heeft hem naar ik hoor, even voor dat wij in de stad kwamen, zoodanig met een steen voor de hartkuil geraakt, dat hij geheel zijn besef kwijt is."

Kort daarop werd het vechten echter gestuit, en om te verhoeden dat er dien avond nog meer bloedstorting plaats had, haalden mijn broeder en ik de KELLYS bijeen en bragten hen een eind ver naar huis. Onderweg uitten zij de schrikkelijkste bedreigingen van wraak en zwoeren herhaalde malen dat zij GRIMES van achter een heg zouden doodschieten, als zij op geen andere manier zijn bloed konden krijgen. Zij schenen vrij dronken te zijn en de meesten waren deerlijk gehavend. Zelfs de vrouwen waren zoodanig opgewonden en ontsteld, dat alle rouw over den doode bij de meesten vergeten was. Sommigen, zoo wel vrouwen als mannen liepen te zingen; eenigen lachten zegepralend over de geduchte slagen die zij den vijand hadden toegebragt; anderen, door den drank weekhartig geworden, schreiden en jammerden luidkeels. Onder de laatsten waren er die, terwijl zij met hun duffelschen jas over een schouder hangende voortwaggelden, in hunne handen klapten en als stieren bulkten.

Het was inderdaad koddig om te zien hoe sommigen van de mannen elkander om den hals vielen en kusten, nu uit dronkemans weemoedigheid, dan weder uit overmaat van opgewondene vreugde. Zij die bij het gevecht gekwetst waren en het bloed over hun gezigt voelden sijpelen, veegden dit tusschen beiden af, keken dan naar hunne bloedige hand en barsten in verwenschingen tegen GRIMES en zijnen aanhang uit, om dan weder gelijk te voren met het beschreijen en bejammeren of met lagchen en tieren te beginnen. Kortom het was een tooneel gelijk men nergens dan in Ierland kan te zien krijgen.

Toen mijn broeder en ik van hen ontslagen waren, vroeg ik hem hoe het met VENGEANCE was afgeloopen en of hij nog in het land was.

„Neen," zeide hij, „met al zijn moed en waakzaamheid bevond hij toch dat zijn leven niet veilig was. Hij verkocht dus al wat hij had en verhuisde met zijn geld naar Amerika, waar het hem, naar ik hoor, zeer wel gaat. En het zou mij niet verwonderen," voegde mijn broeder er bij, „indien de helft der bevolking van het platte land zijn voorbeeld volgde, want de staat der zaken hier is waarlijk beklagenswaardig."

DE HERTOG VAN PARMA.

KAREL, derde hertog van Parma, onlangs door een sluipmoordenaar geveld, was de zoon van KAREL, tweede hertog van Parma en MARIA THERESIA dochter van VICTOR EMANUEL I, in leven koning van Sardinie en neef van FRANS, vijfde hertog van Modena en FRANS, kroonprins van Napels wier moeders beide dochters zijn van den boven genoemden koning van Sardinie en zusters van de keizerin-weduwe van Oostenrijk. De overleden hertog was dus naauw verwant met de hoven van Oostenrijk, Modena en Napels, en door zijn huwelijk in 1845 met MARIA LOUISE, eenige zuster van den graaf VAN CHAMBORD (HENDRIK V), ook met de fransche BOURBONS. Hij telde door de afstamming zijner moeder van het huis der STUARTS, WILLEM DE VEROVERAAR onder zijne voorvaders, want HENRIETTE, de jongste dochter van koning KAREL I van Engeland, die met PHILIPS, eerste hertog van Orleans huwde, verwekte ANNA MARIA, gehuwd met VICTOR AMADEUS II, koning van Sardinie waaruit voortkwam KAREL EMANUEL III die VICTOR AMADEUS III verwekte welke door VICTOR EMANUEL I werd opgevolgd. Deze liet bij zijn overlijden in 1824 vier dochters na, van welke de tweede de moeder van den vermoorden hertog, nog in leven is. Deze stamde dus van de koninklijke geslachten van PLANTAGENET, YORK en STUART af. Misschien is het ook minder bekend dat de gravin van CHAMBORD, in regte lijn van KAREL I van Engeland afkomt, en na den dood van haar broeder den hertog van MODENA die kinderloos is, zijn geslacht vertegenwoordigt. Indien dus de BOURBONS niet uit Frankrijk, en de STUARTS niet uit

Engeland verdreven waren, zouden beide rijken thans onder éénen vorst staan. Het is ook nog al opmerkelijk dat de weduwe van den overleden hertog haar echtgenoot en haar vader, den hertog van BERRY, door de dolk eens moordenaars verloor.

VAN LIVERPOOL NAAR HALIFAX.

Amerika te bezoeken is gewoonlijk een der eerste wenschen van iederen engelschen jongeling die gevoel en verbeelding bezit. De treffende geschiedenissen van COLUMBUS, SEBASTIAAN CABOT, RALEIGH en kapitein JOHN SMITH; de lotgevallen onzer voorvaderen die daar de godsdienst-vrijheid zochten die het moederland hun weigerde; de vreedzame onderhandelingen van PENN met de Indianen; de overwinningen van WOLFE en WASHINGTON en de nederlagen van BURGOYNE en CORNWALLIS, maar vooral de geschiedenis van den edelen en eenvoudigen boekdrukker FRANKLIN miste ook bij mij zijne uitwerking niet en versterkte mijn verlangen om de Atlantische Zee over te steken en een land te bezoeken, niet alleen rijk in belangrijke herinneringen, maar waar ook een nergens zoo gekende maatschappelijke ontwikkeling op te merken is. Met den lust om Amerika te bezoeken ging het als met menigen vurigen maar onbepaalden wensch; door de beslommeringen van mijn beroep geraakte hij langzamerhand op den achtergrond en vergeten, maar ontwaakte met nieuwe kracht toen bijzondere omstandigheden mij in staat stelden, het verlangen van mijne jeugd te volvoeren en tegen het einde van 1853 de meest belangrijke gedeelten van Amerika te bezoeken, terwijl de snelheid waarmede men daar van plaats tot plaats wordt overgevoerd genoegzamen tijd tot opmerking en onderzoek overlaat.

Het is verwonderlijk hoe vele onbedachte zwarigheden zich nog voordoen en moeten worden uit den weg geruimd, wanneer men een overigens rijpelijk overwogen voornemen werkelijk ten uitvoer gaat brengen. Dit ondervond ik in

ruime mate bij mijn vertrek naar Amerika. Zoo moest ik mij eerst bezig houden met den weg dien ik nemen zou; of ik namelijk over Kanada naar de Vereenigde Staten, of omgekeerd zou reizen, doch daar Nieuw-Schotland, hoezeer der bezigtiging overwaardig, meestal door reizigers onbezocht blijft, besloot ik eerst dat schiereiland te bezoeken en van daar over Kanada verder te reizen. Daartoe nam ik op de Amerika, een stoomboot die van Liverpool over Halifax naar Boston vertrok, plaats.

Op een somberen September-morgen, terwijl een digte nevel over de rivier de Mersey hing, stond ik met een groot getal reizigers op het dek van een klein stoombootje dat aan de kaai van Liverpool dampte. Op het voordek van het vaartuig waren de koffers en de andere bagage der passagiers hoog opgestapeld en het overige gedeelte van het dek was zoo met menschen bezet dat men naauwelijks een staanplaats verkrijgen kon. Dit scheepje werd gebruikt om de reizigers naar de groote stoomboot die op de rivier zeilreê lag over te brengen. De klok sloeg negen uren toen wij afstaken en een paar minuten later waren wij reeds geheel in den mist gehuld; een gevaarlijken toestand, daar de Mersey gewoonlijk vol met schepen is en men dus ieder oogenblik een aanzeiling te vreezen heeft. Dit gebeurde dan ook werkelijk, en of het door verkeerd sturen of door iets anders kwam wil ik niet beslissen, maar ons klein scheepje kwam zoodanig in aanraking met den boeg van een groot vaartuig dat onze ondergang onvermijdelijk scheen. Met ontzettenden angst zag ik de bijna niet te vermijden ontmoeting naderen. Ieder onzer trachtte die plaats van het schip te bereiken die zoo wij zonken waarschijnlijk het langst boven water zou blijven en naauwelijks was ik daar gekomen of de schok greep plaats. De raderkasten kraakten en de boegspriet van het groote schip brak onze mast als een riet af. Ik dacht dat ons laatste oogenblik gekomen was, maar gelukkig was het schip door den schok eenigzins van rigting veranderd en was in den nevel spoedig uit ons gezigt geraakt. Dankbaarheid voor een zoo ongedachte redding was bijna op ieders gelaat te lezen, maar werd eerlang door een vloed van scheldwoorden, waarmede vooral de Engelschen in oogenblikken van verontwaardiging zoo buitengewoon mild zijn, tegen onzen ongelukkigen stuurman opgevolgd,

„lompert, ezel, gek," en anderen die ik nu liefst maar verzwijgen zal, werden hem in ruime mate naar het hoofd geworpen en hielden niet op voor dat wij de Amerika, die op stroom lag, bereikten en op het reusachtige vaartuig overstapten. Het stoombootje zag er uiterst gehavend uit en de mast was met al het touwwerk op de bagage neergekomen en had er veel van vernield en over boord geworpen. Ik weet niet of dergelijke ongelukken meer gebeuren, maar het is zeker een zeer gevaarlijke wijs om bij dikken mist met een zoo klein en overbezet stoombootje de drukke Mersey af te varen om de reizigers aan boord te brengen en ik geloof zeker dat een dergelijk togtje met vrij wat meer levensgevaar vergezeld gaat dan de reis over de Atlantische Zee.

De Amerika kon nog niet vertrekken daar de brieven niet waren bezorgd en pas tegen den middag werden deze, die minstens twee karrevrachten uitmaakten, in lederen zakken benevens enkele doozen die bijzondere dépêches voor Kanada bevatten, door het kleine stoombootje aangebragt. Toen deze pakken geborgen waren namen de kapitein en de loods hunne plaatsen op de raderkasten in. De bel werd geluid, de raderen bewogen zich en het vaartuig vertrok. Het kolossale schip vorderde echter slechts langzaam, daar de nevel die de zonnestralen aan den zeekant niet geheel hadden doen optrekken de uiterste behoedzaamheid vorderde. Het eerste half uur stonden de meeste passagiers over de verschansing naar de verdwijnende kust te zien en wuifden met hoeden en zakdoeken zoo lang mogelijk hunne vrienden of betrekkingen een laatst vaarwel toe. Velen, waaronder ik ook mij zelve reken, dachten op dit oogenblik aan allen die hun in het vaderland dierbaar waren en ook met zekeren twijfel aan een behouden terugkomst in oud Engeland.

Het schip begon thans sneller voort te gaan. Er werd nog een oogenblik opgehouden om den loods van boord te laten en toen stoomden wij door het kanaal dat het eiland Man van Ierland scheidt. Spoedig kwamen wij nu in volle zee waar er meestal niets dan lucht en water was te zien. Zoo als gewoonlijk het geval is begonnen de passagiers thans de inrigting van het vaartuig en de machinerie op te nemen; ook mij was alles vreemd en nieuw, en ten gevalle van hen die nog in het zelfde geval verkeeren wil ik er thans wat meer van mededeelen.

De stoomvaart tusschen Engeland en Noord-Amerika geschiedt hoofdzakelijk door twee ondernemingen. De eene naar zekere CUNARD te Halifax, de Cunardlijn genoemd, is in Britsche handen en ontvangt voor het overbrengen der brieven eene subsidie van de engelsche regering. Sommigen dezer stoombooten varen regtstreeks van en naar Nieuw-York, de overige over Halifax naar Boston. De andere onderneming, de Collins genoemd, gaat van Amerika uit en wordt voor de brieven door de regering der Vereenigde Staten ondersteund. Hoewel deze maatschappijen natuurlijk in vele opzigten mededingers zijn, heeft het publiek hier weinig last van daar de booten op verschillende dagen vertrekken. In den laatsten tijd zijn er ook nog andere ondernemingen ontstaan, als een van en naar Philadelphia en een andere van en naar Portland.

De booten dezer Cunard-onderneming, in Engeland aan de Clyde gebouwd, zijn stevige schepen, van uitmuntende machines en een uitgelezen bemanning voorzien, maar varen naar men zegt minder snel dan die der Collins, terwijl zij ook op een vrij lastige wijze water scheppen; wat ruimte en elegante inrigting aangaat staan de engelsche bij de amerikaansche vaartuigen achter en ik moet erkennen dat de beleefdheid aan het plaatsbureau te Liverpool vrij wat te wenschen overlaat. Toen ik daar den nacht voor het vertrek een plaatsbillet nam en daarvoor de hoogste vracht of 300 guldens betaalde, werd ik even als een landverhuizer die een vrijen overtogt verzocht behandeld en terwijl men mij verzekerde dat een der beste hutten aan boord ter mijner beschikking was, ontdekte ik later dat die hut bij die der voorkajuit passagiers was, waarvan ik zoo als blijken zal gedurende den overtogt vele onaangenaamheden ondervond.

Aan boord van de Amerika, die in alle opzigten aan de overige schepen der onderneming gelijk is, was echter weinig te laken maar veel te prijzen; alles gaat daar met de zelfde orde als op een oorlogschip en zoo geregeld als een uurwerk en dit draagt er niet weinig toe bij dat men zich zelfs bij stormweder aan boord veilig gevoelt. Het vaartuig is 1832 engelsche tonnen groot en 249 engelsche voeten lang. Het heeft twee machines die te gelijk of afzonderlijk de raderen doen werken en in gewone omstandigheden eene snelheid geven van tien tot twaalf mijlen in een uur. Dagelijks worden er vijftig of zestig tonnen brandstof gebruikt, waarvoor eene ruimte van 900 tonnen be-

noodigd is, zoo dat er ruim 900 tonnen voor goederen en passagiers overschieten.

Het is verwonderlijk op te merken hoe men van alles voor een gemakkelijke inrigting heeft partij getrokken. Van het eigenlijke dek is maar weinig te zien, want langs iedere zijde tegen de raderkasten is eene lange rij overdekte vertrekjes gebouwd, waar boven de booten, die altijd gereed zijn om in zee gebragt te worden, liggen. In de open ruimte tusschen de vertrekken en de booten worden de versche groenten en andere zaken bewaard.

De kamertjes aan stuurboordzijde, waarvan de bestemming door koperen deurplaatjes wordt aangeduid, zijn van de officieren, terwijl men daar ook de werkplaatsen van den bakker en vleeschhouwer en den stal van de koe vindt. Aan de andere zijde van het dek zijn gelijke vertrekken tot verblijf van den doctor en van den conducteur benevens magazijnen en werkplaatsen; aan den achtersteven nabij het roer vindt men de hutten van den kapitein en van den eersten officier en daarop volgt de groote salon der passagiers van de eerste klasse. Dit is een sierlijk ruim vertrek aan weerskanten van ramen voorzien en waar men het uitzigt op een klok heeft die dagelijks naar de veranderde lengte geregeld wordt; aan den salon grenst de kamer van den hofmeester en daar voorbij is een vertrek dat aan beide zijden open is en waar de spil staat. Het is daar door de nabijheid der schoorsteen zelfs in koud weder vrij warm en daar er zitplaatsen zijn is hier het gezochte verblijf der tabakrookers; van boven overdekt, is er ook door een geschikt latwerk zorg gedragen dat men aan de voeten geen last heeft wanneer de golven over boord slaan. Op dit vertrek volgen de keukens en daarna het eigenlijke dek met de ventilator voor de machinekamers; verder op naar den voorsteven de eetzaal der officieren en de zit- en eetkamer der voorkajuit passagiers, terwijl het overige aan de matrozen is overgelaten.

Men begrijpt dat er bij een dergelijke inrigting boven op het dek, maar weinig plaats om te wandelen overschiet en alleen de smalle strook ter weerskanten van de salon, ten zij men het achterdek beklimmen wil wanneer men de geheele ruimte boven den salon, de kamer van den hofmeester en de bovengemelde rookkamer ter zijner beschikking heeft. Onder den salon zijn de slaapkamers; natuurlijk vrij klein en van twee

bedden in iedere hut voorzien. Door twee gemakkelijke trappen heeft men uit den salon met deze vertrekken gemeenschap. De slaapvertrekken der voorkajuit passagiers zijn even zoo onder hunne zitkamer en te dien opzigte staan zij bij de reizigers der eerste klasse niet achter. Het bestuur van een zoo prachtig vaartuig is een opmerkelijk bewijs hoe het menschelijk vernuft de stof beheerscht. De gezagvoerder onzer stoomboot was een Schot, kapitein SHANNON; een uitnemend zeeman en bovendien uiterst beleefd en voorkomend voor zijne passagiers; onder hem stonden drie officieren die bijna de zelfde uniform als die der engelsche marine droegen, en de overige bemanning bestaat behalve de onder-officieren en matrozen nog uit een hoofd- en eenige ondermachinisten. In gewone tijden zijn twee der officieren altijd met de wacht belast. De eerste heeft zijn post bij de raderkasten, de andere aan het kompashuisje bij het roer en de bevelen om te stoppen of te versnellen worden door een schel naar de machinekamer overgebragt. Zoo als vele lezers bekend zal wezen wordt de tijd aan boord in wachten van vier uren verdeeld; een klok aan het roer geeft dien tijd aan, die door eene klok aan het voorschip herhaald wordt. Ieder half uur wordt er geluid, een enkele slag beteekent bij voorbeeld half een, twee slagen een uur, drie slagen half twee en zoo voort tot acht slagen of vier uren, wanneer een nieuwe wacht aanvangt.

Hoewel hij door zijne officieren wordt bijgestaan, eischt de betrekking van gezagvoerder eener stoomboot voortdurende waakzaamheid. Den geheelen nacht zag ik dan ook in zijne hut, die met kaarten, kompassen, barometers en andere zeevaartkundige voorwerpen voorzien was, licht branden en ieder oogenblik ontving hij berigt over de vorderingen van het vaartuig en den toestand van wind en weder; terwijl de bevelen die hij gaf, om misverstand te voorkomen, schriftelijk werden medegedeeld. Een onlangs uitgevonden, aan het kompas aangebragt toestel, maakt het mogelijk om iedere onregelmatigheid in den koers van het vaartuig na te gaan; door middel eener vernuftige inrigting worden er namelijk op papieren wijzerplaten, evenwijdig met den koers van het schip, punten gestoken, zoodanig dat iedere afwijking van de regte lijn eene afwijking in den koers aanduidt. Iederen dag wordt het papier der wijzerplaat door ander vervangen, en deze uitvinding

veroorlooft den kapitein zelfs in zijne hut den koers van het vaartuig na te gaan.

Hoewel deze soort van stoombooten altijd van uitnemende kompassen voorzien zijn, zijn te dien opzigte meest alle gezagvoerders zeer naauwlettend, daar soms schijnbaar nietige zaken belangrijken invloed kunnen uitoefenen. Kapitein SHANNON verhaalde ons een treffend geval van den invloed van het aan boord aanwezige ijzer op de afwijking der magneetnaald en dat hem thans altijd ten uiterste oplettend deed zijn. Op de tehuisreis van Halifax in een der wintermaanden, terwijl' digte nevels aan de amerikaansche kusten heerschen, had hij des nachts de koers van het schip aangewezen op een punt, omstreeks dertig mijlen oostwaarts van New-Foundland, ten einde verzekerd te zijn de rotsachtige kusten te vermijden. Toen hij bij het aanbreken van den dag op het dek kwam, ontdekte hij tot zijne ontzetting dat de stoomboot een soort van smalle baai was binnengeloopen en ieder oogenblik gevaar liep om op de rotsen, die men snel naderde en die hij door den mist heen reeds kon onderscheiden, verbrijzeld te worden. Door te wenden en de machine achteruit te doen werken, slaagde men met eenige moeite er in om in diep water te komen en het schip te redden. In het eerst meende de kapitein dat men zijne bevelen niet nagekomen had en van koers was veranderd, doch tot zijne verbazing ontwaarde hij dat men de aangegeven rigting had gevolgd en niet te min meer dan dertig mijlen was afgeweken. Hoewel men meende dat een onbekende oorzaak op de magneetnaalden werkte, bleef de zaak raadselachtig, tot dat men al de kompassen van het schip op het dek bijeenbragt en ontdekte dat er geen twee juist overeenstemden. Hieruit zag men nu ook dat de oorzaak der afwijking op zekere plaats nabij de schoorsteenpijp van den salon gelegen was. Die pijp was van koper en daarvan was dus geen gevaar te duchten, doch bij nader onderzoek bleek het dat men zonder voorkennis te Halifax een nieuwe ijzeren buis in de koperen had gebragt, en dat nietige stukje ijzer deed het fraaije stoomschip bijna vergaan. Wie weet of niet enkele der groote vaartuigen, van wien men vermoedt dat zij tegen de rotsen verbrijzeld zijn, door even geringe oorzaken zijn verloren gegaan. Bij naauwkeurig toezigt op de kompassen en zorgvuldige peilingen bij

het naderen der kust, is het gevaar voor goed gebouwde stoombooten uiterst gering. Rotsen, aanzeiling en brand zijn de gevaren die men meest te vreezen heeft. Aan boord van schepen als de Amerika worden om de vaartuigen voor het naderend stoomschip te waarschuwen, tegen zonsondergang aan de fokkemast en op de beide raderkasten lantaarns geheschen, terwijl men ook alle mogelijke voorzorgen tegen brand neemt. Te middernacht moeten alle lichten in het schip, behalve dat in de hut van den kapitein, uitgedoofd zijn en is het niemand vergund licht te ontsteken. Nabij de machine zijn een paar perspompen geplaatst, waarmedê men ieder oogenblik een stortvloed van water over het geheele vaartuig verspreiden kan. Om alle ongemakken van de stoommachine zonder vertraging te kunnen herstellen heeft men de meeste stukken van het werktuig in voorraad. Dergelijke voorzorgen moeten zelfs de vreesachtigste passagiers gerust stellen.

De Amerika verliet, zoo als ik zeide, op Zaturdag middag de reede van Liverpool en Zondag avond tegen 7 uren verloren wij de Iersche kusten uit het oog. Van nu af scheen ons vaartuig het onbeweeglijk middelpunt uit te maken van een door de lucht begrensde cirkelvormige watervlakte en stoomden wij eenzaam door den Oceaan, want slechts zeer zelden zagen wij andere vaartuigen. Het is een opmerkelijk schouwspel een met zoo vele menschen bezet vaartuig zich een weg te zien banen door de spoorlooze golven en zoo de gemeenschap tusschen twee werelddeelen onderhouden, en wanneer men des middags te midden van een beschaafd gezelschap aan de wel voorziene tafel aanzit, kan men zich naauwelijks voorstellen duizende mijlen van het vaste land verwijderd te zijn aan boord van een vaartuig, een enkele stip te midden der woeste golven. Zoo als de zeeziekte reeds terstond alle gevoel voor de poësie van den Oceaan uitdooft, zoo weegt ook bij de meeste reizigers de zorg voor de maag het zwaarste en laat geen tijd over voor dichterlijke denkbeelden. Het eerste waarmede dan ook ieder na de inscheping zich bezig houdt is een goede plaats aan tafel te bespreken door aldaar zijn kaartje neder te leggen, terwijl bekenden zich tot een gezelschap vereenigen. Wij willen thans een blik slaan in den salon en wel ten opzigte zijner dubbele bestemming als zit- en eetvertrek.

Het strekt gewis tot aanbeveling dezer welbestuurde booten dat de etensuren die telkens door het luiden eener klok worden aangekondigd op de minuut beginnen. Hierin is, hoe het weder ook zij, nimmer de minste verandering, en ik geloof waarlijk dat als het schip zinkende was, men niet te min als gewoonlijk zou voortgaan om de tafel te bedienen. De twaalf bedienden in een nette blaauwe liverij gekleed en onder een eersten hofmeester staande, schijnen slechts één doel te kennen om namelijk in de behoeften der reizigers te voorzien. Voor de eerste maal wordt er des morgens om acht uren geluid en een half uur later luidt men voor het ontbijt. Dit ontbijt bestaat uit gestoofd en koud vleesch, ham, schapenkotteletten, visch, eijeren, thee, koffij en warme broodjes. Van de acht tafels die in den salon staan, worden er slechts twee gedekt daar het ontbijt tot tien uren gereed blijft staan, en ieder komt en vertrekt wanneer het hem goed dunkt. Tegen half twaalf wordt er weder gedekt en precies te twaalf uren luidt de klok voor de lunch. Dit is een goed bereide maaltijd uit soep, koud vleesch en met de schil geroosterde aardappelen bestaande. Om half vier wordt er gewaarschuwd om zich voor het middagmaal te kleeden dat ten vier uren wordt opgedragen. Dan verzamelen zich met slechts zeer weinige uitzonderingen al de passagiers in den salon, zoo dat wij meestal met omstreeks honderd zestig personen aanzaten; aan het hoofd van elk der acht tafels staat een zilveren soepterrine, doch er wordt niet uit voorgediend, voor dat de kapitein die alleen aan het middagmaal mede aanzit, binnen komt en aan het hoofd van de eerste tafel heeft plaats genomen.

De bediening geschiedt met de meeste orde en stilte, en iederen dag worden er nieuwe spijslijsten uitgereikt. Het viel mij op dat er weinig wijn gevraagd werd. Zij die zulks verkieze geven hunne orders op daartoe ingerigte kaartjes, die men bij het einde der reis verrekent. In ijs verkoeld water echter werd dagelijks in groote hoeveelheden gebruikt.

De overvloed en keurige bereiding van het diné is waarlijk verwonderlijk. Het bestaat uit onderscheiden soorten van soep, visch, vleesch, wild, gevogelte, verschillende groenten en pastijen en een wel voorzien dessert van versche en ingelegde vruchten. De verbazing hoe het mogelijk is iederen dag zoo veel te bereiden stijgt nog hooger als men nagaat

dat er nog meer dan eens niet alleen voor de passagiers der eerste klasse, maar ook voor die van de voorkajuit, voor de officieren en matrozen moet gekookt worden. De maaltijd duurt gemeenlijk een uur waarna de meeste passagiers op het dek of in de rookkamer een luchtje gaan scheppen en enkele onder een glas wijn blijven praten of wel op de met groen fluweel bekleedde sofaas insluimeren. Om zeven uren luidt de klok voor het laatst en wordt er koffij en thee voorgediend waarvoor de melk door de aan boord zijnde koe geleverd wordt. Dit arme dier, zeker een zeer onvrijwillige reisgenoot, wordt in een zindelijk stalletje goed verzorgd en heeft geen gebrek aan gezelschap want ieder die er langs gaat zoo wel van de passagiers als van de equipage spreekt haar gemeenlijk eens een vriendelijk woord toe. Bij stormweder is zij voor het overslaan der golven beveiligd doch niet te min soms ziek en zich zal gewis in zulke oogenblikken zoo wel als de meesten der reizigers veilig en wel op het vaste land wenschen.

Uit deze beschrijving kan men opmaken dat er bijna den ganschen dag aan boord gegeten wordt, zoo dat het wel niet anders kan of een gezond persoon moet gedurende de reis merkelijk in gewigt toenemen. Men gevoelt zich dan ook geheel als in een hôtel waar steeds de zelfde personen aan de algemeene tafel verschijnen.

Bij tamelijk weder wandelen de meeste passagiers dagelijks op het dek boven den salon terwijl de jongelieden zich met ballen of anderen spelen op de ruimte tusschen de verschansing en den salon bezig houden. Bij fraai weder en als de deining niet te sterk is, zijn ook de dames des voormiddags meestal op het dek; binnenskamers tracht men met kaart- of andere spelen den tijd te korten en men treft soms reisgenooten aan die den ganschen dag spelen kunnen. Dat zijn gemeenlijk de zulken die meer dan eens, dikwijls een dozijn malen, de zee zijn overgestoken en die aan een dergelijke reis niets bijzonders vinden. Hun eenigste toevlugt is whist en naauwelijks is het ontbijt afgenomen of de kaarten komen op tafel. Des avonds als de lampen aangestoken zijn vermeerderen de speeltafeltjes en men zou zich bij een speelpartij op de een of andere badplaats gelooven. Tegen tien uren wanneer enkelen van het jeugdige gezelschapnog iets warms en sterks gebruiken om de lastige flaauwheid te verjagen gebeurt

het wel eens dat het gezelschap zoo vrolijk wordt dat er een liedje door de zaal klinkt, maar nimmer overschrijdt het de grenzen van het betamelijke en niettegenstaande er zoo vele verschillende natien als Engelschen, Schotten, Amerikanen, Duitschers en Italianen aan boord waren, heerschte er van het begin tot het einde der reis steeds de beschaafde toon van een fatsoenlijk en uitgezocht gezelschap.

Wij hadden op onzen overtogt ruwer weêr dan gewoonlijk en werden door hevige tegenwinden opgehouden. Toen wij in zee kwamen legde het vaartuig twee-honderd engelsche mijlen af. Dingsdag liepen wij honderd en een mijl, den daarop volgenden vrijdag honderd twintig mijlen en des zaturdags honderd zes en zestig mijlen; gedurende deze drie stormdagen was het kletteren van den regen en het overspatten der baren, die tegen de raderkasten braken, nog de minste der ongemakken die wij leden, daar wij telkens zeeën over kregen, die het dek vrij diep onder water zetteden, dat slechts langzaam door de spuigaten wegliep. Het breken der golven tegen den boeg en de raderkasten was vreeselijk en dreigend en het was verbazend hoe die gedeelten van het vaartuig weêrstand konden bieden, en toch was het schip zoo sterk gebouwd dat het onder die slagen naauwelijks trilde en kalm, ofschoon minder snel, zijnen weg voortzette door de onstuimige baren.

Het aanwenden van meerdere stoomkracht schijnt bij stormen in de Atlantische zee weinig uit te werken, en slechts de schokken te verergeren, ten zij de boeg van het vaartuig die scherpe en vertikale vorm heeft, waardoor het gemakkelijk de golven klieft en bovendien vlak op het water ligt. Een stoomschip van een dergelijken vorm is op dit oogenblik voor de Cunard-onderneming in aanbouw en het zal belangrijk zijn er de proef van te nemen. Het overslaan der golven bij slecht weder is een onbegrijpelijke last en bedierf, wat mij aangaat, al het genoegen van den overtogt. Als ik namelijk 's morgens van mijne hut naar den salon ging en des avonds daarnaar terugkeerde, moest ik steeds door het zeewater baden en eens werd ik op dien togt door de sterke beweging omver geworpen en gekneusd. Er was hieraan echter niets te veranderen en vele andere passagiers der eerste klasse die even als ik in het voorschip hunne hutten hadden, moesten met mij

onder regen en wind die reis ondernemen. Dit moge tot waarschuwing strekken om nooit een plaats te betalen voor dat men den platten grond van het schip gezien heeft en verzekerd is dat de besproken hut onder of bij den salon is. Zoo lang de tegenwinden aanhielden en het moeijelijk was om op het dek te wandelen werden de praatgezelschappen in de rookkamer druk bezocht. Behalve de staatkundige onderwerpen die het gewone gesprek tusschen Engelschen en Amerikanen uitmaakten was er een Amerikaan uit Ohio, afkomstig uit Ierland, die allerlei verhalen van de eerste nederzettingen kon opdisschen, een Californiër die altijd een ruwe jas en groote gouden borstspelden droeg, die van de lynchwet en van COLTS snelschietende pistolen vertelde en een oud heertje met grijze haren die verbazend door de tanden sprak en de kapitein van een walvischvaarder bleek te zijn, die zulke lange geschiedenissen van schipbreuken mededeelde, dat men er gemakkelijk een boekdeel mede zou hebben kunnen vullen.

Het was nog al opmerkelijk dat er niet tegenstaande het stormachtige weêr, weinig zieken aan boord waren, ik zelf ondervond slechts den eersten dag onzer reis een ligten aanval. Het schijnt wel dat de lengte en stevigheid van het schip veel toebrengt om de onaangename beweging die men aan boord van kleine vaartuigen ondervindt te verminderen, zoo dat men op een reis naar Amerika meestal vrij wat minder van de lastige zeeziekte te lijden heeft dan op een overstapje van Dover naar Calais. Tijdens den storm waren er slechts twee passagiers die zich op de wandelplaats boven den salon waagden. De een was een deftig heer die weinig van regen en wind te lijden had, daar hij van het hoofd tot de voeten in gutta percha gekleed was, en daardoor den spotlust van het jongere gezelschap gaande maakte. De andere was een jonge Zwitser die voor het eerst op zee was, en den ganschen dag in angst verkeerde dat hij schipbreuk zoude lijden. Als wij soms heel gerust aan tafel zaten en de golven met wat meer geweld dan anders tegen de raderkasten braken, gebeurde het dikwijls dat onze arme vriend opsprong en uit de zaal naar het hoogste gedeelte van het schip vlugtte om daar ten minste dan nog zoo lang mogelijk boven water te blijven. Hierdoor leverde hij onuitputtelijke stof voor gelach aan de aan boord zijnde jeugdige, vrolijke Amerikanen.

Op den achtsten dag begon het weer te beteren en des middags liepen wij twee honderd een en dertig mijlen. Daar het zondag was, werd er godsdienst-oefening gehouden en daartoe kwam tegen één uur de eerste hofmeester een groote hoeveelheid bijbels en gebedenboeken aan de reizigers ronddeelen. Op een der tafels van den salon werd een kussen gelegd om voor lessenaar te kunnen dienen en vervolgens werd de klok van het voorschip langzaam geluid. Verscheidene voorkajuitpassagiers, de officieren in uniform en een dozijn matrozen in zondagsgewaad vereenigden zich in den salon. Nu hield de klok op met luiden en daar er een geestelijke aan boord was las deze de dienst die anders door den kapitein wordt verrigt. Thans werd er ook een preek gehouden die met de uiterste aandacht werd aangehoord; er was in deze geheele zaak iets plegtigs dat tot aandacht stemde. Het overige gedeelte van den dag werd met de stilte van den zondag in Engeland eigen doorgebragt.

Den volgenden Dingsdag, zijnde de tiende dag na ons vertrek, zagen wij zeilen aan den horizont, waarschijnlijk van vaartuigen die op de kusten van New-Foundland vischten. De lucht helderde meer en meer op, en de kleur van het zeewater ging van blaauw in groen over. Wij zagen thans meer zeemeeuwen en ook een soort van naar leeuwerikken gelijkende vogels die waarschijnlijk door den storm naar zee gejaagd op ons schip kwamen uitrusten. Dien zelfden dag kregen wij een groote stoomboot die van Nieuw-York naar Liverpool vertrok in het gezigt, wat natuurlijk aller belangstelling opwekte. Op een afstand van twee mijlen voeren wij elkander voorbij en hielden door seinvlaggen een kort onderhoud.

Deze uitvinding om te seinen kan onder de merkwaardigste uitvindingen van onzen tijd gerekend worden en is te danken aan den, ook als romanschrijver bekenden kapitein der engelsche marine FREDERIK MARRYAT. Door de marryat-seinen, alzoo naar hunnen uitvinder genoemd, kan bijna ieder onderwerp tusschen twee gezagvoerders even goed als door een mondeling onderhoud besproken worden. Men gebruikt daartoe vijftien verschillende vlaggen, die op bepaalde plaatsen worden geheschen en door een kijker op verscheidene mijlen afstand zigtbaar zijn. Op tien dezer vlaggen staan verschillende cijfers, en daarmede kunnen alzoo getallen worden zamengesteld. De vijf overigen hebben betrekking op zekere afdeelingen van

het voorschrift en strekken om het onderwerp aanstonds aan te geven; zoodra dus een nommer wordt getoond, slaat men het voorschrift, een boek dat er als een woordenboek uitziet, op, en leest bij het nommer de beteekenis van de vraag of het antwoord. Sommige zeelieden zijn hier reeds zoo ervaren in, dat zij bij het seinen het model naauwelijks noodig hebben en het is aardig om te zien hoe snel de seinvlaggen geheschen en weder gestreken worden.

Toen wij den daaropvolgenden dag aan het ontbijt zaten ontvingen wij de blijde tijding dat er land in het gezigt was en spoedig zagen wij in het nevelig verschiet de heuvels en rotsachtige kusten van Amerika; wij wendden vervolgens zuidwaarts en stoomden langs de kust die wij den geheelen dag in het gezigt hielden en die er vrij woest en eentoonig uitzag. Waarom de stoombooten zoo hoog noordwaarts den Oceaan oversteken is voor vreemdelingen in de zeevaartkunde tamelijk onbegrijpelijk daar zulks in verband schijnt te staan met het afnemen der lengtegraden naarmate de breedte toeneemt. Deze zaak was een onderwerp van langdurige, misschien wel geleerde, maar zeker niet voor ieder even bevattelijke gesprekken in onze rookkamer en hier hoorden wij dan ook wonderbare verhalen van den golfstroom en zijne werking om het klimaat van Engeland te verzachten. Onverwacht werden echter de debatten van het parlement, zoo noemden wij het, gesloten en wel op den avond toen de vuurtoren van Halifax in het gezigt kwam. Kort daarop liepen wij de haven binnen en zagen de lichten van de stad voor ons. De brievenzakken en het goed werden op het dek gebragt. Er werden welkomschoten gelost, lantaarns uitgestoken, touwen uitgebragt en eindelijk een loopplank gelegd waarover ik met een half dozijn reisgenooten naar land sukkelde en voor de eerste maal den voet zette op amerikaanschen grond.

Twaalf en een halven dag waren wij op reis geweest, zoo dat indien men voor het oponthoud te Halifax, waar men steenkolen inneemt eenige uren rekent, de overtogt van Liverpool naar Boston in veertien dagen volbragt zal geworden zijn.

STEENKOOLHANDEL IN ENGELAND.

Volgens een artikel van The advertiser, een dagblad dat in het graafschap Durham uitkomt, zijn er in 1853 in Engeland 37,000,000 tonnen steenkool voortgebragt, terwijl het aantal in 1851 reeds 34,000,000 bedroeg. Wanneer zij uit de mijnen komen is hare waarde minstens 10,000,000 p. st., en deze wordt door de transport-kosten verdubbeld als de brandstof overgebragt is op de plaats waar zij verbruikt moet worden.

Men vindt in Groot-Brittanje ongeveer 400 smeltovens, die omtrent 10,000,000 tonnen steenkool en 7,000,000 tonnen ijzererts gebruiken, en 2,500,000 tonnen gesmolten ijzer opleveren, ter waarde van meer dan 8,000,000 p. st. In het jaar 1750 beliep de ijzer-opbrengst 30,000 tonnen; 180,000 tonnen in 1800; 600,000 tonnen in 1825; 2,250,000 tonnen in 1850.

Voor de fabrijken en het huisselijk verbruik zijn te Londen jaarlijks 3,600,000 tonnen steenkool benoodigd. In 1850 zijn er meer dan 9,360,000 tonnen over zee naar de verschillende havens der britsche eilanden vervoerd, en 3,350,000 tonnen naar den vreemde en naar de britsche bezittingen. Om zich een denkbeeld te vormen van de verbazende uitgebreidheid dezer industrie, moet men hierbij nog in aanmerking nemen dat 120,000 menschen onophoudelijk in de mijnen bezig zijn, en dat zelfs in eenige graafschappen van het noorden meer personen onder dan boven den grond werkzaam zijn.

De uitgestrektheid van het steenkolen-bevattend terrein geeft eene jaarlijksche opbrengst, van:

In Engeland. . . . . 12,000 vierk. mijlen, 37,000,000 ton.

In Belgie	250	vierk.	mijlen,	5,000,000 ton.
„ Frankrijk	2,000	„	„	4,150,000 „
„ Vereende Staten	113,000	„	„	4,000,000 „
„ Pruissen	2,200	„	„	3,500,000 „
„ Spanje	4,000	„	„	550,000 „
In de engelsche bezittingen in Noord-Amerika.	18,000	„	„	waarvan de jaarlijksche opbrengst niet bekend is.

Het engelsch dagblad geeft nog in het bijzonder de opbrengst in de verschillende graafschappen der vereenigde koningrijken en eindigt met op te merken, dat de uitvoer van steenkool, die in 1840 tot 1,606,000 ton ter waarde van 576,000 p. st. bedroeg, in 1850 geklommen is tot 3,531,000 ton ter waarde van 1,284,000 p. st. In 1841 werden 451,300 ton naar Frankrijk uitgevoerd; 173,373 ton naar Nederland; 116,296 ton naar Pruissen en 77,152 ton naar Rusland. In 1850 bedroegen deze hoeveelheden 612,545; 159,953; 186,528 en 235,198 ton.

RUSLAND EN AMERIKA.

DOOR

GUSTAVE DE BEAUMONT.

Terwijl aan de overzijde van den Atlantischen Oceaan een groot volk in het bezit van vrije instellingen, door zijne ontwikkeling en magt de wereld verbaasd doet staan, ziet men ter zelfder tijd op het vaste land van Europa een ander groot rijk in magt toenemen en zich dagelijks uitbreiden onder den invloed van een tegengesteld beginsel, namelijk dat der onbepaalde heerschappij.

De vraag nog daar gelaten of de toestand van het volk in Amerika of Rusland gelukkiger zij, is het zeker dat beide rijken met ijver streven naar uitbreiding van magt en voortplanting der beginselen die zij huldigen. Beide trachten dat te doen door verovering en kolonisatie; het eene zuidwaarts naar den Bosphorus, het andere naar de landengte van Panama.

Beide bezitten uitgebreide woudstreken die langzamerhand ontgonnen en bebouwd worden. Beide zijn rijk in voortbrengselen waarmede zij de wereldmarkt voorzien. Hier het goud van Californie en het katoen van Nieuw-Orleans, daar de granen van Odessa en de mijnen van Siberie. De eene staat bezit een koopvaardijvloot die op een verbazende wijze toeneemt, de andere een leger dat onbepaald schijnt te kunnen worden uitgebreid. Wanneer men de zoo niet gelijke dan toch gelijktijdige ontwikkeling dier beide volken, wier instellingen

regtstreeks tegen elkander overstaan nagaat, wordt men als van zelve geleid tot het vergelijken van de soms overeenstemmende maar meestal verschillende middelen, die het despotisme en de vrijheid aanwendt om staten te grondvesten en uit te breiden.

Om tot zoodanige vergelijking, voorzeker een ernstig onderzoek waardig, in staat te wezen, moet men beginnen met de beide landen te bezoeken. Ten opzigte van Noord-Amerika is dit juist ten gevolge der vrijheid die er gevonden wordt uiterst gemakkelijk. Ieder bezoekt en verlaat de Vereenigde Staten wanneer hij wil, terwijl de stoomvaart den overtogt over de Atlantische zee vergemakkelijkt en de spoorwegen de afstanden als vernietigen.

Moeijelijker is het onderzoek in het afgesloten Rusland, waar de vreemdeling zoo naauwlettend wordt gadegeslagen dat juiste opmerkingen bijna ondoenlijk zijn. De laatste reis is dan ook niet door mij ondernomen en ik zou tot een vergelijking buiten staat zijn, wanneer niet een aanzienlijk duitscher, de baron VON HAXTHAUSEN in 1846 en 1847 de moeijelijke reis naar Rusland gedaan had en wel onder zoo gunstige omstandigheden dat weinig personen in de gelegenheid zullen wezen om zoo veel te zien.

Er zijn twee, men zou bijna meenen onvereenigbare, zaken noodig om Rusland met vrucht te bezoeken. Even als overal elders moet men er een juisten kritischen blik hebben, maar behalve dat dient men in staat en genegen te zijn om alles te prijzen en te bewonderen, daar men anders gevaar loopt om over de grenzen gebragt te worden; terwijl men, indien men alles uitnemend vindt en eigen meening opoffert om niet met de heerschende denkwijze te verschillen, Rusland in alle rigtingen doorkruisen kan.

De baron VON HAXTHAUSEN was in dit opzigt van het beste vrijgeleide voorzien, daar hij een opregt bewonderaar van Ruslands instellingen en maatschappelijken toestand is; doch men zou zich bedriegen indien men meende daardoor valsche voorstellingen te zullen verkrijgen, want door een zonderlinge vereeniging van gebreken en bekwaamheden stelt de schrijver de zaken die hij ziet zoo naauwkeurig voor dat men de waarheid in weerwil zijner eigene gevoelens en sympathie kan onderkennen. Men zou daarom het werk bij een goudmijn kunnen

vergelijken, door valsche steenen overdekt. Het valsche zijn de soms vrij zwakke redeneringen van den schrijver; het echte goud de daadzaken die hij naauwkeurig en opregt opteekent.

Zoo als de meeste reizigers, spreekt onze schrijver, die Rusland in alle rigtingen doortrok, zoo wat over alles, maar toch voornamelijk over den staathuishoudkundigen toestand, de ontwikkeling van de handelsnijverheid en der binnenlandsche kolonien, den maatschappelijken toestand der bevolking en voornamelijk der landbouwers; zoo dat hij juist het overzigt tot een vergelijking noodig, aan de hand geeft. Wij zeiden bij voorbeeld straks dat de Vereenigde Staten en Rusland beide veroverend optreden, maar het is niet onbelangrijk na te gaan hoe ieder dit op een eigenaardige wijze doet. De overweldiging van Texas, Californie en Mexico ging geheel anders toe dan die van de Krim, de Caucasus en Moldavie. Wanneer het gouvernement der Vereenigde Staten zich met de verovering inlaat, is die meestal reeds door de bevolking volbragt. Deze door haren rusteloozen aard en onvermoeide werkzaamheid gedreven, werpt zich op het aangrenzende land, niet met het zwaard maar met de ploeg. Zij vestigen er zich, ontginnen het, bouwen er steden en zijn er op deze wijze reeds meesters van, eer de vraag gesteld is of zij het behouden kunnen.

Het gouvernement heeft zich met de onderneming niets ingelaten, ja, zij is menigmaal tegen zijnen zin en wil, zoo als bij Cuba, begonnen en voltooid. De verovering geschiedt alzoo zonder leger, of liever het leger is het volk; een talrijk volk dat zich naar alle kanten uitbreidt en overal doordringt waar het ledige plekken ontwaart die tot bebouwing geschikt zijn. Ten laatste bemoeit zich de regering met de zaak, doch niet om de reeds overkomen bezwaren te helpen opheffen maar eenvoudig om een officieel karakter te geven aan de bijzondere onderneming en de volbragte overweldiging als verovering of aanhechting te wettigen.

Is alzoo in de Vereenigde Staten de verovering het werk van den rusteloozen geest van het volk, in Rusland gaat zij van het gouvernement uit. Het bevel daartoe wordt door den keizer gegeven; op zijne stem stelt zich een leger in beweging dat even gehoorzaam is of het naar de kusten van de Oostzee of naar de oevers van den Donau gezonden wordt. Een proclamatie geeft het volk van den oorlog kennis, die meestal met

een schitterend legerberigt gesloten wordt, waarna een keizerlijk bevel de aanhechting verkondigt van het veroverde land, dat men later van inwoners zal voorzien.

Als de vervoering volvoerd is, moeten de nieuwe landen bevolkt en gekoloniseerd worden. In Amerika geschiedt zulks, gelijk men weet, voornamelijk door de landverhuizing. Sints eenige jaren vertrekken jaarlijks duizende Europeanen naar Amerika. Die verhuizing is geheel vrijwillig; daar niemand er toe gedwongen wordt, is zij juist aantrekkelijk, en daar men het land weder verlaten kan wanneer het ieder goeddunkt, vertrekt men zelden. Men ziet meestal de reden voorbij waarom de Europeaan, naar nieuwe streken verlangend, ze ten koste eener moeijelijke en gevaarlijke reis aan gindsche zijde der zee zoekt, terwijl er om zoo te zeggen in zijne nabuurschap uitgestrekte onbebouwde en zeker even vruchtbare landen gelegen zijn. De oevers van den Wolga zijn even rijk als die van de St. Laurens en Mississipi en verscheidene streken van Rusland die buitengewoon vruchtbaar zijn hebben naauwelijks bewoners, want in weerwil zijner zestig millioenen inwoners is Rusland te dien opzigte slechts een groote woestijn.

De heer VON HAXTHAUSEN spreekt wel van twee europesche nederzettingen, als een van doopsgezinden, in 1540 naar Pruissen en omstreeks 1780 naar Rusland uitgeweken aan de oevers van den Dnieper, en een door de moravische broeders in 1765 té Irasepta gesticht; en de geschiedenis vermeldt van tijd tot tijd nog anderen, zoo als in 1670 tijdens de regering van ALEXIS ROMANOF, en in het begin dezer eeuw door keizer ALEXANDER beproefd toen men Schotten en Duitschers door beloften van tijdelijke voorregten, zoo als vrijstelling van belasting, geldelijke ondersteuning en meerdere vrijheid, naar Rusland zocht te lokken. Doch dit zijn slechts uitzonderingen en hoewel onze schrijver het jaarlijksch getal landverhuizers niet opgeeft, kan men genoegzaam besluiten dat dit getal bijna nul is, en het is ook ligt te begrijpen dat de Duitschers die elders meerdere welvaart en vrijheid willen zoeken daartoe niet naar Rusland vertrekken.

Wat beteekenen bovendien de voorregte dien men verleent, In een land toch waar alle instellingen op het despotismus en de dienstbaarheid rusten, kan men op den duur niet willekeurig uitzonderingen maken, en enkele personen welvaart en vrijheid verschaffen. Wat nut heeft het toekennen van regten in een

rijk waar geen regt is of liever waar men alle waarborgen om het te handhaven mist? Bovendien is het altijd gevaarlijk een land te gaan bewonen dat men des verkiezende niet weder verlaten kan.

Evenwel wordt er in Rusland, ten minste gedeeltelijk, met buitenlandsche elementen gekoloniseerd; dit geschiedt behalve de bovengemelde uitzonderingen, eenvoudig door krijgsgevangenen of door het overbrengen der bewoners van een nieuw veroverd land naar een ander gedeelte van het keizerrijk. In het midden der 16de eeuw stichtte IWAN WASILIÉWITCH reeds kolonien, eerst van poolsche en daarna van duitsche gevangenen, en in 1617 bragt MICHEL FÉDEROWITCH duizende bewoners van Finland en Carelie naar de streken tusschen Twer en Moscou over. PETER DE GROOTE verplaatste na de verovering van Narva en Dorpat in 1704 ongeveer zes duizend inwoners dier beide steden als kolonisten door zijn rijk, en bij al de oorlogen die Rusland sints meer dan anderhalve eeuw meestal met een gelukkig gevolg gevoerd heeft, is het zelfde beginsel in het oog gehouden; want men zal zich herinneren, om slechts van den laatsten tijd te spreken, hoe na de verovering van Warschau in September 1831 duizende Polen aan hun vaderland ontrukt en naar Siberie overgebragt zijn. Rusland verschaft zich dus door kracht van wapenen vreemde kolonisten.

De beheerschers van dat rijk hebben echter steeds de vrijwillige landverhuizing trachten te bevorderen. Wij spraken daar straks van IWAN WASILIÉWITCH, de vreesselijke bijgenaamd en een der afschuwelijkste despoten die er immer leefde. Het was deze vorst die met eigen hand zijn zoon doodde, en die uit argwaan aan een tyran eigen, op zekeren dag vijf en twintig duizend inwoners van Novogorod liet vermoorden, waardoor die bloeijende stad, die eens tot de Hanse of vrije steden behoorde en die in de middel-eeuwen vier honderd duizend inwoners bezat, voor altijd verviel. Deze vorst, die uit luim zijne onderdanen deed ombrengen, had van tijd tot tijd echter weder lust om ze te verrijken. Dit ziet men gewoonlijk bij dergelijke vorsten die zich dan voorstanders der beschaving noemen en met groote kosten handel, nijverheid en kunsten in hunne staten willen doen bloeijen, dat echter door hun despotismus onmogelijk wordt. Deze IWAN nu, zond in 1547 aan KAREL V een gezantschap om hem duitsche ingenieurs en handwerkslieden te

verzoeken ten einde zijne onderdanen te beschaven; welk verzoek echter niet werd ingewilligd. Men zal zich ook herinneren dat ALEXANDER aan NAPOLEON leerlingen der polytechnische school heeft gevraagd.

In een vrij land zijn dergelijke verzoeken overbodig om bekwame inwoners te verkrijgen; daar komen zij uit eigene beweging en de beste premie om de landverhuizers te lokken is de overtuiging dat zij in het nieuwe vaderland vrijheid voor persoon en goederen zullen bezitten. Hierdoor verkrijgt Amerika meer en beter kolonisten dan zich Rusland door kracht van wapenen ooit verschaffen kan.

Laat ons thans den kolonist bij zijne aankomst in Amerika en in Rusland beschouwen.

In de Vereenigde Staten is deze bijna altijd een vreemdeling, aan wien ook niemand vraagt van waar hij komt. Zoodra hij voet aan den wal zet, kan hij zich nederzetten waar hij wil en het gansche land zonder paspoort doorkruisen, terwijl men er niet aan denken zal hem naar zijnen naam, plannen of vooruitzigten te vragen. Voor dat hij zich echter voor goed vestigt denkt hij daar meestal ernstig over na, even als over het beroep dat hij zal gaan uitoefenen. Zal hij planter of koopman, landbouwer of handwerksman worden en in welke staat is de kans om wel te slagen het grootst? Zal het Indiana, Missouri, Arkansas of het verre westen zijn? Hier kan men voor weinig geld veel vruchtbaar land koopen en bij toenemende ontwikkeling kunnen die gunstig gelegen streken zoodanig in welvaart toenemen dat de waarde van den grond verhonderdvoudigd wordt; daar zijn misschien reeds landbouwers genoeg; ginds is de oogst over het algemeen overvloediger. Zoo redeneert de landverhuizer naar Amerika en door die voortdurende overleggingen, door die koortsachtige spanning om welvaart te verkrijgen ontstaat niet alleen die werkzaamheid welke vereischt wordt om zich zelve vooruit te helpen, maar ook die welke het nuttigst voor het algemeen belang is. Deze gewigtige vraagstukken, waarvan niet alleen zijn eigen lot afhangt maar die tevens naauw verbonden zijn met het algemeen welzijn, moet hij alleen behandelen en de regering neemt er niet het minste deel aan. Het amerikaansche beginsel is dat het bijzonder belang om het algemeen belang aan zich dienstbaar te maken, dit laatste goed moet leeren kennen en dat belang beter dan de regering

kan bevorderen. In die zaken schijnt het gezond verstand van den eersten den besten dikwijls beter oordeel te vellen dan de bekwaamste staatsman. Zoo hadden de landverhuizers die voor vijftig jaren het thans zoo bloeijende Cincinati aan den Ohio stichtten, zich in hunne keuze niet bedrogen, terwijl de stad die WASHINGTON na rijp overleg gegrond heeft en die zijnen naam draagt, kwijnend is en als een mislukte poging kan worden beschouwd.

Geheel anders gaat het in Rusland; daar heeft de kolonist zich niets af te vragen. De regering heeft vooraf bepaald dat er hier of daar een zeker aantal landbouwers zullen geplaatst worden en de nieuw aangekomene wordt met zijn reiswijzer naar den voor hem bestemden grond gevoerd, waarop men hem als een schildwacht op zijn post plaatst. Of de grond vruchtbaar is, of er in de nabuurschap beter akkers te bebouwen zijn, of hij door arbeid den oogst zou kunnen vermeerderen, zijn vragen waarmede hij niets te maken heeft. Die plaats is hem aangewezen en daar moet hij blijven — hij behoort er toe als het vee tot een hoeve — want van dat oogenblik af is hij lijfeigene en de dienstbaarheid is het algemeene lot der landbouwende Russen, zoo men de Kozakken uitzondert die, voor een bijzondere militaire dienst bestemd, heerediensten noch belasting kennen en die de heer VON HAXTHAUSEN „de nieuwe ridderschap van den slavischen stam" noemt. Er is in Rusland wel een klasse van boeren, vrije boeren genoemd, door keizer ALEXANDER gevormd, waarin de landverhuizer welligt kan worden toegelaten, doch die stand, die bovendien hoofdgeld betaalt en soldaten moet leveren, is uiterst beperkt. Een ukase van 21 november 1601 ontnam alle russische boeren de bevoegdheid om van woonplaats te veranderen, terwijl PETER DE GROOTE hen tot lijfeigenen maakte. Indien de boer tot de kroonboeren behoort, betaalt hij jaarlijks eene schatting, obrock genoemd, die over het algemeen tien roebels (20 gulden) niet te boven gaat. De toestand van den kroonboer is echter de beste, daar deze een vaste schatting betaalt, terwijl de meeste landbouwers aan bijzondere heeren toebehoorende aan hen het zij schatting het zij heerediensten moeten voldoen.

Bijna al de landbouwers zijn verpligt tot dwangdiensten, die overal ingevoerd zijn waar het land vruchtbaar en de bebouwing voordeelig is. Daar waar de grond weinig oplevert, legt

men de lijfeigenen een vaste schatting op, die voor sommige boeren 50 roebels bedraagt. In Midden-Rusland komt echter de obrock meer en meer in onbruik daar de landeigenaars de bearbeiding hunner gronden door dwangdiensten der lijfeigenen voordeeliger vinden, en dit gaat zoo ver dat er een wet is noodig geworden die vaststelt dat de grondeigenaar niet meer dan drie dagen in de week den arbeid zijner lijfeigenen vorderen mag. Er bestaat voor de russische boeren nog een andere soort van belasting, die hen zoo zij er aan onderworpen zijn van al de overigen ontslaat; het is namelijk de verpligting om een ongehuwd soldaat te huisvesten en te voeden. Deze soort van schatting vindt men in de militaire kolonien.

Men zegt wel dat het lot van den russischen boer geheel afhangt van den inborst des grondeigenaars en dat hij gelukkig of ellendig is naar mate deze edelmoedig of hardvochtig is. Dit is ook in zeker opzigt waar, en VON HAXTHAUSEN deelt een voorbeeld mede van een edelman die zoo bemind was dat al de in de nabuurschap wonende boeren zijne onderdanen wenschten te wezen. Eens kwam de gansche bevolking van een niet ver verwijderd dorp hem verzoeken hen te koopen, en toen de edelman hun antwoordde dat hij daarvoor geen geld genoeg bezat, verschaften zich de boeren door krachtige inspanningen de benoodigde koopsom en stelden hem alzoo in staat hunnen heer te worden. Dit bewijst zeker dat deze een goeden meester was, maar er ligt tevens in opgesloten dat de vorige veel te wenschen overliet. Hoe het ook zij, de beste van allen heeft het gebrek een onbepaald heer te zijn. De russische boeren zijn weinig beter dan slaven; hun meester kan hen straffen wanneer en hoe hij verkiest, het is alleen verboden hen te dooden of te verminken. Een lijfeigene mag zonder toestemming van zijn heer niet huwen; deze heeft het regt om hem te verkoopen maar meestal niet zonder den grond dien hij bewoont. De toespraak door zeker edelman, PIRSH VAN KRASNAJA, tot zijne onderdanen gehouden, drukt de verhouding tusschen deze en hunnen heer tamelijk naauwkeurig uit. „Ik ben uw meester," zeide hij „en mijn meester is de keizer, doch deze regeert u niet onmiddelijk, want op mijne goederen vertegenwoordig ik hem en moet ik u voor God verantwoorden."

Doch om op den kolonist terug te komen, die nu het hem aangewezen dorp bereikt heeft. Dat dorp is niet als in Amerika

uit vrije beweging gebouwd maar zelfs tot de plaats der stichting is uit Petersburg aangewezen en de oprigting is onder onmiddelijk toezigt der regering geschied. Niets is daarom regelmatiger dan de nieuwe steden met hunne regte straten en gelijkvormige huizen, die zelden twee verdiepingen hebben en waarvan de plannen te Petersburg zijn goedgekeurd. Die regelmatige straten zijn echter ongeplaveid en de wegen die naar de stad leiden meestal onbruikbaar, maar het is ook niet te verwonderen dat ingezetenen aan wien de regering den vorm hunner steden en woningen voorschrijft zich inbeelden dat deze ook voor goede wegen moet zorg dragen.

De heer VON HAXTHAUSEN, die met al zijne bewondering voor de russische instellingen niet voorbij ziet dat de wegen afschuwelijk zijn, uit zijne verbazing daarover tamelijk naif. „Ziet Noord-Amerika," zegt hij, „een land dat zich wat zijne ligging aangaat in bijna gelijke omstandigheden als Rusland bevindt, doch waar eenheid en zamenhang ontbreekt en men de weldaden mist die de krachtige wil van een monarch over zijn land kan uitstorten. Dat land is bloeijend en magtig omdat een goede geest het schijnt ingefluisterd te hebben, dat vele en goede straat- en spoorwegen er het middel toe waren." Maar de schrijver schijnt niet te vermoeden van waar de goede geest kwam die het bloeijend Amerika met uitstekende wegen overdekte, en wie de booze geest is die er Rusland van berooft.

Deze zucht om alles te reglementeren is niet slechts kenbaar in het uiterlijk voorkomen van het land, in de gebouwen en wegen, maar zelfs de levenswijze is voorgeschreven aan de boeren, die in hunne dorpen dikwijls als soldaten in een kazerne leven. Onze schrijver zag ergens de boeren van het zelfde dorp bij het opgaan van de zon op een gegeven signaal zich met hunne gereedschappen naar den akker begeven, hunnen arbeid te gelijk staken en weder huiswaarts keeren, juist als soldaten van de exercitie. Het is moeijelijk te beslissen welke plaag voor de landbouwers de ergste is, de grondeigenaar die zich hunnen arbeid toeeigent of de ambtenaar die dezen regelt.

Er zijn twee legers in Rusland, een uit soldaten en een uit ambtenaren bestaande, welk laatste over het geheele gebied verspreid is en alles knelt in de banden der bureaucratie.

Om met een enkel voorbeeld den geest die deze ambtenaren bezielt en de meening die zij van hunne regten en pligten hebben

aan te toonen, strekke het volgende. In de heete steppen van Zuid-Rusland worden, zoo als in ieder nieuw ontgonnen land afgelegene hoeven gevonden. Die woningen, choutors geheeten, zijn natuurlijk onderworpen aan het toezigt der policie, die in Rusland de ziel der maatschappij is. De ambtenaren nu, die het wat lastig vonden de verspreide huizen te bezoeken, rigtten tot den keizer een adres waarbij zij verzochten dat om de dienst en het toezigt te vergemakkelijken de bewoners dier hoeven zouden gelast worden om ze te verlaten en zich digter bij elkander te vestigen. Hoewel men om billijk te zijn er moet bijvoegen dat het verzoek niet werd ingewilligd, maar men hen te kennen gaf dat de regering voor de onderdanen en deze niet voor de regering bestaan, kan men er echter uit opmaken welken administrativen geest er in Rusland heerscht.

Wat mij zelven aangaat, ik ken niets dat neerslagtiger en droeviger indruk op den geest maakt dan een blik op den maatschappelijken toestand van het russische volk; verspreid over een onafmeetbaar gebied is zulks even eentoonig en vlak als zijne sneeuw-velden. Alles teekent zwakheid en onmagt, terwijl het individu in de onbepaalde massa geheel verloren gaat. Het volksleven is door reglementen voorgeschreven, terwijl gelijkvormigheid orde heet, en gehoorzaamheid de gedachte vervangt. Ieder lijdt, maar zwijgt uit vrees voor den ambtenaar of soldaat, en die smart zelf is eentoonig omdat zij zoo algemeen is en omdat zij die lijden naauwelijks opgemerkte wezens zijn. Het is eene maatschappij waarin gelijkheid gevonden wordt, maar gelijkheid van ellende. Een dergelijk schouwspel is gewis bedroevend, doch wanneer men bedenkt dat de zestig millioenen inwoners van Rusland aan eenen meester gehoorzamen; dat van die zestig millioenen er vijftig zijn die de zelfde godsdienst, de zelfde taal, de zelfde gewoonten bezitten, en wanneer men sommigen dien toestand als gelukkiger en beschaafder dan den onzen hoort roemen, en voorspellen dat de russische maatschappij bestemd is, niet om de beschaving van het westen te ontvangen maar om er de zijne aan mede te deelen, dan boezemt het niet alleen smart maar ook vrees in.

De tegenstellingen in het werk van VON HAXTHAUSEN zijn voorzeker zonderling, want op de zelfde bladzijde waar hij door het schetsen van het russische stelsel een levendigen en pijnlijken indruk verwekt, leest men dat het lot der lagere

standen niet ongelukkig is. Het is te begrijpen dat wanneer volken van eenen stam in grooten getale vereenigd zijn, wat in Rusland zelden en alleen in enkele steden en in het leger het geval is, zij bij het zelfde gevoel voor godsdienst en vaderland voor geestdrift vatbaar blijven, maar hieruit zal men wel niet kunnen opmaken dat zij zich in het maatschappelijk leven gelukkig gevoelen. Er bestaat echter te dien opzigte een beter regter dan de schrijver en zijne lezers, namelijk de russische boeren zelven. Deze zullen toch wel niet zoo gelukkig zijn, daar zij volgens de mededeelingen van onzen reiziger een onoverwinnelijken afkeer van hun beroep hebben en er steeds naar streven om den landbouw voor de fabriek-nijverheid te verwisselen. Een afkeer, zoo sterk dat als de boer eenmaal zijn dorp, dat hem de dwangdiensten voor den landbouw herinnert, verlaten heeft, hij bijna nimmer lust gevoelt om er terug te keeren terwijl velen de voorkeur geven aan het verblijf in Siberie, waar in ieder dorp een soldaat of kozak met zijn stok de orde onder de kolonisten bewaart en er het regt mede uitoefent, maar waar de lijfeigenschap ophoudt.

Zoo er nog een bewijs noodig was om aan te toonen dat het russische volk ongelukkig is, zou het te vinden zijn in de inpopulariteit der strafwetten die er gehaat zijn, terwijl de algemeene denkwijze steeds de veroordeelden en vooral de verbannenen naar Siberie in bescherming neemt. En nu is het een bijna zeker teeken van een gebrekkigen maatschappelijken toestand waarbij het volk lijdt, wanneer het algemeen partij trekt voor de zulken waarop de wetten zijn toegepast.

Er bestaat een staatkundig beginsel waarbij men het lijden der individuen niet rekent en slechts het doel ziet waarnaar men streeft. Wat beteekent, zegt men, het lijden van enkele personen, van gezinnen of zelfs van eenige geslachten, zoo die opoffering vergolden wordt door het duurzaam geluk om ten laatste een groot en magtig volk te verkrijgen? Wat beteekent die ellende, zoo zulks het algemeen welzijn bevordert en een krachtige regering er door geboren wordt?

Die theorie, ik beken het gaarne, heb ik echter nimmer begrepen en het heeft mij nooit voldaan dat men het geluk van het algemeen ten koste van het lijden van enkelen zou mogen koopen en het tegenwoordige geslacht aan het toekomende zou mogen opofferen. BOSSUET zegt te regt: „Het doel der staatkunde

is om het leven aangenaam en de volken gelukkig te maken." En welk regt heeft men om door verdrukking de menschen tot geluk te brengen en sommigen te mishandelen om anderen heil aan te brengen? Even min zie ik in dat men een volk roem — een algemeen geluk — verschaffen mag, ten koste van de vrijheid waarop ieder regt heeft.

De zedelijke en staatkundige strekking van een dergelijk beginsel daargelaten, rijst van zelve de vraag: wat of voor den rijkdom van een landbouw en nijverheid beoefenend volk en voor het toenemen van welvaart en vooruitgang beter zou wezen, om alles aan den vrijen arbeid van bijzondere personen, of wel aan de regeling der regering over te laten? In de Vereenigde Staten is ieder geheel vrij in de keus van een beroep, waaruit volgt dat al de handel- en nijverheidstakken die het meest aan de behoeften van het algemeen voldoen ook het meest worden beoefend. In Rusland is zulks het geval niet en hoewel er uiterst vruchtbare streken zijn, is de landbouw er over het algemeen kwijnend en de opbrengst betrekkelijk gering. De oorzaak hiervan is dat er meer landbouwers zijn dan in evenredigheid der behoefte noodig waren en wel door dat de boeren, aan den grond verbonden, niet willekeurig van betrekking kunnen veranderen. De beweringen van VON HAXTHAUSEN, die de eigenlijke oorzaak niet ziet, of niet wil zien, zijn in dit opzigt zoo zonderling dat wij ze onzen lezers niet mogen onthouden. Het gebrek aan handen voor den landbouw is volgens hem een gevolg van het hooge loon dat de boer in de fabrieken verdienen kan. Daarom moet de lijfeigenschap nooit worden opgeheven, want door den landbouwer aan den grond te kluisteren bestrijdt zij het kwaad; zonder die instelling toch zouden allen in de fabrieken werk gaan zoeken en zoo men de dwangdiensten wil afschaffen, waar de schrijver voor is, moet men beginnen met de fabrieken op te ruimen, waardoor er handen genoeg voor den landbouw zullen vrijkomen. Het belang van dien nijverheid is volgens den schrijver voor Rusland alles, en het schijnt dat het lot van den grond hem nader aan het hart ligt dan de menschen die er op wonen. Met het oog op de uitgestrekte woeste streken die Rusland nog bezit, roept hij in een soort van godsdienstige opgewondenheid uit: „Tot iederen prijs moet de grond in Rusland bebouwd worden. Het is een godsdienstigen pligt,

want God heeft den mensch bevolen om den grond in het zweet zijns aanschijns te bearbeiden." Welk een verwarring van denkbeelden en opeenhooping van dwalingen! Een nieuw bewijs hoe ver men afdwaalt als men den weg der waarheid verlaat en ijdele hersenschimmen voor de werkelijkheid aanziet.

Bij het beoordeelen van een land komt juist niet de uitgestrektheid onbebouwde grond in aanmerking, maar meer de hoeveelheid die met vrucht ontgonnen kan worden en als van zelve bepaald wordt door de binnen- en buitenlandsche vraag naar voortbrengselen. Zijn de prijzen daarvan al te laag gedaald, dan is er te veel voortgebragt en zou men de voortbrenging moeten staken of inkrimpen. Zoo kan de russische boer bij een overvloedigen oogst arm zijn en bijna van honger sterven, omdat hij, bij de lage prijzen, alles wat hij inzamelde moest verkoopen om zijne schatting te betalen. Het is ongerijmd een grond te bearbeiden, wanneer zulks de kosten niet goed maakt, en er wordt dan ook nergens in den bijbel van de verpligting gesproken om zoo onvruchtbaar te arbeiden. Het is billijk en overeenkomstig met de goddelijke wetten dat de mensch zijn arbeid door het verstand dat hij van den hemel verkregen heeft bestuurt, en zoo het werk verrigt dat voor zijn eigen en voor anderer welvaart het beste is, en aan die wet gehoorzaamt de russische boer als uit instinct, wanneer hij de hooge loonen in de fabrieken boven de geringe bij den akkerbouw kiest. Die loonen zijn verschillend door dat de fabrieksnijverheid handen te weinig, de landbouw handen te veel heeft. De voortbrengselen van den grond overtreffen de behoeften, die der fabrieken blijven er beneden. Er bestaat in Rusland ten gevolge der verkeerde maatschappelijke instellingen een verderfelijke verdeeling van den arbeid, daar men bijna het geheele volk tot den landbouw dwingt en wanneer de boer de keten die hem aan den grond kluistert wil verbreken om in de fabrieken te gaan werken, tracht hij instinctmatig de verbroken harmonie tusschen de voortbrenging en het gebruik te herstellen, terwijl de wet die hem tot den akkerbouw dwingt het kwaad doet voortduren en verergeren.

De opruiming der fabrieken zou geen verbetering aanbrengen; in tegendeel zou daardoor het aantal arbeiders bij den landbouw, nu reeds te groot, nog vermeerderen en alzoo de dagloonen doen dalen, terwijl de landbouw-voortbrengselen in prijs zouden

verminderen. De fabriek-arbeider trekt geen hoog loon omdat de landbouwer weinig ontvangt, maar beider verdiensten zijn evenredig aan de voordeelen die hunne nijverheid oplevert en die weder afhankelijk zijn van de diensten die er door bewezen worden. De afschaffing zou, zoo als wij zeiden, ten gevolge hebben dat, terwijl men bloeijende industrien vernietigde, de massa arbeiders werk zoude vragen bij een kwijnende nijverheid, die nu reeds handen te veel heeft.

Het beste middel tegen de kwaal zou de afschaffing van de dienstbaarheid, of met andere woorden de vrijmaking van den arbeid zijn. Zoodra die bestond, zou het evenwigt tusschen de verschillende takken van nijverheid, die slechts een uitdrukking der onderscheiden behoeften zijn, spoedig hersteld wezen. Mogten er al in het eerste oogenblik te veel landbouwers in de fabrieken arbeid zoeken, dit zou slechts kort duren, omdat bij zoo veel aanbod de dagloonen zouden dalen, terwijl die der landbouwers rezen. Er bestaat voor den landbouwer zoowel als voor iedere andere nijverheid slechts een ware bescherming, en die bescherming is — vrijheid van arbeid. — Vrijheid van persoon en arbeid, ziedaar het eenige noodige voor den bloei van alle industrien, het zij handel, fabrieken of landbouw.

Door het werk van VON HAXTHAUSEN krijgt men bovendien de overtuiging dat Rusland om rijk en welvarend te wezen, behalve een vrije bevolking ook nog de juiste grondslagen voor den eigendom mist. Zoo als overal waar het leenstelsel nog gevonden wordt, behoort de grond aan den keizer en onder hem aan de edelen; al de overige landbewoners zijn lijfeigenen of bezitters van een zeer twijfelachtigen titel. In de meeste Staten van Europa was, zelfs reeds voor de afschaffing van het leenstelsel, een landbouwstelsel ontstaan, waarbij het zij door eeuwigdurende renten, het zij door erfpachten of door steeds verlengde huur, een langdurig bezit ontstond dat bijna met eigendom overeen kwam, en dat daardoor een weldadigen invloed op de bearbeiding uitoefende. In Rusland is dit het geval niet, men ontmoet daar slechts zeldzaam pachters en dan meestal voor de helft der vruchten. De bijna algemeen gevolgde wijze is deze: de eigenaar zegt tot de bewoners van zijnen grond: „Daar hebt gij mijn land in vruchtgebruik; ik schat het zoo veel waard; schikt gij het nu onder elkander om mij die som te voldoen." Alsdan verdeelen deze de bearbeiding van den grond, meestal bij loting, in

zoo vele stukken als er huisvaders in het dorp zijn, zoo dat er niemand is wien niet een gedeelte van den russischen grond wordt toegewezen. Daar er evenwel met er tijd nieuwe hoofden van gezinnen bijkomen, heeft er van tijd tot tijd een nieuwe verdeeling der massa onder het dan aanwezige getal huisvaders plaats.

De tijd tusschen elke verdeeling is geheel willekeurig en aan het hoofdbestuur overgelaten, die er vijf of tien jaren, soms meer, soms minder, tusschen verloopen laat.

Ik geloof dat ik op deze wijs het stelsel waarvoor onze schrijver de grootste bewondering heeft het duidelijkst uiteenzet. „De gemeente," zegt hij, „is het gezin in het groot. Zij bezit den grond. Ieder heeft het vruchtgebruik van het hem toegewezene stuk, en heeft als lid der gemeente regt op een gedeelte van den grond, waarover hij echter niet bij erfenis beschikken kan; het opperhoofd, de vader van dit groote gezin wordt oudste (emapocma) genoemd. Frankrijk kent aan zijne bewoners het regt toe den grond te verbrokkelen en als iedere andere koopwaar te verhandelen; Rusland gaat nog verder, daar hij den grond voortdurend verdeelt en aan ieder zijner kinderen het vruchtgebruik van een gedeelte geeft, zoo dat de grond niet als elders bijzonder eigendom is, maar aan het geheele volk, vertegenwoordigd door de gemeenten, toekomt. Rusland wil dat iedereen het zelfde regt hebbe op een gedeelte van den grond die, algemeen eigendom zijnde, aan de bijzondere personen slechts tijdelijk bezit toekent. Er bestaan dus in Rusland geen proletariers, en terwijl men in andere streken van Europa een omwenteling te vreezen heeft tegen den eigendom en voor de gelijke grondverdeeling, is zulks in Rusland ondenkbaar.

„Het droombeeld der europesche revolutionairen, St. Simonisten of Fourieristen, kan men in Rusland als een uitvloeisel van het volksleven verwezenlijkt zien, namelijk door de vereeniging; een beginsel, eigen aan den slavischen stam."

Uit deze beweringen volgt, meen ik, eerstelijk dat de gemeente zelve, als belast met een rente aan den eigenaar, slechts het vruchtgebruik heeft; ten tweede dat zij de aldus verkregen grond onder al de ingezetenen verdeelt, onder voorwaarde van hun aandeel in de algemeene schatting te betalen; en ten derde dat het genot van het toegewezene stuk geheel onbe-

paald is en bij iedere nieuwe verdeeling ophoudt. Dit nagaande, zal het zeker moeijelijk zijn om te begrijpen hoe iemand het lot van den russischen boer boven dat van een gewonen pachter stellen kan; want welke waarde toch heeft voor den landbouwer dat stukje grond, door het lot hem heden toegewezen, morgen misschien weder ontnomen, en welk belang heeft hij om een grond te verbeteren die, door zijn arbeid vruchtbaar geworden, onverwacht in andere handen zal overgaan? Welke veiligheid geniet hij, daar hij iederen dag met een nieuwe verdeeling gedreigd wordt? De russische boer is noch eigenaar noch vruchtgebruiker; hij verkrijgt een bezitting, de minst zekere van alle, want zij is geheel afhankelijk van het lot, en de luim van een ambtenaar. In plaats van de vele eigenaars waarvan de schrijver spreekt zie ik er slechts één, en terwijl er volgens hem geene proletariers zijn, zou ik meenen dat bijna een ieder het was. De volgelingen van ST. SIMON en FOURIER zouden er zeker niet mede gevleid zijn hunne theorien aldus in de russische beschaving terug te vinden, en ik kan ook geen vereeniging zien in dat dorp, en die boeren die het veld bearbeiden, hun door het lot toegewezen, en waarvan elk de vruchten voor zich zelven inoogst. Bij het russische stelsel is men in sommige opzigten verder, in andere minder ver gegaan dan de Communisten voorstellen. Bij deze behoeven de gebruikers van den verdeelden grond geene rente aan den vroegeren eigenaar meer te voldoen en ieder stuk is dus vrij en onbelast, maar daarentegen bezit iedere russische boer een afzonderlijk stuk, dat de Communisten verwerpen, en in zoo ver zou het lot van den Communist nog erger zijn, hoewel het geen betoog behoeft dat, alles zamentrekkende, beider lot niet anders dan ellendig wezen kan.

Wat VON HAXTHAUSEN, in zonderlinge overeenstemming met vele revolutionairen, „de hoogste trap van maatschappelijke beschaving" noemt, is mijn inziens een der laagste. Het gemeene eigendom en afwisselend bezit van den grond, zoo als bij de russische boeren, behoort in de vroegste tijden en bij de onbeschaafdste volken te huis.

De vaste en bijzondere eigendom die door het regt geheiligd, maar niet geschapen wordt, omdat hij er boven verheven is; het bezit voor welks verdediging, hoe klein het ook zij, al de maatschappelijke krachten zamenwerken, dat is de voor-

uitgang. Of de grond in groote of kleine hoeven verdeeld is, of zij niet regtstreeks bezeten wordt doet er weinig toe, zoo het beginsel maar zeker, het regt gegrond, het bezit persoonlijk zij.

Daar in Rusland de gebruikers van den grond geene eigenaars zijn en hun bezit schijnbaar is, is het niet te verwonderen dat de bevolking dit stelsel van gedurige verandering uiterst vijandig is, en dat menschen die zelfs geen denkbeeld van eigendom hebben er weinig achting voor bezitten. Onze schrijver getuigt dan ook zelf dat men zeker nergens minder dan in Rusland aan den grond gehecht is. En het is niet vreemd dat de boer zonder lust dien akker van een dag bearbeidt en er naar haakt om hem te verlaten, en dat hij in tegenstelling van andere landen, waar bijna overal de ouderlijke grond een bijzondere aantrekkingskracht bezit, nimmer terugkeert naar zijn dorp als hij het eens verlaten heeft. Van daar ook dat op dien grond, waar niets hem belang inboezemt, een onoverwinnelijken afkeer en lusteloosheid hem aangrijpt en hij als hij, in zijn huisselijk leven niet al zijn geluk vinden kan, afleiding zoekt in de dronkenschap, die VON HAXTHAUSEN de pest van Rusland noemt. En is het ook zoo vreemd dat een landbouwer die noch eigenaar, noch pachter, noch vaste daglooner wezen mag in de fabrieken werk zoekt, waar hij ten minste een vast en persoonlijk loon geniet en alzoo reeds eenig eigendom verkrijgt?

Indien ik in algemeene bewoordingen de Vereenigde Staten van Amerika te dien opzigte met Rusland moest vergelijken, zou ik zeggen dat de verdeeling van het kapitaal zoodanig is dat in de Vereenigde Staten de individuen, werkende aan het vermeerderen van den volksrijkdom voor zich zelve de meest mogelijke hoeveelheid genot en welvaart genieten, terwijl in Rusland een zeker aantal ellendige arbeiders met de meeste moeite de kleinst mogelijke hoeveelheid nuttige zaken voortbrengen. Evenwel heeft volgens onzen schrijver de russische instelling nog dieper grond, want zij rust niet op een maatschappelijke overeenkomst maar op de eigenschappen van het slavische ras, dat een afkeer van den bijzonderen eigendom en een voorliefde voor vereeniging heeft, en die stam maakt van de 61 millioenen inwoners negen tiende deelen uit. De schrijver haalt dan ook eenige regtsbeginselen dier volken aan, ten bewijze dat deze stammen van natuur de onbepaalde magt aanhangen en afkeerig van vrijzinnige instellingen zijn.

Ik wantrouw die bekrompen en soms op hoogen toon geuitte denkbeelden, waardoor men alles aan den oorsprong van een volk wijten wil en den eersten droppel bloed de uitsluitende oorzaak acht van de verbazende omwentelingen, die de geleerden van iedere eeuw, zoo als THUCYDIDES, TITUS LIVIUS, MACHIAVELLI, MONTESQUIEU en anderen aan de verderfelijke of weldadige instellingen, aan de deugden of ondeugden der volken hebben toegeschreven. Behalve dat die meening mij valsch toeschijnt acht ik ze ook gevaarlijk en geschikt om de volken van den goeden weg af te leiden en er een verschooning voor het kwade in te doen zoeken. De invloed van den volksstam binnen zekere grenzen is, even min als die van het geslacht, de opvoeding en de zeden tegen te spreken; even als enkele personen hebben ook de volken verschillende eigenschappen, verschillende bekwaamheden, maar bij dat verschil moet men toch de algemeene trekken, aan ieder mensch, aan ieder volk eigen, niet voorbijzien. Even als alle menschelijke wezens stoffelijke behoeften te vervullen hebben, die een voorwaarde van hun bestaan uitmaken, zoo bezitten zij ook geestelijke eigenschappen, naauw verbonden aan hun zedelijk leven. Iedereen bezit liefde voor de vrijheid, en liefde voor den eigendom. De eene mensch wordt in vrijheid, de andere in dienstbaarheid geboren; de eene rijk, de andere arm. De eerste verliezen door hunne ondeugden meermalen wat de laatste de verdienste hebben van zich door arbeid te verschaffen, maar allen voelen zich gelukkig in het bezit, allen lijden bij het volslagen gemis, allen deelen er in, wenschen er naar en betreuren het.

Dat het egoismus, zoo rijk in hersenschimmen en magtspreuken, deze waarheden misbruikt door ze te verduisteren, is te begrijpen, maar dat zij dan de wetenschap niet inroepe om dwalingen en stellingen te verdedigen die deze bestrijdt en loochent.

Indien men doordringt in het russische volksleven, ziet men al spoedig de reden waarom de boeren zich ongelukkig gevoelen en zich overgeven aan de ondeugden die onafscheidelijk zijn van ellende en verdorvenheid. Het is omdat zij twee voor den mensch zoo noodige zaken missen, die hij niet ontberen kan zonder dat zijn zedelijk bestaan er onder lijdt. De russische landbouwer gevoelt zich ongelukkig omdat hij lijfeigene is, en alzoo verstoken van de beide zaken waarvan ik spreek, van de vrijheid en den eigendom.

Het middel voor de kwaal kan niet snelwerkend zijn, omdat alle maatschappelijke gebreken des te langzamer genezen naar mate zij langer geduurd hebben, maar VON HAXTHAUSEN, die in weerwil van zijn dikwijls zoo verkeerd oordeel meestal goed opmerkt, heeft reeds aangewezen van welken kant de herstelling te wachten is, en wel van de ontwikkeling der handwerk-nijverheid, waarvan de vooruitgang hem zoo veel vrees inboezemt en die in geheel Rusland is op te merken; daaruit zullen twee zaken voortvloeijen, namelijk een eigendom, door arbeid verkregen, en een bekwame en vlijtige middelklasse. CATHARINA II wilde reeds een dergelijke klasse vormen en NICOLAAS stelde haar in 1832 bij een ukase in. Maar besluiten zijn te dien opzigte zonder uitwerking en toonen slechts hoe ijdel meestal de hersenschimmen zijn van alleenheerschers. Een andere magt zal in Rusland een middelklasse te voorschijn roepen, en die magt is de arbeid; daardoor zullen de proletariers in arbeiders, de arbeiders in ambachtslieden, de ambachtslieden in handelaars en fabriekanten en deze eindelijk in grondeigenaars overgaan. Indien de czaars slechts den arbeid vrijmaken, wat zij thans niet is, en die vrije uitoefening door de wetten beschermen en vergunnen om door de voortbrengselen dier nijverheid een onvervreemdbaar en onschendbaar grondbezit te verkrijgen, dan zullen zij zich kunnen beroemen een middelklasse te hebben doen ontstaan. Die middelstand eens bestaande, zal kennis, invloed en krediet met zich brengen; maar er zullen ook regten door geboren worden en wanneer die regten eens in de wetten geschreven staan en in de zeden zijn opgenomen, vloeit er de vrijheid uit voort. Tot op onzen tijd leeft er in Rusland een volk, magtig door het getal zijner krijgslieden, maar een rijke en welvarende natie is het niet. Legers en overwinningen zijn zeker in staat om rijken te grondvesten, maar de vrijheid alleen maakt de onderdanen gelukkig en geeft hen bij de welvaart die zij verschaft, ook nog het eenige wat een volk waarlijk groot doet zijn — gevoel van eigenwaarde en zedelijkheid.

DE LEISTEEN GROEVEN.

Het is ieder reiziger, die op zijnen weg naar Ierland het prinsdom Wallis doortrekt, wanneer de tijd hem ten minste niet al te karig is toegemeten — aan te raden een klein uitstapje buiten den spoorwegbaan te doen, om de belangwekkende leisteen groeven van Nant Francon te bezoeken. Men zal zich voor zijne moeite ruimschoots beloond vinden. Zij die de reis met een gewoon rijtuig, in stede van met den spoortrein doen, zijn ook in de gelegenheid om de, in het hart van Snowdonca gelegen, steengroeven van Mr. ASSHETON SMITH en die van Mrs. OAKLEY, in de nabijheid van het schoone Ffestiniog te bezigtigen. Wanneer men zich een weinig van den grooten weg wil verwijderen, kan men in Noord-Wallis een groote hoeveelheid leisteen vinden, doch van al de groeven in het prinsdom, ja welligt van die in de geheele wereld, komt de eereplaats toe aan die, welke in den omtrek der havenplaats Bangor zijn gelegen en aan de geslachten Penrhyn en Pennant zoo groote rijkdommen hebben aangebragt. Penrhyn-castle, een der schoonste hedendaagsche kasteelen, waaraan 100,000 p. st. werd ten koste gelegd, kan als een den leisteen opgerigt zegenteeken worden beschouwd, daar niet alleen de uitgaven door eigenaars der groeven zijn bestreden, maar het gebouw bovendien vertrekken bevat die evenzeer als het huisraad en de versierselen, zeer eigenaardig uit zoodanigen steen zijn vervaardigd.

De bezwaren van een reis naar Noord-Wallis, van een wandeling van zeven mijlen naar Bangor, van een heeten of

kouden dag, van regen of sneeuw, worden ruimschoots vergoed door „de Pygmeen hoog op den Y Bron," aan het werk te zien.

De ontginning vangt in den berg aan, doch daar het werk reeds sedert negentig en meer jaren voortduurt, is men daarmede thans tot een hoogte van een halve mijl in het hart van den berg gevorderd, waardoor een uitgestrekt amphitheater is ontstaan. Het is een verzameling van terrassen, het een boven het andere gelijk de zitplaatsen van het oude romeinsche Colyseum. In ieder opzigt echter moet dit laatste onderdoen voor den reusachtigen omvang der bergwerken, welke zoo hoog en uitgestrekt zijn, dat de werklieden zich slechts als een hoop mieren aan het oog des bezoekers voordoen. Deze terrasvormige ontginning vindt haren oorsprong in de eigenaardige vorming van den leisteen, die niet enkel in meer of min horizontale beddingen maar ook in bijna vertikale lagen wordt aangetroffen, welke laatste het losmaken der steenmassa's van den opgaanden bergwand zeer bevorderlijk zijn. Men maakt eerst een gang in de helling van den berg en na daarmede zoo verre gevorderd te zijn dat de opgaande zijde der ingraving een hoogte van ongeveer veertig voet heeft bereikt, wordt op den top des eersten een andere gang gegraven en op deze wijze voortgewerkt als wilde men een trap voor een reuzengeslacht bouwen.

Middelerwijl worden de onderste gangen, door het voortdurend losmaken van steenklompen, al breeder en breeder. Daar het hooger gedeelte des bergs natuurlijker wijze minder omvang heeft dan de grondslag, zoo volgt van zelve dat de benedengangen breeder en uitgestrekter zijn kunnen dan de hoogere. De eerste kunnen dan ook eigenlijk niet meer gangen genoemd worden, maar vormen een ruime cirkelvormige oppervlakte. Er bestaan thans niet minder dan zestien hoogten of terrassen, het een omtrent veertig voet boven het andere, welke opvolgender wijze al meer en meer het middelpunt des bergs naderen. Wordt de arbeid aan deze groeve voortgezet, dan zal men waarschijnlijk genoodzaakt zijn weder andere terrassen nog digter bij den top aan te leggen.

Het graven, aanleggen van mijnen of het gelijkmaken van den grond houdt voortdurend twee duizend arbeiders bezig; sommigen hooger boven den grond dan de dubbele hoogte van de St. Pauls-kerk en allen in de open lucht en dus niet als andere mijnwerkers

in den schoot der aarde begraven. Het aanleggen en doen springen der mijnen is een belangrijk werk, waartoe niet weinig koelbloedigheid en kracht van zenuwen wordt vereischt. Zij die daarmede belast worden, worden met touwen aan den rand van een vooruitspringende rots afgelaten, waarna zij in de opstaande zijde van den leisteen gaten boren, en die met een lading van kruid en brandstof voorzien. Nadat zij weder zijn opgehaald en de noodige maatregelen ter voorkoming van ongelukken zijn genomen, wordt de lading aangestoken en heeft de ontploffing plaats, die geheele massa's leisteen losmaakt. In het boven gedeelte van den berg zijn de steenen los genoeg om door het gereedschap der arbeiders in beweging te worden gebragt; op meerdere diepte wordt de massa echter digter en kan slechts met behulp van buskruid worden losgemaakt. Vele zijn de gevaren waaraan de werklieden te Y Bron zijn blootgesteld en groot is het getal van hen, die op een rampspoedige wijze zijn omgekomen.

De leisteen wordt op sommige plaatsen door aders van buitengemeen hard bazalt doorsneden; 't geen zoo voor den eigenaar als voor de arbeiders hoogst onaangenaam en bezwarend is. Menschen, steenen en gereedschappen stijgen of dalen door middel van een zeer eenvoudig toestel, van het eene terras naar het andere; aan ieder dezer toestellen is een trommel en rad bevestigd, waardoor de verlangde beweging met de grootste gemakkelijkheid wordt volbragt.

De bezigheid der arbeiders is met het doen springen der vaste steenmassa's of het met werktuigen splijten der minder zware, niet geëindigd; de steenklompen worden door hen ook tot platen van verschillende dikte gevormd, welke vervolgens vierkant gemaakt worden. Op de meeste terrassen vindt men keeten of loodsen waar deze werkzaamheden plaats vinden. De hardste steenen worden tot platen gezaagd, terwijl men de zachtste soort met wigvormige ijzeren werktuigen tot schalien splijt.

De steengroeven zelve maken slechts een gedeelte der groote bezittingen van Penrhyn, een der uiteinden van den grooten handels-keten uit. Zoo als gezegd is, draagt de vallei aan welker eene zijde de steengroeven gelegen zijn, den naam van Nant Francon. De groeven heeten in de volkstaal Dolawen, of, nog meer met die taal overeenkomende, Braich-y-Cavn; zij

worden ook naar den eersten ontginner, de groeven van Penrhyn, of naar de bijgelegene haven van verlading Bangor-groeven genoemd; doch de naam doet weinig ter zake, als men weet dat de berg die den leisteen oplevert Y-Bron geheeten is

Deze berg is gelegen aan de westelijke zijde van de kleine rivier Ogwen, terwijl de hutten der bergwerkers in de nabijheid zijn verspreid; de belangrijkste plaats in de nabuurschap, uit een zedelijk en maatschappelijk oogpunt beschouwd, is Bethesda — een stad wier naam reeds aanduidt, dat de grondvesters lieden waren van een hoogst godsdienstig gevoel. Bethesda is een stad van steenwerkers, een leisteen gemeente. Het getal der dissenters is in Wallis over het geheel zeer groot, doch nergens grooter dan bij de steengroeven. Ik was eens toevalliger wijze te Bangor op den dag dat de waalsch-calvinistische methodisten hunne jaarlijksche bijeenkomst in het open veld hielden, en zal dit gezigt niet spoedig vergeten, zoo netjes, zoo helder, zoo ernstig, zoo eenvoudig, zoo opregt kwamen allen mij voor. Zij hoorden te huis in de groeven van Conway, van Carnaron, van Beaumaris, allen plaatsen in den omtrek van Bangor; zongen in een onuitspreekbaar Wallisch en zaten op stoelen, karren en wagens of lagen op het gras, onder een schoonen hemel en heerlijken zonneschijn, naar de redevoeringen te luisteren. Het was voor de arbeiders een belangrijke dag. Voor elke andere plegtigheid hadden zij hunne eigene kerken in hun eigen Bethesda, en bezitten ook hunne bijzondere winkels, waar DAVID AP JONES, AP PRICE, AP DAVRES, AP MORGAN, AP SCHENKEN en zijne confraters brood, kleederen, spelden, haringen, lucifers, kaarsen, stuiversprenten, pannen, drank en alle andere benoodigdheden en artikelen van weelde voor een bevolking van arbeiders voorhanden hebben.

Toen wij op onzen weg naar Bangor, Bethesda doortrokken, hielden wij ons een oogenblik op, om een blik te werpen op den spoorweg of „tram," langs welken de steen uit de groeven naar de inladingsplaats wordt vervoerd. Deze spoorweg is waarschijnlijk een door de eigenaars der groeven daargestelde handelsonderneming. Men zegt dat lord PENRHYN omtrent tweemaal honderd duizend pond voor transportmiddelen tot aan de schepen heeft besteed, 't geen als een zeer verstandige aanwending van kapitaal is te beschouwen. De weg loopt tusschen Bangor en Penrhyn-park en voorts zijn er

spoorwegen naar de dokken en kaden van het noordelijk gedeelte van de landengte van Menaï aangelegd. Deze kaden zijn uitmuntend goed ingerigt, en bijzonder geschikt om de verzending van den leisteen naar alle gedeelten der wereld te bevorderen en gemakkelijk te maken. De schepen liggen digt tegen de kade aan, langs welke de spoorweg heengaat, waardoor de overbrenging der bakken met steenen naar de schepen wordt bespoedigd. De kaden welke zich omtrent duizend voet in zee uitstrekken, zijn met een ontelbare menigte leisteenen bedekt. Men vindt er leijen in blokken, leijen in platen, groote en kleine leijen, leijen voor huizen en leijen voor schooljongens, leijen voor het binnenland en leijen voor het buitenland. Wat de uitgestrektheid en de waarde dezer groeven en verschepingen aangaat, zijn wij beschroomd de cijfers te noemen, waarop deze somtijds worden begroot.

Men berekent het getal der werklieden, zoo mannen als jongens, op drie duizend — dat van hen, die uit het betaalde loon worden onderhouden, op elf duizend; de jaarlijksche uitgaaf ter ontginning der groeven op tachtig duizend pond, en de winst van een jaar, op een nog grootere som; doch het zou gewaagd zijn zonder meerdere zekerheid, die sommen als waar aan te nemen.

Bedriegen wij ons niet, dan bestaat er gelegenheid om de groeven op een gemakkelijke wijze te bezoeken; echter niet te Bangor, maar in een andere in Noord-Wallis. Te Tan-y-Bwlch bij Ffestiniog vindt men het bekoorlijke park van misstres OAKLEY en een hotel voor reizigers; wij hoorden zelfs spreken van een reiziger-bak, welke ten behoeve van de bezoekers van het hotel op den spoorweg zoude aanwezig zijn, 't geen ik echter niet op grond van persoonlijke ondervinding kan bevestigen. Doch in stede van ons tot een tweede steengroeve te bepalen, zullen wij beter doen nog eenige bijzonderheden omtrent den leisteen in het algemeen mede te deelen.

Practische toepassing volgt in onze positieve eeuw de wetenschap zoo naauw op de hielen, dat de onderzoeker naauwlijks iets nieuws heeft ontdekt of de koopman tracht reeds dit iets in goud of zilver te verwisselen; ongelukkig ontvangt de ontdekker niet altijd zijn aandeel in den voordeeligen uitslag van zijnen arbeid.

Hoezeer wij niet zouden durven verzekeren dat in den laatsten tijd, ten aanzien van den geologischen toestand van den leisteen, belangrijke of nieuwe winstgevende ontdekkingen zijn gedaan, zoo is toch niet te ontkennen dat in de wijze van ontginning beduidende verbeteringen zijn ingevoerd. De meer doelmatige toepassing der mijnontploffingen, de schrandere wijze waarop de terrassen worden aangelegd, de aanleg van een spoorbaan van de groeve naar de haven; het bouwen van snelvarende schepen, waardoor het vervoer wordt bevorderd; de toepassing van de stoomkracht bij het zagen, effenen, omwenden, slijpen en polijsten der steenen, en de vernuftige wijze van emaillering zijn zoo vele middelen, welke strekken om het gebruik van dit handels-artikel te vermeerderen, die dan ook reeds ontegenzeggelijk goede vruchten hebben opgeleverd. Behalve tot het gewoon gebruik, bedekking van daken, zien wij den leisteen tegenwoordig op vele plaaten tot straatwegen, terrassen, muren en regenbakken bezigen. Daarenboven begint men hem thans aan te wenden voor trappen, balcons, provisiekamers, wijnkelders, melkhuizen, tot bekleeding van kamers of bedekking van vochtige muren, koelvaten voor wijn, broodbakken, vaten tot inmaken van zuren, zwijntroggen, zerken, grafteekens en monumenten, klokkenkasten, zonnewijzers, zinkputten en filtreer-toestellen; ja zelfs, wanneer de platen buitengemeen dik zijn, voor kruidmagazijnen. Tot het daarstellen van vele dezer voorwerpen is het van het grootste belang dat men platen bekomen kan van vijftien voet lang en acht voet breed, welker oppervlakte niet oneffener is dan die van een billardtafel; ja zelfs deze laatste welke wij hier ter vergelijking aanhalen, ontleent hare eigene overeenkomst met het zuivere waterpas, van den leisteen.

Het is moeijelijk op te geven hoe vele millioenen voeten den zuidelijken ingang van het glazen-paleis in Hydepark hebben betreden, en niettegenstaande dat werd het nut der aanwending van den leisteen tot bevloeringen aldaar op overtuigende wijze bewezen; terwijl er bij de vastheid, hardheid en duurzaamheid van dezen steen, meer millioenen voeten dan de knapste schooljongen kan berekenen, zouden noodig zijn om dezen vloer af te slijten. De bad- en waschhuizen — die uitstekende vruchten eener vereeniging van gezond verstand met menschenliefde — zijn daar, om van het voordeel te getuigen

dat in de aanwending van breede platen leisteen op plaatsen welke door water worden besproeid, gelegen is.

In den tegenwoordigen tijd wordt alles geëmailleerd. Voor weinige jaren nog waren wij met een daguerreotype portret in den gewonen vorm zeer te vreden, thans worden die geëmailleerd verlangd.

Onze koks stelden eertijds een eenvoudigen ijzeren pan of ketel in zijn natuurlijken staat op behoorlijken prijs, thans echter moeten die voorwerpen van boven tot onder geëmailleerd zijn. Vroeger was leisteen eenvoudig weg leisteen, thans wordt deze meestal geëmailleerd. Ten aanzien van ijzer en leisteen bestaat, wat ook ten opzigte van daguerreotypes of laarzen moge gezegd worden, een goede reden om met de toepassing van het email tevreden te zijn. Email toch is een soort van glas of verglaas, dat niet alleen de voorwerpen tegen chemischen invloed behoedt, maar ze ook tot het opnemen van kleuren geschikt maakt. De leisteen heeft aan deze bewerking een verheerlijkt aanzien te danken. Wij zagen platen voor een badkamer welke verschillende ingelegde marmersoorten in den stijl van het florentijnsche mosaïk, kandelaars die het porphyr nabootsten, eene biljardtafel waarvan de wanden en pooten en email verschillende marmersoorten voorstelden; een ronde tafel welker oppervlakte geleek op zwart marmer, met lumachelle en jaspis ingelegd; een voetstuk van kunstmatig porphyr, met een plint van valsch zwart marmer; schoorsteenmantels van nagemaakt zwart en groen marmer, inktkokers en papierdrukkers die het kostbaarste marmer voorstelden. Dit nagemaakt porphyr en marmer zal ongetwijfeld weinig bevallen aan hen die elke navolging ten sterkste verfoeijen. Nogthans kan niet worden tegengesproken, dat de leisteen door zijne meerdere vastheid en duurzaamheid in sommige gevallen boven marmer te verkiezen is; voegt men hierbij de meening dat door kunst een gelijke schoonheid kan worden verkregen, de zekerheid van duurzaamheid en goedkoopen prijs, dan worden door deze drie eigenschappen een niet gering te achten geheel gevormd; maken de beide eerste den leisteen algemeen nuttig, de eerste doet hem ook tot versiering dienstbaar worden. Hierbij komt nog dat deze steensoort betrekkelijk ligter is dan marmer.

De leisteen die uit een menigte vast op elkander gehechte

bladen bestaat, ontleent aan deze eigenaardige vorming een sterkte die bij gelijke dikte vier maal grooter is dan die van den zandsteen. Een plaat van een halve engelsche duim dikte bij een lengte van 8 voet, wordt in vele gevallen van genoegzame sterkte geacht. Het emailleren van den leisteen is een niet algemeen bekende kunst, waartoe behalve een zeer bedreven werkman, een goede oven vereischt wordt. De leisteen wordt met een zekere kleurstof belegd en vervolgens gedurende acht dagen aan een temperatuur van 300° tot 500° Fahr. blootgesteld, waarna de verw zich als het ware met den steen heeft vereenzelvigd.

Menig schooljongen weet waarschijnlijk niet, ten minste bekreunt er zich weinig om, dat zijne luttel getelde grift met zijne lei den zelfden oorsprong heeft. De schoolleijen verschillen slechts weinig van schalien tot dakbedekking; de eerste zijn slechts van een fijnere soort en met meer zorg bewerkt. De steenen worden eerst in bladen van de vereischte dikte gekloofd en vervolgens glad geslepen; bezigheden waarmede men in de groeven gewoonlijk jongens belast, die naar men zegt, hierin handiger zijn dan volwassenen. De leisteen welke tot griften gebezigd wordt, is van een zachtere soort dan de gewone, ja laat zich zoo als ieder weet met een mes snijden, is minder blad- of schelferachtig dan deze en bevat een gedeelte koolstof waardoor de steenachtigheid verminderd en het schrijfvermogen verhoogd wordt. De zoogenaamde hollandsche griften zijn rond en worden van een hardere steensoort vervaardigd.

Hoe vreemd het ook schijnen moge, durven wij toch beweren, dat het delfstoffelijk rijk geen adelijker zelfstandigheid oplevert dan den leisteen. Immers welke andere kan bogen op koninginnen, hertoginnen, gravinnen, of jonkvrouwen? om zelfs van keizerinnen niet te spreken. De steenwerker leert ons dat een koningin drie voet lang en twee voet breed is, een hertogin een lengte van twee voet bij een breedte van een voet heeft, een gravin twintig duim lang en tien voet breed is, en de lengte van jonkvrouw zich tot zestien bij acht duim breedte bepaalt!

Deze verdeeling is zeer adelijk, terwijl de vier verschillende rangen daarbij wel zijn onderscheiden. Zeer zeker, een koningin zoude een ware koningin DOLLALOLLA zijn, ware zij even als deze hertoginnen, gravinnen of jonkvrouwen slechts

half zoo breed als zij lang is, maar de leijen-koningin levert in omvang een geheel andere verhouding op.

Al deze dames zijn evenwel — even als de clown op het tooneel, die door een vreesselijk gewigt is plat gedrukt — opmerkelijk dun, bijna zoo dun als een blad papier. Zij moeten zich daarenboven getroosten uitgemeten te worden, en men berekent dat honderd zeven-en-twintig hertoginnen de zelfde plaats innemen als honderd zes-en-zeventig gravinnen, terwijl niet minder dan twee honderd tachtig jonkvrouwen vereischt worden om een gelijke ruimte te beslaan. Men ziet dus hieruit dat de graad van deze dames in verhouding staat tot haren ligchamelijken inhoud, een wet welke DEBRET en BURKE, niettegenstaande hunne heraldieke kennis, nimmer zouden hebben ontdekt. De hoogere rang van een hertogin blijkt ook nog uit de omstandigheid, dat een hoeveelheid van honderd vierkante voeten hertoginnen met een minder getal koperen nagels wordt bijeen gehouden dan een gelijke hoeveelheid adelijken van minderen rang; voor de eerste toch worden slechts twee honderd vijftig stuks gebezigd, terwijl voor gravinnen drie honderd vijftig en voor jonkvrouwen een nog veel grooter aantal benoodigd zijn.

Hierin komen nogthans allen, koninginnen, hertoginnen, gravinnen en jonkvrouwen overeen, dat zij, de eene zoo wel als de andere, met twee nagels worden vastgehecht. Deze wijze van behandeling is, volgens „een handboek voor ontginners van steengroeven," met zeer weinig pligtplegingen vergezeld: De beneden- en zijkanten worden afgesneden en, zoo na mogelijk aan den bovenrand als dit zonder gevaar van breken kan geschieden, met gaten doorboord, welke allen even ver van den onderkant verwijderd zijn.

DE RUSSISCHE ZEEMAGT IN DE OOSTZEE.

(Naar het Hoogduitsch.)

De russische zeemagt is sedert korten tijd ook in de Oostzee aanmerkelijk toegenomen. Daarom zal de volgende naauwkeurige mededeeling, haar betreffende en grootendeels door ooggetuigen bevestigd, velen onzer lezers niet onbelangrijk voorkomen, vooral ook met het oog op den aanstaanden strijd die daar zeker het hevigst zal woeden.

Volgens officiële opgaven bestaat de geheele marine van Rusland uit 60 linieschepen van 70—130, 37 fregatten van 40—60 stukken, 70 korvetten, brikken, brigantijnen en 40 stoomschepen, alles bemand met 42000 matrozen en 20000 mariniers, met inbegrip der zee-artilleristen. Dat zou dus een getal geven van 167 zeilschepen met 9000 stukken geschut.

Maar inderdaad is het totaal der schepen, manschappen en kanonnen veel kleiner. Er zijn namelijk 5 linieschepen van 100—130 stukken, waarvan de Rossia en nog twee andere reusachtige honderddertigers met vier batterijen boven elkander en met een geheele equipage (1000 man) bemand, in het vaarwater der Oost- en der Zwarte zee bijna onbruikbaar zijn om hunnen grooten diepgang. Daarom brengen zij den grootsten tijd van hun bestaan door in het drooge dok, om de noodige herstellingen te ondergaan. Op die vijf linieschepen volgen er nog 22 van 80—100, en 20 van 70—80 stukken; vervolgens 4 fregatten van 60, en 20 van 36—50 kanonnen, en eindelijk ongeveer 40 korvetten, brikken, schooners enz. Men verkrijgt alzoo in het geheel een vloot van 115 groote schepen met 7500 stukken, en 49,800 matrozen, mariniers en artilleristen. De

russische zeemagt is verdeeld in vijf afdeelingen, waarvan de drie eerste in de Oostzee, de twee andere in de Zwarte en Kaspische zee zijn gestationeerd. Cronstadt is de haven der eerste en tweede, Reval die der derde, Sebastopol die der vierde en vijfde afdeeling, waarbij nog te voegen is Astrachan, als haven der weinige schepen in de Kaspische zee. Elke afdeeling wordt weer verdeeld in brigaden, en elke van deze bestaat uit drie equipages. De bestanddeelen dezer laatsten, ieder ten getale van 1000 man, zijn zeer verscheiden. Ook zijn zij zeer zelden voltallig in manschappen en vooral niet in artillerie.

De Oostzee-vloot bevat in den regel 27 equipages. Dat zou, met de artillerie, een strijdmagt moeten zijn van ongeveer 33,750 man, maar het gaat de 27,000 niet te boven. Afgezonderd van deze, heeft men nog de Scheeren-vloot op de zuidkust van Finnland, met ongeveer 1000 Finnen bemand, die als 46e equipage op de kaders der marine voorkomen. De 47e equipage, de garde-marine te Petersburg gestationeerd, is niet veel meer dan een parade-afdeeling, terwijl de schoolequipage een onbepaald getal koppen telt, en hoofdzakelijk dient tot de practische vorming van zee-officieren. Deze drie laatstgenoemde equipages komen dus eigenlijk volstrekt niet in aanmerking als men van een russische zeemagt spreekt, even min als de 3 lastdrager-equipages, die met de 15 arbeider-equipages slechts tot het verrigten van havendiensten gebezigd worden. In het algemeen telt de vloot der Zwarte zee meer kleine, die der Oostzee meer stoomschepen. De eigenlijke kern dezer stoomvloot bestaat uit 15 groote schepen en 2 stoomfregatten (Bagatir en Kamschatka). Evenwel zijn ook de transport stoombooten der kroon meestal zoo ingerigt dat zij des noods ook als oorlogschepen kunnen dienen; zoo dat er geen twijfel bestaat of deze en de passagiers-stoomschepen die eveneens smal gebouwd zijn, zouden in tijd van nood ten oorlog uitgerust en ten minste voor de dienst achter de linie kunnen gebruikt worden. Met deze hulpmiddelen zou dan de russische regering hare stoomvloot in de Oostzee wel op 50 vaartuigen kunnen brengen.

Maar dat zou dan ook het beste deel der russische scheepsmagt zijn, want van de zeilschepen der Oostzee-vloot verkeert ten minste één derde in bepaald slechten, en een ander derde in zeer middelmatigen toestand. Vele afgetakelde en geheel onbruikbare vaartuigen zijner, die altijd nog op de dienst-staten

voorkomen. Dit is vooral het geval met de groote linieschepen, waarvan er bij voortduring ongeveer 14 tot 18 te Cronstadt en naar evenredigheid evenveel in de andere Oostzee-havens, als totaal ongeschikt voor de dienst zijn opgelegd. De eerste oorzaak hiervan is, gelijk men weet, het water der Oostzee zelf, dat niet zout genoeg is en waardoor de schepen zóó zeer worden aangetast dat zij slechts zeer kort goed kunnen blijven. Niet hierin alleen evenwel, maar dáárin vooral moet men de eerste oorzaak van dit spoedig verval zoeken, dat het tot den bouw der schepen gebruikt eikenhout op te vochtigen grond groeit en dus wel spoedig sterk, maar daarom nog niet oud genoeg is om deugdzaam te kunnen zijn. Daarbij komt nu nog dat men zelfs aan dit slechte hout nog gebrek heeft, zoo dat het bijna altijd veel te vroeg moet worden bewerkt. Ook ontbreekt het over het algemeen op de russische werven aan een naauwkeurige bearbeiding, die nergens noodzakelijker is dan juist bij den scheepsbouw, en zonder welke zelfs de beste houtsoorten binnen zeer korten tijd tot bederf overgaan en vervuren. Daarentegen is alles wat geen hout is, vooral het metaal en de zeilen met regt uitstekend te noemen, en de nuttelooze metaalpronk, waardoor de russische Oostzee-vloot zich van alle andere vloten onderscheidt, is ten minste niet hindelijk voor de dienst. Ook is de geheele tuigaadje en het dek altijd voortreffelijk in orde. Aan den anderen kant ontbreekt deze orde, zoo wel als de zindelijkheid in het logies der matrozen en mariniers, terwijl de officiers-hutten zoo elegant mogelijk zijn ingerigt, al naar mate van ieders fortuin en smaak. De kost der mariniers en matrozen wordt rijkelijk toegemeten en is vrij goed, maar over het algemeen niet naar de behoeften van zeelieden ingerigt, en, gelijk ook aan wal de kazernen en hospitalen der marine door die der landtroepen verre worden overtroffen in goede ligging, bewoonbaarheid en doeltreffende inrigtingen (zelfs het groote hospitaal te Cronstadt niet uitgezonderd) zoo laat ook op de schepen alles in dit opzigt veel te wenschen over. De matrozen en mariniers hebben over het algemeen veel te weinig ruimte; voor luchtverversching is slechts zeer gebrekkig gezorgd, terwijl de officiers-kamers op een noodeloos ruime schaal zijn gebouwd. Zoo heeft ook elke equipage, dus elke 1000 man, slechts 3 officieren van gezondheid en 3 veldchirurgijns, met een medicijnkist die slechts 1000 geneesmiddelen bevat. De

chirurgijns-kamer is, met de apotheek, in het benedenste deel van het schip, en derhalve op de veiligste plaats, maar kan natuurlijk alleen kunstmatig verlicht worden. De instrumenten worden geleverd door de Petersburger fabriek, die onder opzigt van den bekenden staatsraad Dr. PIROGOFF staat, en de gansche militaire magt van Rusland van het noodige voorziet.

Het officiers-korps der marine kan over het algemeen beschouwd worden als een toevlugtsoord voor teruggezetten, armen en voor ieder die protectie mist. Daarom moet het ons niet verwonderen op de Oostzee-vloot een zeer groot getal Duitschers te vinden, zoo wel onder de eigenlijke officieren als onder de geneeskundigen. Misschien is het juist hierdoor dat men bij de marine een sterker esprit de corps en meer wetenschappelijke ontwikkeling vindt dan onder de officieren der landtroepen, die der generale staven niet uitgezonderd. Zonder twijfel zou dit een groot voordeel der russische marine kunnen zijn, wanneer slechts de matrozen en mariniers beter aan hunne bestemming beantwoordden. Maar dit is in den regel volstrekt het geval niet. Van al de noordsche volken waaruit op de zelfde manier als bij de landtroepen de manschap voor de Oostzee-vloot geligt wordt, zijn de Finnen bijna de eenige die wakkere zeelieden opleveren. Daarenboven heerscht het zonderling gebruik dat men de joden-recruten, met de tot straf in het leger gestoken lieden, bij voorkeur naar de vloot zendt. Als grond hiervan voert men aan dat hun zoo de gelegenheid tot desertie moeijelijker wordt gemaakt. Maar ieder weet dat de geheele natuur van den jood hem allerminst voor de zeedienst geschikt maakt. Geve men nu al toe dat de kustbewoners der Oostzee zich gemakkelijk genoeg aan het schip wennen, zoo blijft toch hier vooral de onomstootelijke regel waar, dat een zeeman niet wordt gekweekt en gedresseerd, maar geboren.

Wij zouden te veel in bijzonderheden moeten treden als wij wilden aantoonen hoe men in het algemeen bij de russische marine van de opleiding van goede zeelieden slechts weinig verstaat. Men verkwist hunne krachten door een nuttelooze parade- en slopkousendienst, en mat hen daarenboven af door de vruchtelooze poging om amphibien, tweeslagtige wezens, van hen te maken. Elk die eenige kennis van het krijgswezen bezit weet hoe die bespottelijk hooggeschatte grenadiers te paard, die ook te voet dienst kunnen doen, slechts iets bijzonders, niet

iets uitstekends der russische armée zijn. Men kan hen noch goed te paard noch te voet gebruiken, hoe schoon zij ook in beide gevallen exerceren mogen. Even zoo worden nu de mariniers en matrozen der Oostzee-vloot zes maanden lang als landsoldaten gedrild, omdat gedurende dien tijd de schepen ingevroren liggen. Daar worden zij aan het schip ontwend, vergeten de kunst om vlugge bewegingen te maken op een wankelenden bodem, en zijn niet in staat op het schip in het oogenblik des gevaars voor zich zelve te handelen, iets dat juist voor zeesoldaten zoo onmisbaar is. Zij zijn niet veel meer dan landsoldaten op zee en schieten daarom altijd in een strijd met een gelijk getal krachtige zeesoldaten des vijands te kort.

De russische zeeman wordt dus bij harder werk slechter verpleegd dan de landsoldaat, en is daarenboven niet regt met zijn element vertrouwd; geen wonder dus dat de russische marine, in tegenstelling van alle andere, den slechtst mogelijken gezondheidstoestand vertoont. Vooreerst is de aanleg tot scheurbuik zoo zeer verspreid, dat inderdaad jaarlijks meer dan de helft der manschappen daarvoor onder geneeskundige behandeling is. En dat de oorzaak hiervan wel degelijk in de ongenoegzame verpleging en verzorging der zeelieden moet gezocht worden, blijkt duidelijk daaruit dat de kwaal bijna uitsluitend door beteren kost en door het verblijf in het hospitaal, tijdelijk althans, wordt genezen. Wel is waar is de scheurbuik op zich zelve bijna nooit doodelijk, maar zij maakt toch elke krankheid waarmede zij zich verbindt, of die een gestel aangrijpt dat aanleg tot die ziekte heeft, dubbel gevaarlijk en langdurig. Is nu al scheurbuik en aanleg er toe onder de bemanning van bijna alle vloten der wereld een niet ongewoon verschijnsel, zoo behooren toch waterzucht en dergelijke ziekten onder de zeldzaamheden. Welnu, op de Oostzeevloot is dit omgekeerd. Men bezoeke slechts de marine-hospitalen te Cronstadt en Petersburg, en men zal tot het treurig resultaat komen, dat een vierde der aangebragte kranken het water heeft. Verder vorderen, even als in alle russische legerkorpsen, zoo ook op de vloot, syphilis en rotziekten met hare gevolgen talrijke offers, zoo dat men berekent dat op elke tien menschen één doode valt. Voorwaar een schrikkelijke verhouding, die evenwel uit de gezondheidsstaten als zeker bekend is.

Cronstadt, Helsingfors met Sweaborg en Reval zijn de drie stations van de Oostzee-vloot. Gewoonlijk ligt te Cronstadt de

1ste en 2de, te Reval de 3de afdeeling. Terwijl Cronstadt en Sweaborg uitstekende zeevestingen mogen heeten, is de gansche Zuidkust der Oostzee zonder eenig verdedigings-werk; want de twee oude forten tot dekking der oorlogshaven van Reval vervallen, gelijk ook de daar aangelegde kazernen reeds tot puinhoopen geworden zijn. De ouderwetsche bastions en wallen van Riga met de vooruitgeschoven forten Balderaa en Dünamünde, bij de uitwatering der Düna in de zee, kunnen naauwelijks meer medegerekend worden. Baltischport, tusschen Reval en Habsal was eens tot oorlogshaven bestemd, maar is nu weer evenzeer vergeten als Windau, welks haven door de voorbereidselen tot het maken der waterwerken zoodanig is verzand, dat er tegenwoordig schier geen schip van eenig belang meer kan binnenloopen. Tegenover Baltischport ligt Gustavswärm op de kust van Finnland; het is echter slechts een geheel op zich zelf staand fort dat niet veel te beduiden heeft.

Daarentegen is het gewigt van Cronstadt als vesting en zeehaven wereldbekend. Daarom zullen eenige nadere opgaven niet onwelkom zijn.

Het geheele eiland draagt zijnen naam eigenlijk slechts sints het stadje Cronstadt is gebouwd (1720) en heet eigenlijk Ritschar, (Retusari, Ritgar). Het is ongeveer 8 wersten lang en $1\frac{1}{2}$ werst breed, en strekt zich van het O. Z. O. in eene W. N. Westelijke rigting uit. Het oostelijke gedeelte bestaat uit mestaarde, klei of potaarde, zand en kalksteen, even als het naburig vaste land; het vruchtbaar, met verspreide granietblokken als bezaaid land ten westen is zeker eerst later aan de zee ontwoekerd, en de molo, het steenen hoofd, dat naar den vuurtoren op de noordwestelijke punt van het eiland voert, bevordert hier merkbaar de aanslikking. Het hoogste punt, ten zuidoosten, ligt ongeveer 8 vademen boven de oppervlakte der zee; maar ten westen loopt de grond zoo zeer af dat het land daar meestal onder water staat. Een zeer weeke grond omgeeft het gansche eiland, en maakt onophoudelijk nieuwe aanslikkingen en schorren. Het vaarwater tusschen dit Z. W. deel van het eiland en de kust van Ingermannland is dan ook zeer naauw en slechts van 1—5 vademen diep, terwijl het voortdurend moet uitgebaggerd worden, daar de ondiepten en zandbanken bij elken storm van plaats veranderen en verschuiven. De zeearm tusschen Cronstadt en de kust van Finnland is boven-

dien nog door groote blokken graniet met opzet onbevaarbaar gemaakt, niet alleen voor gewone schepen maar zelfs voor groote zeilbooten. Niet ver nu van de zuidwestelijke doorvaart bouwde PETER I (1703) het kasteel Cronschloss (Cronchloss), op den zuidelijken oever van het eiland. Hoewel niet het gewigtigste werk, is dit fort toch in zeker opzigt het middelpunt der vesting, die in den vorm van een hoogen muur met bomvrije kazematten, van het zuiden naar het noordwesten, regt over het eiland heen loopt. Onmiddelijk naast Cronschloss ligt ten oosten de driedubbele, deels met steenen, deels met houten versterkingen voorziene haven. Het westelijk deel, vlak onder de muren van Cronschloss, is de koopvaardij-haven, die even als de midden-haven vrij naauw is, terwijl het zeer ruim oostelijk gedeelte alleen voor de oorlogsvaartuigen is bestemd. Tegenover de oorlogs- en middenhaven, vindt men werven, zaagmolens, touwslagerijen, het geweldig groote arsenaal, het masten-depôt, de kweekschool voor de zeevaart, de admiraliteit en 5 kazernen. Achter de wallen der vesting ligt de kleine stad Cronstadt, die het naar den kant van Petersburg gelegen deel van het eiland inneemt. Ook aan deze zijde bevinden zich blokhuizen, kazernen en andere militaire gebouwen. Aan de overzijde van het meer genoemde eenige vaarwater, of liever in het midden daarvan ligt het met vier- of zesdubbele batterijen voorziene Nicolai-fort en verderop het Katharinen-fort, beide in den vorm van Montalembert-torens. Daarmede staat op het eiland Cronschloss, op de kust van Ingermannland een groep van kleinere werken, die niet ver van Peterhof op heuvels gebouwd zijn, in verband. Deze doorvaart wordt zoo volkomen door de batterijen bestreken, dat ook de kleinste boot er niet zou kunnen doorkomen, zonder in splinters te worden geschoten. De bezetting van Cronstadt bestaat uit ongeveer 35,000 man, waaronder slechts 2 bataillons linietroepen, maar wel 10,000 man strafsoldaten (vesting-bouw regementen) die in bijzondere, als gevangenissen ingerigte, kazernen wonen. Geene vloot kan den mond der Newa met geweld binnen dringen, zelfs al werd zij door landingstroepen op de kust van Ingermannland ondersteund, omdat het vaarwater te smal en te ondiep is. Gelukte het, dan was Petersburg verloren; want de veelbesproken vesting met de fabelachtig rijke schatgewelven is bij het tegenwoordig standpunt der krijgskunde en der vernielings-

middelen hoegenaamd van geene beteekenis meer, zoodra men er over heen stapt om de stad niet te sparen. Het zijn de vestingwerken niet die Cronstadt bijna onneembaar maken, maar de gunstige ligging, midden in het smalle en modderige begin van een zeeboezem. Men kan het daarom ook geene eigenlijke zeevesting noemen, maar daarentegen is het een wapenplaats die haars gelijke niet heeft, en een onoverwinnelijk bolwerk van de hoofdstad des rijks, welker oostelijke zijde daarenboven door Schlüsselburg aan het Ladoga-meer zoo goed als ontoegankelijk gemaakt is.

Sweaborg is de haven van Helsingfors, de hoofdstad van Finnland. Helsingfors zelf is ook wel een vesting maar ligt te diep in het land om van eenige beteekenis voor de zee te kunnen zijn. Daarentegen is de haven van Sweaborg zoodanig versterkt dat zij nog voor weinige jaren onneembaar mogt genoemd worden, hoewel de forten maar moeijelijk weerstand zouden bieden aan het tegenwoordige bom- en werpgeschut en aan de geconcentreerde, digt bijeen staande batterijen van de hedendaagsche groote en vlug naar het roer of de Archimedesschroef luisterende schepen. Deze forten liggen op acht afzonderlijke rotsen, die door hunne grootte boven de scheeren-klippen uitsteken, waarmede de gansche kust omzoomd is. Men kan zich Sweaborg dus voorstellen als een vesting met vooruitgeschoven werken. De bastions en wallen van elk fort op zich zelf (lang, zwart, wolfs, klein en groot, zwart oostfort, vuurtoren eiland, redoutenfort), zijn gedeeltelijk in de rots uitgehouwen, gedeeltelijk van den daar aanwezigen steen opgebouwd, en hebben alle hun vereenigingspunt in de citadel van het Gustavsfort. Deze oorlogshaven zou zeker als toevlugtsoord eener vloot van veel belang kunnen zijn wegens hare voortreffelijke ligging en bijzonder diep water, maar voor alle eenigzins grootere schepen is zij om de vele klippen aan haren ingang zelfs bij tamelijk ruw weer niet dan met groote voorzigtigheid, in haast of bij stormweder bijna in het geheel niet, te genaken. Daarom vindt hier dan ook gewoonlijk slechts dat deel der derde afdeeling een schuilplaats, dat in Reval niet kan geborgen worden. De eigenlijke bezetting bestaat grootendeels uit landtroepen, terwijl de groote plannen tot uitbreiding der maritime inrigtingen, die men in der tijd ook hier heeft pogen te verwezenlijken, grootendeels nog in de geboorte zijn en vooreerst wel zullen blijven.

HET VERTREK DER ENGELSCHE VLOOT VAN SPITHEAD.

Er is gewis in vele jaren geen schouwspel geweest dat op de duizende menschen die er getuigen van waren, dieper indruk heeft gemaakt dan het vertrek der naar de Oostzee bestemde engelsche vloot van Spithead. Nimmer toch heeft Engeland tot belangrijker onderneming, magtiger vloot in zee gezonden.

Om dat schouwspel bij te wonen verliet ik Londen in gezelschap van twee mijner vrienden, professoren te Cambridge, met een buitengewonen trein in den vroegen morgen van zaturdag den 11 Maart. Hoewel het vertrek ten 6 uur 40 minuten was aangekondigd, werd het door den aandrang der reizigers ruim zeven uren eer wij konden afrijden, en wel met twee treinen, ieder door twee locomotieven getrokken. In weerwil der vele rijtuigen legden wij den weg naar Portsmouth van ruim twee en dertig uren in minder dan drie uren af, en vonden bij onze aankomst een verbazende menigte van allerlei soort van rijtuigen gereed staan om de reizigers naar het hoofd over te brengen, waar stoombooten gereed lagen om de vloot op de reede te kunnen bezoeken. Ik was gelukkig zeer bevriend met een der hoofdambtenaren van de werf en deze was zoo vriendelijk geweest zijne zeilboot, met een goeden stuurman en vier matrozen bemand, ter mijner beschikking te stellen.

Hoewel er een vrij stevige koelte woei, was het een heerlijken dag en de haven, die met allerlei soort van vaartuigen welke naar Spithead op weg waren, gevuld was, leverde een schilder-

achtig gezigt op. In het naar buiten zeilen voeren wij de oude Victoria voorbij, het schip welks naam zoo roemrijk prijkt in de geschiedenis van het engelsche zeewezen. Toen het bloed van NELSON bij Trafalgar het dek kleurde, kon dat vaartuig nog een reus onder de schepen genoemd worden, terwijl thans zijne afmetingen in vergelijking der zee-kasteelen van onzen tijd weinig beteekenend zijn; maar wij mogen daarom toch nimmer vergeten dat met de oude Victoria groote daden zijn verrigt. Niet ver van daar lag de kolenbrik, die onlangs bij een exercitie te Spithead bij toeval door een fregat met een vier-en-twintig ponder werd getroffen. Daar wij er vlak langs kwamen, konden wij het gat zien dat de kogel gemaakt had, die aan stuurboordzij was binnengekomen en een verbazende verwoesting had aangerigt, waaruit men kon nagaan welk een uitwerking de volle laag van een groot oorlogschip wel hebben moet. Door een bijzonder geluk was er aan boord niemand gekwetst geworden, maar de vreedzame schipper zal gewis vreemd bij zulk een onverwacht bezoek hebben opgezien. Zijn vaartuig werd thans voor rekening van het gouvernement hersteld. Zoodra wij buiten de haven kwamen, zagen wij de vloot, die in een linie van ongeveer anderhalve engelsche mijl breed zeilree lag, voor ons. De zee stond tamelijk onstuimig, zoo dat ons vaartuig met gereefde zeilen goeden gang maakte. Het Victoria-hoofd leverde in het voorbijvaren een verwonderlijk gezigt op, daar er zich duizende menschen verdrongen om SIR CHARLES NAPIER, die van daar naar zijn admiraalschip zou vertrekken, voor het laatst te zien; doch niet alleen daar, maar overal zoo ver het oog reiken kon, was de oever met menschen bezet, zoo dat het scheen als of niet alleen Portsmouth maar ook alle naburige steden en dorpen hunne bewoners hadden uitgestort om het schouwspel bij te wonen. Als men nagaat dat de met vlaggen overdekte stoombooten en zeilschepen die heen en weer voeren, steeds overvol waren, terwijl men een halve guinje voor een plaats betalen moest, kan men besluiten dat de eigenaars dien dag goede zaken deden.

Door de menigte vaartuigen was het niet gemakkelijk om de vloot te bereiken; onze bekwame stuurman, een oud oorlogsmatroos, hielp er ons echter behouden door en toen wij de schepen naderden die in de verte reeds zoo reusachtig geleken, waren wij werkelijk getroffen door hun ontzagwekkend voorkomen. Het eerste schip dat wij op zijde liepen was de Royal

George van 121 stukken en slechts iets kleiner dan het admiraalschip The Duke of Wellington, het grootste schip dat nog immer de zee bevoer en dat wij daarom voornamelijk wenschten te bezoeken. Dit zee-kasteel geleek op een reusachtige hoofdkerk te midden van andere gebouwen, en lag aan het uiterste einde der linie 1).

Wij bereikten het spoedig en het was gemakkelijk te onderkennen, niet alleen aan de grootte, maar ook aan het reusachtige onopgesierde borstbeeld met de welbekende trekken van den hertog. Ons verlangen om het schip te bezigtigen werd echter

---

1) The Duke of Wellington is op de werf te Pembroke gebouwd en was bestemd om 120 stukken te voeren. Bijna voleindigd zijnde, besloot de admiraliteit om er een oorlog-stoomschip van te maken, waarop het vaartuig gedeeltelijk uiteengenomen en twintig voeten verlengd werd.

Op den 14 September 1852 liep het schip van stapel, en werd Windsor Castle geheeten, doch daar omsteeks dien tijd de hertog van WELLINGTON overleed, gelaste de koningin, als een hulde aan de nagedachtenis van den grooten veldheer, den naam in dien van Duke of Wellington te veranderen. De geheele lengte van het schip is ruim 278 engelsche voeten (de engelsche voet = 3,0479 nederlandsche palmen), de lengte tusschen twee loodlijnen ruim 240 voeten, de breedte 60 voeten, de hoogte van de kiel tot aan de reeling 60, en de inhoud 3153 tonnen, terwijl het gewigt, geheel uitgerust zijnde, ruim 5500 tonnen (de ton = 1016,055 kilogrammes) bedraagt. Het schip gaat 25 voeten diep en heeft dan de poorten nog ruim 7 voet boven water. De machines zijn van 50 paardenkracht, en de schroef weegt ruim 3 ton. Men kan er slechts een voorraad steenkolen voor vijf dagen in medenemen en daar de bergplaatsen rondom de machine-kamer zijn, is het bijna onmogelijk dat deze door kogels getroffen wordt. Zonder zeilen te gebruiken, kan de snelheid op elf mijlen per uur gerekend worden. De bemanning bedraagt ruim elf honderd man, en het schip is gewapend als volgt:

Onderdek. . . .	10	stukken	van 8 duim.	
	26	»	82 ponders.	
	6	»	van 8 duim.	
Tusschendek. .	6	»	» 8 »	
	30	»	32 ponders.	
Bovendek	38	»	32 »	
Campagnedek . . .	20	»	32 »	
	1	»	68 »	Pivot.
Te zamen	137	stukken geschut.		

droevig teleurgesteld door de mededeeling dat er, behalve de bijzondere vrienden van den admiraal, niemand aan boord werd toegelaten. Wij beproefden echter ons fortuin en liepen het aan stuurboord op zijde, waar ons echter een schildwacht te kennen gaf dat wij niet aan boord mogten komen en ook dien kant verlaten moesten, daar aldaar alles voor de komst der koningin was in gereedheid gebragt. De andere zijde leverde een allerzonderlingste vertooning op, daar honderde booten, beladen met allerlei soort van zaken, zoo als schapen, varkens, hoenders, groenten, vaatjes, koffers en pakjes van verschillenden vorm en grootte, hunne vracht in het schip overstortten, terwijl vrouwen en kinderen hunne vrienden aan boord een laatst vaarwel toeriepen. De verwarring werd nog verergerd door dat de onstuimige baren al die scheepjes hevig heen en weder slingerden, terwijl hoog boven hen het reusachtige admiraalschip onbewegelijk voor anker lag. Het zou niet gemakkelijk geweest zijn om zich door al die booten een weg te banen, maar gelukkig lag The Black Eagle, een gouvernements stoomboot, op de lords der admiraliteit te wachten en was de kapitein bevriend met den eigenaar van ons jagt dat de admiraliteitsvlag waaijen liet. Op mijn verzoek liet deze ons aan boord en vergunde ons over zijn schip The Duke te bezoeken.

Al dadelijk waren wij getroffen door het ontzagwekkende gezigt dat het uitgestrekte dek met de zware stukken kanon vertoonde en waarop wij toevallig een ons bekenden officier ontmoetten, die zoo vriendelijk was ons rond te leiden. Ik geloof echter dat, al ware dit het geval niet geweest, wij toch overal zouden zijn toegelaten, want ik merkte op dat niemand eenige notitie nam van de vreemdelingen die aan boord waren.

Daar het juist middag was vonden wij tusschendeks de matrozen aan tafel bezig hunne soep te eten. Er heerschte onder deze elfhonderd knapen de meeste vrolijkheid, zoo dat men eerder zou gemeend hebben dat het schip een pleiziertogt ging ondernemen dan dat het waarschijnlijk een ernstigen strijd te gemoet ging. Van tijd tot tijd als er een stoomboot met toeschouwers op zijde kwam en hun luid gejuich werd vernomen, beantwoordden de matrozen die vreugdekreten met een donderend hurrah.

Zoo als ik zeide bezochten wij met onzen vriendelijken geleider het geheele vaartuig, en daalden zelfs in de machinekamer af die, beneden de waterlijn gelegen, door lampen verlicht werd.

De machine is, zoo als men vermoeden kan, uiterst krachtig daar deze een gewigt van vierduizend tonnen met een snelheid van twaalf knoopen per uur moet voortbewegen. In het vertrek van den machinist is een wijzerplaat die de van het dek komende bevelen aanwijst, en allerwege ziet men vernuftige inrigtingen om het werk te vergemakkelijken. Toen wij weder naar boven gingen, zagen wij in het voorbijgaan de kamer voor het hospitaal bestemd. Welligt zouden sommige van die sterke vrolijke mannen, wier vreugdekreten ons thans in de ooren klonken, binnen eenige maanden in dat sombere half duistere vertrek in doodsangst de hulp van den geneesheer afwachten of onder hunne smarten bezwijken. Het was inderdaad een treffende tegenstelling, als men er aan dacht waarvoor die thans eenzame kamer bestemd was, en daar buiten het vrolijke gejuich in den helderen zonneschijn hoorde klinken. Men vergeet zoo ligt bij den schitterenden tooi van het krijgswezen dat de oorlog een zoo donkere zijde heeft, en dat dit edele schip bestemd is om dood en verderf rond zich te verspreiden. Toen wij weder boven kwamen, vonden wij alles in beweging, daar men zich gereed maakte om de koningin tegen één uur te ontvangen. Op de trappen waren tapijten gelegd en de mariniers, ruim twee honderd vijftig in getal, stonden in orde geschaard. Op het achterschip wandelde de admiraal op en neder, en waren wij begeerig geweest om het vaartuig te bezoeken, wij waren het niet minder om den edelen vlootvoogd te zien, die zich reeds zulk een onsterfelijken roem verworven heeft. Weinig met zijne kleeding op hebbende, stak de admiraal in zijn ouden jas sterk af bij de officieren die hem in schitterende uniform omringden; doch bij nader toezien kon men spoedig in hem den buitengewonen man ontdekken, want in iedere trek van zijn gelaat stond geestkracht en moed te lezen. Er waren nog een paar heeren in burgerkleeding (waarschijnlijk bloedverwanten van den bevelhebber) op het dek, die met ons thans de eenige bezoekers schenen uit te maken. Toen het bij een ure werd, rigtten zich alle kijkers naar het westen, van waar men het koninklijke jagt verwachtte. Zoo als men weet is de koningin altijd uiterst juist op haren tijd, en spoedig zag men dan ook The Fairy met den koninklijken standaard in top en door drie stoomschepen vergezeld, opdagen. Nu geraakte alles in beweging; op een sein van het bootsmans fluitje was ieder op zijn post en

donderde het koninklijk saluut door de lucht, dat oogenblikkelijk door de andere schepen herhaald werd. Men kon zich op dit oogenblik een denkbeeld maken van het ontzettende van een zeeslag, waarin de 953 kanonnen der vloot onophoudelijk worden afgevuurd.

Lang voor dat het schieten ophield was The Duke of Wellington reeds zoo in rook gehuld, dat men zelfs het naaste schip niet meer kon onderscheiden, en toen de kruiddamp was opgetrokken, lag het koninklijke jagt naast het admiraalschip. De equipage verwelkomde de beminde vorstin met een hartelijk gejuich; de muzijk speelde het „God save the queen," en de admiraal die thans in volle uniform was, stond met ontbloot hoofd gereed om de koningin te ontvangen. Het was een plegtig oogenblik, en de luide kreten die van al de schepen klonken, verkondigden de opgewondenheid en strijdlust der 9390 zeelieden.

Om redenen die wij niet vernomen hebben, maar naar wij gelooven door de onstuimige zee, kwam de koningin niet aan boord maar verzocht den admiraal en andere officieren op haar jagt over te stappen. Daar nam sir CHARLES NAPIER van zijne vorstin afscheid, en het was treffend den eerwaardigen grijsaard op dat oogenblik te zien. Weinig woorden werden er slechts gewisseld, welke wij echter, hoewel er vlak bijstaande, niet konden verstaan. De koningin was blijkbaar aangedaan, want na het afscheid begaf zij zich aanstonds ter zijde en staarde verscheidene minuten onbewegelijk in zee.

Toen de admiraal aan boord terug keerde, en terwijl de muzijk het „Rule Brittannia" aanhief, werd het sein gegeven om onder zeil te gaan. Alle schepen vertrokken echter niet te gelijk en ieder bevelhebber ontving bijzondere instructien, waartoe met verbazende snelheid een groot aantal veelkleurige vlaggen werden geheschen. Het was een prachtig gezigt toen de schepen één voor één de reusachtige zeilen ontrolden en den togt aanvaarden. Eindelijk kwam ook de beurt aan The Duke of Wellington. In een oogenblik was het vaartuig als met zeilen overdekt, werd het anker geligt en begon de boeg van het zeekasteel de golven te klieven. De admiraal die thans weder zijne schitterende uniform had afgelegd, liep met haastigen tred op en neer, en ik merkte op dat zijne lippen steeds in beweging waren, doch toen de schepen allen onder

zeil waren, zette hij zich schijnbaar rustig neer. Ik achtte het thans tijd om te vertrekken, doch onze vriend drong er op aan dat wij in de officiers-kamer nog een glas wijn tot afscheid zouden drinken; wij ledigden in haast een flesch, heilwenschende aan de britsche vloot en nederlaag aan zijne bestrijders, en ik moet zeggen dat, indien al de wijn aan boord zoo goed is als het proefje dat wij er van gebruikten, de hofmeester hoogen lof verdient.

Het was niet zonder gevaar, het schip dat nu onder zeil was te verlaten, daar nog altijd een menigte booten een onuitputtelijke hoeveelheid kisten en pakjes overlaadden. Aan stuurboord was het echter betrekkelijk rustig, en wij verlieten dan ook daar, langs den voor de koningin bestemden trap, het vaartuig. Het was toen juist half drie, zoo dat wij ruim twee en een half uur aan boord hadden doorgebragt.

Een groot aantal stoombooten, jagten en andere vaartuigen hielden de vloot nog gezelschap, en van tijd tot tijd klonken zoo hartelijke afscheidskreten, dat ik er zeker van ben dat onze trouwe zeelieden die nimmer zullen vergeten.

Nog eenigen tijd volgden wij de vloot, die ons echter spoedig door een goeden wind begunstigd, ver vooruit raakte. Wij riepen onzen landgenooten een laatst vaarwel toe, wendden den steven naar de boschrijke kust van het eiland Wight, en zagen de schepen één voor één onder den horizon verdwijnen.

DE KAPEL VAN WINKELRIED.

(EEN ZWITSERSCH VERHAAL.)

Op den 9 September 1798 scheen de zon helder en vriendelijk op de hooge bergen die het kanton Unterwalden, een der drie oudste staten van het bondgenootschap, insluiten en deed de millioenen daauwdruppels die de nevel op de weilanden had achter gelaten, als edelgesteenten fonkelen. Een zacht zomerwindje ritselde door de hooge boomen die den toegang naar het oude Stanz, de hoofdplaats van het kanton overschaduwen, en als of er niets ontbreken moest aan een zoo liefelijk tooneel, werd er feest gevierd bij den ouden KARN, de nederige afstammeling van den magtigen NICOLAAS DE FLUE, eens heer van Stanz. Het was het bruiloftsfeest van het schoone en lieve GRETCHEN, de eenige dochter van den ouden man. Het vrolijk klokgelui mengde zich met het vreugdegejuich der feestvierenden, en in een kamer die overal met bloemen versierd was, hielden zich verscheidene jonge meisjes snappende, lagchende en zingende bezig om de schoone bruid voor de plegtigheid op te tooijen, en den toegang te beletten aan de vrienden van den bruidegom, die daar straks uit het dorp waren gekomen en nu, naar gewoonte, verlangden dat men hen binnenliet. Naauwelijks was het toilet van de bruid dan ook voleindigd, of zij ontsnapte aan hare vriendinnen en snelde naar de deur om die voor haren minnaar te openen — voor GEORGE, de beste schutter uit het geheele kanton, die met een gelaat waarop vreugde en zaligheid te lezen stond, binnen trad. Hij bemerkte het dus ook niet, verzonken als hij was in de aanschouwing zijner lieve

bruid, die er nu vooral in hare feestkleeding zoo bekoorlijk uitzag dat, toen GRETCHEN hem hare hand toereikte, er op haar gelaat nieuwsgierigheid en angst te lezen stond.

Voor de honderdste maal misschien drukte hij haar aan zijn hart en fluisterde haar in hoe lief hij haar had, en welk een gelukkige toekomst zij te gemoet gingen. Eerst luisterde zij naar hem, doch werd al bleeker en bleeker; men kon het haar duidelijk aanzien dat haar iets verontrustte, en ten laatste door angst overmand viel zij, toen een dof geluid in de verte gehoord werd, haren minnaar in de rede: „GEORGE! GEORGE! wat is dat? Toch geen kanonschoten? Is alles rustig beneden in de vallei?"

Die woorden wekten droevige herinneringen bij den jongen man op. Hij zag zijne dierbare beminde aan en antwoordde ernstig: „beste GRETCHEN! gij ziet bleek, gij hebt geschreid."

„Ik heb het lot van mijn dierbaar vaderland beweend," hernam het meisje. En waarlijk, er waren donkere dagen voor Zwitserland aangebroken, sints verdrukking en tweedragt het oude bondgenootschap hadden vernietigd, en de oude inrigtingen door een nieuwe constitutie, op franschen leest geschoeid, waren vervangen geworden. Fransche legers hadden een groot gedeelte van het zwitsersche grondgebied bezet; er was een helvetische republiek uitgeroepen, waarvan Lucern de hoofdstad was, doch al die veranderingen hadden veel ellende en bloedstorting ten gevolge gehad. Er was gevochten geworden te Bern en Lucern en aan de grenzen der kleinere kantons, die nog altijd bleven weigeren de nieuwe constitutie te erkennen. De fransche troepen onder bevel van den generaal SCHAUWENBURG, door het helvetische gouvernement gezonden, hadden reeds driemalen te vergeefs beproefd om Unterwalden binnen te dringen; maar zorgeloos, als de bergbewoners dikwijls zijn, waren zij na den vijand verdreven te hebben weder aanstonds tot hunne gewone bezigheden en vermaken teruggekeerd en zoo kwam het dat op den 9 September, toen de natuur er zoo vriendelijk en vreedzaam uitzag, niemand er aan dacht dat de dag wel eens niet in vreugde en vrede zou kunnen eindigen. De bruiloftstoet sloeg vrolijk en gelukkig den weg naar de kerk in, die met bloemen versierd was en waar de priester onder een statig orgelspel het jeugdige paar voor het altaar wachtte. Terwijl aan het hoofd van den trein de onmisbare vioolspeler den „ranz des vaches," (Kuhreihen) van Unterwalden hooren deed,

fluisterde de gelukkige GEORGE aan zijne schoone bruid woorden van liefde en vertrouwen in; maar hoewel GRETCHEN met tranen in de oogen naar hem luisterde, was het haar onmogelijk haren schrik te verbergen, bij ieder kanonschot dat in de verte klonk en dat steeds naderde. De meeste mannen die den trein vergezelden begonnen ook thans meer ongerust te worden, doch niettemin zette men den weg naar de kerk voort, en bruid en bruidegom lagen geknield voor het altaar toen GRETCHEN met schrik uitriep:

„Luister! — Daar is de vijand — Wij zijn verloren!"

En het jonge meisje had gelijk. Twee duizend buksjagers van Unterwalden moesten zich tegen vijftien duizend man geregelde troepen, die plotseling den weg naar Stanzstadt hadden ingeslagen, verdedigen. Daar snelt een dorpeling die het eerst de alarmklok heeft geluid, in de kerk, uitroepende: „Te wapen! te wapen! Stanzstadt staat in brand. De bergpassen zijn verlaten en de soldaten trekken de stad binnen." Naauwelijks heeft hij uitgesproken of het klein geweervuur knalt vlak bij de kerk en een regen van kogels vliegt door de gebrokene glazen tot op het altaar. Nu vlugten de meeste vrouwen in verwarring her- en derwaarts, en ook GRETCHEN zou door hare vriendinnen medegesleept hen gevolgd hebben, indien niet GEORGE die zich verwijderd had plotseling ware terug gekomen. Zijn gelaat bloedde, zijne kleederen waren in wanorde en zijn sabel was gebroken. Hij greep hare hand, en haar naar het altaar voerende zeide hij:

„Dezen nacht nog, beste GRETCHEN, zullen wij in het graf vereenigd worden; laat ons dit leven echter niet verlaten zonder door een band verbonden te wezen, die hoe spoedig hier verbroken, in de eeuwigheid zal hereenigd worden. Ik smeek u eerwaarde vader, om de plegtigheid die gij begonnen waart te voleindigen." Maar de priester gaf geen antwoord; op het altaar nedergebogen, bleef hij onbewegelijk, en toen GEORGE nabij kwam zag hij dat het gelaat van den grijsaard kalm, maar bleek en koud was. Een bloedstroom op zijne kleederen wees de plaats aan waar een kogel hem getroffen had, want de oude man was dood.

Een bergbewoner met bloed en vuil bedekt, snelt op dit oogenblik de kerk binnen. „Sarnen wordt aangevallen," roept hij „maar terwijl onze broeders de kapel van St. Nicolaas verdedigen is er geen enkel man meer over om de kapel van Winkelried die vol met krijgsvoorraad ligt, te bewaren."

„Dan zullen wij die mannen zijn, „roept GRETCHEN uit, terwijl zij enkele jonge meisjes die nog bij haar gebleven zijn, aanziet; „Vaarwel GEORGE, vaarwel! In den hemel zullen wij elkander wederzien."

Een hevige losbarsting die de muren van de kerk doet schudden is het teeken dat Stanzstadt in handen van den vijand is.

Op den weg van deze stad naar Sarnen stond voorheen een kleine kapel met witte muren en getraliede vensters; het dak was met rood laken bedekt en bovenop schitterde een groot gouden kruis. Deze kapel werd in de omstreken hoogelijk vereerd, niet alleen omdat zij de overwinning van Strath van Winkelried over een afschuwelijken draak in het geheugen terug riep, maar ook omdat zij de herinnering bewaarde aan de zelfopoffering van ARNOLD VAN WINKELRIED, de redder van zijn vaderland. Die zelfde plaats is ook merkwaardig door de gebeurtenis die wij thans gaan verhalen.

Zoo als de bode gezegd had, was de kapel ruim van ammunitie voorzien, en de weg die er heen leidde zoodanig door rotsklompen versperd dat de verdediging voor GRETCHEN en hare gezellinnen niet moeijelijk viel. Zeventien jonge meisjes, allen moedig en sterk, waren haar gevolgd en even als zij vast besloten hun leven ten duurste te verkoopen. Zij vleiden zich dat zij de soldaten lang genoeg zouden kunnen ophouden om den boeren uit den omtrek tijd te geven den Unterwalders te hulp te komen. Toen de zon begon onder te gaan en er geene versterking kwam, meende GRETCHEN die ook geene soldaten zag opdagen, dat de vijand terug gedrongen was. Plotseling echter zag zij een troep naderen, die zij aan het vreemde vaandel voor vijanden herkende. Haar vaderland had dus zijne vrijheid verloren, er bleef voor haar en hare vriendinnen niets over dan te sterven.

De soldaten kwamen nader. Uit de dubbele geladen buks van GRETCHEN knalde een schot dat een officier nedervelde. Zeventien soldaten werden doodelijk getroffen. De jeugdige meisjes waren voor het vuur van den vijand beveiligd, maar konden hem ongestraft hunne kogels toezenden.

Daar de soldaten bemerkten dat een zoo ongelijke strijd niet kon voortduren, trachtten zij zich over de bergen een toegang tot de kapel te verschaffen, waarin zij ten laatste slaagden.

Nu kreeg de strijd een ander aanzien, en hoewel spoedig verscheidene der meisjes gewond waren, bleef de verdediging even hard-

nekkig. De gekwetsten hielpen hunne vriendinnen om de buksen te laden en er waren er die doodelijk gewond zich naar de vensters sleepten om daar eene borstwering voor de overigen te vormen.

Ten laatste bleef GRETCHEN nog alleen ongekwetst over. Het was een wonder geweest dat zij niet getroffen was geworden want zij had om hare vriendinnen aan te moedigen steeds de gevaarlijkste plaatsen bezet. Maar zij was thans niet meer dat jonge vrolijke meisje, de eer en vreugde van het dorp; zij was een edele heldhaftige vrouw, die haar vaderland en godsdienst verdedigde. Daar doet een verward geschreeuw eenige vertraging bij de aanrukkende vijanden ontstaan. Zij let naauw toe en luistert met inspanning, want misschien toch zijn hare landslieden overwinnaars gebleven en nadert de verwachte hulp. Maar hare hoop is helaas — te vergeefs, want het republikeinsche vaandel dat men opsteekt is haar een bewijs dat Unterwalden voor de overweldigers heeft moeten bukken. Zij heeft nu geene bloedverwanten, geen vrienden meer want die allen zijn gewis in den strijd voor de vrijheid gesneuveld; ook zij zal hun voorbeeld volgen. De laatste harer vriendinnen is gestorven en de soldaten naderen in den stormpas. Nog slechts eenige schreden zijn zij van de kapel verwijderd, toen GRETCHEN onder den uitroep „God zij mijne ziel genadig," haar geladen pistool in de kruidton afschiet.

De ontzettende slag die de aarde doet dreunen en van berg tot berg weerklinkt, verkondigt uren in het rond dat de kapel van Winkelried in de lucht is gesprogen.

Toen de aanrukkende soldaten aan de verpletterde lijken zagen dat zij met vrouwen hadden gestreden, maakte hunne woede voor bewondering plaats en gaarne zouden zij hen een eervolle begrafenis hebben verschaft, zoo niet de trom hen verder had geroepen en zij hunnen weg moesten vervolgen, diegenen vervloekende die hen gedwongen hadden zulke edele meisjes te vermoorden.

Menige oude herder van Unterwalden zal den reiziger die zijne eenzame hut bezoekt dit op waarheid gegrond verhaal kunnen mededeelen, en de droevige herinneringen kunnen vertellen die verbonden zijn aan de bouwvallen der kapel van Winkelried.

ALEXANDRIE.

Er zijn sommige namen in de wereld die zelfs door den verwoestenden tand des tijds niet kunnen worden vernietigd. Als beschermgeesten zijn zij naauw verbonden met de zaken die er door worden aangeduid, onophoudelijk waken zij over haar bestaan, en gaan met haar door alle wisselingen van bloeijen en verwelken, van stijgen en dalen. Zoo is het ook met de namen van enkele steden; terwijl sommigen bij elke verandering harer geschiedenis haren naam afleggen als een oud en versleten kleed, is die aan anderen als het ware voor eeuwig gegeven. Inzonderheid denken wij daaraan bij het noemen van Athene, Rome, Alexandrie.

Alexandrie! wie kan dien naam uitspreken zonder te gelijk zich den held voor den geest te roepen, die daarmede den laatsten steen heeft gelegd aan het reuzengebouw zijns levens! Tot hoofd- en handelstad van zijn wereldrijk bestemd, aan de grenzen van drie werelddeelen gelegen, had het de schatkamer der gansche aarde moeten worden.

Drie honderd twee en dertig jaren vóór CHRISTUS geboorte werd op een smallen landtong, aan de uitwatering van den westelijken Nijlarm, door ALEXANDER DE GROOTE de eerste steen van Alexandrie gelegd, en onder de leiding van de bouwmeesters DIOCHARES en CLEOMENES voerden honderdduizend arbeiders het plan des grooten konings uit. De eerste aanleg was berekend naar een ruimte van een uur in het vierkant, doch later onder de Ptolomaeën, groeide de stad tot 8 uren in omtrek aan. Op een reeks van rotsen, die men bij het invaren van de nieuwe buitenste haven aan de linkerhand heeft, stond het koninklijk

paleis; regts, op het eiland Pharos, de beroemde, 400 voet hooge, uit verscheidene verdiepingen bestaande vuurtoren, waaraan alle latere kustlichten hunnen naam hebben ontleend en uit welks puinhoopen het fort is opgebouwd, dat nu de haven bestrijkt. Een 4500 voet lang havenhoofd, het septastadium (zeven stadiën, dat is eigenlijk zeven maal 625 dus 4375 voet, bijna $1\frac{3}{4}$ uur) genaamd, liep van de stad door de zee naar het eiland Pharos en vormde daardoor twee veilige havens. Diepe kanalen met hooge bruggen er over, thans met puin gevuld, doorsneden den dam en verbonden de havens met elkander. Dit havenhoofd is nog gedeeltelijk aanwezig, als een 600 voet breede landtong, die van het tegenwoordige frankenkwartier af ruim een vierde uurs in zee loopt, het turkenkwartier genoemd wordt, en de zoogenoemde oude van de nieuwe haven scheidt. Vlak bij den dam lag de residentie en de uitgestrekte rij van paleizen der Ptolomaeën. Daar waren de wereldberoemde wetenschappelijke inrigtingen gevestigd, die onder de bescherming van dat koninklijke geslacht, aan den naam van Alexandrie een nieuwen glans gaven. Naast het koninklijk paleis stond het museum, eeuwen lang den roem der geheele beschaafde wereld, met de bibliotheek, waar eens 700,000 schriftrollen, de gezamenlijke letterkunde der oude wereld, werden bewaard; verder het Mausoleum van ALEXANDER, later de begraafplaats der koningen, bij welks versiering alle kunsten hadden gewedijverd. Ten zuiden lag het Gymnasium, de oefeningplaats voor de krachten van ziel en ligchaam, met zijn 600 voet lange zuilengangen; meer ten oosten, voor de Canopus-poort, waar nu de armoedige hutten der Arabieren staan, verzamelde zich al wat de oude hoofdstad jeugdigs en schitterends had in den Hippodromus, de renbaan tot de kampspelen, terwijl ten westen van het hoofd de prachtigste tempel van het oosten, de Serapis-tempel, zich verhief, met de scholen der priesterwijsheid en een bibliotheek van 200,000 rollen. Naar dien tempel heette dit gansche deel der stad het Serapium. Thans wijst slechts een groote puinhoop de plaats aan waar het gebouw gestaan heeft. Midden in de binnenstad kruisten zich op een opene, met beelden, zuilen en monumenten versierde plaats de vier regte hoofdstraten, elk een uur lang en 100 voet breed, aan welker einde de vier hoofdpoorten, zijnde prachtige triomfbo-

gen, naar buiten voerden. Zuidwestwaarts buiten de poort was de Necropolis, de dooden-stad met hare catacomben, in welker doolhof thans de hyena huist.

Zoo veel over de oude hoofdstad der oostersch-grieksche wereld, de koningin der klassieke wijsheid, de voedster der wetenschap, de wieg der christelijke godgeleerdheid; het Alexandrie dat, uit de handen der opvolgers van den wereldveroveraar achter elkander in die der Romeinen, Arabieren en Turken overgegaan, toch altijd weer uit zijne puinhoopen is verrezen, ook na de grootste verwoestingen en rampen. Slechts weinige overblijfselen uit den ouden tijd zijn nog bewaard gebleven. Er is veel dat de oude stad bedekt, en onder de puinhoopen is zeker nog veel heerlijks verborgen. Veel is overal heen gevoerd; reeds Rome en Byzantium hebben zich met den roof van het oude Alexandrie versierd, en zoodra er weer iets gevonden wordt, vindt het gewoonlijk zijnen weg naar de musea en kabinetten van Europa, maar er is nog altijd genoeg over om van de vroegere heerlijkheid, grootheid en magt van de koningin der zee te getuigen.

Onder de laatste vorsten uit het huis der Ptolomaeën had Alexandrie meer dan een millioen inwoners, dus zoo veel als tegenwoordig Parijs, en DIODORUS SICULUS berigt zelfs dat er 300,000 vrije burgers waren. Het talrijkst waren de Grieken, de Egyptenaren, de speculerende, bezige Jood en de trotsche gebiedende Romein. Bij de inlijving van Egypte onder den romeinschen scepter, verloor Alexandrie weinig. Zijn pharus lichtte als vroeger over de handels-vloten der gansche aarde. Door Rome overwonnen maar ook beschermd, bleef het de plaats waar Arabie, Indie, Afrika hare kostbaarste voortbrengselen ter markt bragten, waar Europa koren en manufacturen voor zijn goud en zilver inruilde; het kanaal waarheen de schatten door den roofgierigen Romein aan de overwonnen wereld afgeperst, weer terugvloeiden.

Eerst door de verdeeling des romeinschen rijks in een Oostersch en Westersch rijk, 395 jaren na CHRISTUS, werd Alexandrie's verval, dat reeds vroeger was voorbereid, beslist; want het romeinsche Westen worstelde in zijnen doodstrijd met de meer en meer voortdringende Germanen; de oostersch-romeinsche Marken werden niet lang na dien door aziatische en scytische horden geplunderd; Rome's kracht werd in een nadeeligen oorlog

uitgeput en de bronnen van Alexandrie's welvaart begonnen trager te vloeijen. Ondertusschen hield het altijd nog wel zoo veel van de vroegere onmetelijke schatten over, dat het zelfs na den ondergang van het westersch rijk, nog lang de eerste stad der aarde bleef, en zelfs Byzantium in bloei en aanzien overtrof. De eigenlijke val had eerst plaats toen de Arabieren ter eere Gods en hunnen grooten profeet uittogen, om de wereld te bekeeren en te overheerschen. AMRU, de veldheer van MAHOMEDS opvolger, voerde zijne in geestdrift blakende scharen naar het christelijk Alexandrie, en den 11 Februarij 641 ging het kruis in een zee van bloed en vlammen onder. De storm op Alexandrie had den Arabieren 23000 man gekost, maar meer dan 200,000 Christenen vielen onder hun zwaard, terwijl de meeste andere inwoners als slaven werden verkocht. „Wie," schreef AMRU na de inname aan den Kalif, „wie kan de heerlijkheid van de groote stad der wateren beschrijven? Wij hebben reeds 4000 paleizen, 400 schouwburgen en renbanen, 40,000 kooplieden geteld, en dat alles is nu ons geworden, Allah zij geloofd!" Toen ging ook de schat van wetenschap, door de Ptolomaeën eeuwen lang bijeen verzameld, onherstelbaar verloren. „Bevatten die boeken," sprak AMRU, „het zelfde als de koran, zoo zijn zij noodeloos; bevatten zij iets anders, zoo zijn zij schadelijk; in beide gevallen kunnen zij gemist worden!" En zoo dienden dan de kostbare schriftrollen der bibliotheek weken lang tot verwarming der baden, en van de geleerdheid, dichtkunst en wetenschap der oude wereld, bleef slechts een klein deel als een kostbare erfenis voor de nakomelingschap bewaard. Nooit verhief zich het beroemde Alexandrie weer uit de vernedering waarin deze slag het gebragt had, en alle latere glans is slechts een graauwe schemering vergeleken bij den vorigen luister.

Het vroegtijdig verval van het kalifaat maakte Alexandrie tot een twistappel tusschen de strijdende partijen. Na verscheidene veranderingen van het regerend geslacht kwam het eindelijk in 908 onder het bestuur der Fatimiden, en er volgde een korte poos van bloei en vooruitgang; maar in 1171 werd het op nieuw vertrapt door de paarden der Seldschukken, in 1250 gevolgd door de Mamelukken, die alles vernielden wat de eersten nog over hadden gelaten. In korten tijd had de stad nu verscheidene belegeringen, bestormingen en verwoestingen

door brand en plunderingen door te staan. Daarop namen Genuëzen en Venetianen hunnen intrek in de puinhoopen en vestigden er zich als kooplieden. Nog eenmaal bragten hunne vloten leven en verkeer in de Alexanderstad, maar ook dit ging weer voorbij nadat de Portugezen in 1497 den meer zekeren en goedkooperen zeeweg naar Indie hadden gevonden, en de heerschappij der Turken geheel Noord-Afrika en Egypte met Alexandrie in boeijen sloeg. Toenmaals stak uit het vijfdubbel deksel van puin nog menig groot herinneringsteeken uit der Ptolomaeën tijd het hoofd op; maar de Turken sleepten weg wat zij konden, sloegen, wat daartoe te groot of te zwaar was, aan stukken, deden met kruid springen wat ook daaraan nog weêrstand bood, en alles verdween, op de weinige nog voorhanden zijnde overblijfselen na. Zelfs de schoone arabische stad uit den Kalifen-tijd werd toen verbrand en met den grond gelijk gemaakt. Alleen de haven behield een kiem van toekomstig leven in zich; daar omheên vestigden zich weder kooplieden, en het turksche Alexandrie, een mengelmoes van armoedige hutten, waartusschen het nette huis van een Frank, of de prachtige woning van een turkschen beambte zich verhief, ontstond; terwijl het geheel door vestingwerken omgeven was. In zulk een toestand vond BONAPARTE de stad, toen hij in Julij 1798 de verovering van Egypte met de bestorming dezer plaats begon. Drie jaren lang bleef deze in fransche handen en onder hare muren werd er menig gevecht met de Turken en Engelschen gestreden, eer de Franschen waren verdreven. Tijdens de capitulatie van Menon met zijne Franschen had Alexandrie naauwelijks 7000 inwoners, die, arm en ellendig, in leemen hutten woonden, welke zij tusschen de puinhoopen hadden gebouwd. Zoo kwam het in handen van Mehemed-Ali, die wel een Macedonier was, maar daarom nog lang geen ALEXANDER. Toch heeft hij een nieuw Alexandrie in het leven geroepen, dat wij nu gaan beschouwen.

Het nieuw Alexandrie biedt, uit zee gezien, een aanblik aan, die de gewone verwachtingen van een reiziger naar de stad des grooten Macedoniers geenszins voldoet. Het aanzien der Egyptische kust is niet fraai. Het is een uitgestrekte, heuvelachtige zandvlakte, zonder eenigen plantengroei; en geen gebergte, geen eenigzins hooge heuvel breekt de eentoonigheid, en de verbeeldingskracht des aanschouwers vindt geen enkel

voorwerp om zich op te vestigen, daar zich alles bepaalt bij een treurig gezigt in de libische woestijn. Alleen digter bij ontwaart het oog een en ander teeken dat men een bewoond land nadert. Eerst een wachthuis, de toren der Arabieren, dan die van den Marabout, waarheen men koers zet, dan een mastboomen-bosch en eindelijk de Pompejus-zuil, die zich eenzaam en met majesteit verheft boven de nieuwe stad, welke een kleine ruimte boven de puinhoopen der oude inneemt. De rijen nieuwerwetsche, schoone, witte huizen aan de zeezijde hebben een europeesch, vriendelijk aanzien en vormen een aardige tegenstelling met de groepen slanke palmboomen, die hier en daar met hunnen kruin boven de gebouwen uitsteken. De kust zelve evenwel behoudt het zelfde karakter van onvruchtbaarheid. Achter haren door de zee afgebrokkelden rotsmuur heerscht de eenzaamheid der woestijn.

Vlak voor de stad is de ingang der beide havens. Het hoofd scheidt ze van elkander en vereenigt het eiland Pharos met het vaste land. Een slanke vuurtoren staat op de plaats waar die der Ptolomaeën stond. De oostelijke haven dient tegenwoordig slechts tot opname der schepen die quarantaine moeten houden; maar de westelijke is het geheele jaar door met vaartuigen als bedekt. Zij is omringd door een halven cirkel van klippen en riffen, die, als natuurlijke waterbrekers, de schepen beveiligen en den ingang der haven beschermen. Het vaarwater kronkelt zich namelijk midden door de riffen heen en is zoo smal dat slechts één linieschip te gelijk kan binnenloopen, waarbij het steeds aan het kruisvuur der havenbatterijen blootgesteld is. Dit natuurlijk bolwerk, nog versterkt door de ontzaggelijke vestingwerken van den onderkoning, vrijwaart Alexandrie thans voor elken aanval van den zeekant, Zonder loodsen is het binnenloopen in het algemeen slechts met het grootste gevaar mogelijk, waarom het gebruik bestaat dat elk schip hetwelk de kust nadert, door een loodsboot wordt opgewacht, welks eigenaar het bestuur van het roer overneemt en er met zijn hoofd verantwoordelijk voor is dat het vaartuig veilig en wel in de haven kome. De loods die het ongeluk heeft dat het schip bij het binnenvaren schade lijdt, wordt zonder genade doodgeschoten.

De haven is levendig; zelden liggen er minder dan 300 schepen voor anker. Men ziet de vlaggen der meeste handeldrijvende

volken; het talrijkst echter is de engelsche en fransche vlag.

Het eerste gebouw dat de aandacht der aankomende vreemdelingen trekt, is het serail (paleis) van den onderkoning. Het staat op de landtong die de eene zijde der haven uitmaakt. Het maakt minder indruk op den beschouwer door zijne prachtige bouworde dan wel door zijnen grooten omtrek, want het bestaat uit vele ligt gebouwde paviljoens, die er zeer lief uitzien. Evenwel heeft het meer van een groote fabriek of kazerne dan van een vorstelijke woning. Onmiddelijk naast het paleis ziet men eenige onaanzienlijke gebouwen, die op grooten voet geschoeide inrigtingen voor scheepsbouw bevatten, met houtmagazijnen, ijzergieterijen enz., terwijl door de tusschenruimten der huizen de geraamten van op stapel staande schepen zigtbaar zijn. Langs de andere zijde van het arsenaal loopen de stevig gebouwde kaden, altijd even levendig door de matrozen van alle natien, die met laden en lossen der koopwaren bezig zijn; daar boven verheffen zich de gevels der openbare magazijnen en entrepots; waar de koopwaren van het buitenland vrij van belasting maar tegen betaling van een gering bewaarloon, kunnen worden opgeslagen. Zij loopen tot aan de brug van het kanaal Mahmudiet, en tegenover hen is weer een lange rij van entrepots, groote en hooge gebouwen waarin de koopwaren van het binnenland voor den uitvoer worden bewaard. Dat alles is de schepping van een man, wiens despotenmagt en wil die stad, dat kanaal, die vloten heeft daargesteld; die het nieuwe Egypte den prachtmantel der beschaving over de schouders wierp, maar die daarmede de ellende van het volk niet kon bedekken, dat ongelukkiger is onder het juk van MEHEMED ALI en zijnen opvolger dan eenig ander volk op aarde. Men moet den tyran vloeken schoon men zich over de wilskracht van den man moet verbazen; want wie Alexandrie, het verlatene, woeste, ledige en stille Alexandrie van het begin dezer eeuw zich voorstelt en daarmede deze stad vergelijkt, kan naauwelijks de verzoeking weerstaan den ijzeren wil te bewonderen die dat alles zoo geheel heeft omgekeerd. Het onophoudelijke gedonder van het geschut op de forten die het saluut der vreemde schepen beantwoorden; het nooit rustend gewoel van zoo veel menschen, die druk bezig zijn in hun dagelijksch beroep, het zij handel en nijverheid of oefening ten oorlog, dit alles levert een wonderlijk schouwspel op en brengt

den aangekomene in verwarring. Daarbij schijnt het hem overdreven en onnatuurlijk, en als een berekend jagt maken op effect.

Een tooneel van gansch anderen aard maar dat den vreemdeling niet minder verbaast, ziet men in de binnenstad. Menschen, dieren, gebruiken, taal, vormen, kleuren, niets gelijkt op dat gene wat hem reeds te voren bekend was. Daar ziet men Bedouinen met bruine gezigten, zware baarden, levendige en doordringende oogen, als romeinsche senatoren in witte toga's gehuld, Fellahs, (mindere klasse) in bruine en witte tunica's en met de roode fez op het hoofd; deftige Turken in hunne pelsen; kroeskoppige zwarte en naakte Abyssiniers en Mooren uit Sennar en Kordofan; vrouwen zonder eenige andere kleeding dan een blaauw stuk stof en een hemd, andere met linnen sluijers die alleen de oogen en het voorhoofd bloot laten, terwijl de bevallige vormen en leden aan antieke godinnengestalten doen denken; neger-bataillons in roode uniform; mariniers met roode, wijde, gestreepte broeken en op bloote voeten; troepen van arabische ruiters; Europeanen te paard, voorafgegaan door zwarte loopers; waterdragers op drommedarissen, die in gestrekten draf midden door de volksmenigte rennen; verder lange karavanen, die zich als een duizendpootige en duizendkoppige lintworm voorwaarts bewegen; dit alles verdringt en kruist zich dooreen, elkander duwende en stootende in stikheet, dompige bazars, waar millioenen muskieten gonzen, te midden van een ruwe, vuile turksche volksmenigte, terwijl bedelaars en kranken zonder tal hunne ellendige en dikwijls zeer afzigtelijke kwalen ten toon spreiden. Een groot deel der arbeidende klasse van Alexandrie namelijk lijdt aan uitslag en nog meer aan de oogziekte, die van de vroegste tijden af aan de Egyptische delta zoo berucht heeft gemaakt.

Toch ziet men het oosten in Alexandrie niet volkomen; het blijft een tweeslachtige stad, in welker trekken de oostersche typus wel sterk is afgedrukt, maar waar niettemin de europesche overal nevens de eerste duidelijk te herkennen is. De eigenlijke Turkenstad is ongeplaveid en daardoor steeds bijzonder morsig. De huizen zijn òf van baksteen, met rood cement aaneengevoegd, òf van witten zandsteen; dezelve zijn twee, en bij uitzondering drie verdiepingen hoog, hebben allen platte daken, deuren die bijna altijd gesloten zijn en tralien voor de vensters. Nog slechter ziet het arabisch kwartier

er uit, zijnde een ongeregelde hoop van armoedige leemen hutten. Het eenige schoone gedeelte van Alexandrie is het Frankenkwartier. Daar bemerkt men aan den lange en breede straten met smaakvolle woningen, het ruime marktplein, de sierlijke winkels, koffijhuizen en hôtels, de rijtuigen en liverei-bedienden, dat hier de rijkdom en de beschaving van Europa hun zetel hebben opgeslagen, terwijl het voortdurend aanbouwen in dit deel der stad duidelijk aantoont hoe zeer de plaats in gewigt voor het buitenland toeneemt.

Tegenwoordig heeft Alexandrie 40,000 inwoners in ongeveer 4000 huizen. Deze bevolking is een mengelmoes van vele natien met overwegende turksche en arabische bestanddeelen. Er zijn ongeveer 2—3000 Europeanen, waarvan 120 huisgezinnen van groothandelaars, meest Engelschen en Franschen; de rest is een zwerm van gelukzoekers, kwakzalvers en schurken van allerlei aard, voornamelijk uit Frankrijk en Italie.

Het leven in Alexandrie heeft geen algemeenen regel. Elk deel der bevolking — de Turk, de Arabier, de Griek, de Jood, de Europeaan — volgt zijn eigene gewone levenswijs, zondert zich van de overigen af en komt slechts door zijne zaken met hen in aanraking.

De handel, die zenuw van het tegenwoordig Alexandrie, werd tot hiertoe gedreven onder het monopolie stelsel van den pacha, die zich den ganschen uitvoer bij uitsluiting toeëigende, door de hand van enkel begunstigde groote europesche huizen, die daarbij in den regel wèl voeren en in korten tijd millioenen verdienden. Evenwel heeft de veranderde tijd den pacha tot de opgave van dit stelsel gedrongen, onder welks onlijdelijken druk land en volk te gronde zouden zijn gegaan. De kiem eener betere toekomst ligt zeker daarin, dat Egypte het noodzakelijk midden-station is tusschen Engeland en zijn indische bezittingen. Deze omstandigheid zal vroeger of later Egypte met het engelsche wereldrijk verbinden, en dan eerst zal de beschaving, die thans slechts een mantel der eerste tyrannij op aarde is, het egyptisch volk ten zegen worden, en Alexandrie's grootheid op meer duurzamen grond vestigen.

EEN VERMOEIJEND BEROEP.

LONDENSCHE TYPE.

Laatst van buiten komende, stapte ik aan het spoorwegstation van Paddington af, wierp mijn valies op een omnibus die naar de bank reed, zette mij daar naast, en weldra waren wij op weg naar de City. Wij hadden de New-Road nog niet bereikt of ik bemerkte dat de omnibus, die met een hoop bagaadje was bekroond, door niet minder dan door zes jongens werd vergezeld, waarvan de oudste niet boven de zeventien jaren was, en die, naast of achter het rijtuig loopende, het den geheelen weg langs bijhielden. Ik bemerkte ook dat als een van hen mijn blik opving, hij een beweging deed alsof hij naar zijn hoed wees, hoewel zij met hen allen geen hoed of schoen rijk waren en daarbij een soort van schrapvoet maakte, die zoo in den draf uitgevoerd, een tamelijk komiek bewijs van beleefdheid was. Ik vroeg den voerman wat die zonderlinge stoet van geleiders te beduiden had. „Die arme jongens, mijnheer," antwoordde hij, „willen een stukje brood verdienen, en een zuur stukje brood zeg ik. Zij hebben het op de bagaadje voorzien, en omdat zij den geheelen weg van het station af meêloopen, denken zij een regt te krijgen om ze te dragen. Als wij een passagier met een valies afzetten zult gij zien hoe zij te werk gaan. Nommer een, want zij houden geregelde beurt, neemt de bagaadje op schouder en krijgt het fooitje. Die het laatst aan de beurt is, moet misschien tot aan de bank meêloopen, dat is een goede vier mijlen ver. Zij wagen het er op, om maar wat te verdienen, en somtijds lukt het hun niet eens.

Een jongen loopt misschien den geheelen weg een omnibus na om een koffer te dragen, en krijgt hem dan niet eens, want ziet ge, een cab neemt hem dien misschien uit den mond, of een passagier denkt somtijds, dat een knaap die vier mijlen loopt om een koffer te krijgen, er ook meê zal heen loopen, als hij hem eens heeft. Het is alles toeval; en ik wensch hun meer fortuin, anders zeg ik niet." — „Dat is wel een zuur stukje brood," dacht ik „en een bewijs dat die arme, havelooze vagebonden het eerlijk willen verdienen, als zij maar kunnen."

De eerste passagier met bagaadje stapte bij Tottenham Court-Road af. Zijn goed werd door den conducteur — die dit voor iets dat van zelf sprak scheen te houden — van het dak gesleept en op de schouders van een onzer dravende geleiders geladen. De kleine Atlas stapte achter den passagier heen, en de omnibus vervolgde zijn rid, door de vijf anderen vergezeld. Van daar tot aan den Angel te Islington verloren wij er nog vier, en nu was op den omnibus, die naar de bank doorreed, geene andere bagaadje gebleven dan mijn valies. Vlak naast het rijtuig, met de bloote voeten over den bestoften weg kletsende, en zoo hard hij kon rennende, liep een knaap van veertien jaren, die nu en dan naar mij opkeek en bij wijze van groet naar zijne in den wind fladderende vlasharen wees. Toen wij eindelijk bij de Bank stil hielden moest de knaap nog om het bezit van het valies vechten, en deed dit ook met bijna razende kracht tegen een dronken kruijer van veertig jaren, die daarop den uitkijk stond. Toen hij voelde dat hij waarschijnlijk te kort zou schieten, beriep hij zich op mij met een blik dien geen steen had kunnen wederstaan, en ik kon niet nalaten tusschenbeiden te komen om hem het karreweitje te bezorgen. Hij bood aan om het voorwerp van geschil voor vier stuivers naar Paternoster-Row te dragen, nadat hij ten minste vier mijlen ver door een gloeijenden zonneschijn had geloopen om dit vrachtje te bekomen. Hij bleef digt naast mij, als of hij bang was om achterdocht op te wekken, indien hij vooruit liep of achter bleef, en droeg zeer beleefd zijn vracht naar het portaal op de derde verdieping, eer hij zijne hand om betaling ophield. Op mijne vragen gaf hij ten antwoord dat hij terstond weder langs den kortsten weg naar Paddington ging, dewijl hij geene kans had om op den terugweg een karreweitje op te doen. Hij zeide dat hij in een regte lijn binnen drie

kwartier uurs kon terug loopen, zonder veel te draven, en dat hij drie reizen op een dag kon doen. Een goede dag bragt hem een schelling en drie of vier stuivers op, een slechte dag acht of negen stuivers. Hij dacht omtrent vijf schellingen in de week te verdienen, maar het was een zwaar werk, en hij moest alles aan eten besteden, behalve zes stuivers voor logies. Hij voegde er bij dat het niet zou uitkomen met schoenen en laarzen te loopen, de winst zou dan geheel aan leêr opgaan. „De zolen van schoenen zijn al heel gaauw versleten als een jongen den ganschen dag loopt, maar iemands voetzolen worden er maar zoo veel dikker door." Zijn tijd was te kostbaar om hem lang met vragen op te houden, en nadat hij zijn geld had ontvangen, stoof hij weder westwaarts, om zich bij zijne kameraden aan het station te voegen.

De arme jongens werken bij troepen en vinden er hunne veiligheid in dat zij trouw bij elkander blijven. Het is alleen wanneer er een op het eind van een togt geheel alleen gebleven is, dat een vaste kruijer eenige kans tegen hen heeft. Vereenigd zouden zij onfeilbaar iederen indringer op de vlugt drijven, die beproefde het wild in zijn weitasch te steken dat zij gezamenlijk hadden afgejaagd.

Er is geen twijfel aan of zij vertrouwen grootendeels, gelijk zij ook wel mogen doen, op het medelijden der passagiers, waarvan sommigen niet weinig vermaak scheppen in een wedren, die voor de kans op een geringe belooning zoo hardnekkig wordt volgehouden. Het spijt mij niet op te merken dat sedert de vermeerdering van werk voor alle klassen, welke een gevolg van onzen toenemenden commerciëlen voorspoed is, hun getal aanmerkelijk is verminderd. Zij zijn eenigermate vervangen door talrijke troepen boerenjongens, die er een ambacht van maken om de omnibussen in de voorsteden te volgen en een honderd stappen over het hoofd voort te buitelen, of met uitgestrekte armen en beenen den molen te maken op de manier der kleine Heidens, die in vroegeren tijd de oude postwagens naliepen en allerlei bokkensprongen maakten om van de buitenop zittende passagiers eenige halve stuivers te bekomen; — een beroep dat zeker zal ophouden voordeelig te zijn, wanneer het zijne nieuwheid voor den bewoner van Londen heeft verloren.

Wijze van Uitgave.

Van dit Tijdschrift verschijnt geregeld den 15 van elke maand een aflevering.

De afleveringen bevatten vier à zes vellen druks; zoodanig echter dat een geheele jaargang minstens uit 60 vel bestaat, welke vier deelen zullen vormen, waarvoor omslagen en inhoudsopgaven gratis worden afgeleverd.

De uitgevers hebben gemeend den omvang van elke aflevering niet juister te mogen bepalen, ten einde de redactie niet in de noodzakelijkheid te brengen om, òf een bijdrage af te breken òf minder geschikte stukken als bladvulling op te nemen.

De uitgave geschiedt naar verkiezing der inteekenaren in maandelijksche afleveringen, of in deelen van drie afleveringen. De prijs per jaar is *f* 6,—

_alb001185401
Album van buitenlandsche lettervruchten. 1854 Deel 2
201018_007